DEZARMAREA și noua ordine internațională

Coordonator:
Dr. NICOLAE ECOBESCU

29647
BIBLIOTECA
LICEULUI Nr. 4
„G. IBRĂILEANU" - IAȘI

1978

Editura politică

București

Scanned with OKEN Scanner

CUPRINS

29647
BIBLIOTECA
LICEULUI Nr. 4
„G. IBRĂILEANU" - IAȘI

DEZARMAREA — COMPONENTĂ FUNDAMENTALĂ A NOII ORDINI INTERNAȚIONALE, de Nicolae Ecobescu 7

CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI LA EFORTURILE DE DEZARMARE, de George Macovescu 58

CURSA ÎNARMĂRILOR: DIMENSIUNI, MECANISME, CONSECINȚE, de Gheorghe Dolgu 77

IMPACTUL DEZARMĂRII ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMICO-SOCIALE CONTEMPORANE, de Costin Murgescu, Eugen Dijmărescu 105

DEZARMAREA GENERALĂ ȘI COMPLETĂ — DEZIDERAT VITAL AL POPOARELOR, de Liviu Aurelian . . 132

ADOPTAREA UNOR MĂSURI EFECTIVE DE OPRIRE A CURSEI ÎNARMĂRILOR NUCLEARE ȘI DE DEZARMARE NUCLEARĂ — PRIORITATEA PRIORITĂȚILOR ÎN DOMENIUL NEGOCIERILOR DE DEZARMARE, de Teodor Meleșcanu 147

Scanned with OKEN Scanner

ZONELE LIBERE DE ARME NUCLEARE — CONCEPT ȘI REALIZARE, de Ovidiu Ionescu 172

DEZANGAJAREA MILITARĂ ȘI DEZARMAREA ÎN EUROPA, de Romulus Neagu 191

PRINCIPII, PROGRAM DE ACȚIUNE ȘI MECANISME DE NEGOCIERI ÎN DOMENIUL DEZARMĂRII, de Constantin Ene 214

UN CADRU DEMOCRATIC, VIABIL NEGOCIERILOR DE DEZARMARE, de Petre Bărbulescu 233

SCOATEREA ÎN AFARA LEGII A MIJLOACELOR DE DISTRUGERE ÎN MASĂ, de Ionel Cloșcă 256

COMERȚUL CU ARME ȘI IMPLICAȚIILE LUI ÎN VIAȚA INTERNAȚIONALĂ, de Traian Grozea 278

NOILE ARME ȘI IMPACTUL LOR ÎN VIAȚA INTERNAȚIONALĂ, de Vasile Secăreș 300

Glosar de termeni și abrevieri 319

Date și evenimente semnificative ale perioadei postbelice cu privire la dezarmare (1945—1977), de Nicolae Chilie . 339

Indice 401

Cuprinsuri în limbi străine 441

Scanned with OKEN Scanner

Dezarmarea — componentă fundamentală a noii ordini internaţionale

Nicolae Ecobescu

I. Printre sarcinile de bază ale noii ordini internaţionale, un loc proeminent îl deţine obiectivul abolirii tuturor formelor de dominaţie şi asuprire, repudierii politicii imperialiste de forţă, agresiune şi dictat, de amestec în treburile interne ale popoarelor, lichidării mijloacelor materiale de declanşare şi ducere a războiului. Este evidenţiată în acest chip relaţia intimă, organică dintre dezarmare — ca modalitate de eliminare a instrumentelor violenţei — şi noua alcătuire a relaţiilor internaţionale. Făurirea unei ordini mondiale de factură nouă, superioară, pe baza justiţiei şi egalităţii în toate domeniile — politic, economic, tehnic, ştiinţific, militar, cultural —, o ordine a păcii şi colaborării fructuoase între ţări şi popoare, urmărind înlocuirea situaţiilor anacronice şi raporturilor inechitabile, postulează ca o necesitate imperativă dezarmarea, dezarmarea nucleară în primul rînd.

Constituind una din problemele cardinale care confruntă omenirea contemporană, înfăptuirea dezarmării prezintă o importanţă vitală pentru a elibera umanitatea de coşmarul unei conflagraţii atomice devastatoare, pen-

Scanned with OKEN Scanner

tru asigurarea păcii mondiale și crearea condițiilor de natură a permite popoarelor să-și consacre toate eforturile dezvoltării și progresului propriu, să-și desfășoare plenitudinea energiilor lor creatoare în vederea făuririi unei lumi mai drepte, mai bune, mai echitabile.

Magistrala analiză a principalelor tendințe ale situației internaționale actuale făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu în raportul prezentat Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român din 7—9 decembrie 1977, înfățișează în mod pregnant efectele deosebit de nocive ale cursei înarmărilor, îndeosebi ale înarmărilor nucleare, în contextura de ansamblu a vieții internaționale. Situația prevalentă actualmente se carcterizează prin accentuarea contradicțiilor politice și economice dintre state și grupuri de state, îndeosebi prin intensificarea puternică a luptei pentru o nouă reîmpărțire a lumii, a zonelor de influență și de dominație. Este evident că la agravarea fenomenelor negative generate de ascuțirea contradicțiilor contribuie într-o măsură însemnată continuarea și accentuarea cursei înarmărilor. În aceste condiții există riscul unor noi conflicte și războaie, se menține pericolul izbucnirii unui nou război de proporții mondiale, care, prin folosirea armelor nucleare, ar putea însemna distrugerea civilizației, a însești vieții pe planeta noastră.

În asemenea împrejurări este imperios necesar ca forțele sociale progresiste, acționînd în toate direcțiile, pe un front larg, să-și intensifice lupta pentru lichidarea cu desăvîrșire a politicii imperialiste, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru soluționarea anomaliilor sociale și politice care întrețin și adîncesc criza mondială actuală. Dezarmarea, și înainte de toate dezarmarea nucleară, se înscrie ca un obiectiv major al eforturilor forțelor progresului și păcii, al tuturor popoarelor. Necesitatea de a se realiza progrese concrete în direcția dezarmării, acordînd o prioritate absolută dezarmării nucleare, devine din ce în ce mai stringentă. Tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia cu deosebită vigoare că, ținînd seama de gravitatea situației actuale, de uriașa competiție militară de proporții mondiale, „se impune adoptarea unor măsuri hotărîte care să ducă la eliberarea popoarelor de această grea povară, ca și de spectrul unor noi războaie nimicitoare“ [1].

[1] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 83.

Scanned with OKEN Scanner

II. În rîndul fenomenelor care afectează considerabil posibilităţile de edificare a noii ordini internaţionale trebuie menţionată cu prioritate cursa înarmărilor.

Secătuind resursele popoarelor pentru activităţi neproductive, competiţia înarmărilor a dus la acumularea unui enorm potenţial de distrugere, care ameninţă însăşi existenţa omenirii. Multidimensională, ea a cuprins toate sferele esenţiale ale activităţii sociale şi s-a extins în toate direcţiile — cantitativă şi calitativă, convenţională şi nucleară, pe verticală şi pe orizontală —, în toate colţurile globului.

1. În contrast cu ardentele nevoi de dezvoltare şi progres ale umanităţii, cursa înarmărilor *absoarbe o parte însemnată din resursele naţiunilor lumii,* fără a le spori cîtuşi de puţin prin aceasta gradul de linişte şi de siguranţă. După cum declara reprezentantul Peru-ului în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, „există o contradicţie tragică între cursa înarmărilor şi securitatea autentică, deoarece cu cît sînt mai mari cheltuielile pentru armamente, cu atît mai lipsită de securitate devine omenirea, întrucît mai puţine resurse sînt folosite pentru a satisface nevoile umane. Sărăcia, exploatarea, injustiţia şi dominaţia existentă în multe zone ale lumii generează insecuritate pentru toţi“ [2].

Cheltuielile militare din perioada postbelică se ridică la cifra astronomică de 6 000 de miliarde de dolari în preţurile anului 1975, ceea ce echivalează cu produsul naţional brut al totalităţii ţărilor lumii în anul respectiv.

Iraţionalitatea cursei înarmărilor şi a cheltuielilor militare, îndeosebi în condiţiile în care există deja o suprasaturare a capacităţii de distrugere, este pusă în evidenţă cu deosebită pregnanţă dacă sumele irosite se raportează la necesităţile legate de satisfacerea unor presante nevoi economice şi sociale ale tuturor statelor, şi îndeosebi ale celor în curs de dezvoltare. Cîteva exemple sînt edificatoare în acest sens [3].

Cinci milioane de copii din ţările în curs de dezvoltare mor anual din cauza a şase boli contagioase care pot fi prevenite prin imunizare : difteria, tusea convulsivă, paralizia infantilă, pojarul, tetanosul şi diverse forme

---

[2] CCD/P.V. 679, 7 august 1975, p. 6—9.

[3] A se vedea Ruth Leger Sivard. *World Military and Social Expenditure,* 1976.

Scanned with OKEN Scanner

de tuberculoză. Din copiii născuți anual, 95% nu sînt vaccinați. Un program de vaccinare pentru a proteja pe toți copiii de bolile infecțioase ar costa numai 600 000 000 de dolari.

Analfabetismul și sărăcia în masă sînt legate între ele. Unul din patru adulți, respectiv peste 700 000 000 de ființe umane nu știu să citească și să scrie ; numărul lor crește ; ei sînt privați de cunoștințele care le-ar permite să-și îmbunătățească condițiile de sănătate și i-ar ajuta să folosească mai rațional resursele disponibile, le-ar permite să participe mai din plin la muncă și să beneficieze de dezvoltare. Un program de alfabetizare a tuturor adulților pînă la sfîrșitul acestui secol ar costa doar 1,2 miliarde de dolari.

Două sute de milioane de copii de vîrstă preșcolară din Asia, Africa și America Latină suferă de foame cronică. Subnutriția amenință dezvoltarea lor fizică și intelectuală și îi împiedică să ducă o viață normală. Suplimentarea alimentației pentru acești copii astfel ca ei să se dezvolte normal ar costa doar 4 miliarde de dolari.

Costul unui singur submarin de tip „Trident“ echivalează cu bugetul necesar unui an de școlarizare a 16 000 000 de copii în țările în curs de dezvoltare.

În timp ce omenirea are de făcut față unor importante probleme globale, a căror soluționare reclamă participarea efectivă a științei, eforturile științifice sînt concentrate asupra unor proiecte militare. În ultimele trei decenii au fost alocate cercetării și dezvoltării în scopuri militare 40% din totalul fondurilor provenite atît din sectorul public, cît și din cel particular. Activitatea militară absoarbe aproximativ o jumătate de milion de oameni de știință și ingineri de înaltă calificare, ceea ce reprezintă peste 25% din capacitatea științifică și tehnică mondială.

Se estimează că în lume aproximativ 60 000 000 de oameni sînt angajați în activități militare, ceea ce corespunde cu întreaga forță de muncă a industriei prelucrătoare din Europa (exclusiv Uniunea Sovietică), sau cu aproximativ 70% din întreaga forță de muncă angajată în Statele Unite în toate ramurile de activitate.

Cheltuielile militare nu numai că sustrag importante resurse necesare pentru a soluționa problemele cu care este confruntată societatea contemporană, dar, în plus, ele contribuie la agravarea acestor probleme. Cursa înarmă-

Scanned with OKEN Scanner

rilor provoacă anomalii în dezvoltarea economică a tuturor statelor, alimentează inflaţia şi dezechilibrele în balanţele de plăţi, creează bariere artificiale în calea transferului de utilaje şi tehnologii, în calea dezvoltării schimburilor dintre naţiuni, determină o gestiune neraţională a resurselor umane şi de materii prime, contribuie la poluarea planetei şi la perturbarea echilibrului ecologic. Atîta timp cît cursa înarmărilor continuă, va fi greu să se instaureze o nouă diviziune internaţională a muncii şi o nouă ordine internaţională monetară şi financiară, astfel ca toate ţările să aibă acces la pieţele de capital, de materii prime şi la alte mijloace de dezvoltare economică, să se realizeze o cooperare fără nici un fel de discriminări bazată pe considerente militar-strategice.

Instaurarea noii ordini internaţionale presupune intensificarea ajutorului pentru dezvoltare în toate formele. Ţările dezvoltate alocă fonduri de 20 de ori mai mari pentru înarmare decît pentru sprijinirea eforturilor de dezvoltare ale ţărilor în curs de dezvoltare. Fără îndoială, realizarea dezarmării ar fi de natură să îmbunătăţească substanţial posibilităţile de acordare a asistenţei internaţionale. Comisia Naţiunilor Unite pentru planificarea dezvoltării consideră că cheltuielile militare constituie obstacolul cel mai important în calea acordării de asistenţă pentru dezvoltare [4]. În acelaşi timp, considerentele militar-strategice determină o anumită politică de asistenţă ; aceasta este acordată în numeroase cazuri cu scopul de a obţine influenţă în ţara respectivă, de a dobîndi avantaje militare, ceea ce duce la antrenarea statului recipient în conflicte cu care nu are nimic în comun şi care, pe plan naţional, generează creşterea cheltuielilor sale militare [5].

2. Una din trăsăturile cele mai marcante ale cursei moderne a înarmărilor o constituie *componenta ei calitativă,* care, datorită progreselor şi inovaţiilor tehnico-ştiinţifice, este factorul cel mai dinamic al acesteia.

După cum se arată în recentul studiu al O.N.U. asupra consecinţelor economice şi sociale ale cursei înarmărilor, de-a lungul ultimului deceniu a avut loc o suită neîntre-

---

[4] Doc. O.N.U. E/5 793, paragr. 21.

[5] Pentru detalii, a se consulta studiul O.N.U. realizat de un grup de experţi consultanţi, la iniţiativa României, intitulat *Les conséquences économiques et sociales de la course aux armements et dépenses militaires,* doc. O.N.U. A/32/88, 12 august 1977.

Scanned with OKEN Scanner

ruptă de perfecționări ale armelor, atît nucleare, cît și clasice. Neavînd caracterul spectacular al primei bombe atomice, modificările aduse armamentelor pe plan tehnic și calitativ pot crea o falsă impresie liniștitoare în ceea ce privește implicațiile și riscurile pe care le comportă. Or, evoluția recentă a transformat profund capacitățile militare, potențialul de distrugere la dimensiune mondială, precum și condițiile, posibilitățile și doctrinele strategice. În mai multe privințe, ea a intensificat și multiplicat pericolul înarmărilor nucleare. „Sub acest aspect fundamental al evoluției tehnice și incidențelor sale, cursa înarmărilor este astăzi mai intensă și mai plină de primejdii decît oricînd“ [6].

Transformările calitative și dezvoltările ce s-au produs mai ales în ceea ce privește precizia ghidării, perfecționarea sistemelor de propulsare, miniaturizarea focoaselor, sporirea capacității de comandă și control au facilitat punerea la punct și desfășurarea unor noi tipuri de arme și sisteme de arme. Au apărut, astfel, noi generații de rachete și avioane, capabile să îndeplinească o gamă largă de funcții, de la misiuni nenucleare cu rază mai scurtă de acțiune pînă la cele de bombardament strategic la mari distanțe. În comparație cu armele pe care încep să le înlocuiască, „aceste sisteme noi oferă o mai mare precizie, raze de acțiune mai mari, dimensiuni mai mici, o mai mare capacitate de distrugere..., ele fiind mai ușor de lansat și de transportat“, iar producerea și întreținerea lor sînt relativ mai puțin costisitoare [7].

Precum se cunoaște, aspectul cel mai important și mai spectaculos al competiției înarmărilor în cursul anilor '60 a fost punerea la punct și desfășurarea rachetelor balistice intercontinentale, a rachetelor balistice lansate de pe submarine și a sistemelor de supraveghere și transmisiuni prin satelit. Se intră apoi, către sfîrșitul deceniului, într-o nouă fază, în care se produc rachetele antirachetă. Acestora li se răspunde prin multiplicarea numărului de lansatoare de arme nucleare, îndeosebi prin crearea MIRV-urilor, constînd în sporirea numărului de focoase nucleare independent ghidate pe fiecare vector spre a putea străpunge sistemele de apărare antirachetă. Pasul

---

[6] *Loc. cit.*, p. 12.

[7] Richard Burt. *Technology and East-West Arms Control*, în *International Affairs*, vol. 53, nr. 1, ianuarie 1977, p. 53.

Scanned with OKEN Scanner

următor, aflat într-un stadiu avansat de realizare, îl reprezintă MARV-urile — rachete cu focoase multiple care în deplasarea către obiectiv își pot schimba traiectoria. Această caracteristică, îmbinată cu o precizie de cîteva zeci de metri, sporește considerabil capacitatea acestor vectori de a penetra apărarea antirachetă. Se ajunge la etapa actuală, cînd, datorită enormului salt calitativ în ceea ce privește precizia sistemelor de ghidare a mijloacelor de transportare la țintă, la ordinea zilei se află proiectele referitoare la producerea și desfășurarea rachetei de croazieră — avioane mici, fără pilot, zburînd la înălțimi mici și putînd fi dotate cu focoase nucleare sau de tip clasic. Datorită unui sistem de ghidare ultramodern, ele își reajustează traiectoria la intervale regulate, în funcție de configurația terenului, distingîndu-se printr-o foarte mare precizie și forță de penetrabilitate. Cu o rază de acțiune de cîteva mii de kilometri, ele pot îndeplini în egală măsură misiuni strategice sau tactice.

Armele nucleare au cunoscut, la rîndul lor, dezvoltări esențiale în special în direcția miniaturizării, fără a se diminua, ci, dimpotrivă, sporindu-se capacitatea lor de distrugere. Posibilitatea producerii bombei cu neutroni se înscrie printre evoluțiile cele mai recente în acest sector [8].

Paralel cu aceste dezvoltări intervin o serie de fapte noi în ceea ce privește utilizarea spațiului extraatmosferic în scopuri militare, conferind și ele o superioritate sensibilă marilor puteri militare. Cum ne indică studiul O.N.U., tehnologia sateliților are implicații decisive cel puțin în următoarele trei domenii : a) identificarea obiectivelor, navigația și evaluarea pagubelor în cadrul strategiilor de parare a războiului nuclear ; b) supravegherea, identificarea obiectivelor și navigația în războaiele „clasice“ și c) culegerea de informații la scară mondială și supravegherea programelor militare ale altor țări și a războaielor la care marile puteri nu participă direct [9].

Dezvoltări dintre cele mai semnificative s-au înregistrat în domeniul armelor clasice, în special în ceea ce privește dimensiunea, viteza, propulsarea, ghidarea, puterea de foc, precizia etc. Au fost puse la punct arme și dispozitive pe baza celor mai recente inovații în sec-

---

[8] A se vedea pentru amănunte doc. O.N.U. A/32/88, p. 12—14.
[9] Loc. cit., p. 15.

Scanned with OKEN Scanner

toare atît de importante şi de sensibile cum sînt tehnologia laserilor, microelectronica, detectorii electromagnetici etc. Se produce o gamă largă de arme şi muniţii care prin forţa suflului, efectul fragmentării şi puterea lor incendiară au o enormă capacitate de distrugere şi pot afecta în mod grav mediul ambiant. Au intervenit perfecţionări importante în alte domenii, cum sînt folosirea radarului, tehnicile războiului submarin, avioanele de intercepţie la altitudine joasă, artileria ghidată cu ajutorul laserului [10].

În afara consecinţelor extrem de nocive şi marilor primejdii pentru pacea şi securitatea omenirii, progresele foarte rapide în tehnologia armamentelor se repercutează direct şi asupra negocierilor de dezarmare. Oferind statelor o gamă largă de noi capacităţi militare, disponibile în perspectiva unui deceniu, dezvoltările tehnologice introduc şi ele complicaţii serioase în procesul negocierilor. În deceniul următor, este de părere un cercetător al temei, tehnologia nu numai că va face mai dificile încercările de realizare a unor acorduri, dar, chiar dacă se va conveni asupra unor înţelegeri, ea le va face, în cel mai bun caz, irelevante, iar în cel mai rău caz, ineficiente [11]. Este un factor deosebit de important care pledează pentru intensificarea negocierilor şi orientarea lor prioritară în direcţia armelor şi sistemelor de arme supuse în cel mai înalt grad perfecţionărilor tehnologice, adică armele nucleare, vehiculele de transportare a lor la ţintă, mijloacele şi tehnicile spaţiale. El pledează, în acelaşi timp, în favoarea unei abordări neîntîrziate a problemei luării de măsuri menite să preîntîmpine utilizarea noilor descoperiri în scopuri militare. Tehnologia armamentelor fiind deosebit de dinamică şi de mobilă, ea pune constant sub semnul întrebării eficienţa acordurilor încheiate, care sînt statice prin însăşi natura lor.

3. Din punct de vedere *cantitativ*, arsenalele militare mondiale înmagazinează o putere de distrugere de ordinul fantasticului. Stocurile de arme nucleare au atins proporţii gigantice. Centrul pentru informare în scopul apărării din S.U.A. a calculat că Statele Unite singure dispun de arme nucleare cu o putere de 8 000 de megatone,

---

[10] Loc. cit., p. 16—18. A se vedea şi François de Rose. *Les nouvelles armes classiques et l'équilibre des forces*, în *Le Monde*, 26—27 şi 28 februarie 1978.

[11] Richard Burt. *Op. cit.*, p. 52—53.

Scanned with OKEN Scanner

ceea ce echivalează cu 615 385 de bombe de tip Hiroshima. Așa cum se știe, cu o forță explozivă de 13 000 de tone TNT (sau 0,013 megatone), bomba atomică aruncată deasupra Hiroshimei a omorît 78 000 de persoane și a rănit 84 000. În această comparație, numai stocurile nucleare ale S.U.A. reprezintă o putere de distrugere de 12 ori mai mare decît ar „necesita" numărul actual al populației globului ! Dacă se adaugă și stocurile celorlalte puteri nucleare, capacitatea de distrugere existentă în lume se dublează de la 8 000 la peste 16 000 de megatone, o cantitate care ar „asigura" pentru fiecare bărbat, femeie sau copil de pe Pămînt un butoi de pulbere de cîteva tone de exploziv. Și aceasta fără a adăuga uriașa forță de distrugere a armelor chimice și a altor mijloace de nimicire în masă, precum și a armelor convenționale [12].

În lumina acestor date, consecințele unui război, îndeosebi ale războiului nuclear, sînt pur și simplu incalculabile. După cum se arată în cunoscutul studiu referitor la efectele utilizării armelor nucleare, întocmit de un grup de experți numiți de secretarul general al O.N.U., „sute de milioane de oameni ar putea să-și găsească moartea, iar civilizația așa cum o cunoaștem, respectiv viața unei comunități organizate, ar dispărea inevitabil din țările implicate în conflict. Un mare număr din cei care ar supraviețui distrugerii imediate, ca și alte persoane care s-ar afla în țările situate în afara zonei de conflict ar fi expuși unei contaminări radioactive larg răspîndite, resimțind efectele pe termen lung ale iradierii și transmițînd descendenților lor o povară de iradiere care ar marca deficiențele unor generații viitoare" [13]. Iar studiul întocmit în 1977 menționează de o manieră lapidară : „Stocurile de arme nucleare existente ar fi suficiente pentru a distruge de mai multe ori toate țările globului" [14].

---

[12] După Ruth Leger Sivard. *Let Them Eat Bullets ! A Statistical Portrait of World Militarism*, în *The Bulletin of the Atomic Scientists*, vol. XXXI, nr. 4, aprilie 1975, p. 6—10.

[13] *Effets de l'utilisation éventuelle des armes nucléaires et incidences que pourraient avoir pour les états, tant sur le plan économique que sur celui de leur securité, l'aquisition et le perfectionnement de ces armes.* Rapport du Sécrétaire général, în *Problèmes fondamentaux du désarmement*, Nations Unies, New York, 1970, p. 91.

[14] Doc. A/32/88, p. 10.

Scanned with OKEN Scanner

Acțiunile desfășurate cu o deosebită vigoare și consecvență de România socialistă pentru dezarmare, și înainte de toate pentru dezarmarea nucleară, au în vedere tocmai uriașele pericole pe care le prezintă acumularea unor imense stocuri de arme de exterminare în masă și continua lor perfecționare. „Noi nu considerăm — sublinia președintele Nicolae Ceaușescu — că trebuie să ascundem poporului nostru — și tuturor popoarelor lumii — realitatea despre pericolul armei nucleare, pentru că oriunde ar cădea bomba atomică, ea nu va aduce decît moarte și distrugeri. Iată de ce partidul și guvernul nostru se pronunță cu hotărîre împotriva armelor nucleare, pentru distrugerea și interzicerea lor. Cosiderăm că avem datoria să acționăm în această direcție cu toată fermitatea și energia, să chemăm toate popoarele să-și ridice vocea pentru a scoate arma atomică și armele de distrugere în masă în afara legii, să lupte pentru dezarmarea generală“ [15].

4. Cursa înarmărilor are numeroase implicații atît pe planul relațiilor internaționale, cît și sub aspectul vieții economice și sociale. Amplificarea neîntreruptă a arsenalelor militare, în special a stocurilor de arme nucleare, reprezintă unul din factorii principali ai instabilității și încordării internaționale, un obstacol major în calea făuririi păcii, acționînd ca un stimulent al politicii de forță și dictat, favorizînd menținerea blocurilor militare, intensificînd lupta pentru reîmpărțirea zonelor de influență și de dominație.

Cele ce preced pun în evidență profunda incompatibilitate între cursa înarmărilor, îndeosebi cea a înarmărilor nucleare, și noua ordine internațională.

În primul rînd, cursa înarmărilor periclitează — în loc să consolideze — securitatea națională, pacea și securitatea internațională, contravenind, astfel, unuia din obiectivele primordiale ale noii ordini. Prin structura, dinamica și imensele acumulări de arme de exterminare în masă, cursa modernă a înarmărilor generează constant primejdii de război, la scară locală, continentală sau mondială, implică riscul unei catastrofe nucleare pustiitoare

---

[15] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, București, Editura politică, 1972, p. 276.

Scanned with OKEN Scanner

pentru omenire. Constituie, fără îndoială, unul din cele mai mari paradoxuri ale istoriei faptului că, deși există o unanimă recunoaștere a faptului că irațională competiție a înarmărilor nu asigură nimănui pacea și securitatea, această întrecere absurdă continuă în ritm accelerat, făcînd să crească neîncetat stocurile deja suprasaturate de arme nucleare și alte arme de nimicire în masă, capabile să distrugă însăși civilizația umană.

În al doilea rînd, există o contradicție fundamentală ireconcibiabilă între țelurile progresului economic și social al tuturor națiunilor și cursa înarmărilor, aceasta din urmă subminînd înseși eforturile de dezvoltare ale popoarelor. Prin imensul consum neproductiv de resurse materiale, irațională folosire a forței de muncă, în special de înaltă calificare, și deturnarea celor mai prestigioase realizări tehnico-științifice spre scopuri distructive, actuala cursă a înarmărilor contravine în mod flagrant conținutului economic și social al noii ordini, cu obiectivul ei esențial de a reduce și elimina decalajele dintre țările avansate și cele în curs de dezvoltare, de a lichida fenomenul profund anacronic și plin de primejdii al subdezvoltării. Ea denaturează sensul și eficacitatea ajutorului internațional, favorizează relațiile inegalitare și inechitabile dintre state, sporește dependența periferiei de centrul dezvoltat și supraînarmat. În același timp, ea reprezintă un puternic factor de distorsionare, frînare și perturbare a cooperării economice, științifice și tehnice internaționale. Este pur și simplu un nonsens ca, într-o lume confruntată cu rezolvarea unor probleme vitale pentru progresul și prosperitatea tuturor națiunilor, cum sînt lichidarea subdezvoltării, a foametei, mizeriei, maladiilor și subnutriției, să se irosească anual pentru înarmări colosala sumă de 400 de miliarde de dolari. După cum este un paradox faptul că, în timp ce omenirea traversează una din cele mai acute crize în ce privește sursele de energie și alte produse de bază, ruinătoarea cursă a înarmărilor devorează anual materii prime sau semifrabricate în valoare de circa 250 de miliarde de dolari. Precum se exprimă Richard Falk, producția de arme „consumă cantități imense de resurse deficitare și nu satisface nici una din activitățile umane constructive. Ca atare, sistemul războiului este exemplul cel mai spec-

19647

BIBLIOTECA LICEULUI Nr. 4 „G. IBRĂILEANU" - IAȘI

Scanned with OKEN Scanner

tacular al incapacității omului de a consacra resursele Pămîntului în scopul folosirii lor pozitive“ [16].

În al treilea rînd, cursa înarmărilor reprezintă o sursă directă de înrăutățire a climatului politic și de exacerbare a tensiunilor internaționale, alimentează suspiciunile și neîncrederea între state, contravenind flagrant altui obiectiv de bază al noii ordini internaționale — apropierea, înțelegerea și respectul reciproc între popoare. Ea favorizează și susține politica imperialistă de forță, agresiune și dictat, devine un impediment major pentru crearea condițiilor menite să asigure diminuarea rolului forței și a metodelor bazate pe forță în relațiile internaționale, stimulează practicile intervenționiste, presiunile împotriva statelor mici și mijlocii, tendințele de dominație și hegemonie, de împărțire a lumii în sfere de influență.

Prin toate acestea, cursa înarmărilor se constituie într-un factor politic, economic și militar care neagă însești țelurile și valorile supreme pe care noua ordine mondială își propune să le promoveze și să le realizeze, contribuind la menținerea unor structuri anacronice în viața internațională, la amplificarea decalajului puterii, la folosirea metodelor desuete, motivate de logica perimată a forței, în relațiile interstatale.

III. Constituie un motiv de serioasă îngrijorare împrejurarea că, în contrast cu ritmul și evoluțiile deosebit de primejdioase ale freneticei curse a înarmărilor, eforturile statelor pe planul dezarmării reale nu numai că nu s-au soldat cu rezultate notabile, dar în anumite privințe au stagnat sau au înregistrat chiar importante reculuri.

1. Unul din exemplele cele mai frapante în acest sens îl reprezintă *dezinteresul manifestat față de obiectivul fundamental care este dezarmarea generală și completă.*

După cum se știe, la 20 noiembrie 1959, prin rezoluția sa 1 378, prezentată de totalitatea membrilor O.N.U. la acea dată și adoptată în unanimitate, Adunarea Generală a proclamat dezarmarea generală și completă ca fiind problema „cea mai importantă“ căreia omenirea trebuie să-i facă față. Adunarea invita guvernele „să nu neglijeze nici un efort pentru a ajunge la o soluție constructivă a

---

[16] Richard A. Falk. *This Endangered Planet*, New York, Random House, 1971, p. 63.

Scanned with OKEN Scanner

acestei probleme", exprimîndu-şi, totodată, speranţa că „măsuri conducînd spre obiectul dezarmării generale şi complete sub un control internaţional eficace vor fi elaborate în detaliu şi vor face obiectul unui acord în termenul cel mai scurt posibil".

Preocupată constant de evoluţia acestei chestiuni, Adunarea Generală a reafirmat în numeroase alte rezoluţii importanţa primordială a înfăptuirii dezarmării generale şi complete, adresînd chemări stăruitoare statelor lumii să depună toate eforturile în vederea realizării unor progrese semnificative în acest domeniu.

Declaraţia comună sovieto-americană cu privire la principiile convenite pentru negocierile de dezarmare, din 1961, declaraţie pe care Adunarea Generală, prin rezoluţia sa 1 722 (XVI) din 20 decembrie 1961, o primea cu satisfacţie şi recomanda ca „negocierile relative la dezarmarea generală şi completă să se întemeieze pe aceste principii", stipulează la punctul 8 : „Statele părţi la negocieri vor trebui să caute să realizeze şi să pună în aplicare acordul cel mai larg posibil, la o dată cît mai apropiată cu putinţă". Declaraţia prevede, de asemenea, continuarea „fără întrerupere" a eforturilor pînă la realizarea acordului „asupra ansamblului programului" de dezarmare generală şi completă. Paralel cu aceasta, vor trebui întreprinse eforturi în vederea înfăptuirii şi a altor măsuri de dezarmare, „fără ca aceasta să împiedice progresul către un acord asupra ansamblului programului şi de o asemenea manieră, încît aceste măsuri să favorizeze acest program şi să i se integreze" [17].

Erau stabilite, aşadar, cu claritate atît obiectivul, cît şi modalităţile de acţiune în scopul atingerii lui. Au fost prezentate şi două proiecte vizînd realizarea unui tratat de dezarmare generală şi completă — unul de U.R.S.S., iar celălalt de S.U.A. În primii 3—4 ani de activitate a Comitetului pentru dezarmare de la Geneva au avut loc discuţii mai ample asupra problemei. Ulterior însă, dezbaterile pe această temă au fost foarte sporadice şi extrem de generale.

În realitate, interesul — îndeosebi al marilor puteri — s-a îndreptat spre realizarea unor acorduri colaterale dez-

[17] Textul declaraţiei este reprodus în doc. O.N.U. A/AC. 187/30, 2 mai 1977, p. 5.

Scanned with OKEN Scanner

armării, așa încît, pe parcursul celor aproape două decenii de negocieri, ideea dezarmării generale și complete a fost practic înlăturată din sfera preocupărilor prioritare. Desigur, fiind vorba de o idee vivace, de larg răsunet, obiectivul dezarmării generale nu putea fi, din punct de vedere formal, abandonat ; de aceea, el este reafirmat nu numai în rezoluțiile O.N.U., ci și în declarațiile de intenții inserate în unele din acordurile încheiate pînă acum.

Constatăm astfel că unul din cele mai spectaculoase paradoxuri ale epocii moderne îl constituie „faptul că obiectivul dezarmării generale și complete a fost îmbrățișat de toate națiunile și a fost considerat plauzibil și realizabil cu aproape două decenii în urmă, în condițiile în care se menținea încă «războiul rece», în timp ce astăzi, în atmosfera destinderii, acest obiectiv este privit cu septicism, aidoma unui vis utopic“ [18].

2. În ceea ce privește *acordurile încheiate,* o analiză pur cantitativă ar putea crea o falsă impresie asupra rezultatelor negocierilor de dezarmare, dat fiind că, în ultimii douăzeci de ani, s-a realizat un număr însemnat de înțelegeri internaționale, multilaterale și bilaterale. Din acest punct de vedere, situația este fără egal în istorie.

Examinate după criterii de ordin calitativ, acordurile existente conduc însă la o concluzie esențialmente diferită, întrucît ele nu au frînat competiția înarmărilor și nu au afectat imensele stocuri de arme constituite în arsenalele naționale. „Tratatele și convențiile internaționale încheiate, deși au avut o anumită contribuție la crearea unui climat de înțelegere, nu s-au dovedit a fi de natură să slăbească cursa înarmărilor sau să asigure aplicarea unor măsuri eficace de dezarmare, nu ating înseși bazele înarmărilor, îndeosebi ale înarmărilor nucleare“ [19].

---

[18] Marek Thee. *Arms Control : The Retreat from Disarmament,* 27-th Pugwash Conference, München, Federal Republic of Germany, 24—29 august 1977, p. 17—18.

[19] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume,* în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane,* București, Editura politică, 1975, p. 22.

Scanned with OKEN Scanner

Din totalitatea înțelegerilor în vigoare, una singură poate fi considerată ca fiind de *dezarmare*. Este vorba de importanta Convenție cu privire la interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și cu toxine și la distrugerea lor, semnată la 10 aprilie 1972, care, în afara interdicțiilor puse în evidență de însăși denumirea ei, obligă părțile să treacă la lichidarea sau la convertirea în scopuri pașnice a acestor mijloace de nimicire în masă.

Tratatul privind interzicerea experiențelor cu arma nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă, încheiat la 5 august 1963, face parte din categoria măsurilor urmărind *frînarea procesului de perfecționare* a armelor și sistemelor de arme. Este un instrument care a contribuit la diminuarea considerabilă a riscurilor de contaminare a atmosferei datorită căderilor radioactive provocate de asemenea explozii nucleare. Dat fiind însă că experiențele subterane cu arme nucleare au continuat într-un ritm susținut, tratatul nu a putut afecta decît într-o proporție foarte mică, practic insignifiantă, activitatea consacrată perfecționării, miniaturizării și sporirii eficienței armamentelor nucleare de toate tipurile.

Pe planul *interzicerii folosirii* unor anumite genuri de arme s-a realizat un singur instrument — Convenția cu privire la interzicerea utilizării în scopuri militare sau oricare alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător, deschisă pentru semnare la 18 mai 1977. Activitatea de punere la punct a unor asemenea mijloace nu este prohibită, însă convenția stabilește în termeni categorici obligația părților „de a nu se angaja" în utilizarea lor în scopuri militare ori indiferent ce alte scopuri ostile. Documentul acesta indică drumul ce trebuie urmat și în privința celorlalte arme de distrugere în masă, înainte de toate armele nucleare.

Categoria cea mai numeroasă este aceea a acordurilor de *neînarmare*.

Tratatul asupra Antarcticii, încheiat la 1 decembrie 1959, este primul acord postbelic în acest domeniu. Prin tratat se statornicește un statut demilitarizat și denuclearizat pentru Antarctica, unde sînt permise numai activitățile pașnice. După cum se exprimă un cercetător, el a fost un acord „ușor", deoarece Antarctica nu prezintă decît o importanță redusă din punct de vdere militar, dar

Scanned with OKEN Scanner

are meritul de a fi marcat începutul seriei de acorduri realizate [20].

Tratatul vizînd interzicerea armelor nucleare în America Latină, întocmit la 14 februarie 1967, are, într-un anumit sens, o valoare de simbol, fiind primul instrument internațional prin care un continent populat este proclamat drept zonă denuclearizată. Realizarea tratatului a fost relativ ușoară, dată fiind inexistența armelor nucleare pe solul țărilor latino-americane. Patru din cele cinci puteri nucleare — Anglia, China, Franța și Statele Unite ale Americii — au aderat la Protocolul adițional II la tratat, care consacră angajamentul respectivelor țări de a respecta statutul de zonă denuclearizată al continentului, nerecurgînd nici la folosirea, nici la amenințarea cu folosirea armelor nucleare contra statelor participante la tratat.

Probabil cel mai semnificativ din punctul de vedere al consecințelor și implicațiilor sale este Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare, încheiat la 1 iulie 1968. Statele neposesoare de arme nucleare renunță, potrivit acestui instrument, la achiziționarea sau producerea sub orice formă a acestor arme. Tratatul are limite și neajunsuri serioase, cea mai importantă fiind inexistența unui echilibru real între drepturile și obligațiile celor două categorii de participanți — statele posesoare și cele neposesoare de arme nucleare. Puterile nucleare s-au obligat prin tratat să nu transfere nimănui asemenea arme — obligație fără însemnătate practică, deoarece ele oricum nu au vădit asemenea intenții —, dar au refuzat să accepte angajamente ferme de dezarmare nucleară. Ele și-au asumat doar angajamentul inclus în art. VI de a continua cu bună-credință negocieri „asupra unor măsuri eficace referitoare la încetarea cursei înarmărilor nucleare la o dată apropiată și la dezarmarea nucleară, precum și cu privire la un tratat de dezarmare generală și totală, sub un control internațional strict și eficace". Se împlinesc curînd 10 ani de la semnarea tratatului fără ca puterile nucleare să fi onorat acest angajament. Este tot mai larg împărtășită aprecierea că, dacă aceste puteri nu vor proceda la înfăptuirea unor măsuri reale de dezarmare nucleară, procesul proliferării nu va

[20] Duncan L. Clarke. *The Possibilities of Arms Control*, în *Dialogue*, vol. 10, nr. 2, 1977, p. 5.

Scanned with OKEN Scanner

putea fi oprit, subminînd astfel acest tratat atît de comentat și de controversat [21]. „Trebuie să fie clar pentru oricine — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că, atît timp cît va continua înarmarea atomică, și alte țări vor trece — și nu vor putea fi oprite — să producă armament nuclear. Există un grav pericol — și tocmai de aceea să spunem deschis popoarelor că trebuie să scoatem armamentul atomic în afara legii" [22].

Tratatul cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în exploatarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, din 27 ianuarie 1967, și Tratatul cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul lor, din 11 februarie 1971, sînt instrumente de neînarmare *parțială* a mediilor la care se referă cele două reglementări. Activitățile militare ce se desfășoară îndeosebi în spațiul cosmic, care nu sînt interzise și care cunosc o neîncetată intensificare, prezintă primejdii dintre cele mai mari pentru omenire.

Acordurile bilaterale sovieto-americane, inclusiv cele referitoare la limitarea armelor strategice (S.A.L.T.), nu

---

[21] „Succesul Tratatului de neproliferare va depinde în principal de îndeplinirea de către părțile la tratat posesoare de arme nucleare a obligațiilor lor (prevăzute în art. VI) de a lua măsuri efective mai întîi în direcția dezarmării nucleare și apoi în direcția dezarmării generale și complete", scrie cu just temei Frank Barnaby, directorul S.I.P.R.I. *(Implications of the Spread of Nuclear Technology, with Particular to the Gas Centrifuge,* în *Disarmament and Arms Control,* New York, Londra, Paris, Gordon and Breach Science Publishers, 1972, p. 71). La rîndul lui, Marek Thee observă în același sens : „Cît timp puterile nucleare vor continua... să insiste asupra prestigiului, puterii și privilegiilor inerente deținerii de arme nucleare, alte națiuni vor avea în chip natural tendința de a le urma mișcarea. Este limpede că o adeziune universală la Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare nu poate fi obținută pe baza unor dispoziții și practici discriminatorii. Ea presupune un mai bun echilibru al obligațiilor și avantajelor. Și prealabilul indispensabil oricărui progres în acest domeniu este de a frîna cursa înarmărilor nucleare, cum prevede art. VI al tratatului" *(Accords internationaux de contrôle des armements et de désarmement : promesses, faits et perspectives,* în *Revue internationale des sciences sociales,* vol. XXVIII, nr. 2, 1976, p. 399).

[22] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,* vol. 11, București, Editura politică, 1975, p. 1 043.

Scanned with OKEN Scanner

se înscriu nici ele pe linia realizării unor măsuri efective de dezarmare. Cu privire la acordurile S.A.L.T., președintele S.U.A., Jimmy Carter, declara în conferința sa de presă din 24 martie 1977 : „După cum știți, toate acordurile S.A.L.T. anterioare nu se refereau de fapt decît la limitări, care prevedeau însă un nivel atît de ridicat, încît nu au fost în realitate decît baza unei intensificări a întrecerii și a unei sporiri continue și masive a armelor nucleare". Studiul O.N.U. cu privire la consecințele economice și sociale ale înarmărilor, menționînd că acordurile S.A.L.T. au avut unele consecințe pozitive, atrage atenția „să nu se piardă din vedere gravele lor insuficiențe în ceea ce privește limitarea armelor strategice". Aceasta întrucît acordurile nu au interzis dezvoltarea calitativă a acestor arme ; programele de studii și cercetări în vederea perfecționării sistemelor antirachetă au fost continuate în mod activ. În ansamblul lor, acordurile S.A.L.T. n-au avut consecințe vizibile și n-au împiedicat punerea în stare de funcționare a vectorilor cu focoase multiple ghidate independent (MIRV). Datorită acestui fapt, numărul încărcăturilor nucleare ce pot fi transportate la țintă cu ajutorul rachetelor intercontinentale sau al celor lansate de pe submarine crește cu aproximativ 1 000 pe an [23].

Făcînd o apreciere de ansamblu a acordurilor existente, un cercetător norvegian scria că ele au ca „efect real mascarea cursei înarmărilor și limitarea armamentelor în sectoare de importanță militară secundară, legalizînd și raționalizînd punerea la punct a armamentelor în domenii care prezintă o reală utilitate militară" [24].

3. Concomitent cu dezinteresul manifestat în fapt pentru dezarmarea generală și completă și cu diminuarea interesului față de realizarea unor măsuri efective de dezarmare, s-a dezvoltat și s-a afirmat, nu numai în teorie, ci și în practică, un concept diametral opus — acela al *controlului armamentelor*.

Dacă prin dezarmare se urmărește reducerea și lichidarea fizică a diferitelor categorii și sisteme de arme, in-

---

[23] Doc. O.N.U. A/32/88, p. 13.

[24] Marek Thee. *Accords internationaux de contrôle des armements et de désarmement : promesses, faits et perspectives*, în *Revue internationale des sciences sociales*, vol. XXVIII, nr. 2, 1976, p. 395.

Scanned with OKEN Scanner

clusiv vectorii lor, precum și reducerea forțelor armate, controlul armamentelor își propune ca obiectiv esențial „stăpînirea" cursei înarmărilor, menținerea echilibrului militar și diminuarea riscurilor războiului. El poate conduce și la unele reduceri sau chiar la distrugerea unor arme, dar nu pornește necesarmente de la o asemenea premisă.

Produs al doctrinei politice americane la finele deceniului al șaselea și începutul deceniului al șaptelea, conceptul de control al armamentelor a fost definit de la început ca vizînd adoptarea de măsuri în scopul a) de a reduce probabilitatea războiului, b) de a reduce costurile pregătirilor de război și c) de a reduce amploarea pierderilor umane și a daunelor materiale în cazul în care controlul eșuează și războiul se dezlănțuie [25]. Cu unele nuanțe care nu alterează fondul, elementele acestei definiții se întîlnesc în numeroase lucrări de specialitate din literatura politică americană [26].

Depășind sfera teoriei, conceptul acesta a dobîndit „drept de cetate" în politica oficială a Statelor Unite, guvernul american avansînd propuneri de control al armamentelor la O.N.U., în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, în cadrul negocierilor bilaterale și în alte instanțe internaționale. Ni se pare semnificativ să menționăm, în context, că, într-un interviu acordat revistei *U. S. News and World Report* la 15 martie 1976, H. Kissinger, pe atunci secretarul de stat al S.U.A., definea astfel obiectivele conceptului cu referire la acordurile S.A.L.T. : a) de a face „mai puțin probabilă pentru oricare din părți obținerea unui avantaj decisiv în ceea ce privește armamentul strategic", b) „de a asigura că aceste arme vor fi folosite numai în circumstanțe extraordinare"

---

[25] A se vedea F. A. Long. *Arms Control from the Perspective of the Nineteen-Seventies*, în *Arms, Defense Policy, and Arms Control*, „Daedalus", Summer 1975, p. 1. Autorul precizează că reia, în substanța ei, considerînd-o pe deplin valabilă și în prezent, definiția dată de aceeași revistă în numărul său special din 1960, consacrat unei teme similare.

[26] A se vedea, de exemplu, U. Schwarz and R. Hadrik. *Strategic Terminology*, Londra, Pall Mall Press, 1966, p. 33 ; Herman Kahn and Anthony Weiner. *Technological Innovation and the Future of Strategic Warfare*, în *Astronautics and Aeronautics*, decembrie 1967, p. 28 ; W. F. Biddle. *Weapons Technology and Arms Control*, New York — Washington — Londra, Praeger Publishers, 1972. p. 9.

Scanned with OKEN Scanner

și c) în caz de război, „mijloacele nenucleare vor fi întotdeauna de preferat, dar eu nu vreau să exclud mijloacele nucleare în anumite situații". Claritatea textului constituie cel mai bun indiciu pentru aprecierea unei abordări care, în esența ei, se plasează la antipodul dezarmării.

Din nefericire, cele mai multe dintre acordurile postbelice de „dezarmare" nu sînt altceva decît expresii ale doctrinei controlului armamentelor.

Trebuie însă arătat că numeroși reprezentanți de seamă ai comunității științifice internaționale au supus acest concept unei critici deosebit de severe. În opinia lui Richard Falk, politica privind controlul armamentelor a făcut prea puțin pentru „a atenua ororile sistemului bazat pe război" și „a reduce cheltuielile destinate înarmărilor". Măsurile de control asupra armamentelor „au servit în principal pentru a ratifica dominația bipolară în politica internațională și pentru a maximaliza această dominație... Acordurile au exprimat pur și simplu, sub formă de tratat, acei pași pe care respectivele guverne erau pregătite să-i facă oricum pe o bază unilaterală" [27].

Savantul atomist Bernard Feld scrie, la rîndul lui, că a fost nevoit să ajungă la concluzia inexorabilă că „abordarea controlului armamentelor nu este viabilă în lumea de astăzi, o abordare diferită fiind esențială dacă se dorește să se evite dezastrul nuclear". Întrucît măsurile parțiale adoptate pînă acum „au servit doar pentru a orienta competiția în direcții noi și mai virulente", singura cale de a ieși din această situație poate fi o „abordare cuprinzătoare" [28].

O atitudine categorică împotriva acestui concept a adoptat Alva Myrdal, considerînd că nu este prea tîrziu pentru a declanșa un boicot contra folosirii terminologiei de control al armamentelor, care nu este decît un eufe-

---

[27] Richard A. Falk. *Arms Control, Foreign Policy and Global Reform*, în *Arms, Defence Policy and Arms Control*, „Daedalus", Summer 1975, p. 40.

[28] Bernard T. Feld. *Arms Control or What ?*, în *The Bulletin of the Atomic Scientists*, vol. XXXI, nr. 9, noiembrie 1975, p. 5. Considerații critice asemănătoare se întîlnesc și în lucrările altor specialiști americani, ca, de exemplu, Graham T. Allison and Frederic A. Morris. *Armaments and Arms Control: Exploring the Determinants of Military Weapons*, în *Arms, Defence Policy, and Arms Control*, „Daedalus", Summer 1975, p. 101 ; G. W. Rathjens. *Changing Perspectives on Arms Control*, în loc. cit., p. 201.

Scanned with OKEN Scanner

mism ce urmăreşte promovarea unor „măsuri de control al înarmărilor", cu efect nul sau modic pe planul dezarmării. Abordarea aceasta trebuie respinsă şi pe considerente politice, deoarece tinde să se substituie dezarmării veritabile [29].

Făcînd o cuprinzătoare analiză critică, Marek Thee dezvăluie slăbiciunile fundamentale şi contradicţiile intrinseci ale conceptului de control asupra armamentelor. Aşa cum a fost aplicat şi cum se reflectă în acordurile multilaterale şi bilaterale existente, scrie Thee, controlul armamentelor „nu a servit bine cauza dezarmării. El nu a oprit cursa înarmărilor, ci mai degrabă a stimulat-o. Controlul armamentelor n-a rezistat testului istoriei... Există o nevoie presantă de a reconsidera complet problema controlului armamentelor şi dezarmării. Trebuie făcut un efort pentru a reanima cererea şi a iniţia procesul dezarmării reale" [30].

Este, într-adevăr, timpul să se acţioneze energic pentru a readuce în centrul atenţiei dezarmarea generală şi completă şi a aborda cu maximum de urgenţă şi cu cea mai înaltă prioritate realizarea unor măsuri autentice de dezarmare, înainte de toate de dezarmare nucleară. Această abordare, deopotrivă logică şi raţională, este impusă de exigenţele noii ordini internaţionale, de imperativele păcii şi securităţii mondiale, de comandamentele egalităţii, justiţiei şi echităţii.

IV. O nouă ordine internaţională trebuie să fie o *ordine de pace, colaborare şi înţelegere între ţări şi popoare,* o ordine fără războaie, din care vor fi dispărut recurgerea la forţă şi la ameninţarea cu folosirea forţei.

Pacea internaţională este nu numai una din valorile esenţiale pe care noua ordine are menirea să le promoveze şi să le salvgardeze, nu numai un deziderat politico-moral fundamental, ci şi o necesitate vitală a umanităţii şi, ca atare, un obiectiv primordial al dezarmării. „Este tot mai evident că realizarea unei păci durabile pe întreaga planetă a devenit astăzi o necesitate, o cerinţă im-

---

[29] Alva Myrdal. *The Game of Disarmament,* New York, Pantheon Books, 1976, p. XVI.

[30] Marek Thee. *Arms Control: The Retreat from Disarmament,* 27-th Pugwash Conference. München, Federal Republic of Germany, 24—29 august 1977, p. 2.

Scanned with OKEN Scanner

perioasă a progresului și civilizației popoarelor, a însăși existenței societății omenești“ [31].

Firește, destinele păcii trebuie examinate în lumina mutațiilor și proceselor înnoitoare caracteristice lumii contemporane, a uriașelor transformări de natură politică, economică, socială și militară ce s-au produs și se produc neîncetat în viața popoarelor, a locului, ponderii și importanței deținute de forțele păcii, democrației și progresului pe plan internațional. Acțiunea totalității acestor factori generează premise favorabile pentru preîntîmpinarea războiului și statornicirea unei păci durabile în lume. Este concluzia pe care o evidenția președintele Nicolae Ceaușescu atunci cînd arăta că schimbările profunde în raportul mondial de forțe, existența statelor socialiste, a țărilor în curs de dezvoltare care se pronunță pentru o politică nouă, creșterea conștiinței maselor populare de pretutindeni „deschid — pentru prima dată în istoria omenirii — perspectiva împiedicării declanșării unui nou război mondial, creează condiții pentru a se acționa cu succes în vederea asigurării păcii“. Șeful statului român sublinia însă că pentru transformarea acestei perspective și a acestei posibilități în realitate sînt necesare „întărirea colaborării și unității tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste, intensificarea luptei popoarelor pentru lichidarea vechii politici de inechitate și dominație, de forță și dictat și înfăptuirea unor relații noi, de deplină egalitate între toate statele“ [32].

Din această perspectivă se cere abordată și problematica dezarmării, în corelația ei firească cu problema cardinală a păcii și războiului în zilele noastre. O asemenea viziune, deopotrivă realistă și responsabilă, este de natură să confere noi orizonturi negocierilor de dezarmare, imprimîndu-le un nou avînt și un nou dinamism.

1. Dezarmarea nu este și nu poate fi un scop în sine. Țelul ei fundamental constă în *eliminarea războiului* din viața popoarelor și asigurarea unei păci cu adevărat trainice pe planeta noastră. Procedîndu-se la distrugerea mijloacelor violenței, se creează premisele materiale pentru

---

[31] Nicole Ceaușescu. *Cuvîntare rostită la deschiderea celei de-a 23-a Conferințe internaționale a Crucii Roșii. 15 octombrie 1977*, în *Scînteia* nr. 10 935, 16 octombrie 1977.

[32] Nicolae Ceaușescu. *Expunere la Congresul educației politice și al culturii socialiste*, București, Editura politică, 1976, p. 74—75.

înlăturarea forței din sfera relațiilor internaționale. Dezarmarea este menită, așadar, să permită înfăptuirea unui salt imens în relațiile interstatale — abolirea legii celui mai tare [33] și întronarea legilor simple ale dreptului și moralei în relațiile internaționale. Aceasta va fi adevărata mutație a păcii și progresului în viața internațională.

Așadar, între dezarmare și obiectivul repudierii forței din domeniul relațiilor interstatale — sub toate formele și manifestările sale — există o legătură organică. Este evident că înfăptuirea unor măsuri efective de dezarmare și, în final, realizarea dezarmării generale și complete creează premise reale pentru excluderea forței și, prin implicație, pentru respectarea marilor postulate ale dreptului internațional care chezășuiesc pacea și securitatea popoarelor, colaborarea lor fructuoasă. Este îndeosebi vorba de următoarele obligații imperative ale tuturor statelor, fără nici un fel de excepții : de a-și respecta în mod reciproc suveranitatea și independența națională ; de a respecta dreptul tuturor popoarelor de a-și hotărî în mod liber destinele proprii ; de a nu recurge la forță sau la amenințarea cu forța împotriva altor state, la nici un fel de constrîngeri și presiuni, sub nici un motiv sau pretext ; de a-și rezolva diferendele lor internaționale exclusiv prin căi și mijloace pașnice ; de a-și respecta mutual integritatea teritorială și de a nu viola frontierele lor respective ; de a se abține de la orice amestec în treburile interne și externe ale altor țări și popoare.

Desigur, eliminarea războiului din viața socială este un fenomen complex. Ca atare, eforturile nu pot fi concepute de o manieră îngustă, unilaterală, limitativă. Ținînd seama de dimensiunea, complexitatea și importanța acestei sarcini, precum și de lecțiile ce se desprind din experiența de pînă acum, este necesar să se întreprindă măsuri care să producă schimbări profunde, structurale, și nu doar formale. În această optică, eforturile trebuie

---

[33] „Dacă legea celui mai tare a dominat un timp îndelungat istoria relațiilor internaționale, pare că a venit momentul, pentru binele întregii umanități și chiar pentru simpla ei supraviețuire, de a depăși, prin concertare, acest stadiu, în care violența este întotdeauna gata să izbucnească" (*Le monde en devenir. Réflexions sur le nouvel ordre économique international*, U.N.E.S.C.O., Paris, 1976, p. 24).

Scanned with OKEN Scanner

ordonate pe următoarele patru planuri : a) consolidarea interdicției legale a războiului ; b) distrugerea — pe calea dezarmării — a capacității de declanșare și de purtare a războiului ; c) dezvoltarea și perfecționarea mijloacelor de soluționare pașnică a neînțelegerilor dintre state ; d) eliminarea cauzelor politice, economice și sociale ale războiului, ceea ce reclamă transformări sociale de mare anvergură, la nivel național și pe plan internațional.

Obiectivul excluderii definitive a recurgerii la forță poate fi realizat prin intermediul dezarmării generale și complete, care, asigurînd distrugerea mijloacelor necesare dezlănțuirii și ducerii războiului, face ca războiul să devină o imposibilitate fizică. Dar, așa cum releva Walter Millis, aceasta constituie doar o latură a problemei, deoarece eliminarea războiului, ca atare, nu este sinonimă cu eliminarea luptei și conflictelor [34]. Firește, cît timp vor exista state cu orînduiri diferite și cu interese deosebite, se menține baza obiectivă a unor divergențe, neînțelegeri și chiar conflicte. Tocmai de aceea, paralel cu eforturile în direcția dezarmării, trebuie să se desfășoare acțiuni susținute în vederea dezvoltării și întăririi legalității internaționale, perfecționării mijloacelor, procedurilor și instituțiilor de rezolvare pașnică a diferendelor între națiuni. Barierelor fizice din calea conflictelor armate vor trebui să li se adauge, în același timp, bariere politice, juridice, morale și psihologice. Eliminarea armelor creează condiții pentru înrîurirea tot mai puternică, se poate spune hotărîtoare, a mijloacelor și instituțiilor de ordin politic, juridic, etic și psihologic asupra conduitei internaționale a statelor. Lipsite de instrumentele fizice ale războiului, statele vor fi nevoite să recurgă la paleta bogată și variată a procedeelor pașnice. Soluționarea pașnică a litigiilor poate și trebuie să devină una din legile fundamentale ale noii ordini mondiale.

2. În cadrul eforturilor privind dezarmarea, o atenție specială trebuie să se acorde aspectelor *dezarmării nucleare*. O asemenea abordare nu se întemeiază pe abstracțiuni și nici nu este rezultatul unor dorințe pur subiec-

---

[34] Walter Millis. *A World Without War*, New York, Washington Square Press, Inc., 1961, p. 85. A se vedea, în același sens, și Richard A. Falk. *This Endangered Planet*, New York, Random House, 1971, p. 299.

Scanned with OKEN Scanner

tive. Ea este dictată de însăși realitatea imenselor stocuri de arme nucleare și de primejdiile literalmente fără precedent la care este expusă din această cauză umanitatea în ansamblul ei. Cum s-ar putea imagina angajarea omenirii pe calea unor noi rînduieli internaționale în condițiile menținerii armelor capabile a cauza propria ei distrugere ? Sînt oare de conceput raporturi de egalitate și echitate între state, justiția și libertatea, dezvoltarea și progresul tuturor națiunilor în condițiile în care cinci state ar deține monopolul celor mai terifiante mijloace de distrugere, în timp ce imensa, covîrșitoarea majoritate a țărilor ar trebui să renunțe la ele și să accepte, așadar, un statut politic, economic, tehnico-științific și militar deopotrivă părtinitor și discriminator, injust și umilitor ? Evident, o asemenea situație absurdă, cu desăvîrșire irațională, nu poate dura, nu poate rezista încercărilor timpului și sarcinilor istorice ce se pun în fața omenirii. În viziunea unei noi ordini internaționale, riscul războiului nuclear pur și simplu nu mai poate fi tolerat. Înseși țelurile ce și le propune o asemenea ordine impun lichidarea monopolului nuclear, abolirea statutului privilegiat al celor cîtorva state dotate cu această armă. Aceasta este o condiție esențială pentru alcătuirea unor structuri internaționale realmente democratice, pentru triumful spiritului de dreptate, egalitate și echitate în relațiile dintre state. Pentru toate aceste rațiuni este necesar ca problematica distrugerii armelor nucleare să ocupe un loc de prim ordin în domeniile politicii, strategiei și diplomației, să dețină, prin urmare, o prioritate absolută în negocierile de dezarmare.

În cuprinzătorul program de dezarmare prezentat de România la Națiunile Unite în 1975 se arată — în această ordine de idei — că a devenit un obiectiv fundamental ca armele nucleare să fie scoase în afara legii, să se sisteze producția lor și să se lichideze cele existente. Cu o asemenea finalitate, programul avansat de țara noastră preconizează adoptarea următoarelor măsuri : asumarea de către toate statele a angajamentului solemn de a nu folosi armele nucleare ; interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state ; retragerea armamentului nuclear de pe teritoriul altor state ; încetarea perfecționării, experimentării și producției armelor nucleare și a mijloacelor de transportare la țintă ; încetarea producției de materiale fisionabile cu

Scanned with OKEN Scanner

destinație militară, trecerea materialelor existente spre folosire în scopuri pașnice și transferarea unei cote-părți în vederea utilizării de către toate statele, în cadrul unei largi cooperări internaționale; reducerea și lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare și mijloace de transportare la țintă existente; interzicerea totală a armelor nucleare [35].

Comportă urgență și reclamă o rezolvare corespunzătoare chestiunea *garanțiilor de securitate* pe care puterile deținătoare de arme nucleare trebuie să le acorde statelor care nu posedă astfel de arme, chestiune ce nu și-a găsit o soluționare satisfăcătoare odată cu încheierea Tratatului de neproliferare.

Pot fi avute în vedere următoarele trei variante:

a. Asumarea angajamentului de către puterile nucleare de a nu recurge niciodată, în nici o împrejurare și sub nici un pretext la folosirea armelor nucleare sau la amenințarea cu folosirea lor împotriva *tuturor* țărilor neposesoare de astfel de arme. Învestit cu forță juridică obligatorie, angajamentul acesta ar putea fi încorporat într-o declarație sau rezoluție în cadrul O.N.U., cu sprijinul expres al tuturor puterilor nucleare, ori în declarații unilaterale cu un conținut identic din partea tuturor acestor puteri. Așa cum se sublinia la o reuniune Pugwash, un asemenea angajament „este, în sine, nu numai drept din punct de vedere moral și politic, dar el ar ajuta să se prevină proliferarea orizontală a armelor nucleare către alte țări" [36].

b. Angajamentul puterilor nucleare de a nu recurge sub nici un motiv ori pretext la folosirea sau la amenințarea cu folosirea armelor nucleare contra statelor nenucleare *participante* la Tratatul de neproliferare a acestor arme. Formula cea mai potrivită ar consta în adoptarea unui protocol adițional la Tratatul de neproliferare. Soluția aceasta a fost propusă de România, Mexic, Iugoslavia și alte țări nenucleare la Conferința statelor părți la Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare din 1975. Pot fi avute în vedere și alte modalități — o declarație comună a puterilor nuoleare, declarații unila-

---

[35] *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 25—26.

[36] 25-th Pugwash Symposium. *A New Design towards Complete Nuclear Disarmament*, Kyoto, Japonia, 28 august—1 septembrie 1975.

Scanned with OKEN Scanner

terale ale acestora, o rezoluție a Națiunilor Unite adoptată în unanimitate, cu condiția ca ele să fie concepute în termeni obligatorii din punct de vedere juridic. Această variantă ar putea convinge statele nenucleare care n-au aderat încă la Tratatul de neproliferare să se alăture neîntîrziat acestui instrument internațional.

c. În fine, angajamentul puterilor nucleare de a nu recurge la utilizarea sau la amenințarea cu utilizarea armelor nucleare contra statelor ce nu dispun și pe al căror *teritoriu nu se află și/sau nu tranzitează* arme nucleare. Este o variantă care ar putea stimula nu numai desăvîrșirea procesului de aderare la Tratatul de neproliferare, ci și inițierea unui proces nou, constînd în lichidarea bazelor și instalațiilor nucleare aflate pe teritoriul unor state nenucleare, armele respective și mijloacele de transportare a lor la țintă urmînd a fi retrase pe teritoriul puterilor nucleare.

Dacă complexul problemelor dezarmării nucleare trebuie să dețină prioritatea absolută în cadrul negocierilor de dezarmare, chestiunea *interzicerii folosirii armelor nucleare și a amenințării cu utilizarea lor* trebuie să constituie „prioritatea priorităților". Pentru că ea reprezintă punctul nodal — sub raport politic, militar, psihologic, legal, moral — al celorlalte componente ale dezarmării nucleare. Pentru că soluționarea ei ar echivala cu un prim mare act de justiție în raport cu statele neposesoare de arme nucleare, care, renunțînd la opțiunea nucleară, nu înțeleg să accepte la infinit riscul de a deveni victimele unei catastrofe nucleare declanșate — indiferent de împrejurări — de statele ce dețin aceste monstruoase arme. Pentru că, dacă puterile nucleare nu se pun de acord asupra acestei chestiuni, este pur și simplu greu de imaginat dacă și cînd ele ar putea conveni să înceapă lichidarea efectivă a armelor ce alcătuiesc în prezent uriașe arsenale ale morții și distrugerii.

Este necesar să se sublinieze că problema vizează esențialmente statele deținătoare de arme nucleare, dat fiind că țările ce nu posedă aceste arme nu pot amenința sau dezlănțui un război cu astfel de mijloace. Renunțînd la fabricarea și dobîndirea armelor nucleare, aceste țări ar aduce imense servicii cauzei păcii și securității popoarelor. Puterile nucleare trebuie să se achite, la rîndul lor, de înalta răspundere ce le revine față de

Scanned with OKEN Scanner

întreaga umanitate, renunțînd neîntîrziat și fără echivoc la opțiunea folosirii armelor nucleare.

Militînd cu fermitate și consecvență pentru realizarea dezarmării generale și complete, în primul rînd a celei nucleare, România a propus — în programul complex și cuprinzător pe care l-a prezentat la Națiunile Unite — ca o primă măsură în veriga celor menite să asigure dezarmarea nucleară asumarea de către toate statele a angajamentului solemn de a nu folosi armele nucleare. Acest prim pas, se arată în propunerile românești, ar deschide calea adoptării unor măsuri de mare amploare, menite să elimine armamentul nuclear de pe teritoriul altor state, să ducă la încetarea perfecționării, experimentării și producției armelor nucleare și a mijloacelor de transportare la țintă, la reducerea și lichidarea completă a tuturor stocurilor de asemenea arme și mijloace, încheindu-se cu abolirea totală a armelor nucleare [37].

Act de importanță și semnificație istorică, prohibirea absolută a folosirii și amenințării cu folosirea armelor nucleare ar avea un spectru larg de consecințe și implicații, ce s-ar răsfrînge pozitiv asupra ansamblului relațiilor internaționale, asupra situației pe plan mondial, deschizînd — practic pentru prima oară în perioada postbelică — perspective reale pentru preîntîmpinarea și finalmente pentru eliminarea definitivă a primejdiei cataclismului nuclear.

Înainte de toate, interzicerea recurgerii la armele nucleare, care corespunde principiilor dreptului internațional contemporan, ar dobîndi valoarea unei norme imperative, cu aplicabilitate universală. S-ar elimina astfel complet orice posibilitate de a se susține „legalitatea“ utilizării armelor nucleare, invocîndu-se absența unei reguli exprese de drept internațional privind interzicerea recurgerii la aceste arme. Prin aceasta s-ar realiza un prim pas concret în direcția destinderii relațiilor internaționale.

În al doilea rînd, prin efectele sale cumulate, o asemenea măsură ar diminua sensibil perspectivele recurgerii efective la armele nucleare. Este evident pentru oricine că o atare interdicție ar reprezenta o puternică

---

[37] *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 25—26.

Scanned with OKEN Scanner

stavilă politică, juridică și morală în calea războiului nuclear.

În al treilea rînd, renunțarea la folosirea armelor nucleare ar elimina tendința de a dezvolta doctrine privind utilizarea lor, care, așa cum a demonstrat experiența, urmăresc să facă din recurgerea la aceste arme un instrument „normal" al politicii și diplomației.

În al patrulea rînd, contrar unor opinii sau temeri, stabilitatea mondială ar fi asigurată, iar nu deteriorată, această măsură contribuind în mod sensibil la îmbunătățirea comportamentului internațional al statelor.

În al cincilea rînd, o asemenea măsură ar exercita o influență directă asupra cursei înarmărilor nucleare, determinînd o frînare și o reducere a acesteia. Ea ar avea un efect nemijlocit îndeosebi asupra tendinței actuale de escaladare a armelor nucleare strategice.

În al șaselea rînd, deprecierea implicită a armelor nucleare ar fi de natură să stimuleze eforturile în direcția unor reduceri substanțiale ale stocurilor existente, permițînd astfel trecerea la măsuri efective de dezarmare nucleară.

În al șaptelea rînd, un atare act ar avea un impact real în planul neproliferării armelor nucleare. În acest mod, „toate statele ar fi restabilite într-un fel de paritate prenucleară, care este în concordanță cu obiectivele generale ale neproliferării. Puterile nucleare, abjurînd de la opțiunea nucleară, ar ajuta la înlăturarea distincției între puterile nucleare și cele nenucleare și ar elimina astfel unul din principalele motive pentru achiziționarea de arme nucleare" [38].

În al optulea rînd, această măsură ar avea efecte salutare în ceea ce privește negocierile de dezarmare, stimulînd examinarea și adoptarea unor măsuri concrete de limitare a înarmărilor convenționale, efectuarea altor măsuri parțiale și realizarea unor progrese reale pe calea dezarmării generale și complete.

În al nouălea rînd, interzicerea armelor nucleare ar contribui la consolidarea și generalizarea destinderii internaționale, ar favoriza puternic apropierea și înțelegerea

---

[38] Richard A. Falk. *Renunciation of Nuclear Weapons Use*, în *Nuclear Proliferation : Prospects for Control*, Edited by Bennett Boskey, Mason Willrich, New York, The Dunellen Company, 1970, p. 141.

Scanned with OKEN Scanner

între popoare, ar reprezenta un factor fundamental de întărire a păcii și securității internaționale.

În al zecelea rînd, prin toate acestea, o astfel de măsură ar constitui un aport esențial la opera de făurire a unei noi ordini internaționale, deschizînd perspective reale pentru satisfacerea uneia din condițiile ei de bază — repudierea forței și amenințării cu forța din sfera relațiilor interstatale.

3. Paralel cu eforturile urmărind prohibirea și distrugerea armamentului nuclear, este necesar să se acționeze pentru *interzicerea proiectării și fabricării unor noi tipuri de arme de nimicire în masă și noi sisteme de asemenea arme*, pentru interzicerea folosirii, încetarea producției și eliminarea din arsenalele militare a tuturor armelor de distrugere în masă, existente sau în stadiu de proiect.

După cum s-a exemplificat în altă secțiune, amplificarea cercetării și dezvoltării militare în timpurile moderne a adăugat o nouă dimensiune dinamicii înarmărilor ; în aceste condiții este greu de imaginat stăvilirea efectivă a cursei înarmărilor dacă nu se întreprind măsuri pentru a reorienta cercetarea și dezvoltarea exclusiv spre scopuri pașnice. Cu cît omenirea va amîna mai mult atacarea problemei „reconversiunii tehnologice“ — este de părere un specialist american —, cu atît mai dificilă și mai intratabilă va deveni aceasta [39]. În aceeași viziune, se consideră că, pînă cînd componentele esențiale ale cercetării și dezvoltării militare „nu sînt puse sub control“, nu va fi posibil „să se conteze pe succese în domeniul dezarmării“ [40].

Este vorba, în fond, de atacarea directă și viguroasă a unui aspect deosebit de alarmant al cursei înarmărilor, cel calitativ. Firește, chestiunea nu este simplă și, deci, ușoară ; dimpotrivă, ea este de o mare complexitate și, tocmai de aceea, rezolvarea ei întîmpină greutăți dintre cele mai mari. Așa cum remarcă studiul realizat de O.N.U., aspirația spre progrese calitative continue este ancorată profund în însăși logica cursei înarmărilor. Din această cauză nu este ușor să se ajungă la acorduri privind li-

---

[39] Harvey Brooks. *The Military Innovation System and the Qualitative Arms Race*, în *Arms, Defense Policy, and Arms Control*, „Daedalus“, Summer 1975, p. 95.

[40] Marek Thee. *Arms Control : The Retreat from Disarmament*, 27-th Pugwash Conference, München, Federal Republic of Germany, 24—29 august 1977, p. 16.

Scanned with OKEN Scanner

mitări calitative și tehnice, iar problemele complexe ale verificării nu constituie cel mai mic obstacol. Dar, oricît de mare ar fi dificultatea, ea nu este mai mare „decît urgența de a acționa în mod hotărît în acest sens. Fiecare an ce trece vede născîndu-se o generație de arme noi, iar programele existente își implantează tot mai profund rădăcinile în sistemele politice și militare naționale, devenind, astfel, cu atît mai dificil de a le opri“ [41].

Probabil că soluția cea mai promițătoare a unei acțiuni menite să ducă la sistarea cursei calitative a înarmărilor rezidă în interzicerea perfecționării, aflată în faza de gestație, adică înainte de a se fi efectuat vreo activitate semnificativă de cercetare-dezvoltare și înainte ca interesele politice, militare și economice să fi început să imprime programelor propriul lor elan [42]. Însă înțelegerile referitoare la reținerea de la cercetări sau prohibirea acestora sînt dificil de realizat, deși, așa cum consideră Harvey Brooks, ele ar putea avea o valoare certă dacă ar fi însoțite de angajamente date publicității privind abținerea părților de la acțiuni care ar periclita stabilitatea echilibrului strategic [43]. Altă modalitate constă în limitarea drastică sau interzicerea experimentărilor, fie că este vorba de arme sau vectori noi ori de variante perfecționate ale unor tipuri vechi. Este greu de presupus însă că se va putea învinge ușor tentația de a trece la experimentarea prototipurilor de arme deja realizate. Interzicerea producției de noi tipuri și sisteme de arme de distrugere în masă, așa cum a cerut Adunarea Generală a O.N.U. la inițiativa Uniunii Sovietice, și încheierea unui acord cu privire la reducerea cheltuielilor militare afectate cercetării-dezvoltării cu destinație militară ar putea reprezenta alte două modalități [44].

Dată fiind complexitatea problemei și dificultățile ei inerente, apare oportună efectuarea unui studiu de către O.N.U. dedicat exclusiv acestei teme, pentru a vedea cu mai multă claritate posibilitatea de abordare și măsurile practice pentru adecvata ei soluționare.

---

[41] Doc. O.N.U. A/32/88, p. 27.
[42] Loc. cit, p. 26
[43] Loc. cit., p. 93.
[44] A se vedea rezoluțiile Adunării Generale a O.N.U. nr. 3 479 (XXX) din 11 decembrie 1975, 31/74 din 10 decembrie 1976 și 32/84 A-B din 12 decembrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

4. Proces complex, multidimensional și, din această cauză, nelipsit de complicații și dificultăți obiective, înfăptuirea dezarmării este o activitate de durată. Ar fi, de aceea, nerealist să nu se întreprindă între timp și alte acțiuni de natură a facilita realizarea dezarmării. Din acest punct de vedere, o importanță deosebită ar avea, în concepția României, adoptarea unor *măsuri parțiale de dezarmare și de dezangajare militară*. Se impun atenției în special asemenea măsuri cum sînt : crearea de zone de pace și colaborare, lipsite de arme nucleare, în diferite regiuni ale lumii ; retragerea în interiorul frontierelor naționale a trupelor străine, a armamentului și altor mijloace de luptă ale acestora și demobilizarea trupelor retrase ; lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine ; reducerea treptată a trupelor și armamentelor aflate în dotarea armatelor naționale, pe calea încheierii unor acorduri internaționale care să asigure îndeplinirea cu strictețe a obligațiilor asumate ; renunțarea la efectuarea în apropierea frontierelor sau pe teritoriile altor state a manevrelor militare, în primul rînd a celor multinaționale, la concentrările de trupe, precum și la demonstrații de forță îndreptate împotriva altor state ; încheierea unor aranjamente sau acorduri pentru prevenirea atacurilor prin accident, eroare de calcul sau lipsă de comunicații [45]. Este neîndoielnic că adoptarea și traducerea în viață a unor astfel de măsuri ar contribui la întărirea încrederii între state, ar diminua primejdiile de război, ar promova cauza destinderii, păcii și înțelegerii internaționale.

În aceeași optică se cere abordată și problema desființării blocurilor militare opuse. Este totalmente lipsită de temei concepția care pornește de la premisa perpetuării existenței blocurilor militare. Fără precedent în istorie, fenomenul blocurilor, ca structuri politice și militare integrate, cu caracter exclusivist, este creația unei anumite faze a perioadei postbelice. Nu este nici locul, nici cazul să stăruim asupra cauzelor și împrejurărilor concrete care și-au dat concursul la apariția lor. Este însă potrivit să subliniem aici că înființarea blocurilor militare opuse nu a fost determinată de nevoi obiective, ci se datorește unor motive de natură pur subiectivă, ținînd în mod exclusiv

---

[45] Vezi *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii conteporane*, București, Editura politică, 1975, p. 27—29.

Scanned with OKEN Scanner

de scheme politice și proiecte militaro-strategice promovate de forțele imperialiste și urmărind scopuri hegemonice, expansioniste, de aservire și dominație. Ar fi cel puțin paradoxal ca ele să fie considerate drept o „necesitate permanentă" și, ca atare, să se acționeze pentru prelungirea existenței lor în condițiile de astăzi, cînd, datorită marilor mutații petrecute la dimensiunile întregii planete, circumstanțele specifice „războiului rece" — care au favorizat politica pactelor militare — au încetat să mai existe. Rațiunea politică, interesele păcii, colaborării și înțelegerii internaționale postulează, dimpotrivă, desființarea tuturor blocurilor militare opuse, ca, dealtfel, lichidarea tuturor anacronismelor și reziduurilor ce ființează din epoca depășită a „războiului rece" și care sînt incompatibile cu noul curs spre destindere, înțelegere și colaborare.

5. La ordinea zilei se pune și problema intensificării acțiunilor internaționale în vederea *demilitarizării complete a spațiului extraatmosferic.*

Un prim pas important în această direcție l-a marcat încheierea, la 27 ianuarie 1967, a Tratatului cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești. Art. IV al tratatului consacră obligația părților de a nu plasa pe orbită în jurul Pămîntului „nici un obiect purtător de arme nucleare sau de orice alte feluri de arme de distrugere în masă", de a nu instala „asemenea arme pe corpurile cerești" și de a nu le plasa în spațiul extraatmosferic „în orice alt mod". Postulînd obligația folosirii Lunii și a celorlalte corpuri cerești „exclusiv în scopuri pașnice", același articol interzice stabilirea de baze militare, instalații și fortificații militare, experimentarea oricărui tip de arme și efectuarea de manevre militare pe corpuri cerești.

Tratatul nu împiedică desfășurarea oricărei activități militare în spațiul extraatmosferic, așa cum s-ar putea crede la prima vedere. Dincolo de interdicțiile menționate, în cosmos au loc intense misiuni, experimentări și activități cu caracter militar, protagoniștii principali fiind puterile nucleare.

Nu poate fi, desigur, neglijat faptul că spațiul extraatmosferic rămîne disponibil pentru rachetele intercontinentale transiente, încărcate cu arme nucleare. Se folosesc pe scară largă sateliții, ca sisteme de prealarmă pentru a

Scanned with OKEN Scanner

detecta lansatoarele de rachete, ca mijloace de control pentru îmbunătăţirea acurateţei rachetelor, pentru supravegherea desfăşurărilor terestre de trupe şi rachete şi, de o manieră generală, pentru culegerea celor mai diferite informaţii. Sînt tot mai frecvente ştirile potrivit cărora se află într-un stadiu avansat punerea la punct a unor dispozitive şi instalaţii capabile să intercepteze şi să distrugă sateliţii şi rachetele în acţiune. Sînt programate să devină în curînd operaţionale navetele spaţiale avînd la bord potenţial militar [46].

Aşa fiind, a devenit deosebit de actuală problema extinderii interdicţiilor conţinute în tratatul din 1967, pentru a include totalitatea armelor. Testările în spaţiul extraatmosferic ale unor arme şi sisteme de arme noi trebuie să fie, de asemenea, interzise. După cum se cere reexaminată şi reglementată, în lumina principiilor dreptului internaţional şi ţinînd seama de experienţa acumulată, activitatea de culegere de informaţii cu caracter militar şi de altă natură folosind sateliţii artificiali şi alte mijloace şi instalaţii spaţiale. Nu se poate pretinde ca o lume întreagă să tolereze la infinit acţiuni şi activităţi cu caracter exclusivist, subordonate unor interese unilaterale, contrazicînd cele mai elementare norme de drept şi justiţie, susceptibile să antreneze primejdii catastrofale pentru umanitate !

În mod similar trebuie acţionat şi în privinţa demilitarizării complete a teritoriilor submarine. Prin tratatul încheiat la 11 februarie 1971 se interzice doar amplasarea armelor nucleare şi a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor şi oceanelor şi în subsolul lor. Potrivit art. V, părţile s-au angajat „să desfăşoare cu bună credinţă negocieri asupra unor noi măsuri în domeniul dezarmării, în scopul prevenirii cursei înarmărilor pe fundul mărilor şi oceanelor şi în subsolul lor". Pînă acum însă nu s-au antamat negocieri pentru a onora această obligaţie. Interesele păcii şi colaborării reclamă să se împiedice în chip hotărît penetrarea factorului militar în spaţiile şi teritoriile submarine.

6. Timp îndelungat, *problema controlului* a constituit un obstacol în calea dezarmării. Divergenţele în privinţa

---

[46] A se vedea în acest sens *Arms Limitation and Disarmament*. Seventeenth Strategy for Peace. Conference Report. Sponsored by The Stanley Foundation, Airlie House, Warrenton, Virginia, 7—10 octombrie 1976, p. 10.

Scanned with OKEN Scanner

verificării, inspecției și controlului au fost o constantă a negocierilor de dezarmare pînă la începutul deceniului al șaptelea. Ori de cîte ori s-au întrezărit anumite șanse în legătură cu o propunere sau alta, partea interesată în subminarea ei a invocat chestiunea controlului — sub cele mai felurite ipostaze — spre a o face să eșueze. Au existat, desigur, și numeroase tentative ale unor cercuri imperialiste și militariste de a promova controlul — iar nu dezarmarea — și, pe această cale, interese unilaterale sub pretextul nevoii de a spori încrederea și credibilitatea prin intermediul verificării.

Experiența ultimului deceniu demonstrează însă că, cel mai adesea, chestiunea controlului a fost în mod deliberat amplificată pînă la exagerare. Acordurile încheiate în această perioadă sînt o dovadă peremptorie a faptului că, atunci cînd au existat o concordanță sau coincidență de interese, cînd s-a manifestat voința politică necesară, verificarea și controlul practic n-au mai constituit un impediment.

Fapte și dezvoltări noi, produse în ultimii ani, atestă o schimbare fundamentală a datelor în materie de control, ceea ce determină abordarea acestei probleme într-o optică esențialmente nouă.

Dealtfel, analiza înțelegerilor internaționale multilaterale pune în evidență *diversitatea* soluțiilor la care s-a recurs.

Există, mai întîi, categoria acordurilor care *nu conțin dispoziții referitoare la control*. Este cazul Tratatului privind interzicerea experiențelor cu arma nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă și al Tratatului cu privire la principiile care guvernează activitatea statelor în explorarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești.

Cea de-a doua categorie o formează acordurile care *prevăd un control riguros sub formă instituționalizată*. Fac parte din această categorie Tratatul vizînd interzicerea armelor nucleare în America Latină și Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare, în ambele cazuri controlul fiind efectuat de Agenția Internațională pentru Energia Atomică (trebuie precizat că în cazul celui din urmă controlul are un caracter discriminatoriu, el aplicîndu-se numai țărilor neposesoare de arme nucleare).

Din categoria a treia face parte Tratatul asupra Antarcticii, în termenii căruia *controlul poate fi realizat de*

Scanned with OKEN Scanner

fiecare parte prin observatori desemnați în acest scop și care pot efectua inspecții la fața locului, avînd libertatea completă de acces în orice moment în toate regiunile Antarcticii, la toate stațiunile, instalațiile și materialele aflate acolo. În aceeași categorie trebuie inclus și Tratatul cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul lor, care stipulează dreptul fiecărui stat participant să verifice prin observare activitățile celorlalte părți în spațiile ce fac obiectul acestei reglementări. Prin înțelegere între părți se poate efectua și inspectarea obiectelor, structurilor, instalațiilor sau a altor amenajări.

Categoria a patra este alcătuită din înțelegerile care, avînd ca *premisă esențială încrederea reciprocă și buna credință a părților*, prevăd consultarea și cooperarea lor ca modalitate principală de promovare a obiectivelor și respectare a obligațiilor asumate. Convenția cu privire la interzicerea perfecționării producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și cu toxine și la distrugerea lor și Convenția cu privire la interzicerea utilizării în scopuri militare sau oricare alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător aparțin acestei categorii. Ambele instrumente prevăd și posibilitatea realizării de investigații inițiate de Consiliul de Securitate al O.N.U. în urma unei plîngeri depuse de oricare din părți după ce a constatat că un alt participant acționează contrar obligațiilor asumate.

În ceea ce privește instrumentele internaționale bilaterale, se disting *două categorii*. Din prima fac parte acordurile S.A.L.T. și Tratatul cu privire la limitarea experiențelor subterane cu arme nucleare dintre S.U.A. și U.R.S.S., potrivit cărora fiecare parte va folosi *„mijloacele tehnice naționale" de control*. O categorie oarecum aparte o formează Tratatul sovieto-american cu privire la exploziile nucleare în scopuri pașnice, care, punînd accentul pe „mijloacele tehnice naționale" de control, prevede și angajamentul fiecărei părți de a pune la *dispoziția celeilalte părți „informații" și de a „permite accesul la locurile exploziilor"*. Este vorba, cu alte cuvinte, de inspecții la fața locului.

Elementul nou, hotărîtor, caracteristic situației actuale îl constituie, fără îndoială, spectaculoasele progrese tehnologice înregistrate, care au dus la realizarea unor

Scanned with OKEN Scanner

aparate și instalații cu performanțe extraordinare, permițînd efectuarea supravegherii și controlului cu ajutorul sateliților și al mijloacelor electronice și de telecomunicații moderne. Implicația majoră constă în diminuarea considerabilă a nevoii de a se efectua inspecții la fața locului. Este evident că aplicarea tehnicilor și metodelor moderne „face aproape imposibil pentru orice țară să întreprindă activități clandestine care ar putea să-i procure avantaje importante sau ar putea afecta esențial echilibrul puterii“ [47].

Dealtfel, acordurile dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii, menționate mai sus, recurg tocmai la aceste tehnici atunci cînd prevăd folosirea „mijloacelor naționale de control“, ceea ce nu este altceva decît un eufemism pentru sateliții de observație.

Faptul că aceste mijloace sînt la îndemîna numai a unui număr extrem de restrîns de state, în special a marilor puteri, conferă controlului un caracter prin excelență exclusivist. De fapt, nu se mai poate vorbi de activități de verificare și control internaționale în sensul participării tuturor statelor, ci de activități pe care le pot efectua și le efectuează realmente doar cele cîteva țări care dispun de aceste tehnici și mijloace. Nu trebuie ignorate și alte elemente deosebit de importante, cum sînt : culegerea de informații cu ajutorul sateliților de observație a devenit o practică curentă, ce se efectuează asupra tuturor țărilor ; informațiile acestea privesc totalitatea activităților ce se desfășoară pe teritoriul național în diferite state ale lumii — economice, militare și de altă natură ; informațiile astfel obținute rămîn în posesiunea exclusivă a marilor puteri. S-a creat astfel, pentru prima dată în istorie, o situație cînd doar cîteva state efectuează permanent, în condiții de pace, un control întins, aproape nelimitat asupra întregii lumi, ceea ce comportă, evident, riscuri și implicații extrem de grave pentru securitatea diferitelor state, pentru pacea și securitatea omenirii.

Credem că a sosit timpul unei acțiuni internaționale menite să pună capăt acestei situații profund ilegale, inechitabile și plină de primejdii politice, economice și militare.

---

[47] 25-th Pugwash Symposium. *A New Design towards Complete Nuclear Disarmament*, Kyoto, Japonia, 28 august — 1 septembrie 1975, p. 6.

Scanned with OKEN Scanner

Punctul de pornire îl constituie Tratatul din 27 ianuarie 1967, care prevede fără echivoc, la art. I, că exploatarea și folosirea spațiului extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, „trebuie făcute spre binele și în interesul tuturor țărilor, indiferent de gradul dezvoltării lor economice sau științifice", ele fiind „apanajul omenirii întregi". Totalitatea acestor activități trebuie să aibă în exclusivitate un caracter pașnic, desfășurîndu-se, așa cum stipulează art. III, „în conformitate cu dreptul internațional, inclusiv Carta Organizației Națiunilor Unite, în interesul menținerii păcii și securității internaționale și al promovării cooperării și înțelegerii internaționale".

Este nu numai firească, dar și pe deplin legitimă întrebarea cum ar putea fi conciliată culegerea celor mai variate informații despre activitățile ce se desfășoară în diferite state ale lumii cu principiile dreptului internațional contemporan, cu normele și postulatele Cartei O.N.U. și cu obligațiile înscrise în tratatul referitor la spațiul cosmic ?

În vederea reglementării acestei probleme de o manieră satisfăcătoare pentru toate țările, credem că, printr-un instrument multilateral corespunzător, s-ar putea recurge la interzicerea culegerii de informații prin sateliți de observație și prin alte mijloace moderne despre activitățile economice, militare și de altă natură ale statelor. Dacă, din diverse motive, inclusiv de factură tehnică, acest lucru nu s-ar dovedi posibil, cheia soluționării ar putea fi oferită de asigurarea accesului universal la totalitatea informațiilor obținute pe căile și prin mijloacele menționate. Susținînd aceeași idee, un grup de specialiști din S.U.A. și Canada își exprimă convingerea că, „dacă informațiile culese prin sateliții de observare cu privire la activitățile militare ale tuturor țărilor ar fi la dispoziția publică universală, aceasta ar genera un climat de încredere, care ar contribui la pacea și securitatea internațională" [48].

Ca modalitate practică de rezolvare s-ar putea avea în vedere modificarea art. XI din tratatul referitor la spațiul

---

[48] A. Chayes (S.U.A.), W. Epstein (Canada), T. B. Taylor (S.U.A.). *A Proposal About Information from Satellite Surveillance*, Proceedings of the Twenty-sixth Pugwash Conference on Science and World Affairs, în *Disarmament, Security and Development*, Mühlhausen, R.D.G., 26—31 august 1976, p. 76.

Scanned with OKEN Scanner

cosmic. În redactarea sa actuală, articolul prevede că statele care desfășoară activități în spațiul extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, „sînt de acord să informeze secretarul general al O.N.U., precum și publicul și comunitatea științifică internațională, în cea mai mare măsură posibilă și realizabilă, despre natura, desfășurarea, situarea și rezultatele activității. Secretarul general al O.N.U. va trebui să fie gata să asigure difuzarea efectivă a acestor informații de îndată ce le va fi primit". După cum rezultă din formularea acestui text, statele ce desfășoară activități în cosmos au latitudinea discreționară de a furniza numai acele date pe care le doresc. Spre a produce efectele scontate, art. XI ar trebui să fie modificat după cum urmează : „În scopul promovării cooperării internaționale în exploatarea și folosirea pașnică a spațiului extraatmosferic, statele părți la tratat care desfășoară activități în spațiul extraatmosferic, inclusiv Luna și celelalte corpuri cerești, *vor informa secretarul general al O.N.U., precum și publicul și comunitatea științifică internațională despre natura, desfășurarea, situarea și toate rezultatele și informațiile obținute ca urmare a acestor activități. Secretarul general al O.N.U. va asigura difuzarea către toate statele membre a acestor rezultate și informații de îndată ce le va fi primit*" [49].

Pot fi, desigur, concepute și alte soluții și modalități [50].

Ceea ce ni se pare important în faza actuală este de a supune neîntîrziat această problemă unei dezbateri și examinări aprofundate în cadrul O.N.U. Ca primă măsură s-ar putea cere secretarului general să alcătuiască, eventual cu sprijinul unor experți internaționali, un studiu detaliat conținînd concluzii și propuneri în ceea ce privește soluțiile și modalitățile de rezolvare a problemei.

---

[49] Partea subliniată reprezintă textul modificat.

[50] Chayes, Epstein și Taylor, de pildă, preconizează constituirea unui consorțiu de aproximativ 12 țări neposesoare de arme nucleare, reprezentînd toate zonele geografice și toate sistemele sociale, care ar stabili un sistem de supraveghere prin sateliți a activităților militare ale tuturor țărilor. Pînă cînd consorțiul ar dispune de o capacitate de lansare independentă, S.U.A. și U.R.S.S. ar trebui să asigure serviciile de lansare a sateliților (*op. cit.*, p. 76). Recent, guvernul francez a preconizat crearea unei agenții mondiale de sateliți de control, avîndu-se în vedere ca dezarmarea mondială să fie controlată pe această cale (*Le Monde* din 26 și 27 ianuarie, 1 și 11 februarie 1978).

Scanned with OKEN Scanner

7. Este necesar ca acțiunile internaționale în favoarea dezarmării să se împletească strîns cu măsuri întreprinse de state pe *plan național*, ele trebuind să alcătuiască, în fond, o inseparabilă unitate de concepție și aplicare practică.

S-ar putea concepe o declarație a O.N.U. privind adoptarea de către state a unor norme constituționale sau alte acte cu caracter legislativ privind : respectarea necondiționată a independenței și suveranității naționale a celorlalte state, a integrității lor teritoriale și a frontierelor de stat ; recunoașterea și aplicarea în relațiile interstatale a celorlalte principii generale, unanim recunoscute ale dreptului internațional ; proclamarea nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța ca principiu constituțional fundamental al fiecărei țări ; interzicerea și pedepsirea propagandei în favoarea războiului și a altor scopuri de natură a determina deteriorarea relațiilor dintre state (propagarea ideilor fasciste, neofasciste, colonialiste și neocolonialiste, a discriminărilor rasiale etc.) ; proclamarea dezarmării generale și complete drept obiectiv național de prim ordin al fiecărui stat ; incriminarea folosirii armelor nucleare și a celorlalte arme de distrugere în masă ; diminuarea cheltuielilor militare.

V. Implicațiile dezarmării *depășesc sfera problemelor războiului și păcii,* securității naționale și internaționale, ele avînd un impact direct asupra comerțului internațional, colaborării economice și tehnico-științifice, cooperării financiare și monetare etc. Într-un studiu consacrat aspectelor economice și militare ale noii ordini internaționale [51], un cercetător suedez relevă gradul înalt al interdependenței și condiționării reciproce dintre acestea. Există o serie de corelații strînse care se cer examinate pentru clarificarea acestor chestiuni, precum : corelația dintre problemele alimentației mondiale și cursa înarmărilor ; corelația dintre comerțul civil și cel cu produse militare ; cît de mare este partea datoriei externe a lumii a treia cauzată de achizițiile de arme, tehnică și echipamente militare ; partea din ajutorul extern destinat dezvoltării care este de natură militară și paramilitară ; corelația dintre transferurile civile și militare de tehnologie ș.a.m.d.

---

[51] Jan Oberg. *The New International Economic and Military Orders as Problems to Peace Research,* în *Bulletin of Peace Proposals,* vol. 8, nr. 2, 1977, p. 142—149.

Scanned with OKEN Scanner

Legătura dintre dezarmare și celelalte obiective majore ale noii ordini mondiale este atît de strînsă și atît de accentuată, încît se poate afirma că realizarea dezarmării se va repercuta în modul cel mai direct *asupra tuturor problemelor ce preocupă omenirea contemporană*, facilitînd și chiar garantînd soluționarea lor pozitivă.

Noua ordine presupune o schimbare radicală și pe planul folosirii resurselor — de la irosirea lor în vederea multiplicării mijloacelor de distrugere la utilizarea lor exclusiv în scopuri pașnice. Fără o asemenea mutație în ceea ce privește destinația resurselor nu se va putea realiza noul sistem al relațiilor internaționale, nu vor putea fi rezolvate în mod adecvat — potrivit nevoilor de pace, libertate și progres ale tuturor popoarelor — marile și actualele probleme cu caracter global ale lumii actuale. Or, și din acest punct de vedere, dezarmarea este chemată să joace un rol hotărîtor, determinînd o transformare cu adevărat revoluționară, de natură să îngăduie națiunilor de pe toate continentele să-și angajeze plenar resursele de care dispun în vederea satisfacerii necesităților ardente ale popoarelor lor și a unei intense cooperări internaționale multidimensionale.

De asemenea, este imperios necesar să se acționeze pentru a determina o schimbare radicală a situației actuale, cînd cele mai prestigioase descoperiri ale geniului creator al omului, cuceririle de vîrf ale științei și tehnologiei contemporane sînt canalizate în direcția falsă și primejdioasă a făuririi și perfecționării continue a unor arme din ce în ce mai distrugătoare. Știința și tehnica trebuie să servească în exclusivitate cauza dezvoltării și civilizației, a prosperității și fericirii tuturor popoarelor. Din instrumente ale politicii de forță, subjugare și opresiune, remarcabilele realizări ale științei și tehnologiei moderne trebuie să devină veritabile pîrghii de propulsare puternică a progresului întregii omeniri.

În fond, împlinirea aspirațiilor de dezvoltare, bunăstare și progres ale popoarelor depinde în mod esențial de înfăptuirea dezarmării, căci ea va permite reorientarea spre marile și arzătoarele nevoi civile a sumelor imense irosite pentru înarmări. „Pînă la urmă — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — și problema subdezvoltării este condiționată de oprirea cursei înarmărilor, de hotărîrea de a înceta cheltuirea de fonduri uriașe pentru

Scanned with OKEN Scanner

armamente din ce în ce mai complicate, pentru distrugerea omului și civilizației și de a îndrepta aceste mijloace — atît financiare, cît și materiale și umane — în direcția dezvoltării economice, de a pune pe deplin cunoștințele științifice în folosul bunăstării și fericirii popoarelor“ [52].

VI. O cerință de prim ordin în vederea soluționării problemei dezarmării constă în *întărirea rolului Organizației Națiunilor Unite* în acest domeniu.

Competența O.N.U. în materie de dezarmare, definită de Cartă, este insuficient de bine și de clar conturată.

Două constatări se impun în mod deosebit atenției.

Prima se referă la prevederile neangajante ale Cartei cu privire la dezarmare. Astfel, potrivit art. 11, Adunarea Generală are dreptul de a examina „principiile care guvernează dezarmarea și reglementarea înarmărilor“, putînd face recomandări asupra lor statelor membre ale organizației. Carta nu conține însă nici o stipulație de natură a obliga statele să nu se înarmeze sau să procedeze la efectuarea unor măsuri de dezarmare. Conform dispozițiilor art. 26, în scopul menținerii păcii și securității internaționale „cu o minimă deviere spre înarmări a resurselor umane și economice ale lumii“, Consiliul de Securitate a fost învestit să elaboreze planuri „în vederea stabilirii unui sistem de reglementare a înarmărilor“, spre a fi supuse membrilor organizației.

Cea de-a doua are în vedere împrejurarea că, fiind elaborată și adoptată înainte de distrugerea orașelor Hiroshima și Nagasaki prin folosirea celor două bombe atomice, care au consemnat de o manieră atît de tragică intrarea omenirii în era nucleară, Carta O.N.U. nu conține nici o prevedere referitoare la dezarmarea nucleară, fiind, din acest punct de vedere, un document „preatomic“.

Constituie, desigur, un mare paradox faptul că o lume abia ieșită din cel mai monstruos carnagiu de proporții universale, care proclama abolirea forței și a amenințării cu forța ca una din regulile fundamentale ale relațiilor internaționale, nu a reușit să se pună de acord asupra unor norme care să statornicească în chip expres obligativitatea dezarmării.

---

[52] Nicolae Ceaușescu. *Cuvîntare rostită cu prilejul primirii șefilor misiunilor diplomatice. 30 decembrie 1977*, în *Scînteia*, nr. 11 000, 31 decembrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

Privit însă în strînsă corelație cu principalul obiectiv al Națiunilor Unite — menținerea păcii și securității generale —, rolul organizației în domeniul dezarmării este de certă însemnătate. Dealtfel, de la început, el s-a impus ca atare, dezbaterile și rezoluțiile privind dezarmarea ocupînd un loc central în activitatea organizației.

Prin rezoluții succesive ale Adunării Generale, mandatul O.N.U. în sfera dezarmării a fost amplificat continuu, precizat și chiar detaliat. Se cuvin menționate în acest sens îndeosebi următoarele momente mai semnificative :

De la început, chiar prin prima rezoluție a Adunării Generale, s-a urmărit remedierea lacunei Cartei în privința dezarmării nucleare. În adevăr, în rezoluția 1 (I), adoptată la 24 ianuarie 1946, referitoare la crearea unei Comisii însărcinate cu studierea problemelor ridicate de descoperirea energiei atomice, s-a prevăzut ca aceasta să prezinte propuneri vizînd, între altele, „să asigure controlul energiei atomice în măsura necesară pentru utilizarea ei în scopuri pur pașnice“ și „să elimine din armamentele naționale armele atomice și toate celelalte arme importante permițînd distrugeri masive“. Ulterior au fost adoptate numeroase alte rezoluții care subliniază deopotrivă importanța, urgența și prioritatea măsurilor de dezarmare nucleară.

La 14 decembrie 1946, Adunarea Generală adopta un alt document semnificativ — rezoluția 41 (I), intitulată *Principii reglementînd reducerea generală a armamentelor*, prin care stabilea o serie de sarcini concrete nu numai în ceea ce privește reducerea forțelor armate și armamentelor de tip clasic, ci și în privința armelor atomice și a altor arme de nimicire în masă. Prin rezoluția sa 704 (VII) din 8 aprilie 1953, Adunarea Generală cerea Comisiei de dezarmare să elaboreze „planuri complete și coordonate“ prevăzînd : reglementarea, limitarea și reducerea echilibrată a tuturor forțelor armate și a tuturor armamentelor ; eliminarea și interzicerea tuturor principalelor arme, inclusiv arma bacteriologică, de distrugere în masă ; controlul internațional efectiv al energiei atomice, în vederea asigurării interzicerii armelor atomice și a utilizării energiei atomice în scopuri pașnice.

Prin rezoluția sa 1 378 (XIV), menționată într-o secțiune precedentă, Adunarea Generală consacră conceptul dezarmării generale și complete drept obiectiv funda-

Scanned with OKEN Scanner

mental al eforturilor de dezarmare, obiectiv care avea să fie ulterior constant reafirmat de Națiunile Unite, statele membre — în special marile puteri — fiind chemate să depună toate eforturile în vederea obținerii de progrese concrete în această direcție.

Militînd constant pentru dezarmare, fără a accepta conceptul controlului armamentelor, O.N.U. a adoptat numeroase rezoluții cu privire la efectuarea unor măsuri parțiale de frînare a înarmărilor și de dezarmare, a stabilit an de an sarcini și directive precise pentru organismele de negociere.

Cu toate acestea, ar fi dificil să se considere că O.N.U. s-a achitat de îndatoririle ce-i revin în domeniul dezarmării. Analiza obiectivă a faptelor atestă că organizația nu s-a situat la înălțimea sarcinilor și răspunderilor sale specifice, lipsa unor rezultate palpabile fiindu-i imputabilă și ei.

Trebuie însă arătat că această situație se datorește în principal atitudinii statelor membre, îndeosebi neînțelegerilor dintre marile puteri, care au paralizat acțiunile organizației. Mai mult, se constată nu numai diminuarea, ci chiar ignorarea și evitarea O.N.U. în politica marilor puteri, așa cum o învederează o serie de fapte, precum : nesocotirea rezoluțiilor și apelurilor organizației ; transformarea ei într-un for de discuții cu caracter general, lipsite de finalități practice ; sustragerea problemelor de fond din sfera de competințe ale organizației ; paralizarea organismelor subsidiare ale O.N.U. și crearea unor structuri în afara cadrului organizației ; neinformarea corespunzătoare a organizației și a statelor membre asupra negocierilor bilaterale.

Nevoia presantă de a se produce o cotitură în activitatea viitoare a O.N.U. impune corectarea situației existente, sporirea rolului organizației și întărirea capacității ei de acțiune în sfera dezarmării. Un început în această direcție îl reprezintă rezoluția 31/90 a Adunării Generale din 14 decembrie 1976 cu privire la „întărirea rolului Organizației Națiunilor Unite în domeniul dezarmării". Pasul — constînd mai ales în ameliorări cu caracter procedural — este însă prea modest în raport cu sarcinile grele și complexe ce confruntă organizația în materie de dezarmare, în lumina obiectivelor și exigențelor noii ordini internaționale. Pentru ca O.N.U. să poată face față cerințelor sporite cu care este confruntată în actuala

Scanned with OKEN Scanner

etapă, sînt necesare măsuri de mai mare amploare, de natură să determine o creştere reală, efectivă a rolului său, precum :

a) Asumarea de către statele membre — fie pe calea unor amendamente aduse Cartei, fie printr-un document separat — a unor obligaţii precise cu privire la dezarmare.

b) Proclamarea unui set de principii care să guverneze conduita statelor în materie de dezarmare şi în procesul negocierilor dedicate dezarmării.

c) Adoptarea unui plan concret de acţiune, cuprinzînd un program complex de măsuri vizînd încetarea cursei înarmărilor şi efectuarea dezarmării, cu prioritate a dezarmării nucleare, potrivit unor etape şi termene prestabilite.

d) Recunoaşterea generală a rolului primordial al O.N.U. în domeniul dezarmării.

e) Legat de aceasta, precizarea mandatului organizaţiei, a sarcinilor şi atribuţiilor sale.

f) Exercitarea de către O.N.U. a întregului evantai de funcţii specifice în acest domeniu — de informare, de studiere, de dezbatere, de negociere, de recomandare şi de decizie, de îndrumare şi directivare.

g) Plasarea tuturor negocierilor de dezarmare — bilaterale sau multilaterale — sub auspiciile, autoritatea şi controlul organizaţiei.

h) Crearea unor structuri de negocieri proprii sau revitalizarea celor existente, avînd sarcini clare şi precise ; participarea tuturor statelor la forurile de negocieri, în virtutea egalităţii lor în drepturi ; funcţionarea acestor foruri conform unor norme şi principii democratice, eliminîndu-se practicile şi metodele discriminatorii, privilegiile de orice fel.

i) Participarea directă a organizaţiei la exercitarea controlului asupra modului în care se îndeplinesc acordurile convenite şi se respectă principiile şi programele de dezarmare.

VII. Este, fără îndoială, un fapt pozitiv că, pentru prima oară în istoria O.N.U., se convoacă o *sesiune specială* a Adunării Generale pentru a examina în ansamblul ei problematica dezarmării. Faptul acesta constituie îndeosebi o reflectare a stării de nemulţumire existente în lume pentru lipsa unor progrese semnificative în direcţia stăvilirii cursei înarmărilor şi a dezarmării efective ; o

Scanned with OKEN Scanner

reflectare a schimbărilor ce s-au produs în lume, în raportul general de forţe ; o dovadă a rolului şi ponderii crescînde ale statelor mici şi mijlocii, ale ţărilor în curs de dezvoltare şi nealiniate, în viaţa internaţională, la Naţiunile Unite, iniţiativa convocării sesiunii speciale aparţinînd acestor ţări ; o recunoaştere a răspunderii deosebite ce revine O.N.U. în materie de dezarmare.

Sesiunea specială nu poate şi nu trebuie privită izolat de celelalte fenomene ce se petrec pe scena internaţională. Expresie a profundelor procese înnoitoare, caracteristice epocii contemporane, convocarea sesiunii se înscrie ca o verigă în lanţul marilor acţiuni internaţionale pentru dezbaterea şi soluţionarea problemelor ce preocupă omenirea, cu participarea tuturor statelor, în interesul tuturor popoarelor.

În această viziune, sesiunea specială apare ca una din numeroasele manifestări şi acţiuni internaţionale consacrate realizării unei noi ordini mondiale. Prin natura problemelor examinte, prin semnificaţia politică a acestei manifestări, prin nivelul participării şi prin soluţiile adoptate, sesiunea va trebui să reprezinte o contribuţie semnificativă la opera de importanţă istorică pe care o reprezintă noua ordine internaţională.

Acordînd o atenţie deosebită luptei pentru dezarmare, România consideră că sesiunea specială, după cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Plenara Comitetului Central al P.C.R. din martie 1978, „trebuie să adopte recomandări şi măsuri practice, îndeosebi de ordin organizatoric, care să permită trecerea imediată la adoptarea de măsuri concrete de dezarmare“ [53].

Pornind de la această premisă, ţara noastră s-a numărat printre iniţiatorii acestei importante manifestări politice şi a acţionat consecvent pentru temeinica ei pregătire. Participînd activ la toate etapele activităţilor pregătitoare, România a prezentat propuneri cuprinzătoare, pătrunse de spiritul constructiv ce caracterizează politica ei externă, cu privire la toate aspectele ţinînd de buna organizare şi desfăşurare a sesiunii.

Guvernul român a subliniat, încă din faza incipientă a pregătirilor, că sesiunea specială este chemată să adopte

---

[53] Nicolae Ceauşescu. *Cuvîntare la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român. 23 martie 1978*, Bucureşti, Editura politică, 1978, p. 28.

Scanned with OKEN Scanner

măsurile necesare menite să permită Organizației Națiunilor Unite „să joace un rol mai activ în realizarea dezangajării militare și dezarmării, ca parte integrantă a procesului de făurire a unei noi ordini economice și politice internaționale, care să asigure condițiile necesare pentru dezvoltarea liberă și independentă a tuturor statelor, fără nici un amestec din afară, extinderea largă a colaborării neîngrădite dintre toate națiunile“ [54]. S-a relevat, totodată, că hotărîrea de a se convoca o asemenea sesiune reprezintă o recunoaștere de către O.N.U. a faptului că este timpul să se acționeze în chip hotărît în vederea asigurării „unei securități egale și reale pentru toți, prin adoptarea unor măsuri eficiente de dezarmare generală și completă, în primul rînd nucleară, sub un control internațional strict și eficace“.

For de-sine-stătător, sesiunea specială poate și trebuie, așadar, să constituie un punct de cotitură pe planul dezbaterilor, negocierilor și realizărilor practice în domeniul dezarmării. Este firesc ca popoarele să aștepte hotărîri politice de mare importanță din partea sesiunii. O semnificație deosebită ar avea, după părerea României, adoptarea unei hotărîri solemne privind oprirea cursei înarmărilor, înghețarea cheltuielilor militare, a efectivelor și armamentelor la nivelul anului 1978, sumele astfel economisite urmînd să fie alocate dezvoltării economico-sociale și ridicării nivelului de trai al popoarelor. Este, în același timp, imperios necesar să se treacă la reducerea treptată a cheltuielilor militare, astfel ca, cel mai tîrziu pînă în 1985, aceste cheltuieli să se reducă cu cel puțin 10—15% față de nivelul anului 1978. Sumele economisite ar putea să fie alocate în proporție de 50% pentru dezvoltarea economică și ridicarea nivelului de trai din fiecare țară, iar 50% pentru nevoile țărilor în curs de dezvoltare cu un venit național de pînă la 500—600 dolari pe locuitor. De asemenea, sesiunea ar trebui

---

[54] *Răspunsul guvernului Republicii Socialiste România la scrisoarea secretarului general al O.N.U. OR 421/6(3) privind sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. dedicată dezarmării* (doc. O.N.U. A/AC. 187/24, 28 aprilie 1977). În Comitetul pregătitor, din care face parte, țara noastră a prezentat documente de lucru referitoare la Declarația privind dezarmarea (doc. O.N.U. A/AC. 187/77, 31 august 1977), la Programul de măsuri și de acțiune (doc. O.N.U. A/AC. 187/78, 31 august 1977) și la Structurile de negociere a problemelor dezarmării (doc. O.N.U. A/AC. 187/79, 31 august 1977).

Scanned with OKEN Scanner

să adopte măsuri cu privire la trecerea practică la dezarmarea nucleară, la oprirea producției de arme de nimicire în masă, precum și la alte măsuri de întărire a păcii, securității și încrederii între state. Ea este chemată, totodată, să statornicească principiile care să călăuzească acțiunile viitoare ale statelor în vederea dezarmării și negocierile de dezarmare ; să hotărască fără echivoc prioritatea absolută a măsurilor de dezarmare nucleară ; să repună în drepturile sale legitime problema dezarmării generale și complete, ignorată în ultimii ani ; să stabilească legătura univocă dintre dezarmare și noua ordine internațională ; să adopte un program cuprinzător de dezarmare, care să stea la baza tuturor eforturilor și acțiunilor viitoare ; să readucă întreaga problematică a dezarmării în cîmpul vizual și sfera de răspunderi a Națiunilor Unite, a căror funcție primordială constă în menținerea păcii și securității internaționale ; să clarifice chestiunea organismelor de negocieri, ținînd seama de necesitatea funcționării lor democratice și de cerința plasării negocierilor sub autoritatea și răspunderea nemijlocită a Națiunilor Unite ; să stabilească o legătură organică între acțiunea guvernamentală și acțiunile opiniei publice, ale organizațiilor neguvernamentale.

Date fiind complexitatea și importanța problemelor dezarmării, este absolut necesar ca la căutarea și găsirea soluțiilor adecvate să participe activ toate statele, indiferent de mărimea sau de orînduirea lor socială. A devenit tot mai evident că problemele dezarmării, ca și celelalte probleme care preocupă omenirea, pe plan mondial și la nivel regional, „nu se pot soluționa decît prin participarea directă la discuții și la tratative a tuturor țărilor interesate. Orice altă abordare indirectă, tendința de a lăsa un anumit număr de țări sau anumite organisme să rezolve aceste probleme nu ar fi în interesul popoarelor, ar putea să se soldeze cu daune mari pentru dezvoltarea viitoare a vieții internaționale și a păcii“ [55].

Sesiunea nu poate fi privită ca o manifestare în sine, izolată. Ea reprezintă doar începutul unei suite de acțiuni internaționale de mare amploare. Ca atare, ea va trebui să fie urmată de alte reuniuni, iar periodic Adu-

---

[55] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 85.

Scanned with OKEN Scanner

narea Generală să se întrunească în asemenea sesiuni consacrate dezarmării. De asemenea, este necesar să se acționeze în continuare pentru organizarea unei Conferințe mondiale destinate sistării cursei înarmărilor și trecerii la realizarea dezarmării.

Prin toate acestea, sesiunea specială a Adunării Generale are menirea de a inaugura o abordare nouă a problemelor vitale ale dezarmării, de a imprima un nou ritm și o nouă dinamică negocierilor, de a marca trecerea de la faza discuțiilor sterile despre dezarmare la faza înfăptuirilor practice, la realizarea și transpunerea în viață a unor acorduri de dezarmare efectivă.

VIII. A devenit mai evident decît oricînd că realizarea unor progrese reale în direcția dezarmării reclamă o *amplă și susținută acțiune internațională,* conjugarea, pe o bază permanentă, a eforturilor tuturor națiunilor lumii. Dezarmarea nu este produsul declarațiilor de bune intenții. Ea nu poate rezulta decît din fapte concrete, nu se poate înfăptui decît prin măsuri eficace de distrugere a armamentelor existente. Astăzi, mai mult decît oricînd în trecut, este deosebit de important să se imprime o orientare precisă, pe făgașul înfăptuirilor practice, negocierilor de dezarmare, în general eforturilor întreprinse de guverne, de popoare, de opinia publică de pretutindeni în favoarea dezarmării. „Lupta pentru dezarmare — releva președintele Nicolae Ceaușescu — nu este o problemă abstractă, ci o problemă concretă, atît a poporului nostru, cît și a tuturor popoarelor“ [56].

Călăuzită de această convingere, România consideră că acțiunile pentru dezarmare, în primul rînd pentru înfăptuirea dezarmării nucleare, constituie una din îndatoririle primordiale ale fiecărei națiuni, o sarcină de cea mai mare răspundere a tuturor țărilor lumii, a șefilor de state și de guverne, fiind cea mai elocventă expresie a unei autentice atitudini de solidaritate internațională a popoarelor.

În calea dezarmării se ridică, desigur, încă numeroase obstacole de natură politică, militară, economică, socială. Există însă astăzi o trăsătură comună esențială a înarmărilor în toate țările, care permite triumful rațiunii.

---

[56] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,* vol. 8, București, Editura politică, 1973, p. 84.

Scanned with OKEN Scanner

Aceasta constă în faptul că pretutindeni armamentele, procurarea de arme şi comerţul cu arme sînt actualmente controlate şi dirijate de guverne. Deşi cercurile militariste şi interesele private profită încă şi uneori au un cuvînt greu de spus în diverse ţări, situaţia este diferită faţă de cea existentă înaintea erei nucleare sub raportul autorităţii şi controlului care se exercită la nivel guvernamental. Tocmai de aceea, guvernelor le incumbă responsabilităţi deosebite pentru determinarea unei schimbări fundamentale — de la cursa nelimitată a înarmărilor la demararea procesului dezarmării concrete.

În acest domeniu, marilor puteri le revin răspunderi speciale. Ele au datoria politică şi morală faţă de umanitate şi faţă de propriile popoare de a păşi efectiv pe calea dezarmării. Negocierilor actuale ale acestor ţări, ce urmăresc reglementarea progreselor reciproce în domeniul înarmărilor, trebuie să le ia locul negocieri adevărate, consacrate convenirii şi transpunerii în viaţă a unor măsuri concrete, practice, eficiente de stăvilire a cursei înarmărilor şi de dezarmare. Este timpul ca ele să treacă la reducerea drastică a cheltuielilor militare şi la diminuarea progresivă, dar semnificativă a imenselor stocuri de arme, începînd, firește, cu arsenalele nucleare. Acţiuni unilaterale şi iniţiative individuale ale unei părţi, urmate de asemenea măsuri ale celorlalte părţi pot, de asemenea, juca un rol important în declanşarea unui autentic şi ireversibil proces de zăgăzuire a înarmărilor şi de dezarmare. Să nu uităm că stocurile suprasaturate de arme ale marilor puteri permit asemenea acţiuni fără ca vreuna din ele să se expună vreunui risc real, fie el de natură politică, economică ori militară.

La ordinea zilei se pune în mod acut şi problema activizării opiniei publice, ca o importantă forţă social-politică în sprijinul măsurilor de dezarmare. În prezent se pare că opinia publică şi-a pierdut în mare măsură încrederea şi interesul faţă de negocierile de dezarmare. Ea a fost liniştită printr-un sentiment de falsă securitate, prin jumătăţi de adevăruri ale unei diplomaţii esoterice, care a abuzat în mod sistematic de termeni precum „reţinere“ sau „limitare a armamentelor“, pentru a masca, în realitate, escaladarea înarmărilor. „Dacă opinia publică nu este la curent cu realităţile din domeniul armamentelor şi al dezarmării şi dacă această opinie nu este

Scanned with OKEN Scanner

mobilizată pentru a acorda un sprijin efectiv cauzei dezarmării, perspectivele schimbării situației existente nu par a fi promițătoare“ [57].

Dezarmarea, și în primul rînd dezarmarea nucleară, se înscrie astfel ca un obiectiv de primordială importanță al eforturilor forțelor progresului și păcii, al tuturor popoarelor. Necesitatea adoptării unor măsuri radicale în direcția dezarmării, acordînd o prioritate absolută dezarmării nucleare, devine din ce în ce mai stringentă.

Este timpul să se inițieze o acțiune internațională de mare amploare în vederea realizării neîntîrziate a acestei sarcini de importanță cu adevărat istorică. Nici un stat, nici un guvern, nici un om politic responsabil nu poate și nu trebuie să rămînă indiferent, nu poate și nu trebuie să stea deoparte.

Toate țările, fără excepție, trebuie să-și spună cuvîntul, să participe la această acțiune, care, prin proporțiile sale, trebuie să fie fără precedent, căci fără precedent este și sarcina — motivată de un pericol fără precedent — ce se află la ordinea zilei.

În ceea ce privește atitudinea României, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reafirmat-o din nou în chip clar atunci cînd a declarat că țara noastră, „pornind de la răspunderea față de propriul popor și față de interesele întregii lumi, va face totul și în viitor pentru ca, împreună cu alte popoare, să-și aducă contribuția la realizarea cît mai grabnică a acestor deziderate arzătoare ale zilelor noastre, de care depind securitatea omenirii, instaurarea unei păci trainice pe planeta noastră“ [58].

---

[57] Marek Thee. *Arms Control: The Retreat from Disarmament*, 27-th Pugwash Conference, München, Federal Republic of Germany, 24—29 august 1977, p. 3.

[58] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 84.

Scanned with OKEN Scanner

Contribuția României la eforturile de dezarmare

George Macovescu

În istoria sa de mai bine de 2 000 de ani, poporul român a cunoscut nenumărate războaie. A luat arma în mînă ori de cîte ori a trebuit să se apere de invadatori și cotropitori, care au rîvnit la roadele muncii sale, la resursele sale naturale și chiar la pămîntul său. În decursul acestui secol, teritoriul României a trebuit să suporte de două ori tăvălugul pustiitor al celor două războaie mondiale. Ororile și suferințele pricinuite de ultimul război sînt încă vii în memoria poporului român. De aceea, el prețuiește mult pacea, aspiră să trăiască în liniște și securitate, pentru a-și putea realiza, deplin stăpîn pe soarta sa, planurile de dezvoltare economică și socială pe care și le-a propus.

Asumîndu-și misiunea istorică de a conduce destinele poporului pe calea civilizației socialiste, Partidul Comunist Român s-a identificat cu această aspirație, a înscris-o în programul său politic. Începînd cu Conferința Națională a partidului din 1945, congresele și conferințele naționale care au avut loc de atunci, îndeosebi după 1965, au făcut din lupta pentru dezarmare o preocupare

Scanned with OKEN Scanner

de seamă a României în activitatea sa internațională. „Comuniștii au făcut întotdeauna un țel de onoare din lupta pentru dezarmare, pentru salvarea omenirii de un nou război nimicitor, pentru asigurarea păcii mondiale. Pornind de la aceasta, Partidul Comunist Român, Republica Socialistă România au acționat și acționează cu consecvență pentru înfăptuirea unui program real de dezarmare, și îndeosebi pentru înfăptuirea dezarmării nucleare“ [1], a declarat tovarășul Nicolae Ceaușescu în fața celui de-al XI-lea Congres al partidului. Această atitudine este inspirată de înalta răspundere a partidului și statului nostru nu numai față de destinele poporului român, ci și față de soarta păcii și securității în lume.

De-a lungul anilor s-a cristalizat *o concepție românească* despre dezarmare. Este o concepție realistă și mobilizatoare în același timp, ce pornește de la postulatul că împlinirea aspirațiilor legitime ale tuturor popoarelor spre o existență liberă și demnă, spre bunăstare și progres social presupune în mod necesar o pace trainică, sigură, excluderea războiului și, în general, a forței din raporturile dintre state, înfăptuirea dezarmării, și în special a celei nucleare. Securitatea și liniștea sînt țelul de atins. Dezarmarea este mijlocul de a atinge țelul. Concepția românească vede realizarea unei securități autentice pe alte baze decît cele „tradiționale“, ale împărțirii lumii în blocuri și alianțe militare, ori ale echilibrului de forțe, care, așa cum arată istoria, au putut menține un timp o pace înarmată, dar mai devreme sau mai tîrziu au condus la noi confruntări și războaie.

Prin urmare, politica externă românească atribuie o însemnătate de prim ordin înfăptuirii dezarmării nu ca un țel abstract sau ca un scop în sine, ci ca o componentă esențială a edificării unui sistem nou și eficient de pace și securitate, în măsură să ofere fiecărui popor *garanția materială* că se află la adăpost de pericolul folosirii forței sau al amenințării cu forța, că se poate consacra cu întreaga sa capacitate rezolvării problemelor propriei sale dezvoltări. Dezarmarea înseamnă înlăturarea principalelor instrumente ale politicii de forță și dictat, ceea ce asigură egalitatea *de facto* a statelor, cum,

[1] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 11, București, Editura politică, 1975, p. 40.

Scanned with OKEN Scanner

dealtfel, ea există *de jure*, în fața dreptului internațional, ale cărui principii trebuie să devină fundamentul păcii, securității și colaborării internaționale.

Această concepție s-a tradus într-o activitate continuă, caracterizată de un permanent spirit de inițiativă, vizînd găsirea celor mai bune căi de a declanșa un proces real de dezarmare. Eforturi intense au fost consacrate de România acestui scop în cadrul organizațiilor internaționale, cu deosebire în Adunarea Generală a O.N.U. O vie activitate a fost, de asemenea, depusă de România în cadrul organismelor de negocieri privind dezarmarea, constituite începînd din 1960 : Comitetul celor 10 state, Comitetul celor 18 state de la Geneva, transformat în anii din urmă în Conferința Comitetului pentru dezarmare, avînd drept principal obiectiv creșterea eficienței negocierilor, trecerea de la declarații generale despre dezarmare la măsuri practice.

În același timp, problemele încetării cursei înarmărilor și ale dezarmării au figurat statornic cu o importantă pondere pe agenda tuturor convorbirilor prilejuite de întîlnirile bilaterale, la nivelul conducerii partidului și statului. Declarațiile solemne comune semnate de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu șefii de state și guverne, comunicatele comune și alte documente politice adoptate cu ocazia schimburilor de vizite la nivel înalt cu țări de pe toate meridianele subliniază stăruitor imperativul dezarmării, al trecerii de la vorbe la fapte și în acest domeniu.

O retrospectivă a contribuției României la eforturile pe plan multilateral îndreptate spre dezarmare relevă o activitate bogată, constructivă și originală, materializată în cîteva direcții mari de acțiune :

Obiectivul dezarmării generale

Cînd în Adunarea Generală a O.N.U. a fost lansată ideea abordării problemei dezarmării generale și complete, proclamată prin rezoluția 1 378 drept cea mai importantă problemă care confruntă omenirea, România a fost printre primele țări care au susținut cu căldură această idee. De atunci, România s-a pronunțat constant în favoarea negocierii unui tratat de dezarmare generală

Scanned with OKEN Scanner

și completă, atît în Comitetul de la Geneva, cît și în Adunarea Generală a O.N.U.

De prin anii 1965—1966 au fost practic abandonate negocierile privind tratatul de dezarmare generală și completă, din care pînă atunci fuseseră elaborate doar 4 articole, atenția Comitetului de la Geneva concentrîndu-se asupra unor măsuri parțiale, colaterale.

Privind retrospectiv, acest moment apare ca un moment critic în evoluția negocierilor de dezarmare. Dacă astăzi cursa înarmărilor a atins proporțiile cunoscute, iar spre dezarmarea efectivă nu s-a făcut încă nici un pas concret, această situație se datorește, în bună măsură, tocmai renunțării la încercările de a se ajunge la un acord de dezarmare generală și completă.

Tocmai de aceea, România n-a încetat să sublinieze că realizarea obiectivului eliberării omenirii de pericolele războaielor impune adoptarea măsurii radicale a dezarmării generale și complete, sub un control internațional strict și eficace, ceea ce fac necesare negocierea și încheierea unui tratat în acest scop. Pozițiile exprimate de România atît în Comitetul de la Geneva, cît și în Adunarea Generală, propunerile românești cu privire la modul de a se acționa în domeniul dezarmării relevă necesitatea reluării și ducerii cu maximum de intensitate a negocierilor pentru încheierea unui tratat de dezarmare generală și completă, cu participarea tuturor statelor la toate fazele elaborării tratatului, asigurîndu-se astfel că acesta va reflecta voința tuturor popoarelor și va răspunde intereselor lor fundamentale.

Acorduri colaterale, măsuri parțiale de dezarmare

Ținînd seama de faptul că realizarea dezarmării presupune parcurgerea unui proces complex, care ridică probleme dificile, dar nu insolubile, România a împărtășit ideea că, în vederea netezirii drumului spre acest țel, pot fi utile și o serie de măsuri parțiale, tranzitorii vizînd limitarea înarmărilor sau măsuri colaterale de dezarmare. Ca urmare, România a sprijinit inițiativele în acest sens, fiind semnatară a tuturor convențiilor cu vocație universală în acest domeniu încheiate în perioada

Scanned with OKEN Scanner

postbelică, începînd cu Tratatul privind interzicerea experienţelor nucleare în cele trei medii (1963) şi continuînd cu Tratatul asupra interzicerii plasării armelor nucleare în spaţiul cosmic (1966), Tratatul de neproliferare a armelor nucleare (1968), Tratatul privind interzicerea amplasării de arme nucleare pe fundul mărilor şi oceanelor în afara jurisdicţiei naţionale (1971), Convenţia cu privire la interzicerea perfecţionării producţiei şi stocării armelor bacteriologice (biologice) şi cu toxine şi la distrugerea lor (1971), Tratatul privind interzicerea folosirii tehnicilor modificărilor de mediu în scopuri militare (1977).

În negocierile purtate pentru elaborarea acestor acorduri, România s-a străduit să-şi aducă o contribuţie activă şi constructivă, uneori figurînd printre coautorii iniţierii lor, ai textelor supuse negocierii sau ai rezoluţiilor Adunării Generale care deschideau tratatele şi convenţiile spre semnare. Preocuparea de căpetenie care a străbătut contribuţia şi propunerile româneşti în legătură cu încheierea acestor instrumente internaţionale a fost aceea de a le încadra într-un proces de înaintare treptată pe calea încetării cursei înarmărilor şi a trecerii la dezarmare, în primul rînd în domeniul nuclear, şi de a înscrie în cuprinsul lor, în termeni cît mai clari, angajamentul politico-juridic al semnatarilor de a acţiona cu perseverenţă şi bună-credinţă în această direcţie.

Semnificativă în această privinţă este contribuţia României la negocierea, în cadrul Comitetului de la Geneva, a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare. Aproximativ 20 de amendamente româneşti [2] au fost propuse în vederea îmbunătăţirii proiectului de tratat prezentat Comitetului de puterile nucleare. În esenţa lor, aceste propuneri urmăreau ca, pe lîngă ridicarea unui obstacol eficient în calea răspîndirii armelor nucleare, tratatul să înscrie prevederi corespunzătoare privind garantarea securităţii statelor nenucleare, asumarea de către statele-părţi a angajamentului de a realiza măsuri reale de încetare a cursei înarmărilor şi de dezarmare nucleară, asigurarea condiţiilor pentru folosirea nestingherită a energiei nucleare în scopuri paşnice de către toate statele. Obiectivul acestor propuneri era de a face din Tratatul de neproliferare un instrument internaţio-

[2] Doc. Comitetului ENDC/199, 19 octombrie 1967.

Scanned with OKEN Scanner

nal eficient, de natură să confere un grad sporit de securitate internațională tuturor popoarelor și să constituie o măsură eficientă de înlăturare a pericolului nuclear. Unele din aceste propuneri au fost acceptate, sporind interesul și forța de atracție a tratatului, dar alte amendamente ale României, ca și ale altor state, vizînd prevederi esențiale, nu au fost acceptate, ceea ce a condus la aprobarea tratatului cu o seamă de lacune.

Cu toate acestea, considerînd că tratatul constituie un pas în direcția măsurilor de limitare și lichidare a spiralei ascendente a înarmărilor nucleare, România a devenit parte la tratat [3]. Tratatul n-a fost însă urmat de măsuri concrete de dezarmare nucleară, astfel încît nu și-a atins practic scopul și nu a răspuns așteptărilor popoarelor. Procesul proliferării armelor nucleare a continuat, atît pe orizontală, cît mai ales pe verticală, sporind considerabil primejdia nucleară, starea de insecuritate generală.

De aceea, obiectivele urmărite prin amendamentele formulate de România au fost promovate în continuare la Conferința pentru examinarea modului de îndeplinire a Tratatului de neproliferare (Geneva, 1975). Exprimînd o cerință legitimă pentru statele care au renunțat să-și procure arma nucleară, România a insistat asupra necesității acordării unor garanții adecvate de securitate tuturor statelor nenucleare. În acest scop, a fost prezentat un proiect românesc de protocol adițional la tratat [4], căruia i s-au raliat alte 10 state în calitate de coautori. În același spirit, România a prezentat un proiect de rezoluție în legătură cu aplicarea articolului VI al tratatului [5], prin care statele-părți își asumaseră obligația de a continua cu bună-credință negocierile în vederea adoptării unor măsuri efective de încetare a cursei înarmărilor nucleare și de dezarmare nucleară. Totodată, împreună cu alte state, a propus și textul unui protocol adițional la tratat în această privință [6]. România a formulat, de asemenea, și alte propuneri, individual sau în colaborare cu alte state, menite să asigure adoptarea

---

[3] Vezi Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, București, Editura politică, 1970, p. 591—593.

[4] Doc. Conferinței NPT/CONF/22, 15 mai 1975.

[5] Doc. Conferinței NPT/CONF/C.I/L. 3, 20 mai 1975.

[6] Doc. Conferinței NPT/CONF/18, 12 mai 1975.

Scanned with OKEN Scanner

unor măsuri care, împreună cu Tratatul de neproliferare, să pună o stavilă eficientă cursei înarmărilor nucleare și, în general, pericolului nuclear.

Eforturile României și ale altor state n-au putut fi însă finalizate, nerealizîndu-se consensul necesar, îndeosebi din partea puterilor nucleare, în jurul propunerilor formulate. Aceste propuneri sînt reflectate, deși de o manieră incompletă, în Documentul final adoptat la încheierea conferinței [7]. Obiectivele preconizate de propunerile românești rămîn încă de atins.

Măsuri de întărire a încrederii între state, de dezangajare militară și de diminuare a pericolului de război

În strînsă legătură cu preocuparea pentru realizarea unei securități reale și a unei păci trainice în lume, România a acționat pentru adoptarea unor măsuri efective care să ducă la întărirea încrederii între state, la diminuarea pericolului unui nou război.

În acest spirit se înscrie, spre exemplu, sprijinul constant acordat de România, în cadrul O.N.U. și în afara ei, propunerilor de creare a unor *zone denuclearizate* în diferite regiuni ale lumii. În mod deosebit, acest sprijin s-a manifestat începînd din 1963, cînd România s-a pronunțat pentru însușirea de către Adunarea Generală a O.N.U. a conceptului de zonă liberă de arme nucleare în America Latină. Însușindu-și acest concept, Adunarea Generală a recomandat tuturor statelor, mai ales puterilor nucleare, să coopereze în vederea punerii în aplicare a acestui proiect. Proiectul s-a materializat în Tratatul de la Tlatelolco privind interzicerea armelor nucleare în America Latină (1967), intrat în vigoare în 1970. România a sprijinit neîncetat, prin participarea la dezbateri și votul său în Adunarea Generală a O.N.U., procesul care a dus la încheierea acestui tratat, precum și la măsurile preconizate ulterior vizînd sporirea eficienței tratatului.

Această atitudine a determinat și desemnarea unui reprezentant al României în grupul special de experți

---

[7] Doc. Conferinței NPT/CONF/35.

Scanned with OKEN Scanner

guvernamentali, constituit de Adunarea Generală a O.N.U. în 1974 [8], avînd mandatul de a elabora un „studiu complet al problemei zonelor libere de arme nucleare, sub toate aspectele". Studiul întocmit de grupul special, la elaborarea căruia reprezentantul român a adus notabile și recunoscute contribuții, a fost prezentat Adunării Generale a O.N.U. în 1975 [9], contribuind la mai buna înțelegere a conceptului de zonă denuclearizată și la încurajarea eforturilor în direcția creării unor asemenea zone în diferite părți ale globului. Studiul a fost tradus și publicat și în limba română [10].

Toate acestea sînt expresii ale preocupării ce durează de multă vreme și ale activității perseverente desfășurate de România pentru făurirea unor relații noi în *Balcani,* pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și colaborării pașnice, lipsită de arme nucleare, de trupe și baze militare străine. Acestui obiectiv i-au fost consacrate de-a lungul anilor numeroase inițiative românești, vizînd atît dezvoltarea relațiilor bilaterale cu toate statele din Balcani, cît și conlucrarea multilaterală dintre acestea.

Una din primele inițiative îndreptate în această direcție a fost propunerea prezentată de România în 1957 privind organizarea unei conferințe la cel mai înalt nivel care să examineze probleme legate de întărirea păcii în Balcani, neagresiunea reciprocă, rezolvarea pe căi pașnice a problemelor litigioase [11]. Reluînd aceste propuneri în 1959, România a înaintat spre examinare celorlalte guverne balcanice ideea încheierii unui Tratat de înțelegere și securitate colectivă a regiunii balcanice, vizînd transformarea regiunii într-o „zonă a păcii și bunei vecinătăți", cu garanții corespunzătoare din partea marilor puteri [12]. În perioada care a urmat, aceste propuneri au fost reafirmate cu diferite prilejuri, inclusiv la O.N.U. și în Comitetul de la Geneva. În cuvîntarea rostită în 1970 la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U.,

---

[8] Rezoluția Adunării Generale 3261 F (XXIX), 9 decembrie 1974.

[9] Doc. O.N.U. A/10 027/Add. 1.

[10] *Zone denuclearizate,* București, Editura politică, 1977.

[11] Vezi mesajele adresate de guvernul român guvernelor celorlalte state balcanice, în *Scînteia* din 17 septembrie 1957.

[12] Vezi Declarația guvernului român, în *Scînteia* din 7 iunie 1959.

Scanned with OKEN Scanner

tovarășul Nicolae Ceaușescu a precizat obiectivele inițiativei românești ca urmărind crearea unei zone libere de arme nucleare în Balcani și i-a fixat caracterul de preocupare permanentă a politicii externe românești, declarînd : „Considerăm că realizarea unor înțelegeri regionale are o însemnătate deosebită pentru destinderea internațională. De aceea, România acționează cu consecvență pentru dezvoltarea unor largi relații de bună vecinătate, înțelegere și colaborare multilaterală cu toate țările balcanice, fără deosebire de orînduire socială, pentru transformarea acestei zone a lumii într-o zonă a colaborării și păcii, lipsită de arme nucleare“ [13].

România a privit întotdeauna problema întăririi păcii și securității în Balcani ca o parte integrantă a eforturilor avînd drept scop *întărirea păcii și securității în Europa,* care, la rîndul ei, nu poate fi concepută fără măsuri concrete de dezangajare militară și dezarmare. Pornind de la o asemenea concepție, România a militat activ pentru ca problema dezangajării militare și dezarmării să fie inclusă și să figureze printre preocupările centrale ale Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Un document de lucru românesc privind aspectele militare ale securității, supus spre examinare conferinței, propunea ca măsuri de întărire a încrederii : notificarea prealabilă a marilor manevre și a marilor mișcări militare, schimburi de observatori la manevre militare și abținerea de la amplasarea de arme nucleare pe teritoriul altor state. Documentul propunea, totodată, să se treacă la examinarea într-un for general european, cu participarea tuturor statelor participante la conferință, a întregii problematici a dezangajării militare și dezarmării în Europa, subliniind necesitatea elaborării unui program complex de măsuri de dezangajare militară și dezarmare și primatul interzicerii armelor nucleare și a celorlalte arme de distrugere în masă [14].

Din păcate, deși evocă necesitatea unor măsuri efective în domeniul dezarmării, Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa nu a putut insera decît cîteva măsuri de întărire a încrederii, pozitive

---

[13] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate,* vol. 5, București, Editura politică, 1971, p. 160.

[14] Doc. Conferinței C.S.C.E./II/C/8, 28 septembrie 1973.

Scanned with OKEN Scanner

în esența lor, dar insuficiente [15]. Așa cum s-a dovedit în practică, efectul acestor măsuri asupra gradului de încredere între state a fost modest, cursa înarmărilor continuînd și mai intens. În această situație, România a militat pentru ca reuniunea de la Belgrad să fie folosită pentru a deschide cel puțin perspectiva trecerii la dezangajare militară, la reducerea cheltuielilor și a efectivelor militare pe continent, la pași concreți în direcția dezarmării. În perioada premergătoare reuniunii de la Belgrad, România a formulat un adevărat program de acțiune în această privință [16], care propunea, între altele, asumarea de către toate statele participante a unor angajamente ferme pentru lichidarea bazelor militare, retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state, diminuarea bugetelor militare și trupelor naționale pentru început cu 5—10%. Se propunea, de asemenea, să se acționeze cu mai multă hotărîre pentru reducerea treptată a activității blocurilor militare și, în final, lichidarea lor simultană — măsură de multă vreme preconizată de țările socialiste și reafirmată cu prilejul Consfătuirii de la București din 1976 a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia [17].

Aceste propuneri au inspirat activitatea României în legătură cu aspectele militare ale securității și cele două documente de lucru românești supuse spre examinare în cadrul reuniunii de la Belgrad privind adoptarea de noi măsuri de întărire a încrederii [18] și înghețarea bugetelor militare ale statelor participante la nivelul anului 1977 sau 1978 [19]. Pentru România, direcția principală a eforturilor de edificare a unei securități reale în Eu-

---

[15] Pct. 2. *Document privind măsuri de edificare a încrederii și anumite aspecte ale securității și dezarmării* din cap. „Probleme privind securitatea în Europa" al Actului final, în volumul *Conferința pentru securitate și cooperare în Europa*, București, Editura politică, 1975, p. 292—298.

[16] Vezi Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, București, Editura politică, 1977, p. 200—201.

[17] *Pentru noi orizonturi în destinderea internațională, pentru edificarea securității și dezvoltarea cooperării în Europa. Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia*, în *Scînteia* din 27 noiembrie 1976, p. 2.

[18] Doc. Reuniunii C.S.C.E./BM/S/1, 24 octombrie 1977.

[19] Doc. Reuniunii C.S.C.E./BM/56, 11 noiembrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

ropa rămîne înlocuirea echilibrului bazat pe forţă prin aplicarea strictă a principiilor dreptului internaţional, între care renunţarea la forţă în raporturile interstatale reprezintă un principiu esenţial, precum şi prin întreprinderea unor măsuri concrete de dezangajare militară şi dezarmare.

Consecinţele profund nocive ale cursei înarmărilor

Preocupată de proporţiile uriaşe atinse de cursa înarmărilor, de acţiunea sa ca factor de stimulare a politicii de forţă, dictat şi amestec în treburile interne ale altor popoare, a tensiunii şi conflictelor dintre state, precum şi de povara tot mai grea a cheltuielilor militare, resimţită de popoarele de pretutindeni, România a simţit necesitatea unei dezbateri internaţionale asupra acestor probleme. În acest scop, România a cerut în 1970 înscrierea pe ordinea de zi a sesiunii Adunării Generale a unui punct intitulat „Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi efectele sale profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii în lume“ [20]. Propunerea românească a fost acceptată, O.N.U. fiind astfel sesizată, pentru prima oară în mod expres, despre una dintre cele mai grave probleme ale epocii — cursa mondială a înarmărilor şi impactul său asupra vieţii popoarelor.

În urma dezbaterilor pe marginea acestui punct, a fost adoptată în unanimitate o rezoluţie pregătită de România împreună cu alte state, care cerea secretarului general al O.N.U. să pregătească, cu ajutorul unor experţi consultanţi, un raport asupra consecinţelor economice şi sociale ale cheltuielilor militare [21]. Un grup de 14 experţi consultanţi, prezidat de expertul român, a elaborat raportul solicitat în cursul anului 1971, prezentîndu-l Adunării Generale în acelaşi an [22]. Adunarea Generală a dezbătut acest raport în 1971 şi 1973, adop-

[20] Vezi Memoriul explicativ pentru înscrierea punctului în Doc. O.N.U. A/7 994, 13 iulie 1970.
[21] Rezoluţia Adunării Generale 2 667(XXV), 7 decembrie 1970.
[22] Doc. O.N.U. 8 469/Rev. 1.

Scanned with OKEN Scanner

tînd rezoluţii — în pregătirea cărora România a jucat rolul principal — care exprimă o profundă îngrijorare faţă de cursul ascendent al cursei înarmărilor şi cere cu insistenţă tuturor statelor să depună eforturi pentru a-i pune capăt, inclusiv prin măsuri de reducere a bugetelor militare, începînd cu ţările mari, puternic înarmate [23].

Avînd în vedere noile evoluţii ale spiralei ascendente a înarmărilor, în 1975, Adunarea Generală a O.N.U. a luat, la propunerea României, hotărîrea de a aduce la zi raportul din 1971 [24], sarcină încredinţată unui nou grup de experţi consultanţi, prezidat, ca şi primul, de expertul român. Raportul adus la zi [25] relevă cu elocvenţă dimensiunile extraordinare ale cursei înarmărilor, incompatibilitatea dintre intensificarea acestei curse şi continuarea cursului de destindere şi subliniază cu tărie necesitatea unor măsuri efective în două mari direcţii : încetarea cursei *calitative* a înarmărilor şi reducerea bugetelor militare ale statelor, în primul rînd ale celor avînd bugetele cele mai ridicate. Rezoluţia adoptată de Adunarea Generală, iniţiată de România în urma dezbaterii noului raport, evidenţiază importanţa lui, a concluziilor şi recomandărilor sale şi hotărăşte să supună raportul ca document de referinţă sesiunii speciale a Adunării Generale din 1978, consacrată dezarmării [26].

Adoptarea unui program cuprinzător de dezarmare

Pentru România a fost şi este un motiv de preocupare faptul că problemele dezarmării, şi în primul rînd ale dezarmării nucleare, nu au devenit încă obiectul unor măsuri hotărîte şi decisive din partea guvernelor. Convenţiile şi tratatele încheiate pînă acum, evocate mai sus, deşi au adus o anumită contribuţie la realizarea unui climat de înţelegere, nu au atins bazele înarmărilor,

[23] Rezoluţiile Adunării Generale 2 831 (XXVI), 16 decembrie 1971, şi 3 075 (XXVIII), 6 decembrie 1973.

[24] Rezoluţia Adunării Generale 3 462 (XXX), 11 decembrie 1975.

[25] Doc. O.N.U. A/32/88, 12 august 1977.

[26] Rezoluţia Adunării Generale 32/75, 12 decembrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

în special ale celor nucleare, și, de fapt, nici nu pot fi considerate ca intrînd în categoria măsurilor de dezarmare. Ele nu s-au dovedit în măsură să contribuie la slăbirea cursei înarmărilor sau să ducă la măsuri efective de dezarmare.

În pofida eforturilor depuse de numeroase state, între care și România, această situație nu s-a ameliorat, negocierile de dezarmare rămînînd într-o fază critică. Aceste negocieri au fost și sînt dirijate cu perseverență către aspectele secundare, laterale ale dezarmării, evitîndu-se problemele fundamentale, reale, de care depind încetarea cursei înarmărilor și reducerea pericolului de război, în primul rînd nuclear. Conceptul de dezarmare generală și totală, chiar și ca obiectiv politic, pare abandonat. Voința politică de a ajunge la o dezarmare concretă nu s-a făcut și nu se face încă simțită. Din aceste rațiuni, România s-a preocupat intens de găsirea celor mai potrivite căi și mijloace de a stimula voința politică a guvernelor pentru a ataca frontal problemele dezarmării, cu dorința de a ajunge la rezultate practice. Între aceste preocupări, un loc de seamă îl ocupă ideea stabilirii unei strategii globale și a unui program de dezarmare care să confere negocierilor de dezarmare continuitate și caracterul unui proces unitar, cu obiective clare, bine precizate.

Acest scop a fost urmărit prin propunerea formulată de România în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva în aprilie 1969 privind proclamarea sub egida O.N.U. a unui Deceniu al dezarmării în anii 1970—1980, în paralel cu cel de-al doilea Deceniu al dezvoltării [27]. Această propunere a întrunit un larg sprijin și a format obiectul unei rezoluții adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. în același an [28]. Obiectivele Deceniului dezarmării n-au putut fi însă îndeplinite, întrucît elaborarea unui program cuprinzător care să orienteze negocierile de dezarmare pe parcursul celor 10 ani a fost tărăgănată în Comitetul de la Geneva, căruia i-a fost încredințată această sarcină.

În repetate rînduri, România a prezentat propuneri în Comitetul de la Geneva referitoare la conținutul unui

---

[27] Vezi Doc. Comitetului ENDC/PV. 400, 3 aprilie 1969.

[28] Rezoluția Adunării Generale 2 602 E (XXIV), 16 decembrie 1969.

Scanned with OKEN Scanner

program de dezarmare, cum au fost cele din 1970 [29] și din 1972 [30], pe baza ansamblului de propuneri formulate de Conferința Națională a partidului din vara anului 1972 [31], sau cele din 1975 [32], pe baza cuprinzătorului program de dezarmare preconizat de Congresul al XI-lea al partidului [33].

Din dorința de a aduce o nouă contribuție la scoaterea negocierilor de dezarmare din imobilism și inerție și de a le imprima un caracter concret, la obiect, guvernul român a supus atenției celei de-a XXX-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. un document oficial intitulat *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume* [34]. Elaborat sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, pe baza hotărîrilor adoptate la Congresul al XI-lea, acest document exprimă o concepție românească unitară asupra dezarmării, în strînsă legătură cu exigențele întăririi păcii și securității internaționale și ale făuririi unei noi ordini economice internaționale, echitabilă și justă. Ansamblul de propuneri din acest document, vizînd realizarea de pași efectivi pe calea dezarmării, are ca idee călăuzitoare abordarea de la bază a problemelor dezarmării, atacarea aspectelor ei esențiale, procedîndu-se în cadrul unor acorduri corespunzătoare, cu participarea tuturor statelor în condiții de egalitate, la acțiuni concrete de dezarmare și

---

[29] Vezi Doc. Comitetului CCD/PV 455 din 5 martie 1970.

[30] Vezi Doc. Comitetului CCD/PV 574, 3 august 1972.

[31] *Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R. cu privire la politica și activitatea internațională ale Partidului Comunist Român și Republicii Socialiste România*, în *Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 19—25 iulie 1972*, București, Editura politică, 1972, p. 534—535.

[32] Doc. Comitetului CCD/449, 13 martie 1975.

[33] Nicolae Ceaușescu, *op. cit.*, vol. 11, p. 40—43, precum și *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, în *Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român. 25—28 noiembrie 1974*, București, Editura politică, 1975, p. 739—740.

[34] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975; Doc. O.N.U. A/C.1/1 066, 30 octombrie 1975.

Scanned with OKEN Scanner

asigurîndu-se cea mai înaltă prioritate dezarmării nucleare.

Ideile și propunerile din acest document, care au inspirat toate acțiunile românești ulterioare în Adunarea Generală a O.N.U. și în Comitetul de la Geneva, reprezintă principala contribuție, constructivă și originală, a României la eforturile ce se întreprind pentru a se ajunge la oprirea cursei înarmărilor și la o dezarmare reală.

Îmbunătățirea activității Comitetului pentru dezarmare de la Geneva

Avînd în vedere situația nesatisfăcătoare a tratativelor de dezarmare și randamentul lor minim — ceea ce, evident, ține esențialmente de voința politică a statelor —, România s-a preocupat în același timp și de îmbunătățirea cadrului negocierilor, considerînd că, în dialectica raportului formă/conținut, forma poate avea o anumită înrîurire pozitivă asupra conținutului. În lucrările comitetului, România a stăruit pentru amplificarea eforturilor destinate dezarmării și creșterea eficienței lor, pentru concentrarea acestor eforturi asupra celor mai urgente probleme ale dezarmării și angajarea de negocieri hotărîte, radicale, de îmbunătățire a activității comitetului și pentru democratizarea sistemului său de lucru.

În vederea realizării acestui obiectiv, România a sugerat, încă din 1969, sporirea numărului de ședințe săptămînale ale comitetului, convocarea de reuniuni neoficiale, adoptarea unei structuri organizatorice flexibile, care să asigure participarea la negocieri a tuturor statelor care doresc stabilirea unui program al negocierilor [35]. În continuarea sugestiilor formulate în 1969, în anul următor, România a propus să se adopte măsurile organizatorice necesare care să dea posibilitate oricărui stat care dorește de a-și expune în fața comitetului poziția în problemele dezarmării și de a participa la lucrări [36]. În 1972, noi propuneri românești sînt supuse atenției comitetului, urmărind să asigure condiții ca lucrările sale să se concentreze asupra măsurilor esențiale

[35] Doc. Comitetului ENDC/PV. 400, 3 aprilie 1969.
[36] Doc. Comitetului CCD/PV. 455, 5 martie 1970.

Scanned with OKEN Scanner

de interzicere și distrugere a armelor nucleare [37]. În 1975, România avansează propuneri privind îmbunătățirea practicilor și metodelor de lucru ale comitetului, tinzînd spre o democratizare a acestora [38].

Pe baza acestor propuneri, precum și a celor prezentate de alte state membre, abia în 1976 s-a reușit să se obțină unele ameliorări și schimbări în activitatea comitetului. Ele privesc : modul de prezentare a raportului comitetului către Adunarea Generală, în sensul că prezentarea se va face în viitor de Secretariat, și nu de co-președinți ; difuzarea din vreme a raportului, pentru ca toate statele să poată lua în timp util cunoștință de conținutul lui în vederea dezbaterii respective din Adunarea Generală ; înființarea unor grupuri de lucru ; ținerea unor ședințe plenare pentru examinarea unor teme specifice aflate în atenția comitetului. Deși au o influență pozitivă asupra lucrărilor comitetului, aceste măsuri nu sînt de natură să suplinească deficiențele serioase care persistă în modul său de lucru și în activitatea sa. Aducerea unor îmbunătățiri radicale în funcționarea Comitetului de dezarmare de la Geneva rămîne un obiectiv de împlinit.

Creșterea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării

Necesitatea imperioasă a trecerii de la declarații generale la realizări practice pe tărîmul dezarmării ridică și problema cadrului în care se adoptă măsurile de dezarmare și mai ales a modului în care statele participă la elaborarea lor.

Ca și alte probleme internaționale care interesează în mod vital comunitatea mondială, dezarmarea presupune rezolvări care, pentru a fi viabile, trebuie să fie rodul contribuției tuturor statelor, pe bază de egalitate, să reflecte și să țină seama de interesele legitime de securitate ale fiecăruia. România s-a situat clar pe punctul de vedere că „este timpul ca negocierile în domeniul dezarmării să reflecte cerințele democratizării vieții interna-

[37] Vezi Doc. Comitetului CCD/PV. 550, 16 martie 1972.
[38] Doc. Comitetului CCD/450, 25 martie 1975.

Scanned with OKEN Scanner

ţionale, ale participării în condiţii de egalitate a tuturor statelor la rezolvarea problemelor internaţionale, să reflecte marile mutaţii şi transformări survenite în relaţiile internaţionale“ [39].

În mod firesc, privirile se îndreaptă către O.N.U., ca for al întregii comunităţi mondiale. Deşi dezarmarea figurează, încă de la prima sesiune a Adunării Generale, printre preocupările de seamă ale organizaţiei, activitatea O.N.U. în acest domeniu este departe de a corespunde cerinţelor determinate de gravitatea situaţiei înarmărilor. Acest fapt a determinat România, al cărei ataşament la cauza O.N.U. este bine cunoscut, să sublinieze şi să militeze pentru întărirea rolului organizaţiei, şi în primul rînd al forului său plenar, Adunarea Generală, în domeniul dezarmării, astfel încît ea să exercite competenţe directe privind negocierile, perfectarea şi controlul aplicării măsurilor de dezarmare.

În această categorie de preocupări se înscrie iniţiativa întreprinsă în 1975 de România şi Suedia, la care s-au asociat şi alte state, privind crearea unui comitet special pentru studierea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării [40]. Pe baza raportului prezentat de acest comitet, în anul următor, Adunarea Generală a stabilit unele măsuri organizatorice de sporire a rolului O.N.U. în negocierile de dezarmare şi a hotărît să menţină în atenţie această problemă [41].

În documentul de poziţie amintit mai înainte, România a propus organizarea unei sesiuni speciale a Adunării Generale a O.N.U. consacrate exclusiv problemelor dezarmării, idee ce fusese evocată în Declaraţia Conferinţei ministeriale de la Lima a ţărilor nealiniate din 1975 [42] şi a fost înscrisă un an mai tîrziu şi în recomandările Conferinţei la nivel înalt a ţărilor nealiniate de la Colombo [43]. Ca urmare a acestor propuneri, un proiect de rezoluţie prezentat sesiunii Adunării Generale în 1976 de un grup de 75 de ţări, între care şi România, a întrunit consensul

---

[39] *Poziţia României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, şi în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *vol. cit.*, p. 31

[40] Rezoluţia Adunării Generale 3 484 B (XXX), 12 decembrie 1975.

[41] Rezoluţia Adunării Generale 31/90 din 14 decembrie 1976.

[42] Doc. Conferinţei NAC/FM/CONF. 5/15, 30 august 1975.

[43] Doc. Conferinţei NAC/CONF. 5/S. 2, paragr. 39.

Scanned with OKEN Scanner

în legătură cu convocarea sesiunii speciale în mai-iunie 1978 [44]. Totodată, s-a hotărît înfiinţarea unui comitet pregătitor pentru sesiunea specială, între membrii căruia a fost desemnată şi România.

România a participat activ la sesiunile Comitetului pregătitor, căutînd ca prin luările de cuvînt, sugestiile şi propunerile sale să aducă, alături de alte state, contribuţii constructive atît în ceea ce priveşte aspectele organizatorice ale sesiunii, cît şi documentele de fond pe care aceasta urmează să le adopte. Astfel, trei documente de lucru româneşti au fost depuse pe masa Comitetului pregătitor, şi anume : prevederile Declaraţiei asupra dezarmării pe care urmează să o adopte sesiunea specială [45], conţinutul Programului de măsuri şi acţiune ce va fi stabilit de sesiune [46] şi structurile de negociere care urmează a fi convenite [47].

Fără îndoială că nu este de aşteptat ca sesiunea extraordinară să rezolve dintr-o dată problemele dezarmării sau să producă imediat măsuri practice de dezarmare. Ceea ce însă în mod rezonabil se poate aştepta de la o asemenea sesiune este o examinare serioasă şi aprofundată, cu spirit de răspundere pentru soarta păcii în lume şi a civilizaţiei umane, a situaţiei pe planul înarmărilor, elaborarea unor principii, recomandări şi programe de acţiune care să angajeze direct toate statele într-un proces de dezarmare autentică.

În aceste direcţii a militat România în Comitetul pregătitor şi în aceleaşi direcţii va milita şi la sesiunea specială, păstrîndu-şi încrederea în capacitatea O.N.U. de a aduce contribuţii efective la realizarea dezarmării şi la îndepărtarea primejdiei unei conflagraţii mondiale. Atitudinea politică responsabilă a României faţă de această problemă crucială a zilelor noastre a fost strălucit sintetizată de tovarăşul Nicolae Ceauşescu atunci cînd a spus : „Considerăm că cea mai imperioasă îndatorire ce stă în faţa generaţiilor de azi este aceea de a-şi canaliza toate energiile pentru realizarea dezarmării, pentru excluderea războiului din viaţa societăţii, pentru înlăturarea forţei şi ameninţării cu forţa în relaţiile internaţio-

---

[44] Rezoluţia Adunării Generale 31/189/B, 21 decembrie 1976.
[45] Doc. O.N.U. A/AC. 187/77, 31 august 1976.
[46] Doc. O.N.U. A/AC. 187/78, 31 august 1976.
[47] Doc. O.N.U. A/AC. 187/79, 31 august 1976.

Scanned with OKEN Scanner

nale. Pornind de la răspunderea ce-i revine față de propriul popor, față de interesele vitale ale națiunii noastre socialiste, față de cauza colaborării și păcii internaționale, România se angajează să-și intensifice eforturile, conlucrînd activ cu toate statele, pentru realizarea dezideratului primordial al zilelor noastre — făurirea unei lumi fără arme și fără războaie“ [48].

Această atitudine explică activitatea bogată, inițiativele, contribuțiile și strădaniile depuse de România de-a lungul anilor în domeniul dezarmării. Totodată, această atitudine fundamentează și prefigurează viitoare noi inițiative și contribuții românești în acest domeniu, deoarece nu este în spiritul politicii externe românești nici abandonarea unei lupte pentru o cauză justă și nici observarea pasivă a fenomenelor internaționale.

[48] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, București, Editura politică, 1976, p. 321—322.

Scanned with OKEN Scanner

Cursa înarmărilor: dimensiuni, mecanisme, consecințe

Gheorghe Dolgu

În gîndirea românească, doctrina președintelui Nicolae Ceaușescu despre conținutul unei lumi mai drepte și mai bune și despre căile edificării ei, realizarea unei lumi fără arme și fără războaie ocupă un loc proeminent, reprezentînd o concepție cuprinzătoare, clară și coerentă, care, după Congresul al IX-lea al P.C.R., a constituit una din liniile directoare ale politicii externe românești, sursa atitudinii active, constructive și prestigioase a țării noastre în dezbaterile internaționale consacrate acestei probleme.

Salutînd și sprijinind orice element pozitiv intervenit în evoluția internațională, de natură să diminueze încordarea și să stimuleze încrederea și cooperarea între națiuni, România s-a remarcat, totodată, prin analiza profundă și lucidă a tendințelor de bază pe plan mondial, prin efortul de a spulbera iluziile periculoase întreținute pe fondul unei destinderi apreciate, pe drept cuvînt, ca aflată încă într-un stadiu incipient și încă netransformată într-un proces ireversibil, de a denunța continuarea și intensificarea cursei înarmărilor și pericolele imense pe

Scanned with OKEN Scanner

care ea le întreţine şi generează. În această privinţă se poate chiar vorbi de priorităţi româneşti, întrucît iniţiativa studierii la Naţiunile Unite a consecinţelor cursei înarmărilor aparţine României. Ca urmare a acestei iniţiative, în 1970, la cea de-a XXV-a sesiune, Adunarea Generală a O.N.U. înscria pe ordinea de zi problema intitulată „Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi efectele ei profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii în lume". În anul următor, cea de-a XXVI-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. îşi însuşea raportul pe această temă al secretarului general, elaborat de un grup de experţi din 14 state, din care am avut onoarea să fac parte. În 1976, din nou la iniţiativa ţării noastre, înaltul for al Naţiunilor Unite hotăra să se reia studiul consecinţelor economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi cheltuielilor militare spre a se evalua rezultatele evoluţiei în perioada 1971—1976. Alegerea semnatarului acestui studiu ca preşedinte al grupului de experţi [1] constituia o nouă recunoaştere a contribuţiei României, a preşedintelui Nicolae Ceauşescu la eforturile pentru edificarea unei lumi fără arme, fără războaie. Însuşit de Adunarea Generală, cu recomandarea ca de concluziile lui să se ţină seama în negocierile viitoare de dezarmare, raportul [2] va fi transmis sesiunii speciale consacrate dezarmării din mai 1978.

Dimensiuni cantitative şi calitative

Acest deceniu ar fi trebuit să fie, aşa cum a fost proclamat, „Deceniul dezarmării". În realitate, prin rezultatele evoluţiei mondiale în cei 7 ani care s-au scurs, el pare să merite mai curînd denumirea de deceniu al înarmărilor. Nu numai că nu a fost aplicată nici o măsură de dezarmare, semnificativă prin efectul ei asupra tendinţei de bază, nu numai că nu s-au operat reduceri ale stocurilor de arme, nu numai că nu a fost distrusă

[1] Din care au mai făcut parte experţi din Australia, Austria, Cehoslovacia, Franţa, India, Iugoslavia, Japonia, Liberia, Mexic, Olanda, Uniunea Sovietică şi Venezuela.

[2] *Economic and Social Consequences of the Arms Race and of Military Expenditures.* Doc. A/32/88 — 12 august 1977. În continuare, trimiterile la acest document se vor face în text.

Scanned with OKEN Scanner

nici o bombă, nici un mijloc de transportare a încărcăturilor explozive, dar cursa înarmărilor a continuat neabătut, căpătînd noi dimensiuni, creînd noi premise pentru intensificarea ei în continuare și agravînd primejdia de război. *Caracterul tehnologic al acestei curse s-a accentuat, stocurile de arme — de distrugere în masă și convenționale — au crescut în ritmuri înalte, a fost sporită importanța militară a mediului oceanic și a spațiului extraterestru, iar în competiția armamentelor au fost atrase noi și noi state.*

În pofida Tratatului de neproliferare și a acordurilor de limitare a armamentelor strategice, *s-a intensificat cursa înarmărilor nucleare.* Între anii 1970 și 1977, numărul de focoase nucleare instalate pe avioane și rachete aflate în dotarea armatelor celor două principale puteri militare a crescut de la cinci mii și cîteva sute la peste 12 000, potrivit estimațiilor oficiale americane[3]. Forța lor explozivă este echivalentă cu circa 1 300 000 de bombe de tipul celei lansate la Hiroshima. Cît despre armele nucleare tactice, a căror forță combinată n-ar reprezenta *decît* echivalentul a 50 000 de bombe de la Hiroshima, se presupune că numărul lor ar fi de cîteva ori mai mare decît al celor amplasate pe arme strategice. Procesul de perfecționare a explozivilor nucleari continuă febril. Numai în 1976 au fost efectuate 40 de explozii nucleare. După estimații S.I.P.R.I., între anii 1945 și 1976 au fost întreprinse 1 081 de explozii nucleare, dintre care mai mult de jumătate au fost făcute după semnarea, în 1963, a Tratatului de interzicere parțială a experiențelor.

Evoluția cea mai periculoasă s-a înregistrat în domeniul mijloacelor de transportare la țintă a încărcăturilor explozive. Rachetele MIRV, vectori înzestrați cu focoase multiple ghidate independent, care fuseseră puse la punct în deceniul trecut, sînt deja în dotare, fiind un lucru comun pentru arsenalele celor două principale puteri militare. Rachetele MARV, ale căror focoase pot fi manevrate în stadiile finale ale traiectoriei și care sînt în plină dezvoltare, vor intra în dotare și vor deveni operaționale în cîțiva ani. În sfîrșit, este în plină dezvoltare *racheta strategică de croazieră,* despre care se spune, deși contestațiile nu lipsesc, că este practic invulnerabilă,

[3] S.I.P.R.I. *Yearbook*, 1977, p. 25.

Scanned with OKEN Scanner

este extrem de precisă și se poate produce la costuri mult mai mici decît rachetele balistice. Ca urmare a acestor evoluții, așa-numita probabilitate de eroare circulară (raza cercului cu centrul în țintă, în care vor cădea 50% din focoasele orientate spre țintă) s-a redus la 200—300 m și se va reduce în viitorul apropiat la 20—30 m. În legătură cu aceste evoluții, cîteva elemente se cer cu deosebire subliniate :

a) Dacă în trecut, pornindu-se de la particularitățile tehnice ale armelor nucleare, se considera că rolul lor este acela de factor de descurajare, acum se conturează tendința de a se anvizaja folosirea reală a acestor arme pe teatrele de luptă. Pe de o parte, armele nucleare tactice, cu forța lor de distrugere limitată și selectivă (vezi bomba cu neutroni), sînt prezentate ca un fel de variante ale armelor convenționale, mai „acceptabile" pentru populația din țările pe teritoriul cărora s-ar desfășura lupta, și ca arme permițînd menținerea conflictului nuclear în limite determinate. La aceasta, analiștii lucizi ripostează că nici o parte beligerantă care posedă arme nucleare strategice nu va ezita să le folosească dacă este amenințată cu înfrîngerea, astfel că pericolul de război nuclear generalizat crește considerabil.

b) Noile performanțe ale armelor strategice fac de conceput folosirea lor reală ca instrumente ale realizării cu succes a unei *„prime lovituri"*. Dealtfel, încă în urmă cu cîțiva ani, în S.U.A. s-au făcut declarații oficiale în sensul că Statele Unite n-au renunțat niciodată la ipoteza primei lovituri nucleare. Faptele par să confirme teza lui Frank Barnaby, după care „cursa înarmărilor conduce acum la dobîndirea capacității de primă lovitură atît de către Statele Unite, cît și de către Uniunea Sovietică" [4]. Dacă această tendință este reală, ea nu poate să nu sporească pericolul de război nuclear generalizat.

c) Odată cu progresul științific, tehnic și economic general și național s-au extins premisele materiale ale proliferării orizontale a armelor nucleare. Deja India a întreprins o explozie nucleară subterană, care însă, după declarațiile oficiale, a urmărit obiective civile. Oricum, această experiență a sporit credibilitatea părerilor după

[4] Frank Barnaby. *The mounting prospects of nuclear war*, în *Buletin of the Atomic Scientists*, iunie 1977, p. 11.

Scanned with OKEN Scanner

care, în viitorul nu prea îndepărtat, numeroase state *pot* deveni posesoare de arme nucleare [5].

Anii acestui deceniu au pus în relief mai pregnant decît în trecut intensificarea activității militare pe mări și oceane, de pildă în Mediterana și Oceanul Indian, realizarea de progrese spectaculoase în tehnica de luptă submarină, ceea ce va spori și mai mult rolul mărilor în arta militară, precum și militarizarea crescîndă a spațiului, brăzdat de un număr tot mai mare de sateliți pentru reperaj de precizie tridimensional, pentru navigație și ghidarea rachetelor, pentru previziuni tehnologice în scopuri militare, pentru identificarea obiectivelor și constatarea daunelor pricinuite în urma atacului asupra lor, pentru acțiuni de supraveghere și culegerea de informații în scopuri militare.

Mari progrese s-au înregistrat și în domeniul armamentelor convenționale, ceea ce a ieșit în evidență și cu prilejul celui mai recent război din Orientul Apropiat. Proiectilele ghidate cu precizie, vehiculele telepilotate și multe alte forme folosind ultimele tehnologii bazate pe laser, pe detectori electromagnetici, pe microelectronică etc. au dus armamentele convenționale în pragul unei adevărate revoluții.

---

[5] Exportatorii de tehnologie nucleară încearcă să palieze această tendință prin acțiunile restrictive convenite în cadrul așa-numitului Club de la Londra. După părerea noastră, restricțiile de această natură nu pot decît să frîneze, dar nu să împiedice procesul proliferării, pentru că, atîta vreme cît armele nucleare nu sînt scoase în afara legii, nu se iau măsuri de oprire a producției și perfecționării acestor arme, nu se trece la distrugerea lor, noi și noi state vor încerca și nimeni nu le va putea opri să devină posesoare de arme nucleare; nu impunerea de restricții, ci realizarea dezarmării nucleare este calea sigură a împiedicării proliferării nucleare în acest domeniu. Pe de altă parte, restricțiile de genul celor ce se concep în cadrul Clubului de la Londra includ în ele pericolul de a crea noi obstacole în calea accesului în scopuri pașnice la știință și tehnologie al tuturor statelor, cu rezultatul, pe de o parte, al dublării monopolului armelor nucleare cu monopolul utilizării pașnice a energiei nucleare, iar pe de altă parte, al frînării progresului economic și social al țărilor mai puțin puternice și mai slabe din punct de vedere economic. Membrii grupului de experți au fost unanim de acord că „tocmai continuarea cursei înarmărilor, și nu în sine diseminarea utilizării pașnice a energiei nucleare, pune în primejdie pacea. Pericolul proliferării armelor nucleare poate fi îndepărtat prin scoaterea în afara legii, oprirea producției de asemenea arme și trecerea la distrugerea lor" (p. 15).

Scanned with OKEN Scanner

În acest context, cursa înarmărilor a căpătat un caracter generalizat, marcat prin ponderea crescîndă a țărilor în curs de dezvoltare în totalul mondial al cheltuielilor militare, prin extinderea ariei geografice și a numărului de țări în care armatele sînt echipate, într-o măsură sau alta, cu arme majore (tancuri, avioane, nave de luptă, rachete), sofisticate și aparținînd unor generații recente.

Unii analiști înclină să scoată această tendință din context și să o absolutizeze pentru a trage concluzia sau a crea impresia că în momentul de față pericolul principal ar veni din partea țărilor în curs de dezvoltare. De fapt însă, în regiunile în curs de dezvoltare, cele mai mari acumulări de armament se observă în cîteva zone de tensiuni, în care națiunile resimt amenințări deosebite la adresa independenței lor. Dar chiar și așa, țările în curs de dezvoltare, care abia acum sînt în procesul de creare a unor forțe armate corespunzătoare, joacă un rol cu totul minor în tabloul general. Este adevărat însă că această proliferare orizontală a dus deja la creșterea amplorii și efectelor distructive ale războaielor locale și că, prin riscurile sporite de confruntare între cele mai mari puteri militare, ea contribuie la creșterea primejdiei unui nou război mondial.

În spatele acestei situații se ascunde însă *responsabilitatea primordială a țărilor celor mai mari, puternic înarmate, ele fiind acelea care întreține cursa înarmărilor și-i imprimă dinamismul.* Este evident că stimulentul principal al înarmărilor este cursa calitativă a armamentelor între cele mai mari puteri militare, care dețin cvasimonopolul conceperii și producerii tehnicilor militare de vîrf, domină nu numai producția, ci și exporturile mondiale de arme perfecționate.

Se poate aprecia, în concluzie, că în ultimii ani s-au acumulat numeroase premise pentru o nouă accelerare, fără precedent în trecut, a cursei înarmărilor, prin proliferarea verticală și orizontală a armamentelor, inclusiv a celor nucleare. În pofida unor acorduri, indiscutabil pozitive, riscurile de război nuclear au crescut și vor spori într-un ritm și mai accelerat în viitor. Dacă tendințele actuale vor continua, oprirea cursei înarmărilor și amorsarea unui proces real de dezarmare vor ridica cu fiecare an care trece probleme tot mai complexe și

Scanned with OKEN Scanner

mai greu de rezolvat în ceea ce privește respectarea echilibrată a intereselor naționale, verificarea și controlul etc. Sesiunea specială a Adunării Generale reprezintă o șansă, care nu trebuie scăpată, de a așeza lucrurile pe un făgaș nou, de a se trece de la vorbe la fapte și de a se acționa pînă nu va fi prea tîrziu.

Mecanismul

Analizînd sursele de idei și date existente, ești frapat de puținătatea eforturilor de abordare cu adevărat sistemică a cursei înarmărilor, astfel încît diferitele procese și fenomene care o întreţin să fie prezentate în lumina raporturilor lor de intercondiționare și să se poată desprinde concluzii practice pentru o strategie a dezarmării. Aceeași impresie o lasă și negocierile de dezarmare, care, deși par să se caracterizeze printr-o mare tehnicitate a abordării, în fapt se caracterizează printr-o abordare unilaterală, anume prin prisma considerentelor militaro-strategice, mai precis de echilibru militar, cînd fenomenul însuși al cursei înarmărilor este un fenomen complex, nu numai militar, ci și economic, tehnologic, social și politic. Dinamica intereselor politico-strategice, fenomenul de acţiune-reacțiune, raportarea la cursa înarmărilor a sistemelor sociale existente, dinamica proprie a înarmărilor în condițiile caracterului predominant tehnologic al cursei, rolul „complexelor militar-industriale“ au inspirat fiecare în parte modele explicative întreprinse de diverși cercetători. Integrarea lor într-o concepție unitară și ducerea raționamentelor pînă la concluzii de acțiune practică utilizabile în negocierile de dezarmare rămîne încă o sarcină de viitor, dificilă, dar indispensabilă pentru elaborarea și aplicarea unei veritabile strategii de dezarmare.

Ce se înțelege prin cursa înarmărilor ? După părerea noastră, o definiție posibilă ar trebui să cuprindă, înainte de toate, ansamblul proceselor politice, economice, tehnologice și militare, care, în virtutea unor factori endogeni și exogeni acționînd în combinații multiple, determină conceperea, dezvoltarea, producerea, achiziționarea și transferurile de arme, proliferarea verticală și orizontală a acestora, sporirea potențialului militar al sta-

Scanned with OKEN Scanner

telor. Definiţia ar trebui să continue apoi prin a sublinia că ea contribuie la menţinerea divizării lumii în blocuri militare opuse, la consolidarea bazelor militare şi forţelor armate pe teritorii străine, la schimbarea continuă a raportului de forţe pe plan militar, a mediului înconjurător în sfera de interese militare, la pătrunderea sporită a considerentelor strategice în motivaţia deciziilor politice şi economice pe plan naţional şi pe plan internaţional.

O simplă analiză a datelor statistice, dublată de o analiză, fie şi superficială, a trăsăturilor calitative arată că trebuie să fie făcută o distincţie între :

a) înarmările în ţările mai puternic înarmate şi competiţia militară dintre ele, şi

b) înarmările în celelalte state şi competiţia militară între unele state pe plan regional sau subregional.

În schemele ce urmează am încercat să surprindem conexiuni de bază între factorii determinanţi, endogeni şi exogeni, care, aşa cum subliniam mai înainte, acţionează în combinaţii multiple.

În schema nr. 1 am înfăţişat nucleul motor al cursei înarmărilor în ţările mari puternic înarmate cu conexiunile între elemente care determină *nemijlocit* ritmul înarmărilor în cadrul unor curse cu un pronunţat caracter tehnologic. În trecut, cursele înarmărilor se caracterizau printr-un caracter predominant cantitativ, ceea ce determina şi existenţa unor limite de saturaţie în eforturile naţionale. Astăzi, cînd omenirea trăieşte o epocă de revoluţie ştiinţifico-tehnică, asemenea limite nu mai există. Centrul de greutate cade pe perfecţionarea armelor existente, pe crearea de noi tipuri şi sisteme de arme, iar în această privinţă, puncte de saturaţie nu există. Pe de altă parte, această goană după performanţe mereu mai înalte ale mijloacelor ofensive şi defensive devine motorul unor dezvoltări cantitative de asemenea fără limite.

Sînt bine cunoscute legăturile care există între volumul şi structura alocaţiilor bugetare, orientarea şi volumul cercetării-dezvoltării, volumul, orientarea şi producţia de arme şi dotarea armatelor, astfel că nu vom insista asupra lor, ci mai curînd asupra factorilor grupaţi în schemă pe nivelul inferior.

Cercetătorii s-au concentrat foarte mult asupra fenomenului de acţiune-reacţie şi asupra factorilor de accelerare pe care aceste procese le implică. Într-adevăr, în

Scanned with OKEN Scanner

NUCLEUL MOTOR AL CURSEI ÎNARMĂRILOR ÎN ȚĂRILE MARI PUTERNIC ÎNARMATE

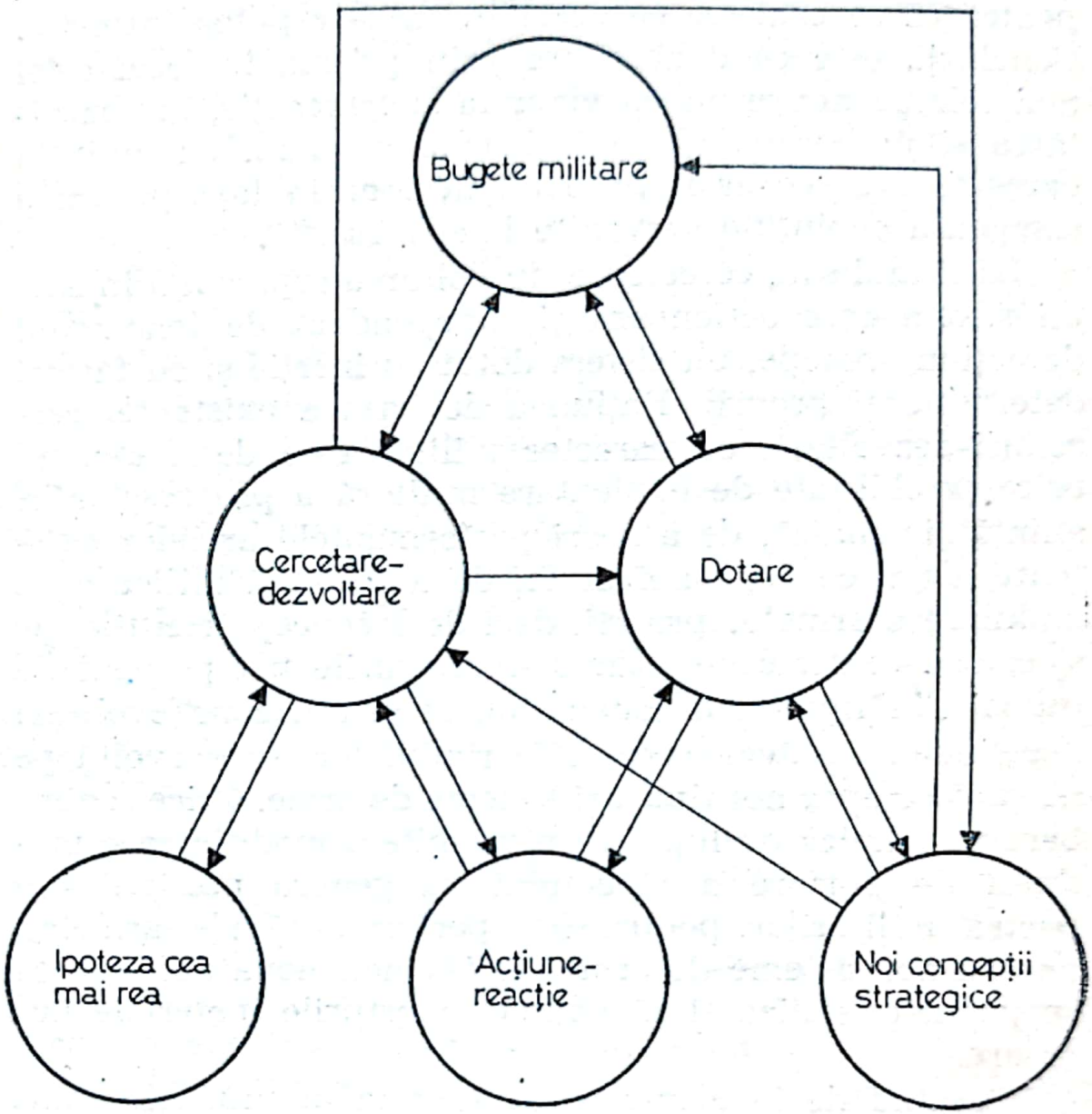

Schema nr. 1

multe cazuri, o dezvoltare într-un nou domeniu militar și o accelerare a înarmărilor în statul B apar ca o reacție la o mișcare anterioară produsă în statul A, care este adversarul său virtual. Foarte adesea, intenționat sau pur și simplu din incapacitatea unei evaluări exacte a mișcării adversarului, reacția este o suprareacție, adică o reacție disproporționată, care provoacă o replică a părții adverse, care și ea poate să fie disproporționată ș.a.m.d.

Unii cercetători sînt de părere că instabilitatea extremă caracteristică cursei înarmărilor ar proveni nu atît din faptul că ar fi probabil ca implementarea vreunei opțiuni

Scanned with OKEN Scanner

să altereze raportul de forţe într-un mod care să permită exploatarea militară a avantajului obţinut, ci mai curînd pentru că se concepe că acest lucru s-ar putea întîmpla. Concluzia este că o abordare prin prisma ipotezei celei mai rele „conduce un adversar la suprareacţie, la dezvoltarea şi procurarea de noi sisteme militare, cu mult în exces faţă de ce ar fi probabil necesar în fapt pentru a compensa evoluţiile survenite la adversar“ [6].

La rîndul său, cercetarea-dezvoltarea reprezintă în sine un sistem care acţionează şi independent de fenomenul de acţiune-reacţie, un sistem dotat cu inerţie şi cu factori determinanţi proprii. Raţiunea de bază a existenţei cercetării-dezvoltării cu caracter militar este de a explora orice posibilitate de exploatare militară a progreselor în ştiinţă şi tehnică, de a spori performanţele armelor existente, de a concepe noi arme, de a imagina mijloace de anihilare a armelor proprii, deci de a concepe contraarme şi contra-contraarme ş.a.m.d. Impulsurile pot proveni nu numai din interiorul sistemului, ci şi din zona evoluţiei doctrinelor strategice, care, la rîndul lor, se dezvoltă pe măsură ce apar noi tipuri şi sisteme de arme. Orice schimbare în tehnica de luptă care promite o modificare a modului de purtare a războiului va genera presiuni din partea militarilor pentru noi performanţe ale armelor, pentru noi sisteme de arme, astfel încît noua doctrină să se poată cristaliza şi să obţină suporturile materiale necesare.

Pornind de la elemente de această natură, am ajuns în cadrul grupului de experţi la concluzia că, într-o cursă a înarmărilor în care accentul se pune pe avansul tehnologic, procesul dezvoltării de arme şi contraarme *tinde să devină un proces intranaţional*, legat doar în mică măsură de etapele la care au ajuns alte state. În aceste condiţii, *o sporire a tensiunii în relaţiile internaţionale poate accelera cursa înarmărilor, în schimb, îmbunătăţirea climatului internaţional nu este în mod obligatoriu suficientă pentru a o încetini.*

---

[6] Această teză îi aparţine lui F. A. Long, fost director adjunct al Agenţiei Statelor Unite pentru controlul armamentelor şi dezarmare (vezi *Economia şi înarmările*, Bucureşti, Editura politică, 1975, p. 138).

Scanned with OKEN Scanner

Așa cum am menționat în capitolul precedent, progresele înregistrate în ceea ce privește precizia vectorilor face de conceput posibilitatea de a recurge la *prima lovitură* nucleară, adică de a distruge capacitatea de ripostă a adversarului. Realizarea capacității de primă lovitură poate fi unul din principalele elemente de accelerare viitoare a cursei înarmărilor. Această situație ar decurge atît direct din eforturile de a crea noi tipuri și sisteme de arme, cît și din efectele destabilizării în domeniul disuasiunii reciproce. Dar chiar și fără a se fi ajuns la capacitatea de primă lovitură, precizia noilor vectori și probabilitatea sporită ca prin intermediul lor să fie distruse un număr mai mare de obiective militare sînt de natură să determine un efort cantitativ sporit, efort de multiplicare a rampelor de lansare, de redistribuire a lor pe medii, de sporire a numărului focoaselor etc.

Un proces cu efecte similare ar putea interveni în mijloacele de luptă submarine și în spațiul cosmic. În primul caz, o posibilitate de destabilizare a echilibrului existent s-ar produce în cazul perfecționării mijloacelor de detectare, ceea ce ar determina, între altele, eforturi de compensare a vulnerabilității submarinelor prin numărul sporit al submarinelor înzestrate cu rachete nucleare. Un efect similar, materializat în sporirea numărului de sateliți și intensificarea militarizării spațiului, s-ar înregistra în condiții în care s-ar pune la punct tehnica interceptării și distrugerii sateliților.

În toate aceste cazuri, o intensificare a cursei înarmărilor poate avea loc pe baze internaționale, deși procesul ar fi, fără îndoială, amplificat de fenomenul acțiune-reacție. Asemenea posibilitate de autoaccelerare, cu efecte care pot scăpa definitiv de sub orice control, reprezintă una din temele semnalelor de alarmă trase de specialiștii și observatorii care analizează mecanismul cursei înarmărilor [7].

---

[7] La cea de a 12-a Conferință privind Națiunile Unite ale deceniului următor, desfășurată în iunie 1977 la Juan del Rio, Mexic, sub patronajul Fundației „Stanley" și avînd ca temă „Dezarmarea multilaterală și sesiunea specială", Maxwell Stanley spunea: „Este timpul acum să ne dublăm eforturile pentru a opri și inversa tendința cursei înarmărilor, de a croi un nou sistem de securitate și de a ajunge la o lume fără război. Este

Scanned with OKEN Scanner

Această teză este cu atît mai adevărată cu cît impulsurile de accelerare pot proveni și din variate interese economice, politice și sociale de ordin intern.

În această privință, în studiul menționat în introducere se menționează ca un factor „inerția inerentă a instituțiilor odată stabilite și consolidate, precum și coalițiile de interese ce se pot dezvolta între forțele armate, industrie, sectoarele profesionale, științifice, tehnologice, precum și aparatul administrativ și politic“ (p. 23).

În schema nr. 2 sînt înfățișate unele dintre conexiunile interne ale fenomenului pe care, cu mulți ani în urmă, D. Eisenhower, pe atunci președinte al Statelor Unite, l-a denumit „complexul militar-industrial“. În esență, acesta este constituit dintr-o multitudine de interese generate de cursa înarmărilor, interese de naturi diferite, care se împletesc și care, la rîndul lor, acționează pentru menținerea și amplificarea înarmărilor, indiferent de raportul de forțe militare pe plan internațional. Unele sînt interesele de maximizare a profiturilor, așa cum sînt interesele firmelor ocupate în producția cu destinație militară, altele sînt interesele individuale și colective ale militarilor, a căror influență în societate este direct proporțională cu dimensiunea și ritmul înarmărilor. Ocupația și veniturile unor largi categorii ale populației depind direct sau indirect de înarmare, *interesele* imediate ale acestora făcînd din ei susținători ai menținerii și accelerării înarmărilor. Direct sau prin mijloacele de comunicare în masă, toate aceste interese își exercită influența asupra mecanismelor și factorilor de decizie politică, acționînd în sensul menținerii și intensificării efortului militar.

Fenomenul este cunoscut în special pe baza analizelor întreprinse în Statele Unite de Seymour Melman, Adam Yarmolinsky, Keneth Galbraith și de numeroși alți cercetători. Cum se subliniază în studiu, anumiți factori sau combinații de factori nu acționează pretutindeni. „Există, evident, mari deosebiri între țările aflate în fruntea cursei

---

timpul acum, dacă dorim să nu depășim în mod ireversibil anumite bariere, cum sînt haosul plutoniului, militarizarea spațiului cosmic, destabilizarea disuasiunii reciproce și numărul crescînd de confruntări militare“ *(Broșura informativă asupra conferinței*, p. 36).

Scanned with OKEN Scanner

COMPLEXUL MILITAR-INDUSTRIAL

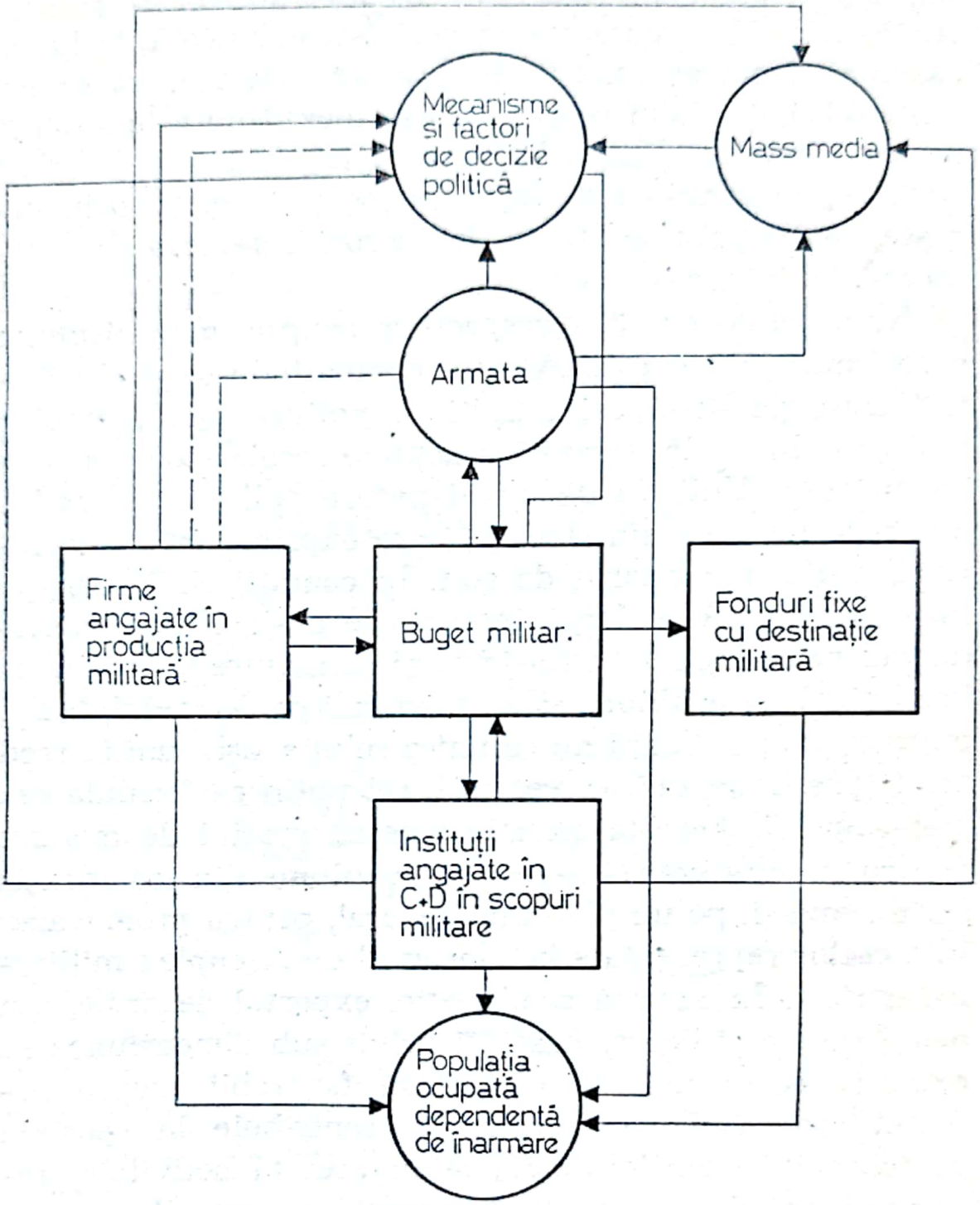

Elemente de structură tehnico-materiale

Alte surse de interese și vectori de recepție și transmitere a presiunilor

Legături de determinare și factori de presiune

Uniune personală

Shema nr. 2

Scanned with OKEN Scanner

înarmărilor și cele care sînt treptat atrase în această cursă, între țări cu sisteme social-economice diferite și așa mai departe" (p. 23). În această privință, versiunea din 1971 a studiului releva că fenomenul nu este specific numai Statelor Unite. „Complexele militar-industriale tind, pretutindeni în lume, să se perpetueze și, prin urmare, să perpetueze starea de lucruri care le-a dat naștere" [8].

În schema nr. 3, perspectiva asupra mecanismului cursei înarmărilor este extinsă, prezentîndu-se și alți factori care, pe lîngă cei reuniți în noțiunea de „complex militar industrial", exercită o acțiune acceleratoare asupra înarmărilor. Unii țin de însăși natura politico-economică a sistemului, cum sînt factorii care exprimă influența capitalismului monopolist de stat. În condiții cînd sistemul însuși presupune o largă intervenție a statului în mecanismul reproducției, astfel încît să se asigure simultan un înalt nivel de echilibru și un plan ridicat de rentabilitate, înarmarea apare dacă nu ca unica soluție, așa cum în mod greșit presupun unii cercetători, cel puțin ca formula cea mai comodă. Această situație creează spațiul de mișcare pentru promovarea intereselor rezultate din competiția între arme și, pe un plan mai general, pentru promovarea intereselor reprezentate în conceptul de „complex militar-industrial". În această combinație, exportul de arme, din nevoi de simplificare, poate fi privit sub dimensiunea sa exclusiv economică. El acționează favorabil asupra balanței comerciale și de plăți și contribuie la sporirea rentabilității firmelor angajate în această activitate, raportînd, totodată, o parte însemnată a costurilor cursei înarmărilor asupra țărilor importatoare.

O puternică influență stimulatoare exercită asupra cursei înarmărilor interesele mondiale ale marilor puteri militare. Aceste interese au naturi diferite, care nu sînt nici ele fără legătură cu sistemul social-economic. În lumea

---

[8] *Les consequences économiques et sociales de la course aux armaments et des depenses militaires. Rapport du Secrétaire général*, Nation Unies, 1972, p. 31.

Scanned with OKEN Scanner

MECANISMUL CURSEI ÎNARMĂRILOR ÎN ȚĂRILE MARI PUTERNIC ÎNARMATE

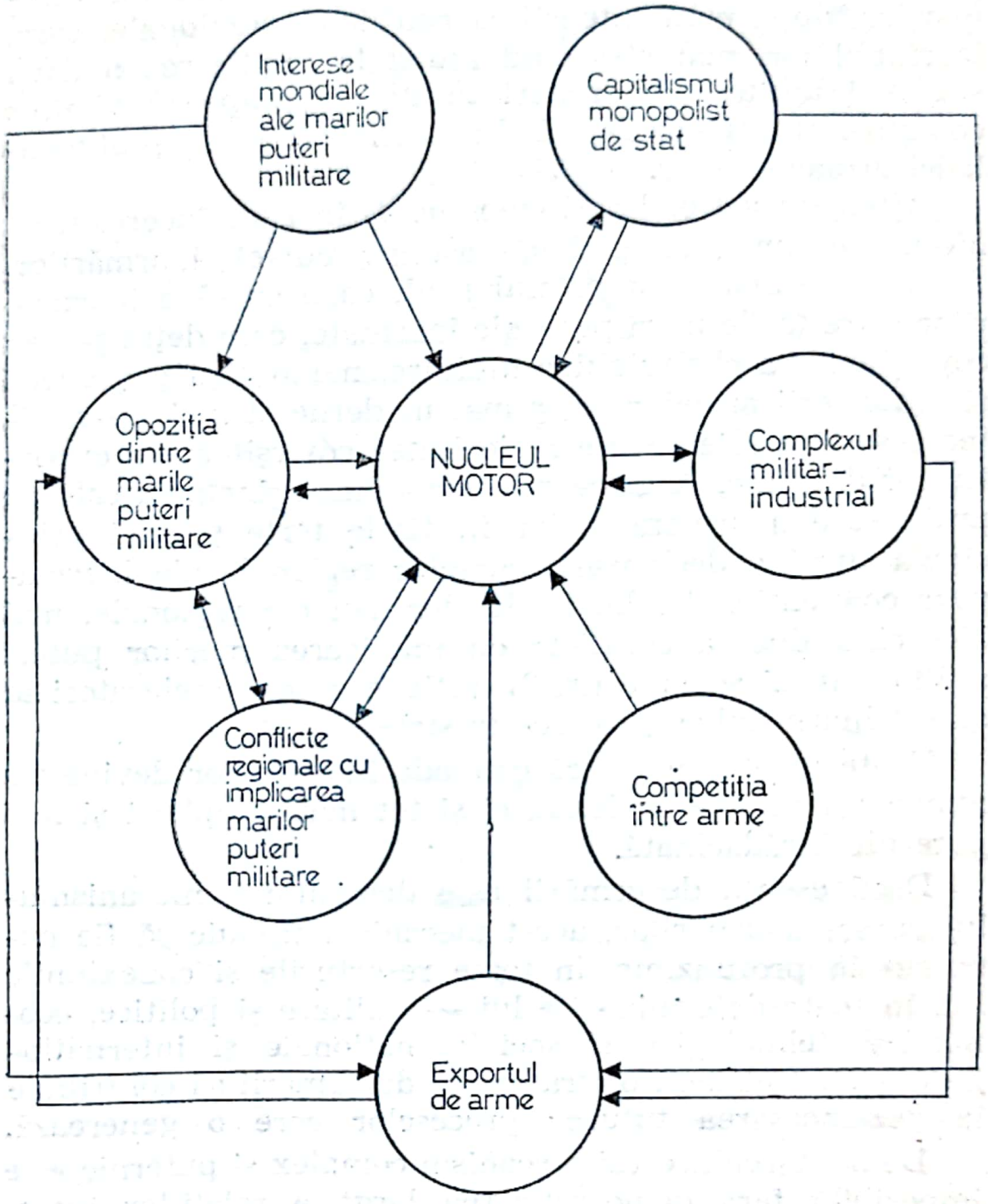

Schema nr. 3

noastră, capacitatea promovării lor este funcție și de forța militară a statelor, cu atît mai mult cu cît livrările de arme, de asistență și expertiză militară se dovedesc a fi unul din cele mai puternice pîrghii în eforturile de reîmpărțire a lumii în sfere de influență și dominație. Utilizarea armelor pentru promovarea intereselor mondiale

Scanned with OKEN Scanner

intensifică contradicțiile dintre marile puteri militare, ele însele factori de întreținere și stimulare a cursei înarmărilor, după cum intensifică conflictele regionale, care, la rîndul lor, mai ales cînd ajung la implicarea a două sau mai multe mari puteri militare, pompează viguros combustibil în mecanismul cheltuielilor militare și al escaladei armamentelor.

Ajungem astfel la schema nr. 4, în care încercăm să oferim o imagine globală asupra cursei înarmărilor. Aceasta ne apare, în primul rînd, ca o cursă a înarmărilor între țările mari puternic înarmate, care dețin partea covîrșitoare a cheltuielilor militare, monopolul conceperii și producerii armelor celor mai moderne și mai distrugătoare și cărora le revine majoritatea covîrșitoare a exporturilor de arme. Acestea din urmă sînt principala cale de proliferare a armamentelor în țările terțe și deci principala sursă a declanșării curselor regionale ale înarmărilor convenționale. La rîndul lor, cursele regionale, mai ales cînd duc la conflicte cu implicarea marilor puteri militare (vezi schema nr. 3), acționează ca acceleratori ai cursei înarmărilor între aceste state.

Toate acestea arată că escalada înarmărilor devine nu numai tot mai periculoasă, ci și tot mai complexă și mai puternic înrădăcinată.

Dacă esența dezarmării este demontarea mecanismului cursei înarmărilor, acest mecanism trebuie să fie cunoscut în profunzime, în toate resorturile și conexiunile lui, în toate determinările lui — militare și politice, economice, tehnologice și sociale, naționale și internaționale —, astfel încît o strategie a dezarmării să contribuie la dezamorsarea tuturor proceselor care o generează.

Demontarea acestui mecanism complex și puternic este imposibilă fără democratizarea largă a relațiilor internaționale, fără participarea activă a tuturor națiunilor la eforturile și negocierile de dezarmare, fără implicarea puternică în fiecare țară a opiniei publice, a forțelor sociale progresiste, în stare să paralizeze coalițiile de interese, să instituie, în deplină cunoștință de cauză, un riguros control democratic asupra tuturor problemelor relative la securitatea națiunii. Este limpede, de asemenea, că, în condițiile revoluției științifico-tehnice, asigurarea echili-

Scanned with OKEN Scanner

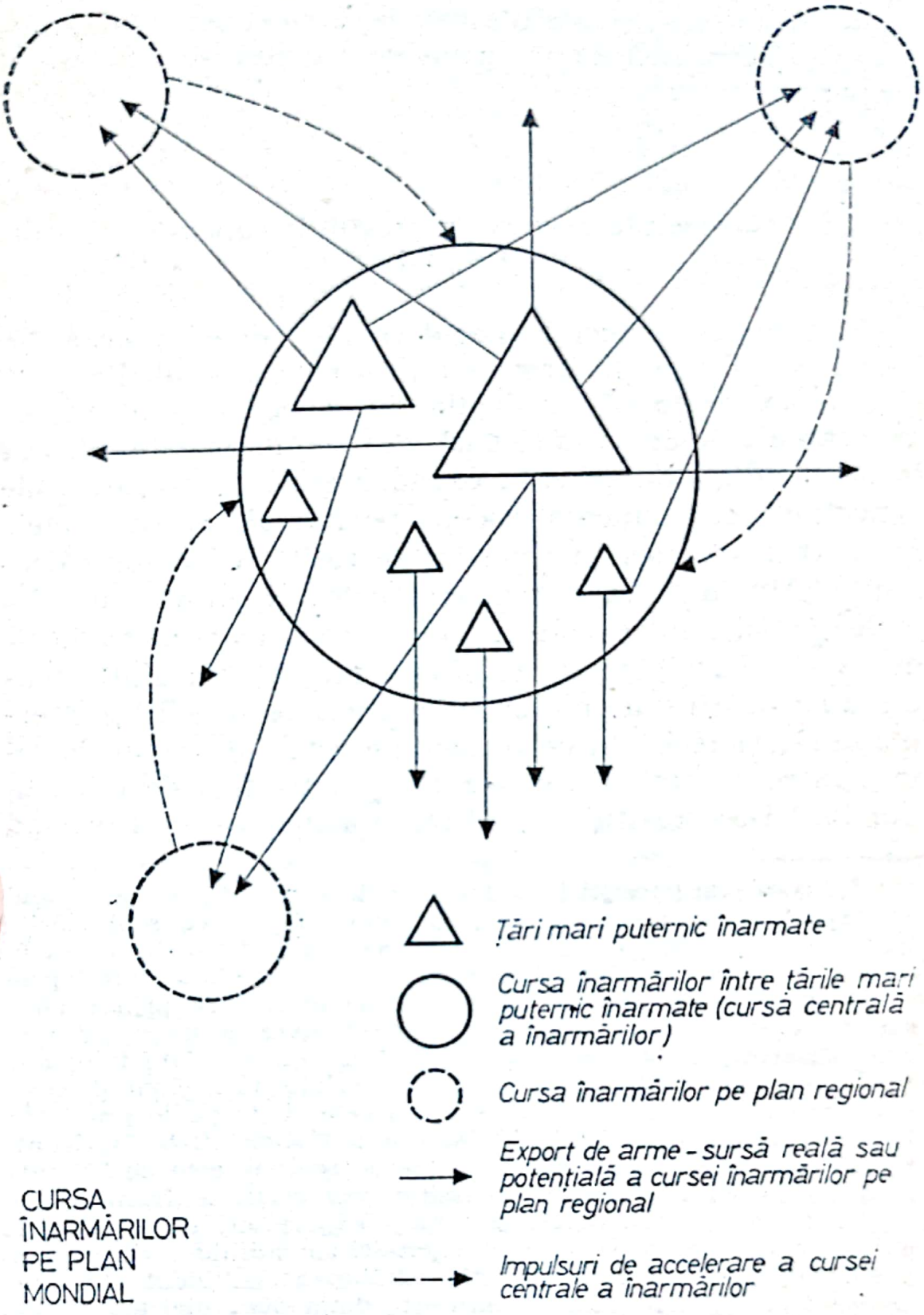

Schema nr. 4

brului militar prin măsuri de „control al înarmărilor" nu este de natură să oprească cursa înarmărilor, oricît de numeroase ar fi acordurile ce s-ar încheia. După cum se impune constatarea că un obiect al măsurilor de dezar-

Scanned with OKEN Scanner

mare trebuie să-l constituie restrîngerea substanţială, progresivă şi continuă a eforturilor de cercetare-dezvoltare în scopuri militare [9].

Consecinţe asupra progresului economic şi social

În principiu, efectele negative ale cursei înarmărilor sînt aceleaşi ca şi în urmă cu 10 sau 20 de ani. Dealtfel, încă Marx arăta că producţia de război echivalează cu aruncarea în mare a unei părţi din capitalul naţiunii. Dar în acest sfîrşit de deceniu există o serie de trăsături ale dezvoltării economice şi sociale pe fondul cărora efectele negative ale cursei înarmărilor se resimt cu o forţă deosebită. Am în vedere criza economică şi inflaţia, problemele globale, între care un loc proeminent ocupă lichidarea subdezvoltării, şi, în sfîrşit, înfruntarea dintre tendinţa edificării unei noi ordini economice şi politice internaţionale şi tendinţa de a menţine actualul sistem de relaţii între naţiuni. Un element distinctiv faţă de raportul din 1971 l-a constituit faptul că, în actualul raport privind

---

[9] Aceste caracteristici au fost, bineînţeles, reţinute de grupul de experţi, care au consemnat în raport faptul că schimbările tehnologice rapide în domeniul armamentelor „îşi au originea în cîteva ţări, dar şi răspîndire rapidă asupra restului lumii prin transferurile de arme, fie că acestea se efectuează prin donaţii sau pe o bază comercială. Ritmul de înnoire şi de uzură morală, determinat de eforturile de C+D în ţările aflate în frunte în domeniul înarmărilor, se impune celorlalte ţări, chiar dacă cu o anumită întîrziere, în funcţie de armele şi de ţările implicate. Această tendinţă, ca rată de înnoire a ţărilor aflate în frunte să se transmită asupra celorlalte ţări şi regiuni, este deja implicată de faptul că în mod covîrşitor tocmai ţările fruntaşe din punct de vedere tehnologic sînt mari exportatori de arme. Cele 6 principale ţări sub raportul cheltuielilor militare, cărora împreună le revine în mod practic totalitatea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare în scopuri militare, deţin 90% din totalul exporturilor de arme şi 95% din exporturile de arme majore spre ţările în curs de dezvoltare. În asemenea regiuni ca Orientul Apropiat, unde cele mai recente dezvoltări în armamentele convenţionale au apărut, în special în anii din urmă, cu mici decalaje sau fără nici un decalaj de timp, acest proces este deosebit de clar. Caracterul calitativ al cursei înarmărilor în centrul său este astfel una din principalele forţe în spatele accelerării proliferării orizontale a armamentelor «convenţionale»“ (p. 17).

Scanned with OKEN Scanner

mare trebuie să-l constituie restrîngerea substanțială, progresivă și continuă a eforturilor de cercetare-dezvoltare în scopuri militare [9].

Consecințe asupra progresului economic și social

În principiu, efectele negative ale cursei înarmărilor sînt aceleași ca și în urmă cu 10 sau 20 de ani. Dealtfel, încă Marx arăta că producția de război echivalează cu aruncarea în mare a unei părți din capitalul națiunii. Dar în acest sfîrșit de deceniu există o serie de trăsături ale dezvoltării economice și sociale pe fondul cărora efectele negative ale cursei înarmărilor se resimt cu o forță deosebită. Am în vedere criza economică și inflația, problemele globale, între care un loc proeminent ocupă lichidarea subdezvoltării, și, în sfîrșit, înfruntarea dintre tendința edificării unei noi ordini economice și politice internaționale și tendința de a menține actualul sistem de relații între națiuni. Un element distinctiv față de raportul din 1971 l-a constituit faptul că, în actualul raport privind

---

[9] Aceste caracteristici au fost, bineînțeles, reținute de grupul de experți, care au consemnat în raport faptul că schimbările tehnologice rapide în domeniul armamentelor „își au originea în cîteva țări, dar și răspîndire rapidă asupra restului lumii prin transferurile de arme, fie că acestea se efectuează prin donații sau pe o bază comercială. Ritmul de înnoire și de uzură morală, determinat de eforturile de C+D în țările aflate în frunte în domeniul înarmărilor, se impune celorlalte țări, chiar dacă cu o anumită întîrziere, în funcție de armele și de țările implicate. Această tendință, ca rată de înnoire a țărilor aflate în frunte să se transmită asupra celorlalte țări și regiuni, este deja implicată de faptul că în mod covîrșitor tocmai țările fruntașe din punct de vedere tehnologic sînt mari exportatori de arme. Cele 6 principale țări sub raportul cheltuielilor militare, cărora împreună le revine în mod practic totalitatea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare în scopuri militare, dețin 90% din totalul exporturilor de arme și 95% din exporturile de arme majore spre țările în curs de dezvoltare. În asemenea regiuni ca Orientul Apropiat, unde cele mai recente dezvoltări în armamentele convenționale au apărut, în special în anii din urmă, cu mici decalaje sau fără nici un decalaj de timp, acest proces este deosebit de clar. Caracterul calitativ al cursei înarmărilor în centrul său este astfel una din principalele forțe în spatele accelerării proliferării orizontale a armamentelor «convenționale»“ (p. 17).

Scanned with OKEN Scanner

cursa înarmărilor, grupul de experţi a examinat consecinţele sale economice şi sociale în relaţie cu acest nou context economic şi politic naţional şi internaţional. Fiind cel mai puternic factor de denaturare a priorităţilor naţiunilor, cea mai mare sursă de risipă de capacităţi şi resurse, cel mai puternic obstacol în calea eforturilor de edificare a unei lumi mai drepte şi mai bune, cursa înarmărilor este, cum sublinia în repetate rînduri conducătorul partidului şi statului nostru, o grea povară care apasă umerii tuturor popoarelor lumii.

Schemele nr. 5, 6 şi 7 rezumă principalele moduri de incompatibilitate între cerinţele, atitudinile, implicaţiile şi efectele decurgînd, pe de o parte, din edificarea unei noi ordini, pe de altă parte, din cursa înarmărilor.

O primă categorie de efecte negative decurge din faptul că escalada înarmărilor reprezintă cel mai puternic factor cunoscut în istoria omenirii de irosire a resurselor şi de deturnare a lor în scopuri neproductive şi antisociale. Cheltuielile militare absorb 5—6% din produsul brut însumat al ţărilor lumii, de 10 ori mai mult decît la începutul secolului, ceea ce reprezintă o sumă echivalentă cu două treimi din produsul brut însumat al ţărilor în care trăieşte jumătatea cea mai săracă a omenirii. Cele 6 000 de miliarde de dolari cheltuiţi în lume pentru înarmare în perioada postbelică echivalează cu produsul pe 40 de ani al unor ţări în curs de dezvoltare în care trăieşte mai mult de un sfert din populaţia globului. În aceeaşi perioadă, care reprezintă începutul noii revoluţii ştiinţifico-tehnice şi în care noi posibilităţi, imense, au apărut pentru rezolvarea unor probleme vitale, circa 40% din resursele alocate cercetării-dezvoltării au fost cheltuite pentru ţeluri legate de înarmare. În sfîrşit, sub arme sau în activităţi legate de înarmare se află în prezent circa 100 000 000 de oameni, ceea ce echivalează cu totalul forţei de muncă utilizate în ţările europene, cu excepţia U.R.S.S., dar de fapt cu mult mai mult decît atît, dat fiind că activităţile militare presupun o calificare cu mult peste media naţională, chiar în ţările cele mai dezvoltate. Să adăugăm la toate acestea faptul că, potrivit estimaţiilor, la 1 miliard de dolari cheltuieli, activităţile militare produc asupra mediului ambiant daune cu mult mai mari decît cele mai poluante activităţi civile, precum şi faptul că producţia de război şi armata sînt unul din marii consumatori de resurse naturale, inclusiv epuiza-

Scanned with OKEN Scanner

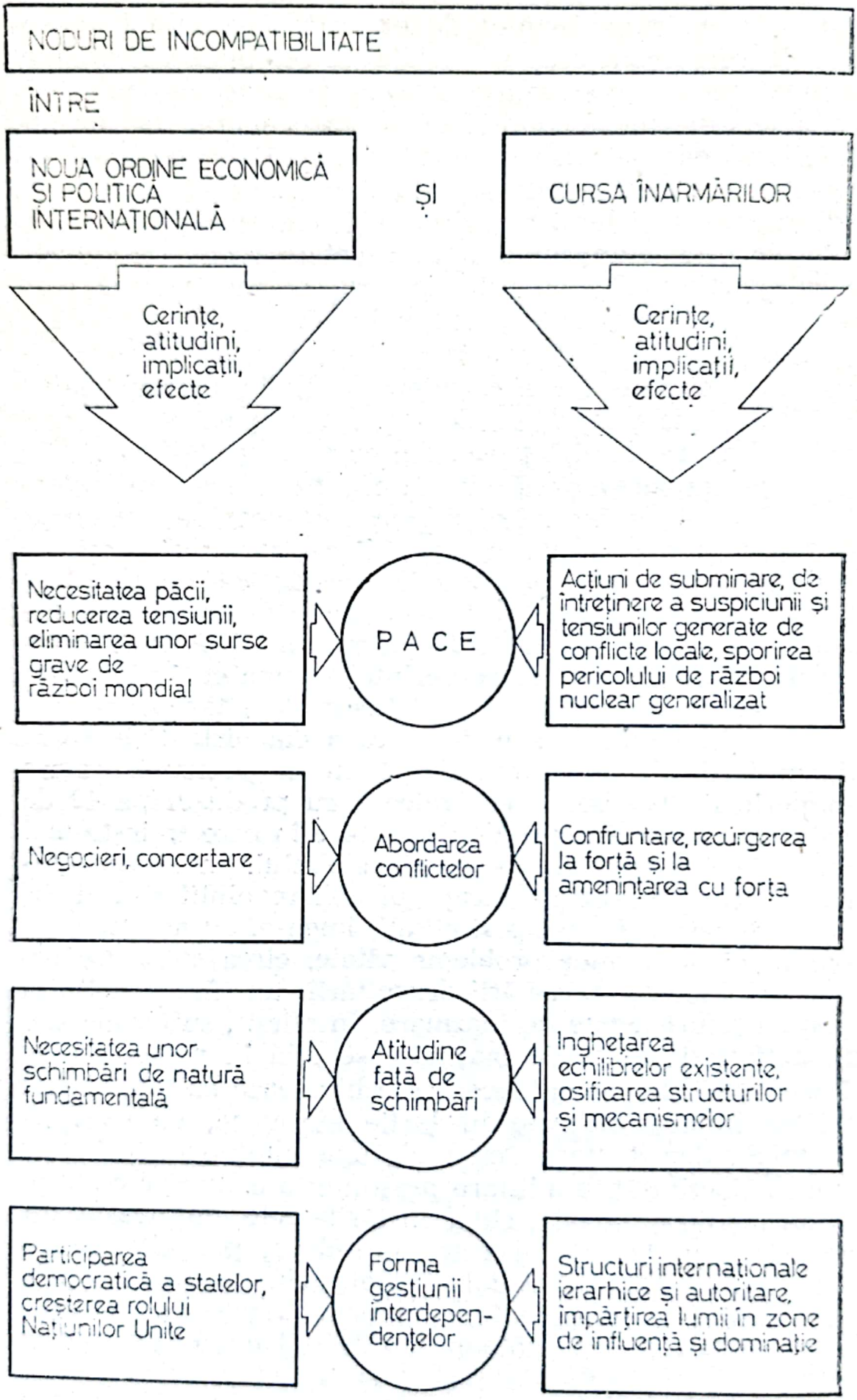

Schema nr. 5

Scanned with OKEN Scanner

bile. Este suficient poate să arătăm că forțele armate de pretutindeni utilizează o cantitate de produse petrolifere egală cu consumul total al țărilor de pe întregul continent african.

Toate acestea trebuie puse în relație cu nevoile lumii în care trăim. O lume care știe astăzi că resursele sale nu sînt nelimitate și că unele dintre ele se vor epuiza nu peste mult timp. O lume care pentru a supraviețui va trebui să treacă la moduri de producție și consum bazate pe evitarea risipei, pe reciclare, pe menajarea echilibrului mediului ambiant. O lume care trebuie să pună la punct într-un termen istoric scurt soluții alternative principial noi la tiparele actuale prin care se abordează problema energiei, alimentației și numeroase alte probleme. O lume în care creșterea costurilor de producție a materiilor prime va înlocui lunga eră a costurilor descrescînde. O lume care, pentru a răspunde nu numai unor criterii de echitate, dar înainte de toate unor cerințe *sine qua non* de raționalitate economică, va trebui să înlăture marile decalaje economice și tehnologice care împart astăzi lumea în țări dezvoltate și țări slab dezvoltate, țări bogate și țări sărace, ceea ce presupune nu numai efort propriu, nu numai ca țările sărace să consacre dezvoltării 30—40% și chiar mai mult din produsul lor brut, ci și eforturi internaționale concertate, ample și continue pentru lichidarea subdezvoltării.

În lumina contrapunerii celor două serii de realități, următoarele efecte negative ale cursei înarmărilor se impun cu deosebire atenției :

a) Creînd cerere solvabilă fără o ofertă civilă corespunzătoare, cheltuielile militare sînt prin natura lor inflaționiste. Acest caracter este întărit de emisiunile monetare pentru acoperirea deficitelor bugetare, de sistemul special de formare a prețurilor pe piața furniturilor militare. Pe un plan mai general, inflația contemporană din țările cu economie de piață este strîns legată de particularitățile unui sistem monetar internațional în care joacă un rol cardinal o monedă națională — dolarul — ale cărei vicisitudini sînt strîns legate de cheltuielile militare și angajamentele externe ale Statelor Unite.

b) Costul de oportunitate al cursei înarmărilor, adică alternativele sacrificate, constă în reducerea posibilităților de dezvoltare economico-socială, întrucît în struc-

Scanned with OKEN Scanner

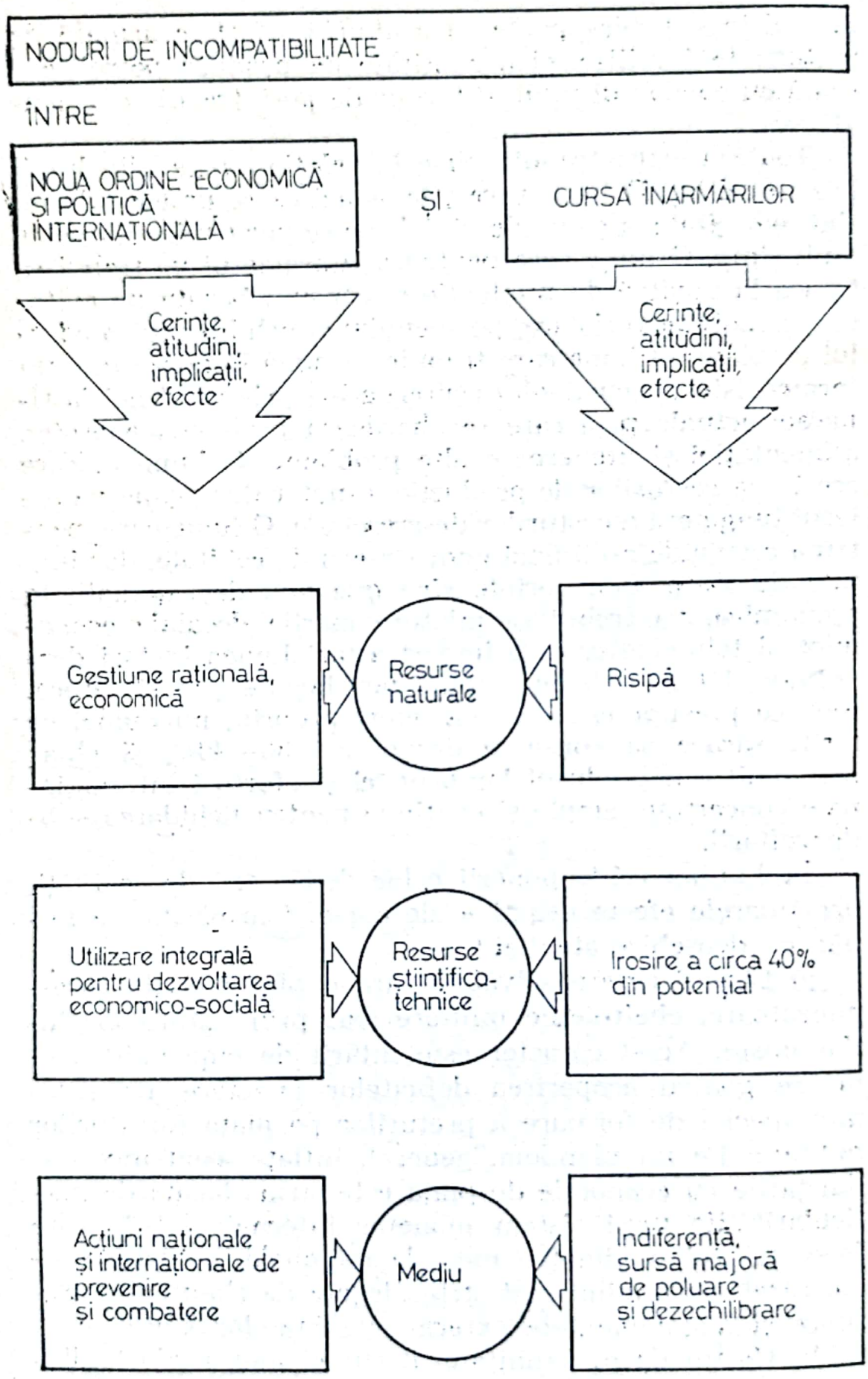

Schema nr. 6

Scanned with OKEN Scanner

tura produsului social se măresc elementele unui consum neproductiv care, în același timp, nu răspunde nici unor nevoi sociale *reale*. Această reducere este mai mare decît proporția fondurilor deturnate, întrucît cursa înarmărilor influențează negativ creșterea productivității muncii sociale, evoluția competitivității mărfurilor naționale pe plan extern și creează dificultăți în domeniul balanțelor comerciale și de plăți. Privit comparativ, costul de oportunitate este direct proporțional cu partea cheltuielilor militare în produsul național brut și invers proporțional cu nivelul dezvoltării economice.

c) Prin volumul deturnării de resurse și caracterul resurselor deturnate, cursa înarmărilor apare ca un factor de bază nu numai al amînării soluționării, dar chiar al agravării problemelor globale ce se ridică în fața omenirii, probleme ce presupun o abordare internațională concertată, un efort internațional susținut, desfășurat într-o perspectivă îndelungată. Atrage atenția în special întunecarea perspectivelor privind lichidarea subdezvoltării, în lumina în special a faptului că asistența financiară externă acordată de țările dezvoltate bate pasul pe loc, situîndu-se sub nivelele care fuseseră stabilite cu mulți ani în urmă, și că în același timp exporturile de arme în țările în curs de dezvoltare au sporit de cîteva ori față de nivelele existente în urmă cu un deceniu, transferurile de arme efectuîndu-se astăzi în special pe baze comerciale. În aceste condiții crește datoria externă a țărilor în curs de dezvoltare, se agravează situația multora dintre ele în ceea ce privește balanțele de plăți, se îngreuiază accesul lor la tehnologia contemporană, se subminează bazele însești ale unei necesare dezvoltări în ritmuri rapide.

O a doua categorie de efecte negative se referă la incidențele asupra sistemului de relații economice internaționale și asupra ritmului schimbărilor necesare în vederea edificării unei noi ordini economice și politice internaționale. Cursa înarmărilor prin însăși natura ei presupune gruparea țărilor în alianțe și blocuri militare opuse, abordarea evoluției mondiale prin prisma efectelor sale mai apropiate sau mai îndepărtate asupra echilibrului militar. Ea atrage după sine o ierarhie a forței, o intensificare a distribuției inegale a capacității de a influența deciziile care privesc soarta omenirii. Cele mai mari

Scanned with OKEN Scanner

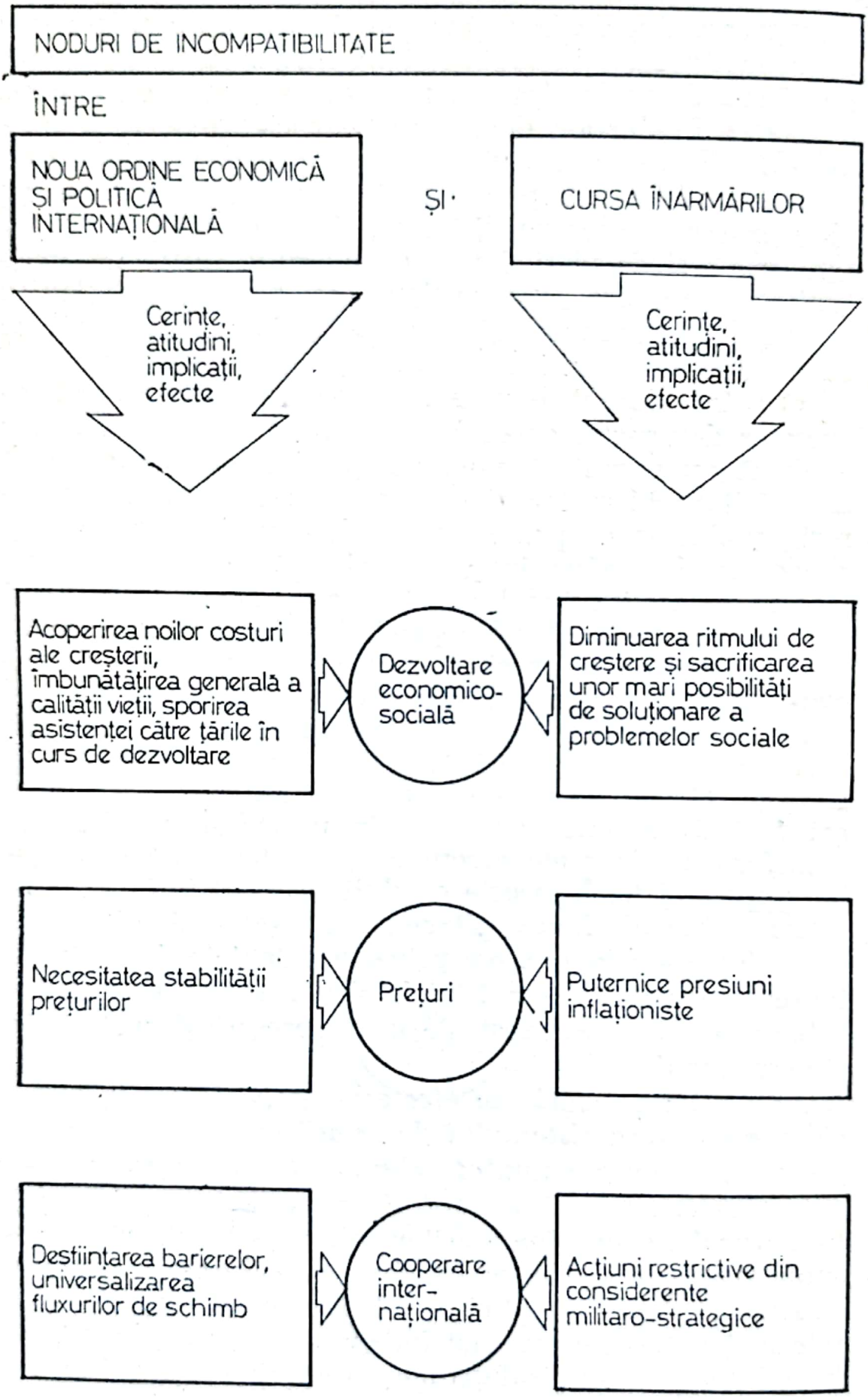

Schema nr. 7

Scanned with OKEN Scanner

decalaje contemporane sînt decalajele de putere militare, şi aceste decalaje se accentuează necontenit şi rapid, amplificînd efectele decalajelor economice şi tehnologice. Aceste trăsături se manifestă în contextul unei evoluţii care presupune în mod obiectiv aşezarea relaţiilor dintre naţiuni pe principiile egalităţii lor suverane, restructurarea lumii potrivit unor noi criterii de echitate şi raţionalitate. Parte componentă importantă a actualului sistem de relaţii economice şi politice internaţionale, cursa înarmărilor nu numai că accentuează toate trăsăturile lui negative, dar constituie, totodată, cel mai puternic instrument al perpetuării lui. În mod specific, în această privinţă se impun cu deosebire următoarele aspecte :

a) Cursa înarmărilor acţionează împotriva cerinţei obiective de universalizare a fluxurilor şi instituţiilor de cooperare economică internaţională, generînd suspiciune între naţiuni, favorizînd menţinerea şi adîncirea diviziunilor existente şi crearea altora noi. Restricţiile şi discriminările vor constitui monedă curentă atîta timp cît deosebirile de sistem, de vederi şi interese între state vor fi privite prin unghiul considerentelor militare. În aceste condiţii, tendinţa dominantă va rămîne structurarea lumii în jurul unor poli de putere militară şi economică, şi nu cooperarea între naţiuni, indiferent de mărimea, forţa şi sistemul lor social-economic.

b) Edificarea unei noi ordini economice şi politice internaţionale corespunde pe termen lung intereselor tuturor popoarelor lumii. Dar ea presupune, în acelaşi timp, schimbări de o natură fundamentală, revoluţionară, abolirea structurilor şi mecanismelor generatoare de privilegii şi inechităţi, ceea ce pe termen scurt nu poate să nu determine apariţia a noi şi noi deosebiri şi conflicte de interese între naţiuni şi grupuri de naţiuni, deosebiri şi conflicte care trebuie abordate şi rezolvate pornind de la interesele de durată, prin negocieri continue şi laborioase. În condiţiile cursei înarmărilor şi ale marilor şi crescîndelor decalaje de forţă militară, va exista însă tentaţia şi primejdia ca ţările ale căror privilegii economice şi politice sînt puse sub semnul întrebării să recurgă la forţă şi la ameninţarea cu forţa pentru a menţine *statu-quo*-ul.

c) De cursa înarmărilor se leagă strîns eforturile pentru o nouă reîmpărţire a lumii în sfere de influenţă şi dominaţie, domeniu în care, aşa cum s-a subliniat în raportul

Scanned with OKEN Scanner

la Conferința Națională a P.C.R., în evoluția internațională se conturează o nouă etapă. Intensificarea în această perioadă a luptei pentru reîmpărțirea lumii este determinată atît de elemente care țin de obiectul reîmpărțirii, cît și de noile trăsături ale contextului internațional, precum și de evoluții ale înseși țărilor care promovează o politică imperialistă și ale raportului de forțe între ele.

În perioada postbelică, succesul luptei de eliberare națională a dus la apariția unui mare număr de state noi. Folosind pozițiile lor dominante în circuitele comerciale, tehnologice, monetare și financiare internaționale, puterile imperialiste au întreprins o vastă acțiune de recuperare neocolonială a acestor tinere state. Dar lupta lor pentru consolidarea independenței politice și dobîndirea independenței economice s-a accentuat, fiind marcată ea însăși în acest deceniu de trăsături calitativ noi. Aceste state au devenit conștiente de forța unității lor și au început să acționeze în unitate împotriva imperialismului și neocolonialismului. Acțiunea din 1973 a statelor grupate în O.P.E.C. reprezintă prima mare lovitură dată pe plan economic centrelor dezvoltate, iar ulterior sesiunea a 6-a specială a Adunării Generale a Națiunilor Unite inaugura cursul spre edificarea unei noi ordini economice și politice internaționale. Aceste acțiuni, ca și altele vădind unitatea și solidaritatea antiimperialistă a țărilor în curs de dezvoltare sînt însoțite de creșterea activității independente a țărilor mici și mijlocii, de manifestarea crescîndă pe arena internațională a mișcării nealiniaților etc.

Pe de altă parte, criza economică și disfuncțiile mecanismelor de cooperare internațională și în special modul nou în care se pune problema resurselor energetice și de materii prime au schimbat termenii perspectivelor de expansiune a țărilor care promovează o politică imperialistă.

În acest context, pentru continuarea promovării acestei politici a devenit vital necesară spargerea unității țărilor în curs de dezvoltare, intensificarea acțiunilor menite să așeze pe baze noi, trainice, relațiile de dominație și aservire a unor națiuni de către altele. Cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, în eforturile pentru reîmpărțirea lumii „se folosesc tot felul de mijloace — atît pașnice cît și nepașnice, atît economice, cît și militare, inclusiv amestecul în treburile interne ale popoarelor, învrăjbirea

Scanned with OKEN Scanner

între state, stimularea directă sau indirectă a stării de tensiune și chiar a conflictelor militare dintre diferite țări" [10].

Stimularea directă sau indirectă a stării de tensiune și a conflictelor militare atrage după sine nevoi crescînde de armament, care pot fi satisfăcute numai prin apelul la un număr restrîns de state deținînd monopolul conceperii, producerii și exportării armelor celor mai sofisticate. Aceasta atrage după sine, totodată, tot felul de condiții care însoțesc acceptarea livrărilor de arme și a creditelor subiacente, prezența puterii străine prin instructor, ceea ce, în cele din urmă, poate deschide calea pentru acordarea de facilități pentru activități militare străine pe teritoriul național.

Pe de altă parte, pe măsură ce, din cauza efortului militar, o țară mai puțin dezvoltată se înglobează în datorii și în dificultăți economice, ea este nevoită să se înfeudeze tot mai mult față de creditorul și furnizorul de arme. În lumina intensificării luptei pentru reîmpărțirea lumii, această înlănțuire cauzală poate explica de ce în anii din urmă au crescut rapid exporturile de arme ale marilor puteri militare în țările în curs de dezvoltare, s-au multiplicat focarele de tensiuni și conflicte.

În sfîrșit, *o a treia categorie de efecte negative ale cursei înarmărilor*, asupra cărora, fiind deosebit de evidente, nu vom insista, *o constituie pervertirea valorilor morale, stimularea atitudinilor antisociale și, în interiorul multor societăți, creșterea valului violenței.*

Cursa înarmărilor este, cum s-a subliniat, un fenomen complex și puternic înrădăcinat în mecanismele interne din unele state, în sistemul actual de relații economice și politice internaționale. Dar alternativa dezarmării nu poate fi decît multiplicarea conflictelor, acumularea premiselor pentru izbucnirea unui nou război mondial, paralel cu agravarea tuturor problemelor care confruntă lumea contemporană.

Pe de altă parte, și acesta este lucrul cel mai încurajator, evoluția contemporană confirmă teza Congresului al XI-lea al P.C.R., reafirmată de Conferința Națională, după care forțele sociale progresiste sînt în ascensiune, obțin noi și importante poziții predominante, devenind

---

[10] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 64.

Scanned with OKEN Scanner

tot mai puternice și mai influente. „Este cert — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — că ele reprezintă forța în stare să lichideze cu desăvîrșire politica imperialistă, de reîmpărțire a lumii în zone de influență și dominație, să determine oprirea cursei înarmărilor și soluționarea unor anomalii economice, sociale și politice care întrețin și adîncesc criza, să impună promovarea în lume a unei politici noi, democratice, bazată pe echitate și dreptate socială, să asigure pacea pe planeta noastră“ [11].

[11] *Op. cit.*, p. 66.

Scanned with OKEN Scanner

Impactul dezarmării asupra dezvoltării economico-sociale contemporane

Costin Murgescu, Eugen Dijmărescu

Dezarmarea — premisa eradicării subdezvoltării și accelerării progresului economico-social al tuturor popoarelor

Prin anii '60, în organizațiile internaționale se vorbea despre „cei trei D" : Decolonizare-Dezarmare-Dezvoltare.

Acum, cînd lupta popoarelor zimbabwe și din Namibia apropie deznodămîntul logic al ultimelor rămășițe ale colonialismului, pe ordinea de zi a vieții internaționale capătă o importanță crescîndă rezolvarea problemelor pe care le pun ceilalți doi „D". Anii '70 au fost proclamați solemn de către Națiunile Unite drept „Deceniul dezarmării" și, totodată, „al doilea Deceniu al dezvoltării".

Dezarmarea generală și completă, în primul rînd dezarmarea nucleară, este condiția fundamentală pentru înlăturarea gravelor pericole care planează asupra întregii omeniri, ca și pentru îmbunătățirea climatului internațional, pentru consolidarea păcii și securității internaționale, pentru unirea eforturilor popoarelor în vederea rezolvării marilor probleme economico-sociale care confruntă astăzi societatea mondială.

Dintre numeroasele aspecte care se ridică, în materialul de față ne propunem să examinăm problema dez-

29647

29647
BIBLIOTECA LICEULUI Nr. 4 „G. IBRĂILEANU" - IAȘI

Scanned with OKEN Scanner

armării exclusiv prin prisma impactului ei asupra dezvoltării economico-sociale contemporane.

Reliefînd relația organică dintre dezarmare și dezvoltare, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că înfăptuirea dezarmării generale, „realizarea acestui comandament imperios al vremurilor noastre este singura modalitate de eliberare a popoarelor de coșmarul unui război termonuclear nimicitor, de uriașele cheltuieli ce apasă pe umerii națiunilor, împiedicîndu-le să-și consacre toate resursele progresului și civilizației“ [1].

În spiritul acestei preocupări, încă din primul an al „Deceniului dezarmării“, România a propus, la a XXV-a sesiune a Adunării Generale a Națiunilor Unite, includerea pe ordinea de zi a problemei privind „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale extrem de nocive asupra păcii și securității internaționale“. Ca urmare a dezbaterii acestui punct, Adunarea Generală a adoptat, la 7 septembrie 1970, rezoluția 2 667 (XXV), care, printre altele, cere încetarea cursei înarmărilor și orientarea spre utilizări pașnice a resurselor cheltuite pentru armament [2].

Inițiativa României — urmată de propunerile altor state la sesiunile ulterioare — a constituit, totodată, punctul de plecare pentru o serie de studii elaborate sub egida O.N.U., în cursul acestui deceniu, privind relația dintre dezarmare și dezvoltare [3].

---

[1] Nicolae Ceaușescu: *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Editura politică, 1973, p. 989—990.

[2] Pentru detalii, vezi United Nations. *The United Nations and Disarmament. 1970—1975*. New York, 1976, cap. XIV.

[3] Principalele rapoarte întocmite în acest deceniu sînt (în paranteză se indică nr. documentului respectiv și apoi nr. de vînzare ca publicație a Națiunilor Unite) : *Les conséquences économiques et sociales de la course aux armements et des dépenses militaires* (A/8469/Rev. 1-F.72.IX.16) ; *Désarmement et Développement* (ST/ECA/174-F, 73 IX.1) ; *Conséquences économiques et sociales du désarmement* (E/5393/Rev. 1-62.IX.1) ; *Réduction de 10 p. 100 des budgets militaires d s Etats membres permanents du Conseil de sécurité et utilisation d'une partie des fonds ainsi libérés pour l'aide aux pays en voie de développement* (A/9/70/Rev. 1-F.75.I.10) ; *Conséquences économiques et sociales de la course aux armements et ses effets profondement nuisibles sur la paix et la securité dans le monde* (A/32/88). Menționăm, de asemenea, studiul recent elaborat de Barry M. Blechman și Edward R. Fried de la Institutul Brookings, intitulat *Désarmement*

Scanned with OKEN Scanner

A fost studiată, astfel, imensa irosire de resurse materiale, umane și financiare pe care o antrenează cursa înarmărilor, rolul ei în accelerarea inflației mondiale și în reducerea resurselor alocate pentru lichidarea subdezvoltării. Au fost examinate diferitele modalități și forme posibile de reducere a cheltuielilor militare, începînd chiar cu conținutul noțiunii de buget militar, și s-a urmărit identificarea implicațiilor pe care le-ar avea fiecare cale de reducere a bugetelor militare nu numai asupra raportului internațional de forțe, dar și asupra sumelor care ar putea fi utilizate în interesul dezvoltării. S-a realizat un larg consens între specialiști cu privire la posibilitatea practică de reconversiune treptată a cheltuielilor militare mondiale în cheltuieli pentru dezvoltare și au fost trecute în revistă avantajele și dezavantajele diferitelor forme de sprijinire a țărilor în curs de dezvoltare cu sumele care s-ar elibera prin dezarmare. Nu a fost omisă nici ipoteza că țările avansate industrial ar putea folosi reducerea cheltuielilor militare numai pentru investiții în propria economie națională, ceea ce ar mări decalajele pe plan mondial ș.a.m.d.

Sub impulsul dat de Națiunile Unite, problemele amintite (și altele conexe) au format, în ultimul deceniu, tema a sute de volume publicate de autori individuali sau de institute de cercetări din diferite țări.

Nu putem împărtăși, deci, părerea celor care afirmă sau sugerează că rolul cheltuielilor militare reprezintă o temă neglijată de economiști, chiar dacă unele aspecte teoretice așteaptă încă adîncirea analizelor.

Eșecul „Deceniului dezarmării", care a determinat, în bună măsură, și eșecul celui de-al doilea Deceniu al dezvoltării", pune în cauză răspunderea acelor guverne care nu manifestă în fapt voința politică de a conveni asupra reducerii bugetelor militare și care reduc ponderea ajutorului public pentru dezvoltare în produsul național brut, pune în cauză răspunderea istorică a politicii imperialiste și neocolonialiste de reîmpărțire a sferelor de influență în lume, între altele și prin antrenarea țărilor în curs de dezvoltare în cursa infernală a înarmărilor.

---

et Développement : étude analitique et examen des possibilités d'action, difuzat de Consiliul Economic și Social al O.N.U., sub cota E/AC.54/L.90.

Scanned with OKEN Scanner

Cu alte cuvinte, principala problemă care se pune astăzi nu ni se pare a fi discuţia privind corelaţia dezarmare-dezvoltare, ci aceea de a mobiliza opinia publică mondială pentru ca aceasta să exercite asemenea presiuni asupra guvernelor, încît să le determine să se angajeze efectiv pe calea dezarmării generale şi totale.

În acest cadru de preocupări este necesar să ne oprim şi asupra tezei conform căreia obiectivele dezarmării şi dezvoltării se cer urmărite riguros, dar pot fi atinse separat, fiecare în parte, „oricare ar fi ritmul progreselor înregistrate în realizarea celuilalt“ [4]. Este uşor de înţeles punctul de vedere de la care se porneşte în enunţarea acestei teze : dorinţa ca sprijinul pentru dezvoltare să nu se rezume la „dividendele“ dezarmării şi, totodată, ca lupta pentru lichidarea subdezvoltării să nu fie „nici amînată, nici încetinită“ pînă la rezolvarea problemei dezarmării, dat fiind impasul în care aceasta se află.

În concepţia noastră, deşi sprijinul pentru ţările în curs de dezvoltare nu se poate limita la resursele suplimentare pe care le-ar elibera dezarmarea, iar lupta pentru lichidarea subdezvoltării trebuie continuată energic şi intensificată chiar în condiţiile actualei curse a înarmărilor, numai realizarea de progrese efective şi substanţiale pe calea dezarmării generale şi totale vor crea condiţiile şi mijloacele necesare pentru rezolvarea radicală a problemelor cu care sînt confruntate ţările în curs de dezvoltare, pentru edificarea unei noi ordini economice şi politice internaţionale, de natură să asigure tuturor popoarelor lumii un rapid progres economico-social.

O importanţă deosebită în orientarea cursului vieţii internaţionale spre aceste obiective are propunerea României din 1975 privind constituirea unui Fond de dezvoltare administrat de O.N.U. şi format prin contribuţia tuturor statelor, în primul rînd a celor dezvoltate ; una din sursele de alimentare a acestui fond ar proveni din reducerea bugetelor militare ale tuturor statelor şi transferarea, fără condiţii, a unei jumătăţi din mijloacele astfel economisite la dispoziţia Fondului amintit [5].

---

[4] Doc. ST/ECA/174, par. 2.

[5] *Poziţia României cu privire la instaurarea unei noi ordini economice internaţionale. Declaraţie difuzată la a VII-a sesiune extraordinară a O.N.U. — septembrie 1975*, în *Contribuţii ale României la soluţionarea marilor probleme ale lumii contemporane*, Bucureşti, Editura politică, 1975, p. 17.

Scanned with OKEN Scanner

Acționînd perseverent pentru a transforma discuțiile sterile despre încetarea cursei înarmărilor în acțiuni practice de dezarmare, România a făcut noi propuneri cu prilejul Conferinței Naționale a P.C.R. din decembrie 1977, cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu a precizat : „Dăm o mare importanță sesiunii speciale a O.N.U. din primăvara anului 1978 consacrată dezarmării. În ce o privește, România a prezentat diferite propuneri în acest sens și dorim ca, și de la tribuna Conferinței Naționale, să afirmăm necesitatea adoptării unor măsuri concrete care să ducă — pentru moment — la oprirea cheltuielilor militare la nivelul bugetelor din anii 1977 sau 1978, trecîndu-se apoi la reducerea cu 5—10 la sută a acestor cheltuieli și, treptat, la diminuarea lor și mai substanțială“ [6].

Unele efecte posibile ale „dividendelor“ dezarmării

În numeroasele studii elaborate de-a lungul anilor s-au făcut variate calcule privind „dividendele“ dezarmării. Ele diferă de la un studiu la altul, în principal în raport cu anul de calcul și ipoteza de dezarmare avută în vedere. Astfel, în cel mai recent studiu întreprins sub egida O.N.U. se afirmă că, dacă jumătate din cheltuielile militare mondiale efectuate în perioada 1970—1975 ar fi fost investite în sectorul civil, producția anuală ar fi fost superioară cu 200 de miliarde de dolari celei efectiv realizate la sfîrșitul acestei perioade [7].

Deoarece nu ne propunem să reluăm aici diferitele estimări făcute în trecut, vom lua ca punct de plecare ultimele estimări privind nivelul cheltuielilor militare mondiale în 1976 (388 de miliarde de dolari) și ipoteza reducerii cu 10% a bugetelor militare ale tuturor statelor [8].

---

[6] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 84.

[7] Doc. A/32/88, par. 93.

[8] Estimarea pentru 1976 este făcută la Institutul Brookings, care în momentul calculului dispunea de date oficiale numai pentru 1974. Împărtășim, însă, părerea autorilor acestei estimări, care consideră că „este mai util și cu mai puține riscuri de eroare să

Scanned with OKEN Scanner

Așadar, reducerea cu 10% a bugetelor militare ale tuturor statelor ar fi dat, în 1976, un „dividend" al dezarmării de 38—39 de miliarde de dolari, din care o sumă de 19—19,5 miliarde de dolari ar fi putut fi alocată Fondului pentru dezvoltare administrat de O.N.U.

Această sumă, afectată într-un singur an Fondului „dezvoltare prin dezarmare", ar fi fost mai mare decît întregul flux net de capital îndreptat de B.I.R.D. și I.D.A. într-o întreagă perioadă cincinală (1974—1978) către țările în curs de dezvoltare pentru realizarea unora dintre proiectele naționale ale acestor țări [9].

Ea ar fi fost, de asemenea, mai mare decît totalul asistenței publice pentru dezvoltare acordate, în 1976, țărilor în curs de dezvoltare de către cele 17 țări capitaliste dezvoltate membre ale Comitetului de asistență pentru dezvoltare (C.A.D.) [10].

În sfîrșit, ea ar fi fost simțitor mai mare decît cheltuielile pe care le implică realizarea unui set întreg din marile proiecte consacrate în organismele Națiunilor Unite rezolvării unor grave probleme economico-sociale care se pun pe plan mondial :

— Programul alimentar mondial prevede costuri de circa 950 000 000 de dolari pentru perioada 1979—1980 [11] ;

— Fondul internațional de dezvoltare agricolă, stabilit de Conferința mondială a alimentației din 1976, este evaluat la un miliard de dolari ;

---

se întemeieze discuția pe cifrele actuale, chiar aproximative, decît să se utilizeze cifrele din 1974" (Doc. E/AC.54/L.90, p. 5). Între timp au apărut și noile estimări făcute de U.S. Arms Control and Disarmament Agency, după care cheltuielile militare mondiale s-au ridicat în 1975, în prețuri curente, la 371,3 miliarde de dolari *(World Military Expenditures and Arms Transfers 1966—1975)*, sumă ce ni se pare a confirma, implicit, și calculul de la Institutul Brookings, care a ajuns la datele pe 1976 prin extrapolarea celor referitoare la 1974.

În continuare, lucrarea citată, editată de U.S. Arms Control and Disarmament Agency, va fi menționată cu inițialele *W.M.E.*

[9] După evaluarea lui Robert McNamara, acest flux se cifrează pentru perioada menționată la 14,7 miliarde de dolari în prețuri curente (*Address to the Board of Governors*, Washington, 1977, p. 31).

[10] Totalul A.P.D. acordat de C.A.D. s-a ridicat în 1976 la 13,7 miliarde de dolari (*op. cit.*, Anexa III).

[11] *Rapport de la 3-ème session du Comité des politiques et programmes d'aide alimentaire*, Roma, 16—27 mai 1977.

Scanned with OKEN Scanner

— Fondul comun de finanțare pe care îl implică realizarea programului integrat al produselor de bază este evaluat la circa 6 miliarde de dolari ;

— Eradicarea paludismului în lume implică cheltuieli de 450 000 000 de dolari, iar eradicarea variolei, în 50 de țări afectate, de 2 500 000 de dolari anual [12] ;

— Programele fundamentale ale U.N.E.S.C.O. se cifrează la 224 400 000 de dolari [13] ;

— Programele U.N.I.C.E.F. au fost evaluate, în 1976, la circa 91 000 000 de dolari [14].

Comparațiile de mai sus au numai scopul de a da o imagine globală cu privire la ordinea de mărime a posibilelor „dividende" ale dezarmării, în ipoteza luată în considerație.

Discuția nu poate fi redusă însă la asemenea termeni cu totul generali.

Vom încerca deci să-i determinăm cîteva componente.

Pornim de la ideea că reducerea cheltuielilor militare trebuie să fie folosită, în primul rînd, pentru mărirea resurselor destinate investițiilor — condiție fundamentală a creșterii economice în toate țările, problemă cardinală a întregii dezvoltări economico-sociale contemporane.

Reconversiunea „dividendelor" dezarmării în investiții are, desigur, serioase particularități, după cum ne referim la țări în curs de dezvoltare sau la țări înalt industrializate, așa încît se impune o examinare distinctă.

1. Pentru țările în curs de dezvoltare, problema resurselor pentru investiții are astăzi o acuitate maximă, deoarece, așa cum s-a observat, la nivelul actual al investițiilor pe care le efectuează aceste țări nu există perspectiva unei reduceri a decalajului care le separă de țările avansate industrial [15].

În 1970 s-a estimat că atingerea unei rate de creștere de 6% — obiectiv central al celui de-al doilea Deceniu al dezvoltării — presupune ridicarea ratei interne brute de acumulare cu 0,5% pe an, astfel încît să se ajungă la

---

[12] *Santé du monde*, col. 1976—1977.

[13] *L'U.N.E.S.C.O. et la solidarité des nations. L'ésprit de Nairobi*, 1977.

[14] *Rapport U.N.I.C.E.F. — 1976.*

[15] Doc. A/8 469/Rev. 1, par. 66.

Scanned with OKEN Scanner

aproximativ 20% în 1980 [16]. Studii mai recente indică necesitatea unor nivele și mai înalte : spre a se reduce, pînă la sfîrșitul secolului, la jumătate decalajul în venitul pe locuitor dintre țările bogate și cele sărace, acestea din urmă ar trebui să atingă o rată a investițiilor de 30—35% din produsul național brut, iar în unele cazuri, chiar de 40% [17].

În momentul de față, totalul net al investițiilor pe care le fac țările în curs de dezvoltare [18] sînt evaluate la maximum 150 de miliarde de dolari, din care capitalurile furnizate în condiții de favoare de țările industrializate și O.P.E.C. sînt evaluate la circa 15 miliarde de dolari. Cheltuielile lor militare, de 31—33 de miliarde de dolari, reprezintă, așadar, între 1/5 și 1/4 din acumularea internă destinată investițiilor [19].

Luînd în considerare propunerile din 1975 ale României, aceste țări și-ar fi redus, în 1976, cheltuielile militare cu peste trei miliarde de dolari, din care 1,5—1,6 miliarde ar fi rămas la dispoziția exclusivă a guvernelor respective, iar 1,5—1,6 miliarde ar fi fost transferate Fondului de dezvoltare al O.N.U.

Desigur, reducerea cheltuielilor militare nu echivalează automat cu mărirea investițiilor, dar — după cum s-a remarcat — reconversiunea în această direcție este facilitată de faptul că, în majoritatea țărilor în curs de dezvoltare, ca și în țările socialiste, programele de dezvoltare economică și socială sînt, în mare parte, definite și finanțate de stat [20].

În plus, trebuie luată în considerare și importanța pe care ar avea-o, pentru o justă realocare a resurselor eliberate prin reducerea cheltuielilor militare, ideea ca de Fondul de dezvoltare administrat de O.N.U. să beneficieze acele țări care rezervă anual pentru propria lor dezvoltare circa 25% din venitul național, în cadrul unor programe eșalonate pe 10—15 ani.

În sfîrșit, cele 19—19,5 miliarde de dolari afectate pe plan mondial Fondului pentru dezvoltare — luăm în calcul una singură dintre sursele de alimentare ale aces-

---

[16] Rezoluția 2 626 (XXV) a Adunării Generale a Națiunilor Unite.
[17] Doc. A/32/88, par. 94.
[18] Fără statele membre ale O.P.E.C.
[19] După date din Doc. E/AC.54/L.90, p. 6.
[20] Doc. A/32/88, par. 109.

Scanned with OKEN Scanner

tui fond, cea rezultînd din reducerea bugetelor militare cu 10% — s-ar fi îndreptat, de asemenea, spre completarea resurselor de investiţii ale ţărilor în curs de dezvoltare, cu prioritate a celor avînd un venit naţional pe locuitor sub 200 de dolari.

La resursele de investiţii care provin astăzi din acumularea internă a acestor ţări s-ar fi adăugat astfel, în 1976, prin înfăptuirea propunerilor româneşti, peste 20 de miliarde de dolari, ceea ce ar fi însemnat un spor de peste 14%.

Cu alte cuvinte, mersul spre dezarmare ar echivala pentru ţările în curs de dezvoltare cu o apreciabilă sporire a potenţialului investiţional productiv — principala problemă în calea progresului lor economico-social. Asupra accelerării creşterii lor economice ar acţiona, de asemenea, efectul cumulativ pe care l-ar avea alocarea pentru o perioadă mai lungă de resurse suplimentare destinate investiţiilor productive, ca şi posibilitatea ţărilor dezvoltate — angrenate în acelaşi proces de reducere a bugetelor militare — de a spori şi pe cale bilaterală sprijinul destinat ţărilor în curs de dezvoltare [21].

2. În ţările capitaliste dezvoltate, reconversiunea cheltuielilor militare în cheltuieli civile este mai complexă, şi cu atît mai complexă în ţările în care industria naţională a fost mai adînc integrată în cursa înarmărilor.

În întreaga perioadă postbelică, cheltuielile militare au devenit în asemenea măsură una din componentele politicii keynesiene de stimulare a creşterii prin cheltuieli publice, încît performanţele din ultimele trei decenii ale economiei capitaliste nu mai pot fi disociate de cursa înarmărilor.

În aceste ţări s-a manifestat, în adevăr, în modul cel mai clar opoziţia în repartizarea resurselor publice între cheltuielile militare şi cele civile. Cursa înarmărilor a determinat o tendinţă evidentă nu numai de creştere a volumului cheltuielilor publice, dar şi — în cadrul acestora — de înclinare a balanţei spre cheltuielile militare [22].

---

[21] „Capacitatea ţărilor în curs de dezvoltare de a absorbi un sprijin extern mărit nu va pune nici o problemă majoră, cu condiţia ca acest sprijin să fie furnizat potrivit unor modalităţi corespunzătoare“ (Doc. ST/ECA/174, par. 21).

[22] „Transferul pe termen lung s-a făcut în întregime în sens invers, din sectorul civil, generator de creştere economică, spre sectorul militar, care a absorbit o parte importantă a acestei creşteri“ (Doc. A/32/88, par. 81).

Scanned with OKEN Scanner

În felul acesta, dacă în timpul celui de-al doilea război mondial, economiștii occidentali erau preocupați de găsirea unor modalități eficiente de reducere a consumului civil în scopul măririi achizițiilor militare [23], în momentul de față, ei sînt preocupați — în ipoteza trecerii spre dezarmare — de posibilele efecte ale reconversiunii cheltuielilor militare în cheltuieli civile.

Nu este locul să reluăm aici toate argumentele care s-au înfruntat și se înfruntă încă în această dezbatere.

Vom reține însă cîteva concluzii recente, de ordin cu totul general, dar cu atît mai semnificative cu cît, uneori, apare, chiar la economiști devotați cauzei dezarmării, o undă de îngrijorare legată de o posibilă încetinire a creșterii economice ca efect al reducerii cheltuielilor militare.

a) O primă constatare privește faptul că, pe termen lung, reconversiunea cheltuielilor militare în cheltuieli publice civile nu numai că nu ar frîna creșterea economică, dar ar constitui un factor de stimulare a acesteia.

Există, desigur, unele producții (avioane militare, rachete) a căror reconversiune va fi dificilă și limitată, deși unele posibilități există și în asemenea domenii (sateliți și alte mijloace tehnice pentru explorarea resurselor naturale, perfecționarea cercetărilor meteorologice internaționale etc.) ; pentru marea majoritate a ramurilor industriale, reconversiunea este posibilă fără perturbări majore [24].

În mod special se cuvine reținută concluzia că, pe ansamblul economiilor naționale, „o creștere economică rapidă are tendința de a merge mînă în mînă cu cheltuieli militare relativ slabe", sau, inversînd termenii, „rate ridicate ale cheltuielilor militare merg mînă în mînă cu rate (relativ) puțin ridicate de investiții fixe (neincluzînd investițiile fixe rezidențiale), care, la rîndul lor, sînt în corelație cu rate (relativ) puțin ridicate de creștere a producției globale și a producției pe oră de lucru în sectorul de prelucrare" [25].

Relația inversă care se stabilește pe termen lung între nivelul cheltuielilor militare, pe de o parte, și rata de creștere economică, precum și rata de creștere a exporturilor,

---

[23] George Dalton. *Economic Systems and Society*. Londra, 1974, p. 104—105.

[24] Doc. ST/ECA/174, par. 37—38.

[25] După Ruth Sivard. *World Military and Social Expenditure*, citat după Doc. A/32/88, par. 102 și nota 80.

Scanned with OKEN Scanner

pe de altă parte, a fost demonstrată în mod concret printr-o analiză comparativă între S.U.A. (țară cu nivel înalt al cheltuielilor militare, dar cu ritm scăzut de creștere a produsului național brut și a exporturilor) și alte țări capitaliste dezvoltate (Japonia, Canada, Elveția), în care un nivel mai redus al cheltuielilor militare a facilitat ritmuri mai înalte de creștere economică și de expansiune a exporturilor [26].

b) A doua constatare se referă la fazele specifice de criză de supraproducție sau numai de recesiune. Discuția este, evident, actuală, deoarece în perioada crizei din 1974—1975, ca și în lunga perioadă de lentă relansare economică ce i-a urmat, unele industrii militare, în special cele dedicate tehnicii moderne de luptă, au cunoscut o dinamică în evident contrast cu stagnarea din numeroase ramuri civile de bază, iar exporturile de bunuri și echipament militar au fost folosite de unele țări capitaliste ca instrument de reducere a deficitelor sau chiar de echilibrare a balanțelor comerciale și de plăți.

Cu toate acestea, apare din ce în ce mai evident că cheltuielile militare nu au putut constitui un remediu anticriză. Producția de arme nu a fost în măsură nici să mărească gradul de utilizare a capacităților de producție din industria civilă, nici să reducă nivelul șomajului, care cuprindea în țările O.C.D.E., chiar în 1977 (deci după ieșirea din criză și în plină cursă a înarmărilor), circa 17 000 000 de persoane.

Risipa de resurse economice pe care o implică perioadele de criză sau de recesiune nu poate fi contracarată sau diminuată prin altă risipă, mai gravă, impusă de cursa înarmărilor. Mai mult, se poate afirma că tocmai cheltuielile militare sustrag acele resurse pe care țările capitaliste le-ar putea utiliza pentru cheltuieli publice în scopul relansării investițiilor civile și al activității economice de pace.

Recentul studiu al O.N.U. subliniază, pe bună dreptate, că „recesiunea avînd, de la o vreme, tendința de a merge în pas cu rate de inflație ridicate (stagflație) și, în anu-

---

[26] Kurt W. Rotschild. *Military Expenditures, Exports and Growth*, în *Kyklos*, nr. 4 din 1973.

mite cazuri, cu deficite puternice ale balanțelor de plăți, s-a adeverit că cheltuielile importante pentru armament ridică obstacole în calea politicilor economice menite să lupte contra recesiunii“ [27].

Devine mereu mai evident că țările capitaliste dezvoltate nu pot acționa concomitent contra inflației și contra șomajului, menținînd, totodată, și un nivel ridicat al bugetelor militare. Numai prin folosirea „dividendelor“ dezarmării ele ar putea relansa cheltuielile publice în vederea măririi gradului de folosire a capacităților de producție din industriile civile de bază și reduce rata șomajului.

c) A treia constatare privește faptul că, pe măsură ce cursa înarmărilor se accelerează, în special în actuala ei etapă de cursă calitativă, reconversiunea pune probleme mai complexe.

Capătă, din cauza aceasta, o importanță crescîndă nu numai trecerea la dezarmare, dar și pregătirea de pe acum a unor premise care să faciliteze reconversiunea, în special a întreprinderilor cu producție mixtă, civilă și militară. Inițiativa Suediei este deosebit de semnificativă în acest sens și pare straniu că economiștii din alte țări i-au acordat, pînă acum, atît de puțină atenție în studiile lor [28].

d) O ultimă constatare pe care o reținem : studiile elaborate converg spre concluzia că *reconversiunea producției de război în producție civilă ar fi facilitată în țările capitaliste avansate dacă o parte importantă a reducerii cheltuielilor militare ar fi folosită nu în scopul consumului particular intern, ci al sporirii sprijinului pentru țările în curs de dezvoltare, în primul rînd prin promovarea exportului de echipament industrial spre aceste țări.*

Cu alte cuvinte, printr-o politică bine orientată și coordonată, reducerea cheltuielilor militare ar putea facilita țărilor capitaliste avansate atît relansarea producției interne, cît și mărirea sprijinului pentru lichidarea subdezvoltării în lume.

---

[27] Doc. A/32/88, par. 86.

[28] „Una din măsurile de ordin general care ar putea fi adoptată în această privință ar consta în a interzice întreprinderilor industriale să depindă de cheltuieli militare pentru peste un anumit procent determinat din producția lor“ (Doc. A/32/88, par. 115).

Scanned with OKEN Scanner

Problema este de o importanță capitală, deoarece este știut că obiectivul de a se ajunge la un ajutor public pentru dezvoltare (A.P.D.) echivalent cu 0,7% din produsul național brut (P.N.B.) nu a fost atins în 1976 decît de un număr redus de țări (Olanda, Norvegia, Suedia), în timp ce în majoritatea țărilor acest nivel nu numai că nu a fost atins, dar a scăzut în ultimul deceniu, iar în principalele țări capitaliste este chiar sub 0,4% [29].

Și sub acest aspect, propunerile românești privind constituirea și distribuirea „dividendelor" dezarmării își vădesc realismul și raționalitatea economică.

Reducerea consumului militar — componentă a efortului de utilizare rațională a materiilor prime

Este bine cunoscut faptul că actuala cursă a înarmărilor duce la o imensă risipă de resurse naturale. Este tot atît de evident că, din punct de vedere economic, această risipă devine cu atît mai nerațională cu cît se vorbește mai insistent despre „criza materiilor prime" și despre necesitatea raționalizării consumului lor.

Dimensiunile reale ale irosirii de materii prime prin cursa înarmărilor nu au fost determinate. Pentru a avea o anumită imagine cu privire la ordinea ei de mărime, am construit tabelul nr. 1, care se bazează pe ponderea S.U.A. în consumul mondial a 11 materii prime și pe ponderea consumului militar în consumul total al acestei țări, cu rol de prim ordin în producția militară contemporană.

Se pune întrebarea: reconversiunea treptată a producției militare în producție de pace va duce la creșterea sau la reducerea consumului mondial de materii prime?

Pentru a se răspunde acestei întrebări — legată de poziția actuală a multor țări în curs de dezvoltare în producția și exportul mondial al materiilor prime — s-au încercat mai multe calcule, cu rezultate, uneori, contradictorii.

---

[29] Statele Unite — 0,25%; Anglia — 0,38%; Japonia — 0,20%; Italia — 0,13%; R. F. Germania — 0,31% etc. (Robert McNamara, op. cit., Anexa III).

Scanned with OKEN Scanner

Tabel nr. 1

Consumul de materii prime în scopuri militare în S.U.A.

Materia primă	Total consum mondial (mii tone)	Partea S.U.A. în consumul mondial (%)	Partea consumului militar în consumul total al S.U.A. (%)
Bauxită	77 098	19,4	14,0
Cositor	240,6	21,5	8,8
Crom	8 063 a)	11,7	7,6
Cupru	8 509 b)	20,9	13,7
Fier	480,3 mil. c)	15,8 d)	7,5
Minereu de mangan	22,8 mil. d)	5,4 d)	7,5
Molibden	82,6 e)	34,4	9,3
Nichel	665,7 f)	22,8	9,7
Plumb	4 283,1 b)	21,8	11,3
Zinc	5 723 f)	17,8	11,0
Țiței	2 830 mil.	28,0	4,8

Sursa: Datele privind consumul mondial și ponderea S.U.A. în acest consum (1976) calculate după evidențele Institutului de economie mondială; ponderea consumului militar în consumul total al S.U.A. (1970) calculată pentru Secretariatul O.N.U. de Stephen P. Dresch de la Universitatea Yale, New Haven, și Biroul Național de Cercetări Economice din New York (conf. ST/ECA/174, Anexa II, Tabel 3).

a) cromit;
b) rafinat;
c) conținut 100% Fe;
d) 1975;
e) concentrate;
f) metal.

O primă estimare, făcută, în 1971, de Wassily Leontief, laureat al Premiului Nobel, și Peter A. Petri de la Universitatea Harvard, are ca punct de plecare ipoteza unei dezarmări complete și folosește metoda input-output pentru calcularea efectelor directe și indirecte ale cheltuielilor militare și nonmilitare asupra cererii de materii prime strategice în S.U.A. ; rezultatele obținute sînt extrapolate la nivelul tuturor țărilor dezvoltate industrial, al căror consum militar este considerat a reprezenta dublul celui efectuat de Statele Unite.

Rezultatele obținute în acest mod (tabelul nr. 2) duc la concluzia unei scăderi a cererii pentru bauxită, cupru, plumb, molibden, nichel, cositor și zinc, concomitent cu o creștere a cererii pentru crom, minereu de mangan, minereu de fier și țiței [30].

[30] Tabelul și metodologia folosită după Doc. A/8 469/Rev. 1, Anexa III.

Scanned with OKEN Scanner

Tabel nr. 2

Estimarea Leontief-Petri privind cererea mondială pentru unele materii prime după realocarea proporțională a achizițiilor militare altor categorii ale cererii — în procente din oferta mondială —

Materii prime	Reducerea cererii datorită dezarmării	S.U.A.		Alte țări industrializate
		Creșterea cererii datorită realocării cheltuielilor militare în scopuri pașnice	Modificarea netă a cererii după realocarea cheltuielilor militare	Modificarea netă a cererii după realocarea cheltuielilor militare
Bauxită	−5,22	+2,92	−2,30	−4,60
Crom	−2,73	+2,77	+0,04	+0,08
Cupru	−3,99	+2,82	−1,17	−2,35
Minereu de fier	−1,93	+2,02	+0,09	+0,18
Plumb	−3,96	+2,55	−1,41	−2,83
Mangan	−1,02	+1,10	+0,08	+0,16
Molibden	−5,45	+4,13	−1,32	−2,64
Nichel	−3,18	+2,34	−0,84	−1,68
Zinc	−3,58	+2,71	−0,87	−1,73
Cositor	−3,64	+2,79	−0,85	−1,69
Țiței brut	−2,00	+2,81	+0,81	+1,63

În 1972, Stephen P. Dresch de la Universitatea Yale și Biroul Național de Cercetări Economice din New York au făcut o altă estimare, exclusiv pentru Statele Unite ; s-a luat ca punct de plecare ponderea cheltuielilor militare în utilizarea totală de materii prime în 1970 și ipoteza unei reconversiuni a 20% din cheltuielile militare ale S.U.A. în cheltuieli civile. Rezultatele (tabelul nr. 3) duc la concluzia unei scăderi a cererii de materii prime a Statelor Unite (cu excepția țițeiului) în cazul cînd cheltuielile militare ar fi reconvertite spre consumul personal intern din această țară ; în schimb, dacă aceste cheltuieli ar fi reconvertite în scopul stimulării exporturilor (în primul rînd a exportului de echipament industrial) spre țările în curs de dezvoltare, cererea finală ar crește la toate materiile prime (cu excepția țițeiului în cazul exportului exclusiv de echipament industrial) [31].

[31] Metodologia folosită la acest calcul și tabelul nr. 3 după Doc. ST/ECA/174, Anexa II.

Scanned with OKEN Scanner

Tabel nr. 3

Estimarea Stephen P. Dresch și a Biroului Național de Cercetări Economice (S.U.A.) privind efectele cheltuielilor militare și ale unor transferuri de resurse din cheltuielile militare pentru cheltuieli civile asupra consumului unor materii prime în S.U.A.

Materii prime	Modificarea procentuală a cererii finale pentru unele materii prime în ipoteza transferării a 20% din cheltuielile militare în domeniul unor cheltuieli civile					
	Din cheltuieli militare strategice pentru exportul de mașini-utilaje	Din cheltuieli militare nestrategice pentru exportul de mașini-utilaje	Din cheltuieli militare strategice pentru asistență sub formă de export	Din cheltuieli militare nestrategice pentru asistență sub formă de export	Din cheltuieli militare strategice pentru consum personal intern	Din cheltuieli militare nestrategice pentru consum personal intern
Bauxită	1,0	1,2	0,9	1,1	−2,0	−2,0
Cupru	0,9	1,1	1,0	1,2	−2,0	−1,8
Plumb	1,8	2,1	1,0	1,2	−1,3	−1,1
Zinc	1,7	1,8	1,4	1,6	−1,5	−1,3
Nichel	4,2	4,7	1,8	2,3	−1,6	−1,2
Molibden	4,8	5,1	2,3	2,6	−1,4	−1,1
Cositor	1,1	1,2	2,1	2,3	−0,3	−0,2
Crom	2,5	2,7	1,5	1,7	−0,9	−0,5
Minereu de fier	2,7	2,9	2,5	2,7	−0,9	−0,6
Mangan	2,9	3,1	2,5	2,7	−0,9	−0,6
Țiței	−0,3	−0,2	0,4	0,5	0,5	0,6

Independent de rezultatele cifrice ale celor două estimări, considerăm că în abordarea acestei probleme se cer luate în considerare cîteva aspecte de principiu :

a) Trecerea la înfăptuirea unei reale dezarmări va duce, în orice caz, la o mai rațională utilizare a resurselor naturale ale globului. Să citățm un singur exemplu în acest sens : după calculele Agenției Internaționale pentru Energie Atomică, „dacă 2 000 de tone de materii fisionabile (combustibil nuclear) ar fi disponibile în scopuri pașnice, aceasta ar ajunge spre a alimenta cu combustibili inițiali și de înlocuire, pe toată durata lor utilă, instalații cu reactoare termice de o putere de aproximativ 100 000 MW electrici sau reactoare supraregeneratoare rapide cu o putere de aproximativ 500 000 MW electrici. Pentru comparare, estimările actuale referitoare la puterea instalată totală a centralelor cu energie de origine nucleară sînt de 300 000 MW

Scanned with OKEN Scanner

electrici pentru 1980 și de 1 000 000 MW electrici pentru 1990“ [32].

b) Conjugarea dezarmării cu accelerarea procesului de industrializare a țărilor în curs de dezvoltare — cheia progresului lor economico-social — va duce inevitabil la creșterea cererii de materii prime pe piețele acestor țări, probabil într-un ritm chiar mai rapid decît scăderea cererii pe piețele actualilor mari producători de armament de toate categoriile.

c) Înfăptuirea dezarmării ar face inutile actualele stocări militare de materii prime, prin care se sustrag astăzi cantități importante din circuitul internațional [33] ; în ipoteza trecerii spre un climat ferm de destindere și cooperare internațională vor deveni, de asemenea, inutile suprastocările strategice de materii prime [34], ca și barierele care se ridică astăzi în calea comerțului internațional cu materii prime de interes militar.

Cu alte cuvinte, problema efectelor dezarmării asupra consumului de materii prime nu poate fi privită exclusiv prin prisma cîtorva procente de creștere sau de scădere a consumului în țările care constituie azi motorul cursei înarmărilor, ci trebuie privită, în primul rînd, în perspectiva trecerii spre utilizarea rațională a resurselor naturale ale globului, folosirea mai intensă a acestora în interesul creșterii industriei prelucrătoare din țările în curs de dezvoltare și asanarea comerțului internațional, în care sînt interesați pe termen lung, deopotrivă, exportatorii și importatorii.

---

[32] Citat după Doc. ST/ECA/174, par. 43 a.

[33] În S.U.A., aceste stocuri se constituie în baza lui „Defence Production Act“.

[34] Pentru a ilustra dimensiunile acestor stocări, vom menționa că numai în S.U.A. stocurile strategice (stoc strategic național + stoc „Defence Production Act“ + stoc „barter suplimentar“) erau estimate în 1973 la peste 500 000 de tone de aluminiu metal ; 38 600 de tone de antimoniu ; 9 000 000 de tone de bauxită calitate metalurgică sortiment Jamaica ; 6 000 000 de tone de bauxită calitate metalurgică sortiment Surinam ; 6 700 de tone de beriliu (Cooper Master Alloy) ; 950 de tone de bismut ; 3 800 de tone de cadmiu ; 228 000 de tone de cupru ; 793 000 de tone de plumb ; 59 000 de tone de magneziu ; 200 000 de flacoane de mercur ; 41 900 de tone de nichel ; 241 000 de tone de cositor ; 33 600 de tone de titan burete ; 614 000 de tone de zinc, etc. (după evidențele Institutului de economie mondială).

Scanned with OKEN Scanner

Impuls spre o utilizare mai rațională a forței de muncă existente în lume

Nu se poate vorbi despre rolul decisiv al forței de muncă și al gradului ei de calificare în întreaga dezvoltare economico-socială și nici despre efectele posibile ale dezarmării în acest domeniu fără a porni de la o evaluare privind ordinea de mărime pe care o are imensa irosire de forță de muncă determinată de actuala cursă a înarmărilor.

La mijlocul acestui deceniu se aflau sub arme circa 26 500 000 de persoane, din care 10 900 000 în țările avansate industrial și 15 500 000 în țările în curs de dezvoltare [35].

Pentru înțelegerea mai exactă a problemei, vom menționa că în lumea în care trăim numărul militarilor este mai mare decît numărul cumulat al medicilor și personalului didactic, deci al celor chemați să vegheze la sănătatea și să se ocupe de calificarea a 4 miliarde de oameni.

Tabel nr. 4

Numărul ostașilor, medicilor și personalului didactic (milioane persoane)

	Militari sub arme	Medici *	Personal didactic *
Țări dezvoltate	10,98	2,1	11,6
Țări în curs de dezvoltare	15,55	0,5	8,5
Total mondial	26,53	2,6	20,1

* *U.N. Statistical Yearbook 1973*, New York, 1974.

La militarii sub arme trebuie să se adauge cei care lucrează în fabrici direct pentru producția de armament sau pentru satisfacerea altor comenzi derivate, dar determinate tot de cursa înarmărilor, ca și funcționarii civili care deservesc nemijlocit forțele armate. Deși nu se poate face o evaluare exactă, se consideră că prin includerea

[35] *W.M.E.* După o recentă estimare făcută, la 28 decembrie 1977, de către secretarul federal pentru apărarea națională a Iugoslaviei, forțele armate mondiale ar îngloba 22 000 000 de persoane, la care se adaugă 15 500 000 efective paramilitare, ceea ce dă un total de 37 500 000.

Scanned with OKEN Scanner

tuturor categoriilor menţionate se ajunge la aproximativ 60 000 000 de oameni, pe care cursa înarmărilor îi sustrage procesului normal al dezvoltării economico-sociale.

Care ar fi impactul dezarmării asupra utilizării acestui imens potenţial de forţă de muncă ?

De regulă, problema este privită exclusiv din unghiul de vedere al ţărilor capitaliste dezvoltate, considerîndu-se că utilizarea unei părţi din populaţia activă în cadrul complexului militar-industrial reduce, într-o anumită măsură, nivelul şomajului cronic din aceste ţări. Calculele efectuate de Paul M. Sweezy şi Harry Magdoff arată că această teză nu este lipsită de fundament, deşi, aşa cum subliniază cei doi economişti americani, ea antrenează, *ipso-facto,* o denunţare a economiei capitaliste [36].

Într-adevăr, a admite teza că militarizarea este cerută în societatea capitalistă de necesitatea unei anumite reduceri a ratei şomajului înseamnă a pune cu toată tăria problema raţiunii înseşi de a fi a unei economii care nu reuşeşte să ridice gradul de folosire a forţei de muncă decît prin antrenarea unei părţi a acesteia în producţia de mijloace de distrugere.

În plus, pe plan social, trimiterea unei părţi a tineretului american în războaiele din Coreea şi, apoi, din Vietnam, ca şi trimiterea unei părţi a tineretului vest-european în apărarea posesiunilor coloniale şi a zonelor de influenţă din Africa şi Asia au constituit unul din izvoarele valului de violenţă care zguduie astăzi societatea capitalistă.

Dar să ne limităm aici la problema strictă a utilizării forţei de muncă în ipoteza trecerii treptate spre dezarmare.

Vom privi această problemă, în primul rînd, prin prisma ţărilor în curs de dezvoltare, în care există gradul cel mai înalt de subutilizare sau chiar de neutilizare a forţei de muncă şi din care pleacă, anual, milioane de oameni spre a-şi găsi de lucru în ţările industrializate.

Deşi nu sîntem în măsură să facem estimări globale, apare evident că impactul dezarmării asupra amplificării

---

[36] *Economic Stagnation and the Stagnation of Economics,* în *Monthly Review,* aprilie 1971, cu concluziile reluate în *Capitalism for Worse,* în *Monthly Review,* februarie 1974, reprodus în *Problèmes Économiques* din 25 decembrie 1974.

Scanned with OKEN Scanner

procesului investiţional din ţările Asiei, Americii Latine şi Africii ar antrena, cu necesitate şi pe scară largă, mase întregi de oameni, care astăzi şomează, în special în marile aglomerări urbane, în activităţi productive, în interesul accelerării progresului economico-social al ţărilor respective.

Din punctul de vedere al utilizării raţionale a forţelor de muncă pe plan mondial, acesta pare a fi în cazul trecerii de la cursa înarmărilor la dezarmare, rezultatul economico-social cel mai important pentru destinele viitoare ale omenirii.

În ţările capitaliste dezvoltate, problema se pune în termeni oarecum diferiţi.

După calculele făcute de Stephen P. Dresch şi Biroul Naţional de Cercetări Economice din New York (tabelul nr. 5) rezultă că în Statele Unite, în ipoteza reducerii cu 20% a bugetului militar, ar fi apărut, în 1970, unele dificultăţi suplimentare de plasare dacă această reducere ar fi fost folosită exclusiv în scopul stimulării consumului intern civil. În cazul în care reducerea ar fi fost folosită însă pentru mărirea sprijinului acordat ţărilor în curs de dezvoltare, în special pe calea exportului de bunuri de echipament, gradul de folosire a forţelor de muncă ar fi crescut în majoritatea ramurilor industriale (cu excepţia, bineînţeles, a industriei dedicate exclusiv materialului militar) [37].

Estimările privind utilizarea forţei de muncă nu fac decît să confirme, astfel, pe cele referitoare la consumul de materii prime.

În acelaşi timp, nu se poate să nu se reţină faptul că, în ramurile în care gradul de utilizare militară este mai redus, reconversiunea cheltuielilor militare în cheltuieli civile ar angrena, în general, o creştere a necesarului de forţă de muncă. Nu ar trebui să constituie această constatare un îndemn în plus pentru ţările capitaliste

---

[37] Tabelul nr. 5 după Doc. ST/ECA/174, Anexa II, tabelul nr. 3, din care s-au eliminat rubricile „administraţia publică" şi „diverse" (care se referă, între altele, şi la întreprinderi de stat şi la activităţi de cercetare-dezvoltare, asupra acestui din urmă domeniu oprindu-ne separat în acest material). Datorită acestor eliminări, care ni se par de semnificaţie îndoielnică pentru discuţie, n-am mai folosit nici totalurile, care includ, pe lîngă ramurile din tabel, şi alte 21 de ramuri nespecificate, dar în care procentul de utilizare atribuit cheltuielilor militare este sub 5%.

Scanned with OKEN Scanner

Tabel nr. 5

Efecte ale cheltuielilor militare și ale unor transferuri de resurse din cheltuielile militare în domeniul unor cheltuieli civile, pe ramuri de activitate, în S.U.A. (— în procente —)

Tipul cheltuielilor	Utilizare în scopuri militare (1970)	Modificări procentuale ale utilizării pe ramuri de activitate în ipoteza unui transfer de 20% din cheltuielile militare totale în domeniul unor cheltuieli civile					
		Din cheltuieli militare strategice pentru bunuri de echipament	Din cheltuieli militare nestrategice pentru bunuri de echipament	Din cheltuieli militare strategice pentru asistență sub formă de export	Din cheltuieli militare nestrategice pentru asistență sub formă de export	Din cheltuieli militare strategice pentru consum personal intern	Din cheltuieli militare nestrategice pentru consum personal intern
Material militar	81,5	— 15,6	— 14,6	—15,8	— 14,7	— 15,7	— 14,6
Echipament de transport	27,3	1,3	0,8	— 2,4	— 2,9	— 4,3	— 4,9
Material electric	17,8	1,1	2,7	— 1,8	— 0,1	— 4,2	— 2,5
Extragerea metalelor	13,3	— 2,1	— 0,7	— 1,7	— 1,0	— 4,9	— 2,1
Instrumente de măsură și control	12,3	— 0,1	— 0,2	1,4	1,3	— 1,4	— 1,5
Mașini, cu excepția celor electrice	9,6	10,4	8,4	3,5	3,8	— 1,7	— 1,3
Metale primare	9,6	2,5	2,6	2,1	2,2	— 1,3	— 1,1
Articole prelucrate din metal	7,0	1,7	1,8	0,7	0,9	— 0,8	— 0,5
Transport, depozitare	5,5	0,3	0,3	1,5	1,5	0,2	0,2
Produse chimice, materiale plastice	5,4	— 0,7	—	2,2	2,8	— 0,3	0,3
Cauciuc, pielărie	5,4	· 0,7	0,8	1,0	1,1	0,3	0,5
Exploatări de cărbune, calcar etc.	5,0	0,1	0,3	0,9	1,1	— 0,3	— 0,1

Scanned with OKEN Scanner

dezvoltate — lovite astăzi de şomaj — de a acţiona în direcţia stopării cursei înarmărilor şi apoi a reducerii cheltuielilor militare ?

Nu trebuie să se uite, de asemenea, şi alte două aspecte ale problemei :

a) În ţările capitaliste dezvoltate lucrează astăzi un mare număr de lucrători imigranţi. Numai în 9 ţări din Europa occidentală lucrau în 1974 peste 7 500 000 de muncitori imigranţi [38].

Or, dezarmarea ar antrena, aşa cum am menţionat, o creştere rapidă a numărului de locuri de muncă în ţările din care provine această forţă de muncă, angrenată astăzi în fluxurile migraţiei internaţionale. Or, reducerea fluxurilor migratorii ar crea noi debuşee pentru plasarea şomerilor proprii din ţările capitaliste dezvoltate.

b) Şomajul din ţările capitaliste nu este numai un şomaj conjunctural, ci, în bună măsură, şi un şomaj structural. Continuarea cursei înarmărilor nu face decît să perpetueze şi să agraveze aceste distorsiuni structurale generatoare de şomaj în economia ţărilor avansate industrial.

Firește, toate considerentele de mai sus sînt de ordin general. În practică, reconversiunea forţei de muncă utilizate astăzi de complexul militar-industrial spre producţia civilă implică atît o trecere graduală de la cursa înarmărilor spre dezarmare, cît şi măsuri de politică economico-socială care să pregătească această trecere în mod temeinic, prin programe riguros elaborate şi realizate de guverne.

În general se poate spune că, mai sceptici în trecut, specialiştii devin astăzi mereu mai optimişti, fără a subaprecia, bineînţeles, dificultăţile unei perioade de tranziţie.

Raţiunea acestei schimbări de perspectivă se află tocmai în perfecţionările tehnicii de luptă, în caracteristicile calitative ale actualei etape a cursei înarmărilor, care accentuează caracterul inflaţionist al cheltuielilor militare în raport cu investiţiile civile.

Argumentul decisiv a fost adus de unele calcule recente efectuate de Biroul de statistică a muncii al Sta-

---

[38] Este vorba de Anglia, Austria, Belgia, Elveţia, Franţa, R.F. Germania, Luxemburg, Olanda şi Suedia (conf. *The O.E.C.D. Observer* nr. 76/1975).

Scanned with OKEN Scanner

telor Unite. După aceste calcule, cheltuieli militare de un miliard de dolari antrenează crearea a 76 000 de locuri de muncă, în timp ce, afectată unor programe civile, aceeași sumă ar duce la crearea a peste 100 000 de locuri de muncă sau chiar mai mult dacă ar fi vorba de sectoare cu mare intensitate a muncii. Potrivit acelorași calcule, la care se adaugă cele ale specialiștilor de la PIRGIM (Michigan), printr-o reducere cu 10% a bugetului militar al S.U.A., însoțită de o reducere corespunzătoare a impozitelor, s-ar putea da de lucru la 300 000 de șomeri și chiar mai mult [39], fără a mai lua în calcul efectul multiplicator asupra folosirii forței de muncă pe care l-ar avea trecerea la dezvoltarea unei producții de pace întemeiate pe o largă colaborare la scară mondială.

Cu alte cuvinte, revoluția științifico-tehnică, aceeași care accelerează cursa înarmărilor și creează mijloace de ucidere în masă a oamenilor, făurește, totodată, premisele care să permită din punct de vedere economic reintegrarea treptată a celor angrenați astăzi în activitățile complexului militar-industrial în activități civile, impuse de cerințele progresului omenirii.

Se impune, astfel, cu tot mai multă tărie concluzia că reducerea șomajului prin antrenarea unei părți din populația activă în forțele armate și în producția militară nu constituie decît „un mit tenace" [40].

Efectele dezarmării asupra utilizării forței de muncă și a productivității muncii trebuie privite, dealtfel, și sub un alt aspect.

În condițiile actualei curse calitative a înarmărilor, producția militară absoarbe cadrele cele mai calificate, din ramurile industriale de vîrf, cele care decid întregul progres.

Or, timpul de muncă al celor ce lucrează în industria de armament poate fi considerat ca „în mod clar timp pierdut", așa cum afirmă autorii unui recent studiu [41].

Cu alte cuvinte, reconversiunea producției de război în producție de pace trebuie privită nu numai din punctul de vedere, foarte important, al numărului locurilor de

---

[39] Citat după Doc. A/32/88, par. 97.
[40] Doc. A/32/88, par. 97.
[41] *Disarmament and Development*, în *Development Dialogue* nr. 1/1977, editat de Fundația Dag Hammarsjöld, Uppsala.

Scanned with OKEN Scanner

muncă, ci și din acela al impulsului pe care l-ar da creșterii productivității sociale a muncii, cu toate implicațiile sale asupra progresului economico-social.

A reda cercetării științifico-tehnice finalitatea sa primordială

Este incontestabil că revoluția științifico-tehnică și-a pus amprenta puternică asupra întregii dezvoltări economico-sociale din ultimele decenii și condiționează, totodată, întreaga creștere economică viitoare a omenirii.

Și în acest domeniu, ca în toate domeniile vieții sociale, cursa înarmărilor a introdus însă dramatice distorsiuni prin acapararea principalelor resurse de cercetare-dezvoltare în favoarea sectorului militar și în detrimentul sectorului civil.

Circa 400 000 de oameni de știință și ingineri (respectiv 25% din competențele științifice ale lumii) sînt angajați direct în activitatea de cercetare și dezvoltare cu caracter militar, dotată, în plus, cu cele mai perfecționate instalații și laboratoare. Această activitate absoarbe anual 25 de miliarde de dolari, respectiv 40% din totalul cheltuielilor mondiale alocate cercetării, în timp ce, spre exemplu, pentru cercetările medicale, dedicate ocrotirii sănătății oamenilor, nu se alocă decît 4 miliarde de dolari pe an.

Prin prioritatea absolută de care se bucură și prin concentrarea ei în cîteva țări care dispun de un superior potențial financiar, uman și material, cercetarea militară acționează atît ca motor al cursei înarmărilor, cît și ca pîrghie de adîncire a decalajelor tehnico-științifice între popoare. Totodată, mijloacele superioare de care dispune cercetarea-dezvoltarea în scopuri militare explică ritmul mult mai rapid în care se perfecționează tehnica de luptă în raport cu ritmul de rezolvare a unor probleme vitale pentru progresul economico-social al omenirii.

Multă vreme s-a încercat să se justifice preferința acordată de guverne pentru cercetările în scopuri militare cu argumentul că rezultatele obținute în acest sector s-ar repercuta, direct sau indirect, și asupra producției civile.

Scanned with OKEN Scanner

Evaluările cele mai recente consideră că aceste implicații au fost considerabil exagerate spre a se motiva cursa înarmărilor ; uneori, efectele cercetărilor militare asupra progresului tehnic în producția civilă sînt direct contestate. Se pare chiar că relația este inversă : avantajele trase de sectorul militar de pe urma cercetării civile sînt mai importante decît avantajele obținute de sectorul civil de pe urma cercetării militare [42].

Independent de această controversă, problema care se pune, din punctul de vedere al expunerii noastre, privește posibilitățile practice de transformare a cercetării militare în cercetare civilă, în vederea folosirii uriașului potențial științifico-tehnic creat pe plan mondial în scopul rezolvării gravelor probleme cu care omenirea este confruntată.

Pe termen scurt, în unele țări și în unele domenii limitate ar putea să apară unele neconcordanțe între capacitățile pe care le-ar elibera cercetarea militară și cele pe care le-ar implica cercetarea civilă ; s-ar putea cita, în acest sens, cei 20 000 de specialiști care lucrează actualmente la aplicații militare ale energiei nucleare și din care numai o parte ar fi absorbită de programele de utilizare pașnică a energiei atomice [43].

Totuși, chiar în acest caz specific considerăm că ar trebui luate în considerație nu actualele programe de utilizare pașnică a energiei atomice, ci extinderea pe care o vor căpăta — în ipoteza dezarmării nucleare — asemenea programe, vitale pentru toate țările, dar frînate astăzi în țările aflate în afara „clubului de la Londra", sub pretextul neproliferării armei atomice.

Analizele efectuate sub egida O.N.U. au ajuns la concluzia că, afectate unor utilizări pașnice, resursele folosite astăzi pentru cercetări-dezvoltări militare ar putea avea efecte profunde asupra dezvoltării economico-sociale a omenirii. S-a întocmit chiar, în această ordine de idei, o listă de domenii în care cercetarea-dezvoltarea cu caracter militar ar putea fi reconvertită, cu aceleași resurse, în cercetări-dezvoltări în scopuri pașnice [44].

Analiza acestor domenii este edificatoare pentru perspectivele largi pe care le-ar deschide progresul econo-

---

[42] Doc. A/32/88, par. 99.
[43] Date conf. Doc. A/32/88, par. 74 și 114.
[44] Doc. ST/ECA/174, Anexa III.

Scanned with OKEN Scanner

mic mondial reconversiunea spre cercetări cu caracter civil a sumelor cheltuite astăzi pentru cercetări militare.

Independent de datele din sinteza citată, nu se poate ignora faptul că pentru creşterea economică viitoare a omenirii se pun probleme fundamentale privind producerea de noi surse de energie în condiţii economice, exploatarea uriaşelor resurse ale mărilor şi oceanelor, perfecţionarea previziunilor meteorologice, protejarea mediului ambiant şi ocrotirea sănătăţii populaţiei etc.

Or, tocmai în asemenea domenii vitale, afirmă experţii internaţionali, impactul cercetărilor militare asupra sectorului civil, „dacă nu au fost întotdeauna neglijabile, au rămas insignifiante în raport cu resursele care au permis finanţarea lor şi cu rezultatele care ar fi putut fi obţinute dacă eforturile ar fi fost îndreptate direct asupra aplicaţiilor civile“ [45].

În legătură cu nevoile uriaşe de promovare a cercetării ştiinţifico-tehnice în interesul dezvoltării economico-sociale contemporane, un comitet consultativ instituit de Naţiunile Unite a elaborat cu cîţiva ani în urmă un amplu plan de acţiune, ca o componentă a strategiei celui de-al doilea Deceniu al dezvoltării [46].

Resursele financiare necesare realizării acestui program nu ar fi reprezentat decît o infimă parte din cheltuielile făcute în prezent de statele lumii pentru cercetări cu caracter militar [47]. Din păcate, trebuie să constatăm că, în prima jumătate a celui de-al doilea Deceniu al dezvoltării, au fost declanşate prea puţine acţiuni îndreptate spre atingerea obiectivelor fixate.

Trecerea la dezarmarea generală, în primul rînd la dezarmarea nucleară, constituie astăzi condiţia fundamentală pentru a reda cercetării ştiinţifico-tehnice funcţia sa primordială şi esenţială, de instrument de bază în procesul amplu şi complex de lichidare a subdezvoltării şi de accelerare a progresului economico-social al tuturor popoarelor.

---

[45] Doc. A/32/88, par. 69.

[46] Nations Unies. *Plan d'action mondial pour l'application de la science et de la technique au développement*, New York, 1973, p. 376.

[47] Evaluările financiare în *loc. cit.*, p. 47—49.

Scanned with OKEN Scanner

Încheiere

Așa cum rezultă din considerentele expuse mai sus, din punct de vedere economic, trecerea de la o producție militară la o producție de pace nu ridică probleme insurmontabile pentru țările dezvoltate industrial, angrenate astăzi puternic în cursa înarmărilor, iar reconversiunea în producție civilă ar fi cu atît mai ușoară cu cît aceste state și-ar spori sprijinul pentru țările în curs de dezvoltare, cărora dezarmarea le-ar deschide noi și largi perspective de reducere a decalajelor.

Înfăptuirea treptată a dezarmării impune însă pregătirea din vreme a măsurilor de readaptare a producției și cercetării la cerințele unei epoci în care toate resursele omenirii ar fi dedicate exclusiv progresului economico-social al popoarelor. Asupra acestui aspect există o deplină concordanță între toate studiile elaborate pînă în prezent în problemă. Fără îndoială, o asemenea pregătire, ca și parcurgerea diferitelor etape pînă la dezarmarea generală și totală, cere întărirea rolului guvernelor în orientarea proceselor economice din țările respective, ca și lărgirea permanentă a colaborării internaționale, în spiritul principiilor chemate să călăuzească procesul de edificare a unei noi ordini economice și politice în lume.

Un impuls — sperăm, decisiv de data aceasta — ar urma să dea trecerii omenirii de la cursa înarmărilor spre dezarmare, de la militarizarea economiilor naționale la folosirea integrală a resurselor mondiale, materiale, umane și financiare, în interesul omului, al condițiilor și calității vieții sale, sesiunea specială a Adunării Generale a Națiunilor Unite (mai-iunie 1978), consacrată în întregime problemelor dezarmării.

Scanned with OKEN Scanner

Dezarmarea generală și completă — deziderat vital al popoarelor

Liviu Aurelian

Omenirea trăiește de cîteva decenii sub amenințarea crescîndă a distrugerii totale. Faptul că pînă acum nu s-a produs nici o catastrofă majoră nu poate să facă loc unui sentiment de autoliniștire, unui fals sentiment de securitate. Cantitățile imense de armament, și în special armament nuclear, aflate în arsenalele statelor constituie pericolul cel mai mare care amenință omenirea astăzi. Recunoașterea acestui fapt a determinat Adunarea Generală a O.N.U. să declare încă din 1959 că problema dezarmării generale și complete constituie cea mai importantă sarcină a comunității internaționale [1].

Armamentele și securitatea statelor

Tradițional, motivarea înarmărilor se referă la necesitatea asigurării securității statelor. Cu toate că nu

[1] Rezoluția 1 378 (XIV), adoptată în unanimitate de Adunarea Generală a O.N.U. la 20 noiembrie 1959.

Scanned with OKEN Scanner

există o definiție unanim acceptată a noțiunii de securitate, se poate afirma că aceasta este esențialmente o problemă care trebuie să aibă în vedere ca națiunea, statul să se afle la adăpost de orice act de agresiune și să se poată dezvolta liber, păstrîndu-și ființa națională, suveranitatea și integritatea teritorială.

România a adus o contribuție de seamă la definirea și fundamentarea unui nou concept de securitate în condițiile lumii de azi. Conceptul românesc de securitate a fost fundamentat cu multă claritate de președintele Nicolae Ceaușescu, cu referire specială la continentul european, dar elementele sale constitutive pun în evidență valoarea universală a conceptului. Tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea, în acest sens, că „securitatea europeană reclamă, după convingerea noastră, un sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor, precum și de măsuri concrete de natură să ducă la excluderea forței și a amenințării cu folosirea forței în relațiile interstatale, să ofere tuturor țărilor garanții depline că se află la adăpost de orice act de agresiune ; un asemenea sistem va trebui să asigure dezvoltarea pașnică, nestingherită a fiecărei națiuni, în conformitate cu propria sa voință, într-un climat de respect reciproc al independenței și suveranității naționale, neamestec în treburile interne, deplina egalitate în drepturi a tuturor statelor și popoarelor“ [2].

De-a lungul istoriei, eforturile statelor de asigurare a securității au fost orientate în principal în direcția pregătirii militare, pentru a face față, individual sau colectiv, amenințărilor cu forțe armate, și în direcția creării unui mediu internațional în care să fie eliminată posibilitatea unui atac împotriva respectivului stat. În trecut prevalau conceptul și practica edificării securității unui stat în dauna altuia, recurgerea la război fiind considerată pe deplin legală de dreptul internațional. În condițiile actuale, războiul fiind proscris și încriminat de legalitatea internațională, este unanim admis conceptul după care securitatea tuturor statelor trebuie să fie egal asigurată, nimeni neavînd dreptul să atenteze la securitatea altor țări și popoare.

---

[2] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 4, București, Editura politică, 1970, p. 933.

Scanned with OKEN Scanner

Posibilitatea asigurării securității naționale prin intermediul înarmărilor este astăzi iluzorie. Numai arsenalele de armament nuclear sînt suficiente pentru a distruge de cîteva ori întreaga planetă. Nu se cunoaște cu exactitate numărul focoaselor nucleare existente, dar se apreciază că Statele Unite și Uniunea Sovietică singure posedă aproximativ 12 000 de asemenea focoase instalate pe arme strategice și aproximativ de 4 ori mai multe instalate pe mijloace tactice, avînd o capacitate de distrugere pentru armele strategice echivalentă cu 1 300 000 de bombe de tipul celei folosite împotriva Hiroshimei, iar în cazul armelor tactice, de aproximativ 50 000 de asemenea bombe [3]. O singură bombă nucleară poate să aibă astăzi o forță explozivă de aproximativ 25 000 000 de tone trinitrotoluen, față de bombele din timpul celui de-al doilea război mondial, care aveau o putere de numai aproximativ 10 tone de trinitrotoluen.

Într-o asemenea situație nu se mai poate vorbi de securitate. Președintele Statelor Unite recunoaște, în acest sens, că „Uniunea Sovietică și Statele Unite au acumulat mii de arme nucleare. Națiunile noastre au astăzi de aproape cinci ori mai multe focoase nucleare pe rachete decît cu opt ani în urmă. Cu toate acestea, securitatea noastră nu a crescut, din contră, cursa înarmărilor nu a făcut decît să mărească riscul conflictului" [4].

Că înarmările nu duc la întărirea securității, ci, dimpotrivă, la diminuarea ei o demonstrează cu prisosință faptul că în perioada postbelică am asistat la un șir aproape neîntrerupt de războaie, ale căror victime se cifrează la milioane. Profesorul maghiar Istvan Kende apreciază că în perioada postbelică au avut loc 97 de războaie, din care cel puțin 10 au fost de dimensiuni importante, iar dacă nici un război dintre acestea nu a reprezentat o confruntare directă între marile puteri, nu se poate ignora faptul că acestea au fost în mai multe cazuri direct implicate în conflicte, iar în majoritatea lor copleșitoare, mijloacele de ducere a războiului au provenit de la ele. Este, în acest context, demn de menționat că profesorul american Quincy Wright a calculat că în perioada 1900—1941 au avut loc doar 24 de războaie.

---

[3] *The Defence Monitor*, vol. 3, nr. 7, august 1974, și *World Armament and Disarmament*, S.I.P.R.I. Yearbook 1976.

[4] Discurs pronunțat de președintele S.U.A., Jimmy Carter, la 17 martie 1977 la Organizația Națiunilor Unite.

Scanned with OKEN Scanner

Cursa înarmărilor nucleare reprezintă principala amenințare la adresa securității și principalul factor de frînare a dezvoltării armonioase multilaterale a raporturilor dintre statele lumii. Arma nucleară, chiar neexplodată, reprezintă o gravă amenințare pentru omenire, periclitînd supraviețuirea ei, în cadrul doctrinei genocide a disuasiunii nucleare, împiedică eforturile de creare a unui mediu internațional de securitate, pe care progresul societății contemporane îl reclamă.

În aceste condiții, singura alternativă la distrugerea totală o constituie încetarea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării generale și complete.

Cursa calitativă a înarmărilor și dezarmarea

Se conturează în lume un consens cvasiunanim asupra nocivității cursei înarmărilor, asupra faptului că aceasta afectează în mod negativ dezvoltarea economică și socială a statelor, aduce prejudicii mari cooperării internaționale și, mai mult decît atît, amenință pacea și securitatea internațională. La înțelegerea consecințelor cursei înarmărilor, o contribuție de seamă a avut și inițiativa României, care a înscris pe ordinea de zi a Adunării Generale a O.N.U. încă în anul 1970 problema consecințelor economice și sociale ale cursei înarmărilor și cheltuielilor militare și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității internaționale. La cererea Adunării Generale, secretarul general al O.N.U. a pregătit, cu sprijinul unor grupuri de experți-consultanți, două rapoarte pe această temă, unul în anul 1971 și altul în anul 1977 [5].

De ce, totuși, cursa înarmărilor continuă într-un ritm accelerat ? De ce nu s-a reușit încă, în ciuda tuturor eforturilor, să se pună capăt acestui flagel ?

Factorii care contribuie la accelerarea continuă a cursei înarmărilor sînt multipli. Nu intenționăm să ne oprim asupra multitudinii factorilor, ci vrem, în cele ce urmează, să subliniem mecanismul intern al cursei

[5] *Economic and Social Consequenses of the Arms Race and of Military Expanditures.* Sales Nr. E. 72. IX. 16 și A/32/88 și Cor. 1.

Scanned with OKEN Scanner

înarmărilor, spre a evidenția că dezarmarea generală este singura soluție la eforturile de oprire a spiralei înarmărilor.

Cursa contemporană a înarmărilor, fenomen planetar, care include aproape fără excepție toate regiunile lumii, inclusiv oceanele și spațiul extraatmosferic, este prin excelență o cursă tehnologică. Aceasta este trăsătura sa fundamentală, care determină, în ultimă instanță, accelerarea ei ascendentă. Cursa înarmărilor între principalele puteri militare domină cursa mondială a înarmărilor atît prin cantitatea resurselor pe care le absoarbe (peste 3/4 din totalul cheltuielilor militare), cît și prin pericolul distrugerii totale pe care îl generează. Ea constituie motorul care pune în mișcare cursa mondială a înarmărilor, atît datorită monopolului acestor state în cercetarea și dezvoltarea de tehnologii militare avansate, cvasimonopolului lor în producția și exportul mondial de armament modern, cît și datorită caracterului global al strategiei lor politice și militare. Arsenalele militare ale acestor puteri, datorită faptului că, din punct de vedere cantitativ, au atins de mult nivelul saturației, se dezvoltă de acum îndeosebi pe latura calitativă, care face ca noile sisteme de arme să fie mai complexe și mai distrugătoare.

În condițiile cursei cantitative a înarmărilor, cînd progresul tehnic este lent și fără consecințe majore imediate, efortul care se face este, în general, de a egala stocurile de arme sau ritmurile de creștere a forțelor potențialului eventualilor adversari. În tot cazul, de obicei se ajunge la saturație. În condițiile cursei tehnologice a înarmărilor însă, cînd inovația tehnică este extrem de rapidă, factorul hotărîtor al efortului militar nu este atît forța militară la momentul respectiv a adversarului, ci progresele tehnologice pe care acesta le-ar putea obține într-o perioadă de aproximativ 10—15 ani, care este perioada medie de gestație a unei noi arme în zilele noastre. O asemenea cursă a înarmărilor, orientată spre perfecționarea calitativă pe o lungă perioadă de timp, nu poate decît să se accelereze ; într-o asemenea cursă, realitățile curente ale vieții internaționale, îmbunătățirea climatului internațional, de exemplu, nu au nici un efect asupra ritmului acesteia, în sensul încetării ei, în schimb, orice înrăutățire a situației internaționale poate și de obicei provoacă o intensificare a cursei. De ase-

Scanned with OKEN Scanner

menea, logica competiției tehnologice a înarmărilor are de multe ori în vedere realizările prezente sau viitoare ale tehnologiei militare în general, nu în mod necesar a potențialului adversar, și, ca atare, aceeași echipă care a produs o nouă armă trece la lucru pentru a produce contraarma respectivei arme, existînd certitudinea, în virtutea aceleiași logici, că o armă similară va fi sau va putea fi produsă și de partea adversă.

Rezultatele eforturilor de cercetare-dezvoltare militară nu au întîrziat să se arate. A avut loc în fapt o revoluție în sfera tehnicii militare, atît nucleare, cît și clasice, influențînd adînc situația strategică și potențialul de distrugere în lume. Efectul cumulat al perfecționării tehnice a armamentelor însă îl constituie apariția unor noi doctrine militare, bazate pe posibilitatea folosirii noilor arme nucleare și, în consecință, reclamînd producerea și amplasarea lor.

Cursa înarmărilor este un proces complex, la care concură o varietate de forțe care acționează conjugat, și înlăturarea uneia sau unora dintre ele nu este suficientă pentru oprirea acesteia. Din contră, în condițiile cursei calitative a înarmărilor, măsurile de limitare cantitativă pot, în loc să încetinească cursa, să o redirecționeze sau să o accelereze și mai mult pe latura ei calitativă. Astfel, în cursul deceniului trecut, arsenalele militare ale principalelor puteri au fost înzestrate cu rachete balistice intercontinentale, care pot fi lansate de pe uscat și de pe submarine. Au fost, de asemenea, realizate sisteme de supraveghere și transmisiuni de pe sateliți. Imediat după aceasta au fost produse rachetele antirachetă, cărora li s-a răspuns prin realizarea MIRV-urilor, respectiv multiplicarea numărului de focoase nucleare pe fiecare vector în scopul depășirii capacităților sistemelor de apărare antirachetă. Acordurile SALT I dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite, încheiate în 1972, au plafonat numărul bazelor în care puteau fi amplasate aceste sisteme antirachetă, precum și numărul vectorilor, printre altele, cu scopul de a împiedica această tendință. Aceste acorduri — importante, desigur, din punct de vedere politic — nu au reușit nici să oprească și nici să încetinească cursa înarmărilor nucleare, efectul principal fiind acela de a o canaliza pe latura calitativă. Ambele state au continuat programele lor de cercetare-dezvoltare pentru perfecționarea sistemelor antirachetă, iar

Scanned with OKEN Scanner

limitarea la două a bazelor de amplasare de fiecare stat, ulterior reduse la una, nu a avut nici un efect demn de notat asupra producției și instalării de focoase multiple pe vectori. În fapt, numărul focoaselor nucleare ale acestor două state a crescut de la 3 700 în anul 1970 la aproape 12 000 în 1976, în ciuda faptului că numărul vectorilor a rămas relativ neschimbat. Pasul următor al cursei tehnologice l-a constituit producția MARV-urilor — rachete cu focoase multiple care își pot schimba traiectoria în deplasarea spre obiectiv, făcînd și mai dificilă apărarea antirachetă. Această inovație tehnică combinată cu creșterea preciziei sistemelor de ghidare permite folosirea acestor arme în cadrul doctrinei „contraforță", care are în vedere atacarea forțelor și instalațiilor militare ale părții adverse la începutul ostilităților, pentru obținerea unui avantaj militar imediat, sau folosirea acestor arme în cadrul unui război nuclear limitat. O asemenea doctrină duce în mod obiectiv la creșterea riscului folosirii armei nucleare în conflicte.

De fapt, perfecționarea calitativă a armamentelor are ca efect constant creșterea pericolului războiului nuclear. Printre noile arme care reținem în prezent atenția figurează racheta de croazieră și bomba cu neutroni.

Racheta de croazieră este în esență un avion fără pilot, echipat cu o încărcătură nucleară sau clasică. Modelele existente au o rază de acțiune de cîteva mii de kilometri și sisteme de ghidare de mare precizie, care reajustează traiectoria la anumite intervale, comparînd profilul terenului cu o hartă. Precizia, în acest fel, este independentă de distanță. Costul rachetei de croazieră se estimează a fi cu mult mai mic decît cel al rachetei balistice intercontinentale, cu toate consecințele care decurg din aceasta. Pe planul negocierilor de dezarmare, de pildă, un acord de reducere a cheltuielilor militare neînsoțit de prevederi precise privind reducerea armamentelor s-ar putea să nu aibă ca efect o măsură de dezarmare, chiar dacă ar avea o mare importanță pentru ușurarea poverii înarmărilor.

Despre bomba cu neutroni se discută mult acum, numeroase luări de poziții relevînd că aceasta este o armă imorală, datorită faptului că distruge viața fără însă a produce pagube materiale semnificative. Ceea ce ni se pare însă că nu a fost subliniat suficient este faptul că această armă, lansată cu o mare precizie și

Scanned with OKEN Scanner

avînd efecte colaterale limitate în timp și în spațiu, face folosirea ei în conflicte armate mai „acceptabilă", astfel că decizia de a o folosi și, respectiv, de a trece de la războiul convențional la războiul nuclear va fi luată mai ușor, iar odată arma nucleară folosită, pericolul escaladării spre un război nuclear total devine aproape iminent.

Înțelegerea fenomenului complex al cursei înarmărilor este indispensabilă pentru realizarea dezarmării. Voința politică a statelor de a trece la dezarmare este o precondiție esențială, dar o serie de alte condiții sînt indispensabile și numai acționînd pe un front larg, atacînd toți pilonii de sprijin ai cursei înarmărilor, menținînd constant sub control toate pîrghiile care alimentează și accelerează cursa înarmărilor este posibilă realizarea de progrese spre oprirea și, în ultimă instanță, inversarea cursei. Concluzia firească ce se impune este aceea a necesității abordării cuprinzătoare a dezarmării.

Controlul armamentelor și dezarmarea

Nu se poate spune că pînă astăzi nu s-au depus eforturi în vederea dezarmării. Din contră, o mare cantitate de energie, în special intelectuală, a fost consumată în acțiunile vizînd realizarea dezarmării. Trebuie însă recunoscut că rezultatele obținute sînt mult prea modeste. Acordurile încheiate nu au reușit să afecteze cursa înarmărilor în sensul încetinirii ei.

Eforturile de dezarmare din ultimul deceniu și jumătate s-au caracterizat prin prioritatea acordată măsurilor parțiale de dezarmare și prin accentul pus pe relaxarea încordării din relațiile internaționale, presupunîndu-se că, înlăturînd suspiciunile reciproce și mărind încrederea între state, riscul unui nou război se va diminua și, în același timp, se vor înlătura factorii care alimentează cursa înarmărilor. Este adevărat că destinderea ce s-a produs în relațiile internaționale în ultimii ani a avut un efect pozitiv asupra prevenirii războiului nuclear, asupra pericolului escaladării conflictelor locale într-o conflagrație mondială și, în general, a favorizat dialogul, cooperarea și schimburile dintre state. Dar cursul spre destindere este extrem de fragil încă și continuă să fie erodat de continuarea cursei înarmărilor, a înarmărilor

Scanned with OKEN Scanner

nucleare îndeosebi. Este nu numai regretabil, ci și dăunător că, deși cursa înarmărilor a continuat neafectată, o anumită propagandă care a însoțit modestele acorduri încheiate în ultimii ani pe teme la periferia vertiginoasei competiții a înarmărilor încearcă să acrediteze ideea că de fapt se fac progrese constante spre dezarmare, că pacea este din ce în ce mai stabilă, ceea ce induce popoarele în eroare, le slăbește vigilența și se răsfrînge negativ asupra eforturilor de dezarmare.

Abandonarea negocierilor cu privire la elaborarea unui tratat de dezarmare generală și completă și orientarea eforturilor spre teme de importanță periferică constituie una din cauzele lipsei de rezultate în negocierile de dezarmare. Cu toate că dezarmarea generală a fost acceptată ca obiectiv central al eforturilor de dezarmare, negocierile ca atare au fost dominate de concepția „controlului armamentelor", care, în esență, vizează reducerea posibilității izbucnirii războiului și limitarea efectelor sale în caz că aceasta s-ar întîmpla [6]. Ca atare, „controlul armamentelor" nu urmărește dezarmarea propriu-zisă, care în sensul cel mai larg înseamnă sistarea înarmărilor și eliminarea armelor, dar ca proces implică reducerea armamentelor și include măsuri de limitare și de reglementare a producției sau folosirii armelor, atît din punct de vedere cantitativ, cît și calitativ.

Strategia dezarmării generale și complete

Progresul spre dezarmare necesită elaborarea unui plan general de acțiune, a unei strategii a dezarmării pornind de la evaluarea realistă a problemelor implicate și a forțelor care alimentează cursa înarmărilor. Aceasta presupune definirea priorităților, stabilirea obiectivelor și adoptarea de programe de măsuri parțiale și a unor termene de realizare a acestora. O asemenea strategie ar constitui un cadru global pentru coordonarea inițiativelor și măsurarea progresului realizat.

[6] A se vedea *Arms control and national security*, United States Arms Control and Disarmament Agency, Second Edition, 1970.

Scanned with OKEN Scanner

Strategia dezarmării generale și complete trebuie să cuprindă *toate tipurile de arme*, dar prioritatea absolută trebuie acordată dezarmării nucleare, nu numai datorită pericolului distrugerii totale care planează asupra omenirii de trei decenii, ci și, în primul rînd, datorită faptului că revoluția tehnologică în sfera armelor nucleare și a mijloacelor de transport la țintă, precum și doctrinele strategice și tactice pe care aceasta le generează ne duc într-o fază de risc sporit.

Întrucît este de neconceput o societate în care un număr restrîns de state posedă cele mai redutabile și mai perfecționate mijloace de distrugere și altele nu, strategia dezarmării trebuie să cuprindă *toate statele*. Nu vrem prin aceasta să lăsăm a se înțelege că, dacă unele state nu posedă un tip avansat de armă, arma nucleară de exemplu, ele trebuie să o procure. Din contră, credem că o anumită raționalitate în sensul restrîngerii este preferabilă, dar aceasta în condițiile angajării unor negocieri responsabile din partea deținătorilor unor astfel de arme, în scopul eliminării lor din arsenalele naționale. În cazul armelor nucleare, numai dezarmarea nucleară poate opri proliferarea orizontală a acestor arme.

Cursa planetară a înarmărilor fiind generată și alimentată de cursa dintre marile puteri militare, aceste puteri poartă o *răspundere* deosebită pentru stăvilirea și inversarea ei.

Dezarmarea generală și completă trebuie să rămînă *obiectivul final*. Realizarea lui presupune, ca mijloc și precondiție, încheierea de acorduri care să restrîngă efectiv și substanțial cursa înarmărilor. Asemenea acorduri trebuie să fie concepute și înscrise într-un program general și să se refere, cu prioritate, la armamente de importanță militară centrală.

Strategia generală a dezarmării ar urma să orienteze eforturile statelor în două direcții principale : restrîngerea cursei calitative și cantitative a înarmărilor și reducerea substanțială a cheltuielilor militare.

În domeniul prioritar al armelor nucleare, România consideră că următoarele măsuri trebuie în mod necesar adoptate :

— asumarea angajamentului solemn de nefolosire a armelor nucleare ;

Scanned with OKEN Scanner

— interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state ;

— retragerea armamentului nuclear de pe teritoriul altor state ;

— încetarea perfecționării, experimentării și producției armelor nucleare și a mijloacelor de transport la țintă ;

— încetarea producției de materiale fisionabile cu destinație militară, trecerea materialelor existente spre folosire în scopuri pașnice și transferarea unei cotepărți în vederea utilizării de către toate statele, în cadrul unei largi cooperări internaționale ;

— reducerea și lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare și mijloace de transport la țintă existente ;

— interzicerea totală a armelor nucleare.

Ca un pas imediat, statelor posesoare de arme nucleare le incumbă datoria de a se angaja că nu vor recurge niciodată și în nici o împrejurare la folosirea armelor nucleare sau la amenințarea cu folosirea lor împotriva statelor ce nu dețin asemenea arme, participante la Tratatul de neproliferare.

În domeniul celorlalte arme de distrugere în masă se impune realizarea unui acord internațional prin care să se interzică proiectarea și fabricarea a noi tipuri de arme de distrugere în masă, noi sisteme de asemenea arme, să se interzică și să se distrugă stocurile existente de astfel de arme. Interzicerea trebuie să se refere și la acele arme care sînt în prezent în stadiu de proiect. Avînd în vedere importanța cercetării și dezvoltării în procesul accelerării cursei înarmărilor, apare indispensabilă interzicerea în viitor a oricăror cercetări pentru inventarea și punerea la punct a unor arme noi de distrugere în masă.

În strategia dezarmării generale, un loc important trebuie să-l ocupe și măsurile parțiale, măsurile de dezarmare și dezangajare regională, precum și alte măsuri de întărire a încrederii între state. Printre acestea ar putea figura :

— crearea de zone de pace și colaborare, lipsite de arma nucleară ;

— retragerea în teritoriul frontierelor naționale a trupelor străine, a armamentului și a altor mijloace de luptă ale acestora și demobilizarea trupelor retrase ;

Scanned with OKEN Scanner

— lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine ;
— reducerea treptată a trupelor și armamentelor aflate în dotarea armatelor naționale ;
— renunțarea la efectuarea în apropierea frontierelor sau pe teritoriile altor state a manevrelor militare, în primul rînd a celor multinaționale, a concentrărilor de trupe, precum și la demonstrații de forță îndreptate împotriva altor state ;
— încheierea unor angajamente sau acorduri pentru prevenirea atacurilor prin accident, eroare de calcul sau lipsă de comunicații.

Reducerea substanțială a cheltuielilor militare ale tuturor statelor, îndeosebi și în primul rînd ale statelor mari puternic înarmate, se impune ca o sarcină urgentă. Paralel cu aceasta, este necesar să se ia măsuri pentru trecerea industriilor și instalațiilor militare la activități civile. Acordurile care se vor încheia privind reducerea cheltuielilor militare trebuie să conțină măsuri de reducere treptată, dar însemnată a acestor cheltuieli, pe baza unui program calendaristic, stabilindu-se, în același timp, criterii și proporții de reducere, astfel ca ele să fie ireversibile și ca mijloacele obținute prin aceste reduceri să fie de fapt alocate unor scopuri pașnice, inclusiv alocarea unei părți din aceste fonduri pentru asistență internațională țărilor în curs de dezvoltare, și în special acelora care depun ele însele un mare efort propriu pentru a se dezvolta. Reducerea bugetelor militare apare, în acest fel, ca un element important în relația triunghiulară securitate—dezarmare—dezvoltare. Diminuarea cheltuielilor militare, ca măsură de dezarmare, trebuie să se refere la reducerea efectivă a componentelor centrale ale spiralei înarmărilor, evitîndu-se, în acest chip, ca ea să fie folosită pentru accelerarea cursei calitative a înarmărilor.

Astfel concepută, strategia dezarmării subliniază importanța *corelării* măsurilor de dezarmare. Un program dinamic de dezarmare ar putea include elemente de condiționare reciprocă a variatelor măsuri. Astfel, acordurile ținînd de domeniul întăririi încrederii între state ar putea include în mod specific prevederi privind reducerea unor armamente, iar acordurile de reducere efectivă a armamentelor ar putea să prevadă măsuri de reducere corespunzătoare a cheltuielilor militare ale statelor. Un exemplu al unei atari abordări poate fi găsit

Scanned with OKEN Scanner

în proiectul de Protocol adițional la Tratatul de neproliferare a armelor nucleare prezentat de un grup de state nenucleare, inclusiv România, la Conferința pentru reexaminarea modului de aplicare a tratatului, care a avut loc în mai 1975 la Geneva. Acest protocol preconiza reducerea plafoanelor stabilite prin acordul de la Vladivostok din 1974 dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite atît în privința numărului vehiculelor de transport strategice cu arme nucleare, cît și în privința numărului vehiculelor echipate cu MIRV cu 50% de îndată ce numărul părților la Tratatul de neproliferare a armelor nucleare atingea cifra 100 și în continuare plafoanele să se reducă cu 10% de fiecare dată cînd încă zece state deveneau parte la tratat.

O componentă importantă a strategiei dezarmării generale o constituie *verificarea, controlul* îndeplinirii stricte a acordurilor încheiate. Participarea unui stat la un tratat de dezarmare presupune convingerea sa că aceasta îi mărește gradul de securitate în comparație cu alternativa rămînerii în afara lui. Prezumția în această ipostază este că o violare a tratatului reprezintă un act neintențional și, în consecință, ușor remediabil. Violarea conștientă însă trebuie să însemne că beneficiile rezultate dintr-un asemenea act depășesc cu mult pe cele rezultînd din participarea la tratat și o asemenea situație va reclama o examinare atentă. Importanța verificării transpunerii stricte în viață a spiritului și literei tratatelor încheiate crește pe măsură ce se înaintează în procesul dezarmării, întrucît la un nivel foarte scăzut de armamente orice violare are implicații cu mult mai mari decît în situația suprasaturației capacității de distrugere.

Înfăptuirea deziderатului vital al întregii omeniri de a se elimina pericolul războiului reclamă trecerea neîntîrziată la adoptarea măsurii radicale, care este dezarmarea generală și completă. Situația existentă pe planul înarmărilor, primejdiile fără precedent care amenință speța umană impun — ca o sarcină fundamentală de primă urgență — reluarea tratativelor în vederea încheierii unui tratat de dezarmare generală și completă, sub un control internațional strict și eficace.

În conformitate cu poziția sa de principiu, România consideră că negocierile privind elaborarea tratatului de dezarmare generală și completă, ca, dealtfel, și tratativele referitoare la celelalte domenii și componente ale

Scanned with OKEN Scanner

dezarmării trebuie să reflecte cerințele democratizării vieții internaționale, care postulează participarea tuturor statelor, în condițiile deplinei egalități în drepturi. Este de neimaginat încheierea și aplicarea unui astfel de tratat fără participarea activă și respectarea intereselor tuturor țărilor.

Universalitatea eforturilor pentru realizarea dezarmării generale

Așa cum s-a arătat mai sus, realizarea dezarmării generale și complete presupune participarea efectivă a tuturor statelor. Dar aceasta nu este suficient. „Aceste probleme — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în raportul prezentat la cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român — sînt de o mare importanță și actualitate ; ele privesc deopotrivă toate popoarele, fie ele mari sau mici, masele largi populare de pretutindeni și de aceea nu pot fi soluționate în dosul ușilor capitonate. Dezarmarea este problema popoarelor înseși și acestea au dreptul de a ști — și trebuie să știe — cum se acționează în această direcție, pentru a-și putea spune cuvîntul asupra măsurilor ce se cuvin luate“ [7].

Este, în acest sens, de subliniat că opinia publică, conștiința solidarității umane s-au manifestat în decursul anilor cu o deosebită vigoare. Nu se poate, de exemplu, ignora faptul că asemenea acorduri cum sînt, de exemplu, Protocolul de la Geneva din 1925 privind interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare, precum și a mijloacelor bacteriologice de luptă sau Tratatul din 1963 cu privire la interzicerea experiențelor nucleare în trei medii au fost încheiate în bună măsură ca urmare a presiunii maselor populare.

Trebuie întreprinse acțiuni pentru o informare obiectivă a popoarelor asupra situației reale în sfera armamentelor și negocierilor de dezarmare, pentru a se împrăștia orice iluzie privind posibilitatea menținerii păcii internaționale, a dezvoltării pașnice în condițiile continuării

---

[7] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*. vol. 11, București, Editura politică, 1975, p. 42.

Scanned with OKEN Scanner

cursei înarmărilor. O opinie publică bine informată constituie un factor hotărîtor în eforturile de dezarmare. Avînd la origine ideea formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea al partidului, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a hotărît să întreprindă măsuri pentru îmbunătățirea informării guvernelor și opiniei publice mondiale asupra problematicii dezarmării. Ca urmare, printre altele, Centrul O.N.U. pentru dezarmare publică un Anuar al dezarmării și încă o publicație periodică dedicată dezarmării.

Avînd în vedere importanța deosebită a științei și tehnologiei în accelerarea cursei înarmărilor, o răspundere aparte în realizarea dezarmării revine oamenilor de știință. Este timpul ca problema eticii cercetării științifice să fie abordată în modul cel mai serios la toate nivelurile. Este, credem, oportună elaborarea în acest sens a unui cod de conduită similar cu jurămîntul hipocratic, care să orienteze oamenii de știință spre cercetare în conformitate cu necesitățile de dezvoltare ale omenirii, și nu în scopul distrugerii ei.

Participarea efectivă a tuturor statelor și popoarelor la eforturile de dezarmare reclamă o cotitură serioasă în procedurile și cadrul instituțional al negocierilor și deliberărilor de dezarmare. Cu toate că voința politică a statelor este determinantă în trecerea la dezarmare, nu se poate ignora faptul că modul de ducere a negocierilor pînă acum, cadrul acestora, nu au favorizat afirmarea deplină a acelor forțe care ar fi putut contribui la realizarea unor pași concreți pe calea dezarmării.

Dezarmarea generală, și în primul rînd dezarmarea nucleară, problemă vitală a vieții internaționale, constituie o sarcină fundamentală a Organizației Națiunilor Unite. Acest cadru firesc pentru armonizarea eforturilor de dezarmare trebuie corespunzător întărit ca să asigure dezbaterea aprofundată și adoptarea de măsuri efective care să conducă la dezarmarea generală și completă.

Dezarmarea generală și completă este o sarcină urgentă a generațiilor prezente. Trebuie făcut totul pentru a trezi toate conștiințele și a mobiliza toate energiile în scopul trecerii hotărîte la inițierea procesului concret de stăvilire a cursei ruinătoare a înarmărilor și înfăptuire a dezarmării.

Scanned with OKEN Scanner

Adoptarea unor măsuri efective de oprire a cursei înarmărilor nucleare și de dezarmare nucleară — prioritatea priorităților în domeniul negocierilor de dezarmare

Teodor Meleșcanu

Proporțiile astronomice atinse de cursa înarmărilor, consecințele sale deosebit de grave asupra păcii și securității în lume, asupra vieții economice și sociale a tuturor popoarelor fac ca dezarmarea generală și completă, și în primul rînd cea nucleară, să devină una dintre problemele majore ale vieții internaționale. După cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, „ținînd seama de gravitatea situației create, de uriașa competiție militară declanșată pe plan mondial, se impune adoptarea unor măsuri hotărîte care să ducă la eliberarea popoarelor de această grea povară, ca și de spectrul unor noi războaie nimicitoare“ [1].

Importanța și urgența deosebită a adoptării unor măsuri de dezarmare sînt subliniate de faptul că, în cazul în care tendințele actuale se vor menține, la fiecare 15 ani cheltuielile militare se vor dubla, iar în primii ani ai se-

[1] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 83.

Scanned with OKEN Scanner

colului viitor resursele destinate înarmării vor reprezenta echivalentul întregii producții mondiale existente în momentul de față. În același timp, securitatea statelor nu mai poate fi asigurată astăzi prin continuarea cursei înarmărilor. „Lumea a atins de mult timp deja punctul în care securitatea nu mai poate fi concepută decît bazîndu-se pe dezarmare și pe extinderea cooperării internaționale dintre toate statele, în toate domeniile, pe stabilirea de legături reciproc avantajoase, care să permită eliminarea surselor prezente de tensiune și conflict și suprimarea importanței pe care o reprezintă astăzi forța în relațiile internaționale“ [2].

Cursa înarmărilor nucleare și efectele sale profund dăunătoare

1. Cursa înarmărilor nucleare

Apariția armei nucleare a devenit posibilă datorită revoluției tehnico-științifice, în cadrul căreia dezvoltarea impetuoasă a fizicii nucleare, a descifrării tainelor atomului a condus la lansarea, la 6 august 1945, deasupra orașului japonez Hiroshima a primei bombe atomice. Reacția pe care apariția noii arme a trezit-o în opinia publică se datorește faptului că, spre deosebire de toate celelalte arme cunoscute, era pentru prima oară cînd apărea o armă de distrugere în masă de asemenea proporții, care suprima distincția dintre front și spatele frontului, o armă cu efecte neidentificate încă în timp și cu aplicare pe spații foarte întinse, a cărei acțiune se poate extinde și la generațiile viitoare, încă nenăscute, prin mecanismul genetic.

Este lesne de observat că, față de evoluția armamentelor clasice, a căror istorie se întinde pe milenii, arma nucleară, care în decurs de numai 15 ani și-a sporit puterea de 10 000 000 de ori, reprezintă un element calitativ nou, o discontinuitate. Apariția și dezvoltarea sa consti-

[2] *Conséquences économiques et sociales de la course aux armements et des dépenses militaires.* Raportul secretarului general al O.N.U., Doc. O.N.U. A/32/88, 12 august 1977, p. 6.

tuie o schimbare de proporţii, calitativ nouă, care atrage o adevărată mutaţie în raporturile internaţionale.

Într-o perioadă de timp relativ scurtă, cursa înarmărilor nucleare a cunoscut o dezvoltare cantitativă şi calitativă deosebită.

Potrivit datelor furnizate de Institutul internaţional de la Stockholm pentru cercetări asupra păcii, la 1 iulie 1977 S.U.A. dispuneau de 8 500 de dispozitive nucleare explozive, iar U.R.S.S. de 4 000 [3]. Dispozitivele explozive nucleare actuale, deşi cîntăresc numai în jur de 100 kg, faţă de bomba de la Hiroshima, care avea patru tone, au o putere explozivă echivalentă cu cea a 2 000 000 de tone de trinitrotoluen, în comparaţie cu care bomba de la Hiroshima, de 12 000 de tone de trinitrotoluen, par o jucărie. Dezvoltări calitative deosebite au cunoscut şi mijloacele de transportare la ţintă a armelor nucleare, prin creşterea continuă a preciziei acestora. Astfel, racheta „Minuteman MCX", prevăzută să intre în dotarea forţelor armate ale S.U.A. în 1980, lansată la 13 000 km distanţă, poate avea o eroare faţă de ţintă de numai 30 m [4].

2. Consecinţele cursei înarmărilor nucleare

Cursa înarmărilor nucleare are consecinţe profund dăunătoare de ordin politic, economic şi social.

Cele mai grave consecinţe le are cursa înarmărilor nucleare pe plan politic. În condiţiile sporirii continue şi perfecţionării arsenalelor nucleare, conflictele internaţionale, chiar minore, tind să fie exacerbate şi pot degenera, prin implicaţie, într-un război termonuclear nimicitor. În al doilea rînd, în condiţiile în care numai un număr foarte restrîns de state posedă arme nucleare, unele ţări nenucleare, din motive de securitate naţională, sînt obligate să se pună sub protecţia unei puteri nucleare, ceea ce conduce la crearea de sfere de influenţă şi blocuri militare, care contravin cursului internaţional

[3] *World Armaments — The Nuclear Threat*, S.I.P.R.I., Stockholm, 1977, p. 11.

[4] Frank Barnaby. *The Mounting Prospects of Nuclear War*, în *The Bulletin of the Atomic Scientists* nr. 6, iunie 1977, p. 12.

Scanned with OKEN Scanner

spre destindere și imperativului instaurării unui nou tip de relații, a unei noi ordini internaționale.

Această stare de fapt a generat pe plan internațional apariția unui statut politic privilegiat al statelor posesoare de arme nucleare.

Cursa înarmărilor nucleare are consecințe deosebit de grave pe plan economic. În primul rînd, ea constituie o irosire uriașă de resurse și materiale în scopuri neproductive. Astfel, se estimează că, în cazul în care numai 2 000 de tone din materialul fisionabil conținut de armele nucleare actuale ar fi transferate spre utilizări pașnice, aceasta ar putea conduce la producerea a 100 000 de megawați de electricitate, ceea ce ar reprezenta peste jumătate din totalul necesarului de energie electrică al lumii pentru anul 1980 [5]. În al doilea rînd, cursa înarmărilor nucleare are un efect dăunător asupra utilizării pașnice a energiei atomului. Caracterul bivalent al energiei atomice face ca pe plan internațional să se manifeste tendința de blocare a dezvoltării energeticii nucleare, pe motiv că această activitate ar conduce la dobîndirea cunoștințelor necesare pentru producerea armei nucleare. În același timp, prin orientarea celor mai buni cercetători în domeniul fizicii nucleare spre producerea și perfecționarea armelor se aduc grave prejudicii dezvoltării aplicațiilor pașnice. Se estimează că realizarea dezarmării nucleare ar elibera peste 20 000 de fizicieni și ingineri atomiști de înaltă calificare care în prezent lucrează în domeniul militar și care și-ar putea aduce o contribuție decisivă la energetica nucleară pașnică [6].

Cursa înarmărilor nucleare are efecte profund dăunătoare pe plan social, în special în domeniul educației și asistenței sociale. Cheltuielile militare sînt deosebit de mari într-o lume în care 700 000 000 de oameni, deci unul din patru adulți ai planetei, sînt analfabeți. O situație asemănătoare regăsim și în domeniul sănătății, unde totalul sumelor alocate pentru îngrijirea oamenilor reprezintă aproximativ jumătate din cheltuielile militare [7].

Concluzia unanimă care se poate trage este că amploarea cursei înarmărilor, în special a celor nucleare,

---

[5] Vezi Doc. O.N.U. A/32/88, p. 34.

[6] Comunicatul Agenției Internaționale pentru Energia Atomică, Doc. O.N.U. A/32/88/Add. 1.

[7] Ruth L. Sivard. *World Military and Social Expenditures, 1977*, S.U.A., 1977, p. 17.

Scanned with OKEN Scanner

are profunde efecte negative asupra vieții politice, economice și sociale a tuturor popoarelor, contravine eforturilor vizînd edificarea unei noi ordini economice și politice internaționale.

Negocierile de dezarmare nucleară

Deși Carta Organizației Națiunilor Unite a fost semnată la San Francisco la 26 iunie 1945, deci înaintea apariției armelor nucleare, și nu conține referiri exprese la acestea, la prima sa sesiune, Adunarea Generală avea să dedice prima sa rezoluție dezarmării nucleare. Prin rezoluția 1 (1) din 24 ianuarie 1946 a fost creată Comisia pentru energia atomică, a cărei sarcină era de a prezenta propuneri concrete pentru eliminarea armei atomice din arsenalele statelor [8]. Începînd de la această dată și pînă azi, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat 81 de rezoluții referitoare la dezarmarea nucleară. Discuții intense s-au purtat pe această temă în cadrul Comisiei pentru energia atomică, a Comitetului celor 18 state pentru dezarmare, transformat apoi în Conferința Comitetului pentru dezarmare, al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, al negocierilor de la Viena pentru reducerea trupelor și armamentelor în Europa centrală, al negocierilor bilaterale dintre U.R.S.S. și S.U.A. privind limitarea armamentelor strategice (S.A.L.T.). Rezultatul acestor peste 30 de ani de negocieri și de discuții interminabile a fost rezumat de secretarul general al O.N.U., Kurt Waldheim, în introducerea sa la primul Anuar al O.N.U. dedicat dezarmării astfel: „De-a lungul anilor s-a încheiat un anumit număr de acorduri internaționale de control al înarmărilor și de dezarmare, care, cu toată importanța lor, nu au condus la încetarea cursei înarmărilor, nici la realizarea de progrese spre o dezarmare reală, sub un control internațional efectiv. Lumea continuă să suporte povara și pericolele care decurg din cursa înarmărilor, masivă și în continuă creștere" [9].

---

[8] *The United Nations and Disarmament, 1945—1970*, New York, 1970, p. 2.

[9] *The United Nations Disarmament Yearbook*, vol. I, 1976, p. 3.

Scanned with OKEN Scanner

Se poate, astfel, aprecia că acordurile încheiate nu au atacat problemele de bază pe care le ridică accelerarea cursei înarmărilor, nu au avansat cîtuşi de puţin către o soluţie [10]. Cu toate acestea, nu trebuie ignorat faptul că acordurile încheiate [11] au avut şi unele efecte pozitive, printre care acela de a menţine trează ideea necesităţii unor eforturi în domeniul dezarmării nucleare şi mai ales de a demonstra că nu există obstacole tehnice în calea dezarmării nucleare [12] şi că ceea ce este determinant este voinţa politică a statelor, al cărei rol este fundamental în declanşarea procesului respectiv.

Principalele concluzii care se pot trage, chiar dintr-o analiză sumară a acestor acorduri, sînt că rezultatele negocierilor privind dezarmarea nucleară sînt modice dacă le comparăm cu proporţiile şi ritmul cursei înarmărilor nucleare şi, în al doilea rînd, că, pe măsura trecerii timpului, abordarea tematicii dezarmării nucleare a scăzut continuu, practic astăzi nemaifiind negociate măsuri de dezarmare nucleară în nici un for internaţional multilateral, nici în cadrul O.N.U. şi nici în afara sa, deşi importanţa şi prioritatea măsurilor de dezarmare nucleară sînt recunoscute de toate statele.

---

[10] Constantin Ene. *Înfăptuirea dezarmării — cerinţă primordială a noii ordini internaţionale*, în *Către o nouă ordine internaţională*, Bucureşti, Editura politică, 1976, p. 12.

[11] Principalele acorduri ce privesc cursa înarmărilor nucleare sînt: Tratatul privind Antarctica, semnat la Washington la 1 decembrie 1973, prin care această zonă este denuclearizată; Tratatul privind interzicerea experienţelor cu arma nucleară în atmosferă, spaţiul cosmic şi sub apă, semnat la Moscova la 5 august 1963; Tratatul cu privire la principiile care guvernează activităţile statelor în explorarea şi utilizarea spaţiului extraatmosferic, inclusiv Luna şi celelalte corpuri cereşti, semnat la Londra, Moscova şi Washington la 27 ianuarie 1967, prin care se interzice amplasarea de arme nucleare în spaţiul cosmic; Tratatul privind interzicerea armelor nucleare în America Latină (Tratatul de la Tlatelolco), semnat la Mexico-City la 14 februarie 1967, prin care se creează o zonă denuclearizată pe continentul latino-american; Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare, semnat la Londra, Moscova şi Washington la 1 iulie 1968; Tratatul cu privire la interzicerea amplasării de arme nucleare şi alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor şi oceanelor, precum şi în subsolul acestora, semnat la Londra, Moscova şi Washington la 11 februarie 1971. Pe lîngă aceste acorduri multilaterale, între S.U.A. şi U.R.S.S. au fost încheiate acorduri bilaterale cunoscute sub numele de acordurile S.A.L.T.

[12] Roger Mayer. *Vers le désarmement; étapes, projets, problèmes*, Paris, 1973, p. 200.

Scanned with OKEN Scanner

Necesitatea adoptării unor măsuri efective de dezarmare nucleară

Dezvoltarea rapidă și perfecționarea continuă a arsenalelor nucleare, în paralel cu lipsa unor rezultate concrete de dezarmare nucleară, nu a lăsat indiferentă opinia publică internațională, statele mici și mijlocii neposesoare de arme nucleare, care s-au pronunțat cu hotărîre pentru interzicerea utilizării armelor nucleare, sistarea producției și distrugerea stocurilor existente.

Popoarele au devenit tot mai conștiente de faptul că destinderea internațională nu poate fi consolidată și dezvoltată dacă nu se pune capăt cursei înarmărilor, dacă nu se inițiază un proces viguros de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară [13]. Unul din principalele rezultate ale acestui proces de conștientizare îl reprezintă acreditarea tot mai largă a ideii că negocierile de dezarmare nucleară nu pot și nu trebuie să constituie un apanaj exclusiv al marilor puteri sau al alianțelor militare, ci prezintă interes pentru toate statele, în primul rînd pentru statele neposesoare de arme nucleare, a căror securitate este cel mai mult amenințată de eventuala utilizare a unor asemenea arme.

1. Necesitatea dezarmării nucleare și fundamentul său

Din punctul de vedere al eticii relațiilor internaționale, dezarmarea nucleară constituie o obligație elementară a tuturor statelor, de îndeplinirea căreia depinde însăși existența civilizației în formele pe care le cunoaștem astăzi.

În al doilea rînd, în condițiile în care în lume se acționează cu insistență în favoarea instaurării unei noi ordini internaționale, a unor relații de tip nou între state, din care să fie excluse forța și amenințarea cu forța, existența și dezvoltarea arsenalelor nucleare — expresia cea

---

13 *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 22.

Scanned with OKEN Scanner

mai brutală a forței — reprezintă o încălcare flagrantă a înseși principiilor noii ordini internaționale.

În același timp, datorită caracterului bivalent al energiei nucleare — sursă de energie pașnică, dar și armă de distrugere în masă — și încercărilor care se fac pe plan internațional de a restrînge accesul la tehnologia pașnică a atomului sub pretextul evitării proliferării armelor nucleare, scoaterea în afara legii a armelor nucleare ar reprezenta și o măsură de extremă importanță pentru progresul economic și social al tuturor statelor, în primul rînd al celor în curs de dezvoltare, pentru amplificarea deosebită a cooperării internaționale în folosirea pașnică a atomului.

Merită, totodată, a fi subliniat că dispariția categoriilor de state posesoare de arme nucleare și neposesoare de asemenea arme, în urma procesului dezarmării nucleare, va reprezenta un pas important pe calea democratizării relațiilor internaționale, a înfăptuirii în practică a principiului egalității în drepturi a statelor.

Pe planul dreptului este important de subliniat că dezarmarea nucleară reprezintă, pentru statele posesoare de asemenea arme părți la Tratatul de neproliferare, o obligație juridică de prim ordin. Acestea s-au obligat să continue cu bună-credință negocieri pentru adoptarea unor măsuri efective de încetare a cursei înarmărilor și de dezarmare nucleară la o dată cît mai apropiată [14].

3. Prioritatea măsurilor de dezarmare nucleară

Natura și caracterul deosebit de periculos al armelor nucleare, imensa capacitate de distrugere a arsenalelor existente de asemenea arme, grava amenințare pe care o reprezintă pentru însăși existența civilizației umane determină ca, în cadrul procesului dezarmării generale și complete, dezarmarea nucleară să dețină o prioritate absolută, să reprezinte un adevărat „nod gordian", de a cărui rezolvare depinde înregistrarea de progrese pe calea eliberării omenirii de coșmarul armamentelor. Încercarea de a acționa pentru dezarmarea convențională fără adop-

[14] Articolul VI al Tratatului cu privire la neproliferarea armelor nucleare.

Scanned with OKEN Scanner

tarea cu prioritate a unor măsuri de dezarmare nucleară nu ar face decît să adîncească dezechilibrul de securitate între statele deținătoare de arme nucleare și cele neposesoare de asemenea arme. O asemenea abordare ar conduce deci nu la sporirea securității internaționale, ci a dezechilibrului, ceea ce ar putea prejudicia grav pacea și securitatea internațională. De aceea, România s-a pronunțat și se pronunță cu consevență și fermitate ca în cadrul negocierilor de dezarmare să se asigure cea mai înaltă prioritate dezarmării nucleare.

Modul de abordare și obiectivele procesului dezarmării nucleare

Avînd în vedere că în inițierea negocierilor de dezarmare nucleară rolul fundamental revine deciziei politice a tuturor statelor, în primul rînd a celor posesoare de arme nucleare, abordarea dezarmării nucleare impune la ora actuală o *reafirmare clară a obiectivelor statelor în acest domeniu,* căci atacarea problematicii dezarmării nucleare fără o perspectivă clară, la întîmplare, nu poate conduce la nici un rezultat concret.

Fără un angajament politic serios de a se trece la negocieri efective de dezarmare, pe baza unor obiective clare și precise, nu se poate concepe declanșarea unui autentic proces de dezarmare nucleară. Aceasta este cu atît mai necesar cu cît în ultima perioadă se fac încercări de a se acredita ideea posibilității utilizării armelor nucleare.

Desigur, problemele dezarmării nucleare sînt complexe și afectează în cea mai mare măsură securitatea tuturor statelor lumii, posesoare sau neposesoare de asemenea arme. De aceea, apreciem că atacarea lor trebuie făcută în baza unui *program complex de măsuri concrete,* eșalonat în timp, al cărui obiectiv final să-l constituie eliminarea totală a armelor nucleare din arsenalele statelor. Eforturile, ca și rezultatele concrete ale diferitelor măsuri se vor condiționa reciproc, cu efecte benefice pe ansamblu. Abordarea numai a anumitor măsuri specifice de dezarmare nucleară, rupte din contextul perspectivei integrate a eliminării complete a armelor atomice, nu poate conduce la rezultatul final scontat : lichi-

Scanned with OKEN Scanner

darea definitivă a acestor arme şi, prin implicaţie, izbăvirea omenirii de primejdia unui cataclism nuclear. De exemplu, interzicerea tuturor experienţelor cu arma nucleară, fără a fi încadrată într-un program de dezarmare nucleară generală şi completă, nu ar face decît să consacre pentru totdeauna actuala situaţie de fapt, în care unele state posedă arme nucleare în cantităţi uriaşe, altele mai puţine, iar marea majoritate deloc. Conceput însă ca un prim pas pe calea eliminării tuturor armelor nucleare, în cadrul unui program care să conducă la eliminarea tuturor armelor nucleare, interzicerea experienţelor nucleare constituie un pas de cea mai mare importanţă în procesul dezarmării nucleare.

Schema unui program complex de dezarmare nucleară

Pornind de la considerentele expuse mai sus, se poate concepe schema unui program complex de măsuri de dezarmare nucleară, care ar cuprinde atît măsuri de natură să contribuie la creşterea încrederii între state, cît şi măsuri practice de dezarmare nucleară efectivă. În acest fel, măsurile ar putea fi astfel grupate :

1. Interzicerea utilizării armelor nucleare

În condiţiile existenţei în lume a unor arsenale nucleare a căror putere însumată este suficientă pentru a distruge de mai multe ori întregul glob pămîntesc şi a posibilităţilor ca ele să fie folosite, este evident că prima măsură care trebuie adoptată este cea a interzicerii utilizării acestor arsenale.

Există cel puţin patru modalităţi de abordare şi soluţionare a problemei.

a) *Interzicerea universală a utilizării armelor nucleare*

Practic, de la apariţia armei nucleare, ideea interzicerii utilizării acesteia a fost avansată cu stăruinţă. La cea de-a XVI-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U.,

Scanned with OKEN Scanner

Etiopia, împreună cu alte 11 state africane și asiatice, a propus interzicerea utilizării armelor nucleare și încheierea unei convenții internaționale în acest scop.

Adunarea Generală avea să adopte, în urma acestei inițiative, rezoluția 1 653 (XVI) din 24 noiembrie 1961, prin care utilizarea armelor nucleare este declarată ca fiind contrară spiritului și literei Cartei O.N.U., constituind o violare a acesteia și o crimă gravă împotriva omenirii și a civilizației. Convenția internațională propusă însă pentru a da efectul juridic necesar acestei declarații nu a fost negociată. În 1967, U.R.S.S. avansa, tot în cadrul O.N.U., proiectul unei Convenții cu privire la interzicerea utilizării armelor nucleare. În 1972, tot la inițiativa U.R.S.S., pe ordinea de zi a Adunării Generale era înscris punctul intitulat „Neutilizarea forței în relațiile internaționale și interzicerea permanentă a folosirii armelor nucleare". Rezoluția adoptată la acest punct declara solemn că statele membre ale O.N.U. renunță la utilizarea forței în toate manifestările sale și hotărăsc să interzică pentru totdeauna utilizarea armelor nucleare [15].

Rezoluțiile existente nu se pot substitui unei interdicții totale, clare și fără echivoc, a utilizării armelor nucleare, pe cale convențională. Tocmai de aceea este necesar să se acționeze în continuare, în mod stăruitor, pentru încheierea unui acord internațional cu participarea tuturor statelor prin care să se interzică utilizarea armelor nucleare sub orice pretext și în orice împrejurare. Pentru ca un astfel de acord să reprezinte o contribuție reală la procesul dezarmării nucleare, este necesar ca el să aibă un caracter general obligatoriu și să nu conțină nici un fel de condiții sau excepții, care practic ar lăsa deschise căi pentru eventuala utilizare a armelor nucleare.

---

[15] Rezoluția 2 936 (XXVII), adoptată cu 73 de voturi pentru, 4 contra și 46 de abțineri. Dintre puterile nucleare, numai U.R.S.S. a votat în favoarea adoptării rezoluției. R. P. Chineză a votat contra, arătînd că rezoluția nu face distincție între utilizarea forței în scopuri agresive sau de autoapărare și că nu conține referiri la necesitatea interzicerii complete și definitive a armelor nucleare. S.U.A., Franța și Anglia s-au abținut pe motiv că în rezoluție nu se face distincție între folosirea legitimă sau nelegitimă a forței.

Scanned with OKEN Scanner

b) *Interzicerea utilizării armelor nucleare prin mecanismul neproliferării armelor nucleare*

Încă din perioada negocierii Tratatului de neproliferare a reieşit cu claritate că faţă de statele care renunţă, în termenii tratatului la armele nucleare este necesar ca statele care posedă asemenea arme, părţi la tratat, să se oblige să nu le folosească şi să nu ameninţe cu folosirea lor (cunoscuta chestiune a „garanţiilor de securitate"). România, Egipt, Nigeria şi Suedia au propus în cursul negocierilor proiecte de articole specifice pe această temă pentru a fi incluse în textul tratatului încheiat în 1968. Propunerile în chestiune nu au fost însă încorporate în textul final al Tratatului de neproliferare din cauza opoziţiei puterilor nucleare.

La Conferinţa de examinare a modului de aplicare a acestui tratat, desfăşurată la Geneva în perioada 5—30 mai 1975, România, împreună cu alte 9 state în curs de dezvoltare, a propus un proiect de protocol adiţional care prevedea următoarele obligaţii pentru statele posesoare de arme nucleare părţi la tratat : de a nu folosi sau ameninţa cu folosirea armelor nucleare statele neposesoare de asemenea arme, părţi la tratat, care nu au amplasate pe teritoriul lor arme nucleare ; de a se abţine de a utiliza primele armele nucleare contra oricăror state neposesoare de asemenea arme ; de a încuraja negocierile în vederea creării unor zone denuclearizate şi de a respecta statutul acestora ; de a acorda ajutor imediat, fără a aduce prejudicii obligaţiilor pe care şi le-au asumat potrivit Cartei O.N.U., oricărui stat neposesor de arme nucleare ameninţat sau atacat cu arme nucleare, la cererea acestuia [16].

Acest proiect de protocol adiţional nu a putut fi adoptat de conferinţă datorită aceleiaşi opoziţii a puterilor deţinătoare de arme nucleare. Referirile vagi la chestiunea garanţiilor de securitate incluse în Declaraţia finală a conferinţei „nu pot fi considerate ca reprezentînd măsuri

[16] Document de lucru (NPT/Conf/22) conţinînd un proiect de protocol adiţional la Tratatul cu privire la neproliferarea armelor nucleare referitor la instaurarea, în cadrul acestui tratat, a unui sistem de garanţii de securitate pentru statele neposesoare de arme nucleare, propus de România, Bolivia, Ecuador, Ghana, Mexic, Nigeria, Peru, Sudan, Zair, Iugoslavia.

Scanned with OKEN Scanner

pentru întărirea securității statelor nenucleare părți la Tratatul de neproliferare“ [17].

Problema aceasta rămîne însă în continuare la ordinea zilei. Soluționarea ei pozitivă este dictată de însuși caracterul discriminatoriu al regimului neproliferării stabilit prin tratatul din 1968. Statele care prin acest instrument au renunțat la producerea, achiziționarea și deținerea armelor nucleare au dreptul să fie asigurate că niciodată și sub nici un pretext nu vor fi amenințate și nu vor deveni victime ale unui atac cu folosirea acestor arme. Fie printr-un protocol adițional, fie sub forma altui document internațional învestit cu forță juridică obligatorie, puterile posesoare de arme nucleare trebuie să-și asume un asemenea angajament. Acesta este, în același timp, un element fundamental al unei politici lucide de neproliferare, întrucît numai în cazul în care se va asigura securitatea statelor neposesoare de arme nucleare, acestea vor putea renunța definitiv la dobîndirea armei nucleare. În caz contrar, nevoile lor de securitate ar putea determina aceste state să intre în posesiunea armelor nucleare.

c) *Interzicerea utilizării armelor nucleare contra statelor care formează o zonă denuclearizată*

Propunerile privind crearea de zone denuclearizate sînt relativ numeroase, acoperind toate continentele [18]. Ele exprimă dorința statelor de a găsi soluții care să le pună la adăpost de pericolul pe care-l prezintă armele nucleare.

Este însă evident că, pentru a răspunde acestei preocupări legitime, acordurile de creare a zonei denuclearizate trebuie să conțină dispoziții privind oferirea de „garanții de securitate egală pentru toate părțile pe baza angajamentului solemn al statelor deținătoare de arme

---

[17] William Epstein. *The Last Chance*, New York, Londra, 1976, p. 146.

[18] Una dintre primele inițiative privind crearea de zone de pace, libere de arme nucleare, a fost cea lansată de România, la 10 septembrie 1957, cu privire la crearea unei asemenea zone în Balcani și convocarea în acest scop a unei conferințe balcanice la nivelul primilor miniștri. La 7 iunie 1959, inițiativa a fost reiterată și dezvoltată.

Scanned with OKEN Scanner

nucleare de a nu le utiliza împotriva țărilor din zonă, de a nu amenința cu folosirea lor și de a respecta statutul de zonă denuclearizată“ [19]. Această teză este sprijinită și de faptul că la Tratatul de la Tlatelolco, prin care s-a instituit statutul de zonă denuclearizată pentru America Latină, există un protocol adițional destinat statelor posesoare de arme nucleare prin care acestea „se obligă să nu utilizeze sau să amenințe cu utilizarea armelor nucleare țările părți la tratat“.

De asemenea, în studiul inițiat de Organizația Națiunilor Unite cu privire la zonele denuclearizate se arată că asumarea de obligații clare din partea statelor posesoare de arme nucleare că nu vor utiliza și nu vor amenința cu utilizarea unor asemenea arme nici un stat membru al zonei este un factor esențial al eficacității zonei [20].

d) *Interzicerea utilizării armelor nucleare contra statelor nenucleare care nu sînt părți la alianțe militare din care fac parte și state posesoare de asemenea arme*

Ideea acordării de garanții de securitate statelor nenucleare care nu au încheiate alianțe militare cu state posesoare de asemenea arme a fost adusă în atenția Organizației Națiunilor Unite de către Pakistan, în anul 1975. Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat în anul respectiv rezoluția 3 261 G (XXIX), prin care recomandă tuturor statelor membre să analizeze, în toate forurile corespunzătoare, chestiunea întăririi securității statelor neposesoare de arme nucleare și, ca un prim pas, chestiunea acordării unor garanții de securitate statelor neposesoare de arme nucleare care nu fac parte din alianțe militare cu state posesoare de asemenea arme. La sesiunile următoare au fost adoptate rezoluții similare pe această temă.

Inițiativa pakistaneză a fost criticată în special din două puncte de vedere : unele state au apreciat că ea restrînge în mod artificial garanțiile de securitate, urmărind acordarea acestora numai statelor care nu fac parte din alianțe militare, iar pe de altă parte, nu ține cont de

---

[19] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *vol. cit.*, p. 28.

[20] *Studiul complet al chestiunii zonelor libere de arme nucleare sub toate aspectele*, Doc. O.N.U. A/10 027, p. 43.

Scanned with OKEN Scanner

faptul că statele nenucleare care au renunţat prin Tratatul de neproliferare la opţiunea nucleară sînt cele mai îndreptăţite să beneficieze de garanţii de securitate.

2. Interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state

Interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state [21], deşi nu constituie o măsură propriu-zisă de dezarmare nucleară, prezintă o importanţă deosebită din mai multe puncte de vedere.

În primul rînd, ea reprezintă o măsură de încetinire a cursei înarmărilor între statele posesoare de arme nucleare. Adoptarea ei ar permite ca, pentru moment, să se îngheţe într-o măsură apreciabilă desfăşurarea de arme nucleare, contribuind, astfel, şi la frînarea cantitativă şi calitativă a înarmărilor nucleare. Prin însăşi natura sa, această măsură ar contribui substanţial la creşterea încrederii între toate statele.

În al doilea rînd, interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state este de natură să prevină extinderea zonelor posibile de conflict nuclear asupra unui număr sporit de state ce nu deţin asemenea arme.

În condiţiile acordării de garanţii de securitate statelor neposesoare de arme nucleare care nu au pe teritoriul lor astfel de arme, măsura aceasta ar avea o relevanţă deosebită, deoarece ar reduce considerabil interesul unor state nenucleare de a accepta amplasarea de arme atomice pe teritoriul lor.

În fond, măsura propusă comportă două aspecte esenţiale : interzicerea amplasării suplimentare de arme nucleare şi sisteme de asemenea arme pe teritoriul statelor nucleare unde există deja amplasate asemenea arme şi interzicerea amplasării lor pe teritoriul altor state.

Combinarea celor două aspecte într-o formă juridică corespunzătoare presupune, pe de o parte, asumarea unor obligaţii de către statele posesoare de arme nucleare *de a nu amplasa* noi arme şi sisteme de arme nucleare pe

---

[21] *Poziţia României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, şi în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *vol. cit.*, p. 25.

Scanned with OKEN Scanner

teritorii străine, iar pe de altă parte, angajarea statelor nedeținătoare de asemenea arme *de a nu admite amplasarea* de noi arme și sisteme de asemenea arme pe teritoriul lor. Forma cea mai potrivită ar fi aceea a unui acord internațional conținînd și clauze care să permită efectuarea controlului îndeplinirii obligațiilor de către O.N.U. Un prim pas important în această direcție l-ar constitui adoptarea unei declarații pe această temă la sesiunea extraordinară a Adunării Generale a O.N.U. dedicată dezarmării.

3. Retragerea armamentului nuclear de pe teritoriul altor state

Măsura retragerii armamentului nuclear de pe teritoriul altor state reprezintă un complement logic al interzicerii amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state [22]. Spre deosebire de aceasta, ea reprezintă însă în fapt o măsură de restrîngere geografică a cursei înarmărilor nucleare și nu numai de înghețare a procesului respectiv.

Desigur, adoptarea unei atari măsuri comportă aspecte complexe, date fiind problemele de securitate pe care ea le implică, precum și numărul mare de arme nucleare amplasate în prezent pe teritoriul altor state.

Progresele înregistrate în ultimii ani în domeniul perfecționării armamentului nuclear și a mijloacelor de transportare a lor la țintă constituie însă, din punctul de vedere al adoptării acestei măsuri, un element de natură să favorizeze cursul în direcția retragerii armamentului nuclear de pe teritoriul altor state. Într-adevăr, creșterea razei de acțiune și a preciziei mijloacelor de transportare la țintă a armelor nucleare, dezvoltarea lansatorilor de rachete mobili (submarine, vase de suprafață, aviație) reduc considerabil importanța strategică a bazelor militare instalate pe teritoriul altor state.

În condițiile actuale, înfăptuirea măsurii sugerate prezintă, evident, o mare importanță pentru statele nepose-

---

[22] Program de măsuri și acțiuni propus de delegația română în cadrul Comitetului pregătitor al sesiunii speciale dedicate dezarmării, Doc. A/AC/87/178, p. 2.

Scanned with OKEN Scanner

soare de arme nucleare, dar, în același timp, are o semnificație deosebită și pentru statele posesoare de asemenea arme. Desființarea bazelor militare nucleare de pe teritorii străine situate în apropierea altor state posesoare de arme nucleare ar reduce considerabil tensiunea și riscurile izbucnirii unui război nuclear.

4. Încetarea perfecționării, experimentării și producției armelor nucleare și a mijloacelor de transportare a lor la țintă

Avînd în vedere că în prezent cursa înarmărilor nucleare prezintă un pronunțat caracter tehnologic, măsurile de încetare a perfecționării și dezvoltării armelor nucleare și a mijloacelor lor de transportare la țintă îmbracă o importanță deosebită.

Într-adevăr, concentrarea de forțe umane și materiale impresionante în domeniul cercetării pentru producerea de noi arme nucleare și dezvoltarea celor existente și al experimentării acestora reprezintă elementul cel mai dinamic al cursei înarmărilor nucleare, cu efecte profund negative. Cercetarea, dezvoltarea și experimentarea armelor nucleare și a vectorilor lor constituie factorul motor al întregii curse a înarmărilor nucleare.

În primul rînd, prin fenomenul de acțiune-reacțiune, cercetarea și dezvoltarea armamentului nuclear într-un stat implică acțiuni de prevenire din partea altor state nucleare, ceea ce se traduce în practică prin creșteri calitative continue ale arsenalelor nucleare.

În al doilea rînd, întrucît cercetarea în domeniul armelor nucleare este foarte costisitoare, fenomenul conduce la cea mai mare risipă de bunuri materiale și umane în scopuri neproductive și exercită, în acest fel, implicații profund negative asupra utilizărilor pașnice ale energiei nucleare.

În fine, noile dezvoltări tehnologice care apar mențin mereu trează ideea cursei înarmărilor și implică accelerarea sa continuă.

Potrivit aprecierilor specialiștilor, asupra dezvoltării calitative a cursei înarmărilor nucleare au exercitat o

Scanned with OKEN Scanner

anumită influență și acordurile S.A.L.T. încheiate între S.U.A. și U.R.S.S. Se remarcă astfel, frecvent, că, dincolo de contribuția acestor acorduri la promovarea destinderii internaționale, ele au stabilit plafoane cantitative înalte, nu comportă limitări calitative ale cursei înarmărilor nucleare și nu conțin nici un element de dezarmare nucleară. Precum se exprimă un autor, „aceste negocieri au condus numai la înlocuirea cursei cantitative a armelor nucleare cu una mult mai periculoasă — cursa calitativă a armelor nucleare“ [23].

În ansamblul măsurilor de încetare a cursei calitative a armelor nucleare, un element important îl reprezintă, desigur, experimentarea acestor arme. Este aspectul care a făcut obiectul unei constante preocupări, beneficiind de cea mai mare atenție. Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat 24 de rezoluții pe această temă. Această chestiune a făcut obiectul unor dezbateri neîntrerupte în Comitetul de dezarmare de la Geneva și a fost examinată de numeroase alte foruri internaționale, guvernamentale și neguvernamentale.

Discuțiile laborioase desfășurate pe această temă au pus în lumină necesitatea și urgența încheierii unui acord internațional de interzicere a tuturor experiențelor nucleare, indiferent de mediul în care s-ar efectua, importanța pe care ar avea-o o asemenea măsură pentru încetarea cursei înarmărilor nucleare.

Precum se știe, la 5 august 1963 a fost încheiat la Moscova Tratatul cu privire la interzicerea experiențelor nucleare în atmosferă, spațiul extraatmosferic și sub apă. Efectele practice ale acestui tratat, încheiat între U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie, asupra experiențelor nucleare nu sînt semnificative [24].

---

[23] William Epstein, *op. cit.*, p. 189.

[24] La tratat nu sînt părți R. P. Chineză și Franța, care au continuat procesul experimentării armelor nucleare în atmosferă. De asemenea, potrivit datelor furnizate de Anuarul S.I.P.R.I. pe 1975, statistica experiențelor nucleare arată că în perioada 1945—1963 U.R.S.S. a efectuat 196 de experiențe nucleare (din care 3 subterane), iar S.U.A. 282 de experiențe (din care 89 subterane), iar după încheierea Tratatului de la Moscova, în decada august 1963 — iunie 1973, U.R.S.S. a efectuat 121 de experiențe, iar S.U.A. 259, toate subterane. Aceasta demonstrează că și statele-părți la Tratatul de la Moscova au continuat experiențele nucleare, schimbînd numai mediul în care acestea se efectuează.

Scanned with OKEN Scanner

Prevederi referitoare la experiențele nucleare au fost, de asemenea, incluse și în Tratatul privind stabilirea unei limite de magnitudine pentru experiențele nucleare, încheiat între U.R.S.S. și S.U.A. la Moscova, la 3 iulie 1974 [25].

Toate acestea demonstrează că, deși la ora actuală perfecționarea și experimentarea armelor nucleare constituie motorul care alimentează cursa înarmărilor nucleare, practic nu există măsuri de oprire sau îngrădire a acestui fenomen. Negocierile S.A.L.T. dintre U.R.S.S. și S.U.A., prin limitările cantitative pe care le-au impus, au fost apreciate ca stimulînd procesul perfecționării armelor nucleare. Componenta experiențelor nucleare, deși a făcut obiectul a numeroase dezbateri, precum și a unor acorduri internaționale, nu a putut fi rezolvată. Abordarea sa parțială, ruptă din contextul general al dezarmării nucleare, nu a condus în practică la o diminuare a experimentărilor de arme nucleare.

În etapa actuală, oprirea dezvoltării armelor nucleare impune de urgență încheierea unui acord internațional pentru încetarea perfecționării și dezvoltării, a experimentării și producției de arme nucleare, precum și a mijloacelor de transportare la țintă a acestora. Acest acord trebuie să cuprindă toate aceste elemente, întrucît, după cum am văzut, tratarea separată a unor elemente din acest domeniu nu conduce la rezultate practice și deviază doar cursul competiției nucleare spre domeniile rămase neacoperite. De asemenea, pornind de la realitățile existente, este necesar ca acordul să aibă o abordare graduală, obligațiile sale începînd să se exercite întîi asupra țărilor puternic înarmate din punct de vedere nuclear.

Pentru ca un asemenea acord să poată fi încheiat, el trebuie să conțină prevederi exprese referitoare la interzicerea totală a armelor nucleare și scoaterea lor în afara legii și în acest scop să fie încadrat într-un program concret de dezarmare.

---

[25] Potrivit acestui tratat, cele două părți și-au rezervat dreptul de a efectua experiențe nucleare subterane fără nici o restricție pînă la 31 martie 1976, iar de la această dată să le limiteze la 150 000 de tone magnitudine. Limita de 150 000 de tone reprezintă o forță de distrugere de 10 ori mai mare decît a bombei de la Hiroshima și depășește cu cîteva excepții limitele tuturor experiențelor efectuate de cele două state pînă în prezent.

Scanned with OKEN Scanner

5. Încetarea producției de materiale fisionabile cu destinație militară, trecerea materialelor existente spre folosirea în scopuri pașnice și transferarea unei cote-părți în vederea utilizării de către toate statele, în cadrul unei largi cooperări internaționale

În condițiile în care resursele energetice clasice limitate devin tot mai greu accesibile și în care energia de origine nucleară reprezintă singura sursă utilizabilă pe scară industrială, adoptarea unor măsuri de încetare a producției de materiale fisionabile cu destinație militară și de trecere a materialelor existente spre folosirea în scopuri pașnice, inclusiv prin transferarea unei cote-părți în vederea utilizării de către toate statele, în cadrul unei largi cooperări internaționale, are o semnificație deosebită. Ea constituie o manifestare concretă a legăturii care există între dezarmare și dezvoltare în cadrul procesului edificării unei noi ordini economice internaționale.

Aceasta a făcut ca ideea încetării producției de materiale fisionabile cu destinație militară și trecerea lor spre utilizări pașnice să facă obiectul unor dezbateri în cadrul O.N.U. și apoi al Comitetului celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva [26], precum și al Comisiei dezarmării a O.N.U.

Schimbările intervenite în domeniul negocierilor de dezarmare nucleară, scoaterea practică a acestei probleme de pe agenda negocierilor au făcut însă ca măsurile de încetare a producției de materiale fisionabile în scopuri militare și transferare a lor spre scopuri pașnice să nu fie finalizate.

În etapa actuală, cînd arsenalele puterilor nucleare au depășit de mult orice limite imaginabile și cînd cantități imense de materiale nucleare, atît de necesare producerii de energie de care are nevoie umanitatea, sînt stocate sub formă de arme nucleare, încetarea producției acestor materiale în scopuri militare și transferarea unei cote spre utilizări pașnice capătă o semnificație deosebită. Realizarea sa necesită implicarea Agenției Internaționale

[26] *The United Nations and Disarmament. 1945—1970*, New York, 1970, p. 67—82.

Scanned with OKEN Scanner

pentru Energia Atomică, instituţie de specialitate a O.N.U. în domeniul cooperării statelor în utilizarea paşnică a energiei nucleare. Soluţia cea mai potrivită ar reprezenta-o încheierea unui acord internaţional care să conţină obligaţia fundamentală a statelor posesoare de arme nucleare de a renunţa la producerea de materiale fisionabile în scopuri militare. În acelaşi timp, acordul ar urma să prevadă un mecanism prin intermediul căruia o parte din materialele fisionabile să fie puse la dispoziţia A.I.E.A., în vederea constituirii unui fond de care să beneficieze cu prioritate ţările în curs de dezvoltare şi care să poată fi utilizat şi ca un mecanism regulator pentru stabilitatea preţurilor la combustibilul nuclear şi pentru asigurarea aprovizionării continue, de lungă durată, cu combustibilul necesar funcţionării centralelor nucleare în ţările beneficiare.

6. Reducerea şi lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare şi a mijloacelor de transportare la ţintă existente

Măsurile expuse pînă în prezent constituie mai degrabă măsuri de creştere a încrederii între state în domeniul nuclear, de reducere a riscului unui război nuclear şi de încetare a cursei înarmărilor nucleare. Adoptarea lor este de natură să pregătească climatul necesar pentru trecerea la măsuri efective de reducere şi lichidare completă a tuturor stocurilor de arme nucleare şi mijloace de transportare la ţintă a acestora.

De aceea, măsurile de reducere şi lichidare completă a stocurilor de arme nucleare ca măsuri de dezarmare nucleară îmbracă o importanţă cu totul deosebită. În condiţiile în care forţa explozivă a arsenalelor nucleare este capabilă să distrugă de mai multe ori întregul glob pămîntesc, urgenţa acestor măsuri a devenit o chestiune esenţială, de care depinde însăşi supravieţuirea civilizaţiei umane. În al doilea rînd, adoptarea unor asemenea măsuri este esenţială pentru reuşita oricăror eforturi de dezarmare nucleară. Este evident că reducerea şi lichidarea stocurilor de arme nucleare şi a mijloacelor de

Scanned with OKEN Scanner

transportare a lor la țintă constituie obiectivul cel mai important al tuturor eforturilor de dezarmare nucleară. Aceste măsuri vor avea consecințe pozitive deosebite. Pe plan politic, ele vor conduce la creșterea securității tuturor statelor și la înlăturarea definitivă a riscului unui război nuclear nimicitor. Pe plan economic și social, prin resursele materiale și umane ce vor fi eliberate și îndreptate spre utilizări pașnice, măsurile acestea vor exercita o influență determinantă asupra progresului tuturor popoarelor.

Primele propuneri vizînd reducerea și lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare au fost avansate în cadrul O.N.U. de către U.R.S.S., care la 19 iunie 1946, la cea de-a doua reuniune a Comisiei pentru energia atomică, a propus un plan complet de reducere și distrugere a tuturor stocurilor de arme nucleare existente. Planul propus prevedea încheierea unei convenții internaționale în acest scop și trecerea, într-un interval de trei luni, la lichidarea tuturor armelor existente, sub un control internațional corespunzător [27]. Datorită în principal opoziției S.U.A., care la acea dată era singurul stat ce dispunea de arme nucleare, convenția propusă nu a fost încheiată.

În condițiile actuale, măsurile de reducere și lichidare completă a tuturor stocurilor de arme nucleare și a mijloacelor de transportare la țintă a acestora se pot realiza în cadrul unui acord internațional care să prevadă un program de măsuri de reducere treptată a arsenalelor nucleare, începînd cu cele ale țărilor mari, puternic înarmate din punct de vedere nuclear. Acest program, cu termene precise, ar urma să conducă în final la lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare și a mijloacelor de transportare a acestora la țintă prin distrugerea fizică atît a armelor nucleare, cît și a vectorilor. Acordul ar urma să conțină prevederi corespunzătoare referitoare la mecanismul de control prin care Organizația Națiunilor Unite să verifice îndeplinirea acestor obligații, inclusiv participarea la operațiile de distrugere a armelor nucleare și a mijloacelor de transportare la țintă a acestora.

---

[27] Roger Mayer, *op. cit.*, p. 175—176.

Scanned with OKEN Scanner

7. Abolirea totală a armelor nucleare

Realizarea ansamblului măsurilor de dezarmare nucleară expuse mai sus, culminînd cu lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare, va conduce la eliminarea acestor arme de distrugere în masă. În vederea consacrării juridice a situației în care omenirea va fi eliberată de coșmarul armelor nucleare, se impune încheierea unui acord internațional, cu participarea tuturor statelor, privind abolirea completă a acestor arme. În același timp, un asemenea acord trebuie să prevadă și sancțiuni ale comunității internaționale pentru statele care nu vor respecta acest angajament fundamental.

În concepția României, un asemenea acord va reprezenta punctul final în procesul dezarmării nucleare și expresia triumfului rațiunii umane — condiție indispensabilă pentru supraviețuirea civilizației omenești.

Concluzii

Analiza cursei înarmărilor nucleare și a consecințelor profund negative pe care aceasta le are asupra vieții și securității tuturor popoarelor, a existenței înseși a speciei umane, demonstrează cu putere necesitatea adoptării de urgență a unor măsuri prioritare de dezarmare nucleară.

Negocierile purtate pînă în prezent, cu toate rezultatele obținute, nu au condus la măsuri de oprire a cursei înarmărilor nucleare sau de dezarmare nucleară.

Dimpotrivă, treptat, deși se recunoaște în mod unanim prioritatea unor măsuri în acest domeniu, negocierile de dezarmare nucleară au fost scoase din atenția tuturor forurilor de negociere. În paralel, cursa înarmărilor nucleare a cunoscut o creștere extraordinară cantitativă, dar mai ales calitativă, conducînd la acumularea unei forțe de distrugere care depășește orice imaginație.

Eforturile care vor fi întreprinse în vederea realizării dezamării nucleare trebuie să pornească de la măsuri simple, de asigurare a securității și creșterii încrederii

Scanned with OKEN Scanner

între state în domeniul nuclear, să continue cu măsuri de oprire a cursei înarmărilor nucleare și să conducă în final la lichidarea tuturor stocurilor de arme nucleare și mijloace de transportare a acestora la țintă.

Această abordare nu este posibilă decît în cadrul unui program integrat, complex, de măsuri de dezarmare nucleară. Numai în acest mod și asigurînd ca fiecare măsură parțială în domeniul nuclear să se circumscrie scopului final — eliminarea definitivă și completă a armelor nucleare — se pot realiza progrese. Această preocupare trebuie să fie reflectată în orice acord de dezarmare nucleară ce va fi încheiat pe o temă sau alta.

Pornind de la situația existentă astăzi în lume, în care între arsenalele nucleare ale diverselor state posesoare de asemenea arme există diferențe cantitative și calitative sensibile, unul din principiile care trebuie să stea la baza oricăror măsuri de dezarmare nucleară îl constituie cel al aplicării graduale a măsurilor, începînd cu statele cele mai puternic înarmate din punct de vedere nuclear.

În ceea ce privește modul de abordare a problematicii dezarmării nucleare, aceasta trebuie, datorită pericolului global pe care-l prezintă armele nucleare, să se facă pe un plan universal. În același timp, abordarea regională — prin crearea de zone denuclearizate — poate aduce o contribuție esențială la obținerea unor rezultate concrete în acest domeniu. Este însă necesar ca abordarea regională să fie subsumată abordării universale, zonele denuclearizate fiind concepute ca măsuri de dezarmare nucleară, acordurile respective conținînd, în acest scop, dispoziții pertinente.

Un rol deosebit revine, desigur, în negocierile de dezarmare nucleară statelor posesoare de asemenea arme. În același timp, prin esența lor de arme de distrugere în masă cu caracter global, negocierile privind armele nucleare interesează în cel mai înalt grad securitatea tuturor statelor, inclusiv a celor neposesoare de arme nucleare.

Aceasta face ca cel mai potrivit cadru de negociere să-l prezinte la ora actuală Organizația Națiunilor Unite.

Un rol deosebit revine din acest punct de vedere primei sesiuni speciale a Adunării Generale a O.N.U. dedicate dezarmării (New York, 23 mai — 28 iunie 1978).

Scanned with OKEN Scanner

Aceasta trebuie să reafirme principiul priorității dezarmării nucleare în cadrul negocierilor de dezarmare, hotărîrea tuturor statelor de a declanșa un autentic proces de adoptare a unor măsuri efective de dezarmare nucleară, în cadrul unui program complex, eșalonat în timp și pornind de la măsuri simple la cele complexe.

Realizarea acestor obiective va permite ca sesiunea specială să reprezinte un adevărat punct de cotitură în domeniul dezarmării, asigurînd astfel toate popoarele că speranțele pe care și le-au pus în Organizația Națiunilor Unite sînt îndreptățite.

Scanned with OKEN Scanner

Zonele libere de arme nucleare — concept și realizare

Ovidiu Ionescu

Negocierile purtate după cel de-al doilea război mondial în scopul de a frîna cursa înarmărilor și a realiza măsuri de dezarmare efectivă au fost direcționate pe două căi principale : prima, o abordare globală, vizînd negocierea unor planuri cuprinzătoare privind prohibirea armelor nucleare, reducerea forțelor armate și armamentelor și realizarea, în final, a dezarmării generale și complete ; cea de-a doua, urmărind realizarea unor măsuri parțiale, de limitare a armamentelor, de mărire a încrederii între state, așa-numitele măsuri colaterale, care, însumate, ar putea facilita realizarea dezarmării generale și complete.

În cadrul celei de-a doua categorii, locul principal l-au ocupat, în mod constant, propunerile privind limitarea pericolului nuclear prin punerea în aplicare a unor măsuri destinate să realizeze progrese în direcția dezarmării nucleare.

Între aceste măsuri parțiale, de limitare a pericolului nuclear, se situează și crearea în diferite regiuni ale lumii a zonelor denuclearizate din punct de vedere militar.

Scanned with OKEN Scanner

Apariţia conceptului de zonă liberă de arme nucleare

În condiţiile lipsei de rezultate în negocierile de dezarmare, ale creşterii neîncetate a arsenalelor nucleare, a apărut în rîndurile statelor neposesoare de asemenea arme, preponderent state mici şi mijlocii, ideea asigurării unei absenţe totale a armelor nucleare din diferite regiuni ale lumii, ca o modalitate prin care se evită ameninţarea statelor respective de un atac nuclear sau implicarea lor într-un război nuclear.

Stabilirea de zone libere de arme nucleare trebuie privită ca făcînd parte organică din procesul complex al acţiunilor conducînd la dezarmarea nucleară, ca o verigă a acestuia.

Totodată, aceste zone sînt menite să contribuie la prevenirea proliferării armelor nucleare şi să creeze un cadru propice pentru cooperarea regională şi internaţională în domeniul folosirii energiei nucleare exclusiv în scopuri paşnice.

Ţările nealiniate văd în instituţia zonelor denuclearizate una din căile pentru asigurarea şi întărirea statutului lor de nealiniere, pentru mărirea securităţii proprii, pentru realizarea dezarmării în general [1].

An de an, Adunarea Generală a O.N.U. a luat în discuţie şi a adoptat rezoluţii în această chestiune. Pînă în prezent, O.N.U. a adoptat în această materie un număr de 36 de rezoluţii. În anul 1975, un grup de experţi, desemnaţi de secretarul general al O.N.U., a alcătuit pentru Conferinţa Comitetului pentru dezarmare şi pentru Adunarea Generală a O.N.U. un studiu special cu privire la problema zonelor libere de arme nucleare [2].

Acest studiu a fost iniţiat în scopul de a sintetiza experienţa acumulată pînă în prezent în chestiunea rea-

---

[1] *The Programme for Peace and International Co-operation (Chapter VII), adopted at the Second Non-Aligned Summit Conference, Cairo, 5—10 october 1964*, în documentul O.N.U. *Existing Principles and Proposals for the Conduct of Disarmament Negotiations*, A/AC.187/30, p. 31.

[2] *Étudé complète de la question des zones exemptes d'armes nucléaires sous tous ses aspects*, Nations Unies, New York, 1976, Doc. ONU A/10 027/Add.1. Studiul a fost publicat şi în limba română sub titlul *Zone denuclearizate*, Bucureşti, Editura politică, 1977.

Scanned with OKEN Scanner

lizării unor zone libere de arme nucleare, de a examina problemele complexe pe care le ridică instituirea lor, de a găsi și elabora cerințele de bază la care să răspundă asemenea zone, cu scopul final de a servi drept îndreptar pentru eventualele negocieri concrete între guverne în vederea eliberării de arme nucleare a unor zone ale planetei noastre.

În acest sens, studiul abordează teme ca : istoricul denuclearizării militare pe regiuni ; noțiunea de zone libere de arme nucleare ; responsabilitățile statelor cuprinse în zonă și ale celorlalte state, în special posesoare de arme nucleare ; verificarea și controlul ; relația dintre aceste zone și dreptul internațional ; utilizarea pașnică a energiei nucleare.

Practica de pînă acum, studiile și propunerile, inclusiv studiul O.N.U. amintit, au reușit să dea răspunsuri unanim acceptate numai unei părți a problematicii zonelor, și anume : zonele pot fi constituite de continente, întinse arii geografice, un număr mai mic de state sau chiar de state individuale ; necesitatea unei absențe efective din regiunea respectivă a tuturor armelor nucleare ; inițiativa trebuie să aparțină statelor din zonă, iar participarea trebuie să fie voluntară ; eficacitatea zonei depinde de participarea la aceasta a tuturor statelor din zonă sau cel puțin a tuturor statelor puternice din punct de vedere militar ; necesitatea unui sistem de control eficace ; promovarea folosirii largi a energiei nucleare în scopuri pașnice ; durata tratatului de instituire a zonei nu trebuie să fie limitată în timp.

Într-o serie de aspecte și componente majore ale zonelor denuclearizate din punct de vedere militar persistă opinii divergente, generate, în principal, de considerente legate de politica de forță, de alianțele militare, de echilibrul de forțe în diferite regiuni sau pe plan mondial. Principalele probleme în care se exprimă opinii contradictorii sînt : caracterul dispozitivelor nucleare explozive destinate unor scopuri pașnice ; limitele geografice ale zonelor libere de arme nucleare ; tranzitul armelor nucleare prin zonă ; controlul ; obligațiile statelor exterioare zonei, și în special obligațiile statelor posesoare de arme nucleare, destinate a garanta existența și funcționarea zonelor libere de arme nucleare.

Toate aceste probleme își așteaptă rezolvarea fie prin soluții de ordin practic elaborate pentru fiecare zonă în

Scanned with OKEN Scanner

parte, fie printr-o formulă generalizatoare cu aplicabilitate universală.

Conceptul de zonă liberă de arme nucleare și conținutul acesteia, care să aibă o valabilitate universală, se află în curs de cristalizare și constituie una dintre preocupările importante ale comunității internaționale în domeniul dezarmării, inclusiv în cadrul Organizației Națiunilor Unite.

Noțiunea de zonă liberă de arme nucleare ; elementele sale constitutive

Conceptul de zonă total sau parțial demilitarizată, cu un regim specific, bine stabilit, în scopul de a fi scoasă de sub incidența unor pericole militare, sau pentru realizarea unor proiecte specifice, pe baza unor acorduri bilaterale sau multilaterale, nu este nou.

Noțiunea generală de „zonă" poate fi definită ca fiind un statut internațional stabilit prin „acorduri ale mai multor state în jurul unui proiect regional comun de natură politică, economică, comercială (vamală) sau în domeniul politic și de securitate" [3].

Ne vom opri în cele ce urmează asupra zonelor care stabilesc un anumit regim în domeniul politico-militar și al securității.

Crearea de zone de securitate este un mod specific de abordare a unor probleme politico-militare la nivel regional, sau de rezolvare a componentei unei probleme globale pe plan mondial.

În literatura de specialitate întîlnim noțiuni și definiții elaborate, de regulă, pe baza unor experiențe sau precedente pentru : zonă demilitarizată ; zonă neutralizată sau neutră ; zonă de pace și bună vecinătate ; zonă de pace ; zonă a păcii, neutralității și libertății ; zonă liberă de arme nucleare.

Zonele care, prin specificul lor, au cea mai mare asemănare cu cele libere de arme nucleare sînt zonele demilitarizate și zonele neutralizate.

---

[3] Mircea Malița. *Conceptul de „zonă de pace" în politica internațională*, în *Revista română de studii internaționale*, 2(32), 1976, p. 175.

Scanned with OKEN Scanner

Zona demilitarizată a fost definită ca fiind „teritoriul în care, în virtutea unei convenții care îi determină durata și întinderea, statul de care ține acel teritoriu trebuie să se abțină să aibă trupe, instalații militare, fortificații“ [4].

Zona neutralizată sau neutră este acea „fracțiune a teritoriului unui stat care, în virtutea unui act internațional, trebuie, în caz de război, să rămînă în afara ostilităților“ [5].

Raportul experților O.N.U. privind zonele denuclearizate din punct de vedere militar nu a reușit în tentativa de a da o definiție cuprinzătoare a noțiunii de zonă liberă de arme nucleare. În raport se precizează : „Studiul nu încearcă să stabilească nici o regulă precisă, deoarece punctul de vedere bine cîntărit al experților este acela că împrejurările existente în diferite regiuni sînt atît de diferite, încît în fiecare caz trebuie adoptată o abordare pragmatică și suplă“ [6].

În cadrul dezbaterilor care au avut loc la sesiunea a XXX-a a Adunării Generale a O.N.U. pe marginea raportului privind zonele denuclearizate, delegația Mexicului a propus, pe baza unor elemente necontroversate, ca O.N.U. să adopte o definiție minimală a noțiunii de zonă denuclearizată. Definiția a fost însușită de Adunarea Generală a O.N.U. și încorporată în rezoluția 3 472-B(XXX) cu următorul conținut : „Prin zonă liberă de arme nucleare trebuie să se înțeleagă, ca regulă generală, orice zonă recunoscută ca atare de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, care va fi fost stabilită de un grup anume de state, în exercitarea liberă a suveranității lor, în virtutea unui tratat sau a unei convenții în termenii căreia :

a) Este definit statutul de absență totală a armelor nucleare la care va fi supusă zona împreună cu măsurile de urmat pentru a delimita această zonă.

b) Este stabilit un sistem internațional de verificare și de control care să garanteze îndeplinirea obligațiilor decurgînd din acest regim“.

---

[4] *Dictionnaire de la terminologie du droit international*, Paris, Ed. Sirey, 1960, p. 647.

[5] *Op. cit.*, p. 648.

[6] *Étude complète de la question des zones exemptes d'armes nucléaires sous tous ses aspects*, Nations Unies, New York, 1976, Doc. O.N.U. A/10 027/Add.1, p. 59.

Scanned with OKEN Scanner

Definiţia aceasta, fără a avea pretenţia de a fi exhaustivă, are meritul de a înmănunchea acele trăsături ale zonelor denuclearizate care nu fac în momentul de faţă obiectul unor controverse, şi anume : iniţiativa creării unei zone trebuie să pornească de la statul sau statele ale căror teritorii sînt cuprinse în această zonă ; zona trebuie instituită printr-un tratat sau convenţie încheiată la dorinţa statelor respective ; regimul zonei trebuie să se caracterizeze printr-o absenţă totală a armelor nucleare ; tratatul sau convenţia trebuie să cuprindă un sistem internaţional de control şi verificare care să garanteze obligaţiile ce decurg din acest regim.

După părerea noastră, în identificarea elementelor de bază care ar trebui cuprinse într-o definiţie cît mai completă a noţiunii de zonă liberă de arme nucleare va trebui să se aibă în vedere în special următoarele probleme : scopurile urmărite ; principiile călăuzitoare ; elementele constitutive ; obligaţiile statelor participante ; obligaţiile statelor exterioare zonei, cu precădere cele ale statelor posesoare de arme nucleare ; raportul dintre Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare şi zonele denuclearizate ; raportul dintre aceste zone şi procesul dezarmării, îndeosebi acela al dezarmării nucleare.

Prima categorie de probleme, referitoare la *scopurile urmărite prin crearea de zone libere de arme nucleare,* cuprinde asemenea aspecte esenţiale cum sînt : întărirea securităţii statelor participante ; eliminarea sau cel puţin restrîngerea pericolului nuclear ; obţinerea unor garanţii de securitate din partea statelor posesoare de arme nucleare ; realizarea unei largi cooperări internaţionale în domeniul folosirii energiei nucleare în scopuri paşnice ; contribuţia la neproliferarea armelor nucleare şi la înfăptuirea dezarmării.

În chip firesc, scopul fundamental care determină statele dintr-o anumită regiune să acţioneze pentru a asigura absenţa totală a armelor nucleare din regiunea dată este acela de a face ca ţările respective să nu fie ameninţate cu folosirea armelor nucleare, să nu devină obiectul unui atac nuclear, să nu fie implicate într-un război nuclear.

Este evident că, pentru a răspunde aspiraţiilor de pace şi securitate care au animat statele ce s-au constituit într-o zonă denuclearizată, ţările deţinătoare de arme nucleare trebuie să acorde statelor din zona respectivă ga-

Scanned with OKEN Scanner

ranţii ferme, lipsite de orice echivoc sau ambiguităţi, că niciodată şi în nici o împrejurare nu le vor ataca şi nu le vor ameninţa cu un atac nuclear. Fără asemenea garanţii nu se poate atinge finalitatea zonelor denuclearizate, iar conceptul ca atare ar fi impracticabil şi lipsit de sens.

Asigurîndu-se absenţa totală a armelor nucleare din zonele în chestiune, se realizează şi obiectivul consolidării regimului neproliferării acestor arme la scară regională şi mondială. Prin implicaţie, se aduce o contribuţie directă la circumscrierea primejdiei unei conflagraţii nucleare, la facilitarea progreselor pe calea interzicerii armelor nucleare şi distrugerii stocurilor existente.

În fine, un alt scop major al zonelor denuclearizate este acela de a institui un cadru politic şi juridic care să permită promovarea unei ample cooperări între statele participante, îndeosebi în ceea ce priveşte aplicaţiile paşnice ale atomului. Acestor state trebuie să li se asigure accesul liber, nestingherit, la cuceririle ştiinţei şi tehnologiei nucleare, la materialele şi echipamentele nucleare, spre utilizarea lor exclusiv în scopuri paşnice.

Instituirea zonelor libere de arme nucleare este de conceput numai pe temeiul şi cu *respectarea strictă a principiilor fundamentale ale dreptului internaţional contemporan privind relaţiile dintre state:* egalitatea suverană şi respectul drepturilor inerente suveranităţii ; nerecurgerea la ameninţarea sau la folosirea forţei contra integrităţii teritoriale sau independenţei politice a oricărui stat ; inviolabilitatea frontierelor ; integritatea teritorială a statelor ; reglementarea pe cale paşnică a diferendelor ; neintervenţia în afacerile interne ; egalitatea în drepturi şi autodeterminarea popoarelor ; dreptul la apărare ; cooperarea între state ; îndeplinirea cu bună credinţă a obligaţiilor decurgînd din dreptul internaţional. Respectarea acestor principii în cazul specific al constituirii unor zone denuclearizate este cu tărie şi unanim subliniată şi în studiul O.N.U. [7].

Crearea unei zone libere de arme nucleare este prin excelenţă opera statelor din regiunea respectivă. În consecinţă, iniţiativa de creare a unei zone denuclearizate trebuie să pornească din interiorul acesteia, iar negocierile întreprinse în acest scop să ţină seama. în primul rînd de aspectele şi interesele specifice zonei şi viitoarelor

[7] *Op. cit.*, p. 51.

Scanned with OKEN Scanner

părți contractante. Procesul negocierilor nu exclude informarea și chiar participarea statelor exterioare zonei chemate să-și asume angajamente față de zonă. De asemenea, este de luat în considerare asistența Organizației Națiunilor Unite și a Agenției Internaționale pentru Energia Atomică.

Zonele denuclearizate se pot extinde la dimensiunile unor *continente* întregi, cum este cazul Americii Latine, pot fi constituite de *grupuri* de state sau chiar de țări luate *individual*.

În cazul unui continent sau al unei regiuni, situația optimă ar fi participarea tuturor statelor respective, iar dacă acest lucru nu este pentru un timp posibil, se impune cel puțin participarea tuturor statelor importante din punct de vedere militar.

Aria geografică de aplicare a acordului privind crearea zonei libere de arme nucleare se cere și ea precis definită. Cea mai răspîndită opinie este aceea că o zonă liberă de arme nucleare este acea arie geografică (partea de uscat, marea teritorială și spațiul aerian) în care este asigurată absența totală a armelor nucleare prin acorduri valabile pe plan internațional, fiind recunoscută ca atare de către Adunarea Generală a O.N.U. Potrivit altor opinii, pentru a întări securitatea ei, în zonă ar trebui incluse și o parte din apele internaționale. De asemenea, în timpul elaborării studiului O.N.U. s-au emis unele opinii potrivit cărora ar fi necesară crearea unei centuri de securitate în jurul zonei, din care să fie eliminate, de asemenea, armele nucleare, mijloacele de transportare a lor la țintă și instalațiile conexe.

Elementul central al unei zone denuclearizate și, în consecință, al unui tratat în această materie îl constituie *obligația statelor participante de a asigura absența totală și efectivă a armelor nucleare*. Consecințele acestei obligații pentru statele ce alcătuiesc zona respectivă pot fi rezumate astfel : de a nu pune la punct și de a nu fabrica arme nucleare ; de a nu achiziționa sau deține, într-un alt mod, arme nucleare ; de a nu avea instalate sau depozitate pe teritoriul lor asemenea arme aparținînd altor state. Aceasta presupune definirea precisă a termenului de „armă nucleară". În această privință există în principal două curente de gîndire. Un curent preconizează utilizarea definiției din Tratatul de neproliferare : „orice dispozitiv nuclear exploziv, oricare ar fi caracteristicile

Scanned with OKEN Scanner

sau utilizările prevăzute". Potrivit opiniei exprimate de numeroase state, ar trebui să se recurgă la o definiţie mai restrictivă, care să nu includă dispozitivele explozive nucleare puse la punct exclusiv pentru scopuri paşnice, care nu constituie arme nucleare şi nu trebuie considerate ca atare.

Absenţa unui acord asupra acestui punct ar provoca cu siguranţă neînţelegeri grave şi fundamentale, care ar putea pune în pericol eficacitatea zonei denuclearizate.

O trăsătură fundamentală a zonelor denuclearizate este aceea că ele nu limitează în vreun fel *dreptul ţărilor participante la cea mai largă folosire, în scopuri paşnice, a energiei nucleare*. Zona denuclearizată trebuie să constituie un cadru firesc pentru cea mai largă cooperare ştiinţifico-tehnică şi economică, pentru cel mai larg acces posibil al tuturor statelor din zonă, pe o bază nediscriminatorie, la avantajele rezultînd din utilizările paşnice ale energiei atomice, inclusiv la avantajele eventuale de pe urma exploziilor nucleare paşnice. Se înţelege că statele participante au dreptul de a-şi constitui centre şi organe proprii de cercetare şi de aplicare a energiei nucleare în domenii civile, după cum au dreptul să înfiinţeze — pe bază de acord — asemenea centre şi organe regionale.

Un rol deosebit de important îl are de jucat în această privinţă Agenţia Internaţională pentru Energia Atomică, atît în stabilirea sistemului de control asupra activităţilor nucleare paşnice, cît mai ales în ceea ce priveşte înlesnirea cît mai largă a cooperării internaţionale în acest domeniu.

Este necesară, de asemenea, *instituirea unui sistem de control* care să asigure, prin sistemul Organizaţiei Naţiunilor Unite, respectarea strictă atît a obligaţiilor asumate de statele participante la zonă, cît şi de statele deţinătoare de arme nucleare.

Sistemul de control al zonei, stabilit prin acordul părţilor contractante, poate diferi de la regiune la regiune, fiind în funcţie de natura şi întinderea obligaţiilor asumate de către părţi. El poate prevedea un organism central de control, cu funcţii şi împuterniciri multiple, cum este organismul pentru aplicarea Tratatului de denuclearizare a Americii Latine (OPANAL), un mecanism de identificare a unor evenimente de natură să creeze

Scanned with OKEN Scanner

bănuieli că tratatul respectiv nu se aplică, proceduri de consultări între diverse state şi alte măsuri, cum sînt anchetele şi inspecţiile reciproce.

Este, de asemenea, posibil ca sistemul de control intern al zonei să fie legat de alte sisteme de control internaţional existente în această materie, în speţă de sistemul de control al Agenţiei Internaţionale pentru Energia Atomică.

După cum s-a mai subliniat, instituirea unei zone libere de arme nucleare trebuie să fie însoţită de *obligaţii ferme din partea statelor posesoare de arme nucleare* în scopul de a asigura respectarea statutului internaţional al zonei.

Una din obligaţiile de bază ale acestor state este de a nu amplasa sau stoca arme nucleare în zonă, iar în cazul în care astfel de arme există, de a şi le retrage, realizîndu-se astfel absenţa totală din zonă a armelor nucleare.

De asemenea, dacă statele nucleare dispun de baze militare în zonă, ele trebuie să dea asigurări că aceste baze nu conţin nici un fel de armă nucleară şi să admită un control internaţional în această materie.

O altă obligaţie, cuprinsă deja în Tratatul de neproliferare, este aceea de a nu furniza statelor participante la zonă asistenţă pentru punerea la punct, fabricarea sau achiziţionarea de arme nucleare.

Cheia de boltă a obligaţiilor ce urmează a fi asumate de puterile nucleare o constituie angajamentul expres de a nu folosi sau ameninţa cu folosirea armelor nucleare statele care fac parte din zona liberă de arme nucleare.

Se cuvine amintit faptul că Tratatul de neproliferare a armelor nucleare nu conţine o prevedere în acest sens. Cerinţa exprimată de statele nenucleare de a obţine garanţii de securitate în cursul negocierii tratatului, la Conferinţa statelor neposesoare de arme nucleare din anul 1968, precum şi la Conferinţa pentru examinarea modului de aplicare a Tratatului de neproliferare din anul 1976, nu a fost satisfăcută de statele nucleare.

În fine, un angajament de mare importanţă pentru zona denuclearizată ar fi acela ca statele nucleare să creeze o centură de securitate adiacentă zonei, din care să fie eliminate armele nucleare, mijloacele de transportare a acestora la ţintă şi instalaţiile conexe. Această centură de siguranţă ar întări considerabil eficacitatea zonei. Este

Scanned with OKEN Scanner

de la sine înțeles că activitățile statelor nucleare în zona denuclearizată și în cea adiacentă de securitate, măsurile de retragere a armamentului nuclear, a mijloacelor de transportare la țintă și a instalațiilor adiacente de la eventualele baze militare din zonă trebuie să fie supuse unui control internațional strict și eficace, asemănător aceluia instituit pentru a verifica respectarea angajamentelor asumate de statele participante la zona denuclearizată.

Angajamentele statelor posesoare de arme nucleare față de statele constituite într-o zonă denuclearizată ar putea fi asumate pe calea unor declarații unilaterale cu conținut similar ori prin semnarea unuia sau unor protocoale adiționale la tratatul ce stabilește statutul denuclearizat al respectivei zone.

Privite prin prisma cerințelor postulate de principiile egalității și echității, garanțiile de securitate ar asigura un echilibru indispensabil al drepturilor și obligațiilor între statele neposesoare de arme nucelare și statele ce dețin asemenea arme.

Încercînd o definiție a zonelor libere de arme nucleare în lumina elementelor menționate în cele ce preced, am putea spune că zona liberă de arme nucleare este acea instituție de drept internațional care, printr-un tratat internațional, inițiat pe bază voluntară și încheiat între statele interesate dintr-o anumită zonă geografică, cu respectarea strictă a principiilor fundamentale ale dreptului internațional contemporan și recunoscut de Organizația Națiunilor Unite, stabilește pentru un spațiu geografic determinat un regim special, destinat să scoată zona respectivă de sub incidența pericolului unui atac nuclear, să contribuie la limitarea cursei înarmărilor nucleare, la neproliferarea acestor arme și, finalmente, la realizarea dezarmării nucleare, a dezarmării generale și complete. Acest regim se caracterizează prin : absența efectivă și totală a armelor nucleare ; un sistem internațional de verificare și de control care să garanteze îndeplinirea obligațiilor decurgînd din acest regim ; crearea unui cadru juridic și politic pentru o largă cooperare între participanți, pe multiple planuri și, îndeosebi, în domeniul folosirii energiei nucleare în scopuri exclusiv pașnice ; existența unor garanții din partea puterilor posesoare de arme nucleare privind respectarea statutului zonei.

Scanned with OKEN Scanner

Tratatele privind stabilirea de zone libere de arme nucleare nu constituie și nu trebuie să fie interpretate ca urmărind legalizarea prezenței armelor nucleare în alte regiuni ale lumii.

Locul zonelor libere de arme nucleare în procesul dezarmării

Eliminarea totală a armelor nucleare constituie un proces complex, realizabil pe etape, gradual, care trebuie să cuprindă în mod necesar măsuri ca : nefolosirea armelor nucleare sau a amenințării cu folosirea lor ; interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state și retragerea armelor existente ; încetarea perfecționării, experimentării și producției armelor nucleare și a mijloacelor de transportare la țintă ; încetarea producției de materiale fisionabile cu destinație militară și convertirea spre scopuri pașnice a celor existente ; crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii ; reducerea și lichidarea completă a armelor nucleare, însoțită de o interzicere totală și permanentă a acestor arme [8].

Zona denuclearizată, privită prin prisma exigențelor dezarmării, este o măsură tranzitorie de limitare a pericolului nuclear, ce se integrează într-un sistem de măsuri vizînd prevenirea proliferării armelor nucleare, stăvilirea cursei înarmărilor nucleare și eliminarea acestor arme din arsenalele statelor.

Conceptual și privită în perspectiva realizării dezarmării, crearea de zone libere de arme nucleare reprezintă deci scoaterea, din punct de vedere juridic și practic, de sub incidența pericolului nuclear a unor zone vaste din suprafața globului. Multiplicarea acestor zone ar duce la restrîngerea considerabilă a ariei de răspîndire a armelor nucleare, reprezentînd o contribuție însemnată la pregătirea premiselor pentru o dezarmare nucleară reală.

O caracteristică de mare importanță practică a acțiunilor menite să stabilească zone libere de arme nucleare

---

[8] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 25.

Scanned with OKEN Scanner

este aceea că ele pot fi întreprinse imediat, nedepinzînd de măsuri prealabile de dezarmare nucleară. În același timp, trebuie subliniat faptul că ele nu constituie un punct terminus, ci un punct de plecare pentru realizarea dezarmării, îndeosebi a dezarmării nucleare.

Una din limitele zonelor libere de arme nucleare este aceea că ele nu afectează forța nucleară a puterilor care dețin aceste arme și nu le impune începerea procesului dezarmării nucleare. Tocmai de aceea crearea de zone denuclearizate trebuie privită ca făcînd parte dintr-un sistem de măsuri, aplicate succesiv, vizînd prevenirea proliferării armelor nucleare, dezarmarea generală și totală, și în primul rînd dezarmarea nucleară. Neurmate de măsuri efective de dezarmare nucleară, zonele denuclearizate ar putea deveni, prin implicație, o statuare *de facto* a prezenței armelor nucleare în alte regiuni ale lumii, sau chiar o legitimizare a menținerii monopolului nuclear de către cîteva state. Și această împrejurare relevă importanța fundamentală ce revine măsurilor de distrugere efectivă a armelor nucleare, asigurîndu-se, astfel, lichidarea definitivă și completă a statutului politico-militar actual, caracterizat prin deținerea monopolului armelor nucleare de către cîteva state. Numai în acest fel zonele denuclearizate își găsesc justificarea. Numai cu această condiție ele își pot dezvălui întreaga gamă a potențialului lor pozitiv.

Deși zona liberă de arme nucleare este, în primul rînd, opera statelor din regiunea respectivă, dată fiind legătura ei organică cu procesul dezarmării, este necesar ca toate statele nucleare sau nenucleare, mari sau mici, să contribuie la înlăturarea piedicilor politice și de securitate care ar putea sta în fața creării de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii.

Realizări și perspective

Pînă în prezent, eforturile pentru scoaterea de sub incidența pericolului nuclear a unor regiuni ale lumii prin crearea de zone libere de arme nucleare s-au soldat cu încheierea a patru tratate : Tratatul cu privire la Antarctica ; Tratatul asupra principiilor care guvernează activitatea statelor în domeniul explorării și exploatării spațiu-

Scanned with OKEN Scanner

lui extraatmosferic, inclusiv Luna și alte corpuri cerești, care interzice prezența armelor nucleare în aceste spații ; Tratatul privind interzicerea amplasării de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul acestora ; Tratatul de la Tlatelolco, care prevede interzicerea armelor nucleare în America Latină. Acesta din urmă este, dealtfel, singurul tratat internațional care instituie o zonă liberă de arme nucleare pe o întinsă regiune populată a globului.

În ciuda greutăților care decurg din politica strategică globală a marilor puteri nucleare, din existența alianțelor militare, din concentrarea enormă de forțe armate și armamente în diferite regiuni ale lumii, din reticența puterilor nucleare de a acorda garanțiile de securitate statelor neposesoare de arme nucleare, ideea creării de zone denuclearizate a cîștigat, totuși, constant teren. O atestă propunerile existente privind crearea unor zone de pace și colaborare, libere de arme nucleare în Europa Centrală, Europa de Nord, Balcani, Adriatica și Mediterana, Africa, Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est, Oceanul Indian, Extremul Orient și Pacific, Pacificul de Sud.

România a sprijinit activ în diferite foruri internaționale, și îndeosebi la O.N.U. și în Comitetul de dezarmare de la Geneva, concretizarea ideilor și propunerilor vizînd crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale lumii.

Țara noastră a acționat în mod consecvent pentru făurirea unei asemenea zone în regiunea unde este situată — Balcanii.

Precum se cunoaște, în anul 1957, România a propus statelor balcanice crearea în Balcani a unei zone de pace și colaborare și convocarea, în acest scop, a unei Conferințe interbalcanice la nivel de șefi de guverne. Această propunere a fost dezvoltată în 1959, cînd s-a propus transformarea Balcanilor într-o zonă a colaborării și păcii, liberă de arme nucleare.

Balcanii se prezintă ca o regiune din care fac parte țări socialiste și capitaliste, țări participante la blocuri militare, precum și țări neutre. De aici decurge necesitatea depășirii politicii alianțelor militare, realizarea unei strînse colaborări între țările balcanice, care să ducă la stabilirea unei zone de pace și securitate, liberă de arme nucleare, zonă care trebuie să fie, în primul rînd, opera colaborării țărilor din regiune. Colaborarea dintre țările balcanice se desfășoară pe un făgaș pozitiv. Interesele acestor țări de-

Scanned with OKEN Scanner

termină în chip necesar dezvoltarea colaborării dintre ele în forme noi, din ce în ce mai complexe, care vor cuprinde în viitor și domeniul dezarmării.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, sublinia în această privință : „Este necesar să mergem cu mai multă fermitate spre realizarea în Balcani a unor relații noi, să transformăm această regiune într-o zonă fără arme nucleare, fără blocuri militare, într-o regiune a păcii și colaborării“ [9].

În documentul de lucru prezentat de țara noastră la O.N.U. în 1975 cu privire la problematica dezarmării se subliniază importanța deosebită a creării în lume a unor zone de pace, de colaborare, libere de arme nucleare. Cu referire specială la Balcani se menționează : „O importanță din ce în ce mai mare capătă încurajarea și stimularea creării de zone de pace, libere de arme nucleare, în diferite părți ale Europei. România reiterează propunerea sa privind transformarea Balcanilor într-o zonă de bună vecinătate, de cooperare și pace, liberă de arme nucleare, fără baze militare și fără trupe străine“ [10].

În pozițiile anumitor state, în special ale unor puteri nucleare, față de chestiunea creării de zone denuclearizate s-a exprimat ideea că aceste zone pot fi create numai acolo unde condițiile politice și de securitate permit, prin aceasta înțelegîndu-se că ar exista și regiuni unde acest lucru nu ar fi posibil, cel puțin într-o anumită perioadă [11].

Această poziție ridică problema de principiu unde ar fi posibil și unde nu crearea de zone libere de arme nucleare. Este posibilă crearea de zone denuclearizate numai în regiunile sau spațiile nelocuite sau greu accesibile, ca Antarctica sau spațiul cosmic, sau numai pe un

---

[9] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 13, București, Editura politică, 1977, p. 153.

[10] *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 28.

[11] Cu privire la argumentele aduse în discuțiile privind instituirea de zone denuclearizate, a se vedea documentul elaborat de Secretariatul O.N.U. : *Synthèse des arguments invoqués pour et contre chacun des quatre projets de création de zones exemptes d'armes nucléaires qui ont figuré à l'ordre du jour de l'Assemblée générale (Afrique, Asie du Sud Moyen-Orient et Pacifique Sud) et le projet de création d'une zone de paix dans l'Ocean Indien, avec un index thématique et par pays.* Doc. O.N.U. A/AC. 187/70.

Scanned with OKEN Scanner

continent ca America Latină, pe suprafața căruia, în cea mai mare parte, nu au existat arme nucleare, sau acest lucru este posibil și în alte zone populate ale globului, unde există posibilitatea de conflict, sau unde există o concentrare mare de forțe armate și armamente, unde se înfruntă blocurile militare ?

Avînd în vedere scopul de bază al zonelor denuclearizate — scoaterea de sub incidența pericolului nuclear a unor regiuni întregi și contribuția la realizarea dezangajării militare și dezarmării —, apare că stabilirea unor astfel de zone prezintă o deosebită importanță tocmai pentru statele pe al căror teritoriu sînt amplasate deja arme nucleare, unde există pericolul proliferării armelor nucleare, al unor confruntări militare.

Această abordare presupune însă ca voința statelor din zonă să fie susținută de măsuri din partea puterilor nucleare, asigurînd retragerea armelor nucleare din zonă dacă ele există și acordarea de garanții de securitate corespunzătoare.

Dacă se abordează această problemă prin prisma intereselor blocurilor militare, a echilibrului de forțe, atunci și regiunile încă neafectate de cursa înarmărilor nucleare pot deveni, în perspectivă, inapte de a deveni zone denuclearizate. În asemenea situații se pot găsi totdeauna pretexte care să susțină pentru o anumită regiune inexistența condițiilor pentru crearea unei zone denuclearizate.

Dacă se privește această chestiune din perspectiva unei dezangajări și dezarmări reale, atunci obstacolele legate de participarea sau neparticiparea la alianțe militare sau de altă natură vor putea fi în mod gradual depășite. Fiecare situație se cuvine a fi analizată concret, luîndu-se în considerație în mod adecvat interesele de pace, securitate și cooperare în primul rînd ale statelor dintr-o zonă sau alta.

Din punct de vedere juridic, existența zonelor libere de arme nucleare nu depinde de recunoașterea sau de garanția unor state exterioare ; este suficient ca un stat sau un grup de state să decidă să interzică armele nucleare pe teritoriul lor pentru ca, din punct de vedere juridic, zona să existe [12]. Este însă limpede că, în cazul unui conflict nuclear, o atare zonă, proclamată unilateral și lipsită de

---

[12] *Étude complète de la question des zones exemptes d'armes nucléaires sous tous ses aspects*, Nations Unies, New York, 1976, p. 52.

Scanned with OKEN Scanner

garanţii de securitate din partea puterilor nucleare, ar avea o existenţă precară.

În documentul final al Conferinţei însărcinate cu examinarea Tratatului cu privire la neproliferarea armelor nucleare se spune în această privinţă : „...Conferinţa recunoaşte că, pentru a asigura eficacitatea optimală a oricărui aranjament privind un tratat de creare a unei zone libere de arme nucleare, cooperarea statelor dotate cu arme nucleare este necesară. La conferinţă, un mare număr de delegaţii au cerut cu insistenţă ca statele dotate cu arme nucleare să furnizeze statelor care sînt legate prin dispoziţiile unor aranjamente regionale de acest tip, într-o formă corespunzătoare, garanţii cu forţă obligatorie în ce priveşte securitatea lor“ [13].

Pornind de la constatarea că propunerile de creare de noi zone libere de arme nucleare întîmpină în anumite regiuni greutăţi de ordin politic sau militar, ceea ce face ca, în ciuda dorinţei multor naţiuni de a realiza asemenea aranjamente, concretizarea lor să apară foarte îndepărtată, conferinţele Pugwash de la Madras (1975) şi Mühlhausen (1976) au emis ideea unei noi abordări a problemei la scară mondială.

Conferinţele amintite au ajuns la concluzia că ar fi posibil de încheiat un Tratat mondial de creare a unei zone libere de arme nucleare, la care ar putea accede oricare din statele lumii, indiferent în ce zonă geografică s-ar afla ele. S-a emis părerea că prin acest procedeu s-ar depăşi greutăţile legate de condiţiile specifice fiecărei zone şi s-ar lăsa aderarea la latitudinea fiecărei ţări în parte.

Pînă în prezent nu s-au putut stabili criterii unice care ar putea fi valabile pentru crearea de zone libere de arme nucleare în orice regiune a lumii. Aceasta face necesară continuarea examinării problemei, sub toate aspectele sale, în cadrul O.N.U., al forurilor însărcinate cu negocierea problemelor dezarmării. Pentru a duce o asemenea operă spre finalizarea ei, adică stabilirea concretă de zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, trebuie să se pornească de la ce s-a realizat pînă în prezent. Sesiunea a XXXII-a a Adunării Generale a O.N.U. a adoptat un număr de şase rezoluţii în chestiunea zonelor de

---

[13] *Conférence des Parties chargées de l'examen du Traité sur la non-prolifération des armes nucléaires.* Document final. Partie I. NPT/CONF/35/I, p. 9.

Scanned with OKEN Scanner

pace și cooperare, libere de arme nucleare [14], care conțin unele propuneri concrete, cum sînt : cererea ca secretarul general al O.N.U. să acorde asistență Organizației Unității Africane pentru aplicarea Declarației asupra denuclearizării Africii ; invitarea secretarului general al O.N.U. de a explora, în continuare, posibilitățile de a realiza progrese spre crearea unei zone libere de arme nucleare în Orientul Mijlociu ; convocarea unei reuniuni a țărilor din Asia de Sud în vederea creării în regiune a unei zone denuclearizate și prezentarea unui raport sesiunii speciale a O.N.U. dedicate problemelor dezarmării ; decizia că etapa următoare în ce privește Oceanul Indian trebuie să fie convocarea unei conferințe cu participarea statelor interesante și, înainte de aceasta, a unei reuniuni pregătitoare. Iată o serie de acțiuni concrete pe care O.N.U. este chemată să le realizeze. În viitor, Organizația ar trebui să întreprindă mai multe acțiuni care să încurajeze și să sprijine efectiv statele în crearea de zone denuclearizate. De asemenea, O.N.U. reprezintă cadrul cel mai potrivit pentru continuarea acțiunilor de elucidare pe deplin a conceptului de zonă liberă de arme nucleare, fapt care ar facilita considerabil negocierile concrete pe această temă. S-ar putea alcătui grupe de lucru pentru diferite regiuni în vederea elaborării unor acorduri-cadru care să servească la negocierile dintre statele interesate. O.N.U. ar trebui să examineze cu mai mare concretețe rolul pe care l-ar putea juca în procesul negocierilor, posibilitățile sale de a participa la exercitarea procedurilor de verificare și control, cît și de a se constitui într-un garant colectiv al zonelor, pentru întărirea garanțiilor de securitate de care acestea au nevoie.

Chestiunea stabilirii de zone libere de arme nucleare va constitui una din temele de care se va ocupa sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. dedicată dezarmării din mai-iunie 1978. Numeroase state propun includerea

---

[14] Două rezoluții privind ratificarea de către unele state a protocoalelor adiționale I și II la Tratatul de la Tlatelolco — rezoluțiile 32/76 și 32/79 ; precum și rezoluțiile 32/81 *Aplicarea Declarației asupra denuclearizării Africii*, 32/82 *Crearea unei zone libere de arme nucleare în regiunea Orientului Mijlociu*. 32/83 *Crearea unei zone libere de arme nucleare în Asia de Sud* și 32/86 *Aplicarea Declarației privind declararea Oceanului Indian zonă a păcii*.

Scanned with OKEN Scanner

acestei teme pe ordinea de zi [15]. Această sesiune are posibilitatea să stabilească unele jaloane precise de acțiune în viitor, de a cere puterilor nucleare să manifeste maximum de receptivitate față de dorința multor state de a crea zone denuclearizate, de a însărcina Comitetul pentru dezarmare de la Geneva sau alte organisme care, eventual, vor fi create de a trece la negocieri concrete privind problema în sine, precum și la materializarea propunerilor existente. În acest sens, Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, sau alt organism, poate deveni un laborator care să producă acorduri de principiu pentru diferite regiuni, care ar urma să fie finalizate în cadrul regiunii respective și supuse ulterior aprobării O.N.U.

De cea mai mare importanță rămîne însă transpunerea în practică a voinței statelor dintr-o anumită regiune de a se constitui ele însele într-o zonă denuclearizată. Ele trebuie să treacă de la declarații de principiu, de la rezoluții generale în cadrul O.N.U., de la acorduri-cadru la negocierea concretă, în baza propriei lor voințe politice, la adoptarea unor acorduri de stabilire de zone denuclearizate. Fără această voință politică, fără acțiuni concrete ale statelor interesate, crearea de zone denuclearizate ar rămîne un simplu deziderat. Pentru a contribui efectiv la procesul dezarmării, în primul rînd al celei nucleare, aceste acțiuni ar trebui întreprinse și continuate cu perseverență în cît mai multe regiuni ale lumii. În documentul românesc privind dezarmarea prezentat la O.N.U. se spune în această privință : „Asemenea zone, protejate împotriva atacului sau amenințării cu folosirea armei nucleare prin garanții corespunzătoare, ar trebui extinse în mod treptat și s-ar prezenta ca o prefigurare a lumii de mîine, în întregime eliberată de arme nucleare“ [16].

---

[15] *Views of member States on the agenda and all other relevant questions relating to the Special Session of the General Assembly devoted to disarmament.* Doc. O.N.U. A/AC. 187/51 și A/AC. 187/Add. 1.

[16] *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 28.

Scanned with OKEN Scanner

Dezangajarea militară și dezarmarea în Europa

Romulus Neagu

Problema dezangajării și dezarmării în Europa este parte integrantă a problemei mai mari pe care o reprezintă oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării generale în lume, ca fundament al păcii și securității pe planeta noastră. „O politică reală de pace nu poate fi asigurată, destinderea internațională nu poate fi consolidată și dezvoltată dacă nu se pune capăt cursei înarmărilor, dacă se mențin trupe și baze militare pe teritoriul altor state, dacă nu se inițiază un proces viguros de dezarmare, în primul rînd de dezarmare nucleară“ [1].

Problema dezangajării militare și a dezarmării — ca o condiție *sine qua non* a securității — a devenit atît de complexă, încît este necesar să se folosească toate căile posibile pentru soluționarea ei. Realizarea obiectivului

[1] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 22.

Scanned with OKEN Scanner

final — dezarmarea generală și completă — reclamă nu numai eforturi la nivel mondial, ci și acțiuni la nivel continental, regional și subregional.

În această fază, cînd obiectivul final este global — dezarmarea generală și completă în lume —, dar eforturile se întreprind pe toate cele trei nivele : universal, regional și individual, ultimele două fiind complementare și subordonîndu-se primului, între abordarea universală și cea regională există legătura dialectică care caracterizează relația dintre parte și întreg. Caracterul complementar și de subordonare al eforturilor pe plan regional este însă relativ, în sensul că, deși rolul determinant aparține obiectivului global, măsurile pe plan regional pot fi de mare importanță pentru atingerea acestui obiectiv. „Acest obiectiv îndepărtat poate fi atins cu adevărat numai în măsura în care dezarmarea, ca atare, va înregistra progrese și pe plan regional“ [2].

În acest cadru, intensificarea eforturilor pentru promovarea dezangajării militare și dezarmării pe plan regional prezintă o serie de avantaje certe :

— imperativele securității — cu tot caracterul universal și global pe care îl au pacea și războiul în epoca actuală — apar în mod direct mai întîi pe plan regional, în raporturile statelor cu vecinii ;

— interesul statelor de a se ajunge la anumite acorduri privind limitarea sau reducerea trupelor și armamentelor este direct ;

— problemele de securitate au trăsături specifice în fiecare regiune ;

— interesele de securitate ale statelor din aceeași regiune sînt, în general, similare sau chiar comune ;

— numărul de state angajate în negocieri și pregătite să devină părți la acordurile respective este redus ;

— statele din aceeași regiune se cunosc și sînt legate nu numai prin situația lor geografică, dar și prin istoria lor comună ;

— de obicei, există o bază deja constituită de acorduri bilaterale și multilaterale ;

— abordarea regională oferă condiții concrete de adoptare a unor măsuri care să vizeze atît armele nucleare, cît și pe cele convenționale ;

---

[2] Belgia — Doc. A/C.1/32/PV.32, 16 noiembrie 1977, p. 32.

Scanned with OKEN Scanner

— într-o serie de regiuni există condiţii propice pentru a se crea zone denuclearizate ;

— la nivel regional se pot conveni mai uşor decît la nivel universal garanţii negative faţă de statele care s-au obligat să nu deţină arme nucleare ;

— abordarea regională poate, de asemenea, să ofere posibilităţi multiple în domeniul măsurilor de întărire a încrederii şi creştere a stabilităţii.

Tocmai avîndu-se în vedere aceste avantaje, se consideră că „abordarea regională ar putea să ofere cea mai mare speranţă de progres“ în efortul îndreptat spre dezarmare [3]. La 18 mai 1977, Sri Lanka a propus la O.N.U. convocarea de conferinţe regionale pe probleme de dezarmare. Pe baza unei propuneri belgiene, urmează să se examineze posibilitatea elaborării în cadrul O.N.U. a unui studiu privind toate aspectele dezarmării regionale [4].

O importanţă deosebită are din acest punct de vedere continentul european. Dealtfel, încă în 1966, pe baza unei propuneri româneşti, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluţia privind „Măsuri pe plan regional în vederea îmbunătăţirii relaţiilor de bună vecinătate între statele europene aparţinînd unor sisteme economice şi sociale diferite“ [5]. La cea de-a 32-a sesiune a Adunării, ţara noastră a evidenţiat că în mod deosebit necesitatea adoptării de măsuri privind dezarmarea regională „se face resimţită în Europa, unde, mai mult decît în orice altă parte a lumii, există în prezent o concentrare fără precedent de forţe armate şi armamente moderne, inclusiv nucleare“ [6].

În primul rînd, continentul european constituie centrul în care se confruntă cele două mari alianţe militare — N.A.T.O. şi Tratatul de la Varşovia —, care deţin 80% din totalul cheltuielilor de înarmare din lume [7]. Continentul european cunoaşte cea mai mare acumulare de forţe armate şi armament din lume şi fără precedent în istorie. Marile puteri din cele două alianţe deţin 95% din totalul încărcăturilor nucleare existente astăzi în lume. În Europa se află amplasate 11 000 de asemenea

---

[3] Anglia — Doc. A/C.1/32/PV, 3 noiembrie 1977.
[4] Doc. A/Res/32/87, D, 12 decembrie 1977.
[5] Doc. A/Res/2.129/XX, 19 noiembrie 1966.
[6] Doc. A/C.1/32/PV, 2 noiembrie 1977.
[7] Kurt Waldheim. *Message to the Follow-up Meeting on security and Cooperation in Europe, Belgrade, Yugoslavia*. United Nations Press Release, Doc. SG/SM/2 487, 4 octombrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

încărcături, fiecare cu o capacitate medie de distrugere de circa cinci megatone, egală cu forţa tuturor explozibililor utilizaţi pe întreaga durată a celui de-al doilea război mondial. Folosirea numai a unei zecimi din totalul armamentului nuclear tactic pe care S.U.A. îl deţin pe continent ar distruge întreaga zonă unde un asemenea schimb masiv de foc nuclear ar avea loc [8].

De asemenea, pe continent sînt staţionate trupe însumînd peste 8 000 000 de oameni, peste 45 000 de tancuri şi peste 15 000 de avioane.

În medie, din fiecare 38 de avioane supersonice de vînătoare construite pe plan mondial, 29 sînt destinate ţărilor europene sau participante la alianţe militare implicînd Europa. Din fiecare 15 rachete construite pentru forţele navale, 13 sînt cu aceeaşi destinaţie. În ceea ce priveşte alte mijloace, proporţia este de : 7 din 8 la submarine cu propulsie nucleară ; 8 din 12 la submarine convenţionale ; 10 din 13 la tancuri.

Formînd nucleul confruntării militare în lume, Europa permite — ca nici o altă regiune — evitarea oricărei afectări a echilibrului mondial atunci cînd se adoptă măsuri de dezangajare militară şi dezarmare pe plan regional cu luarea în consideraţie a menţinerii echilibrului de forţe în cadrul nucleului. Practic, măsurile în această direcţie în Europa ar constitui, în acelaşi timp, şi măsuri cu implicaţii pozitive universale.

În plus, ţările europene sînt legate între ele prin istoria comună, care a creat, în afara conştiinţei că împart aceeaşi soartă, o serie de afinităţi în gîndire şi cultură. „Din punct de vedere cultural — remarca un observator de peste ocean —, în pofida diversităţilor, Europa prezintă o unitate mai armonioasă decît continentul american“ [9].

Experienţa acumulată în perioada postbelică, şi îndeosebi la negocierile din cadrul Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa, precum şi la cele privind reducerea forţelor armate şi armamentelor în Europa centrală, evidenţiază o serie de legităţi de care trebuie să se ţină seama în procesul dezangajării militare şi dezarmării pe continent. O precondiţie este aceea de a se crea atmosfera

---

[8] Vezi *The Defence Monitor*. Volume Four Number Two. Washington, februarie 1975, p. 3.

[9] G. A. Johnson. *European regionalism*, în *Regionalism and Security*, New Delhi, Indian Council of World Affairs, 1948, p. 49.

Scanned with OKEN Scanner

politică necesară negocierilor, după care vin în ordine: stabilirea principiilor de negociere și realizare a dezarmării, adoptarea unor măsuri concrete de ordin militar privind creșterea încrederii și stabilității, trecerea la măsuri efective de dezangajare militară și dezarmare.

Această ordine de priorități nu exclude posibilitatea de a se acționa în același timp pe toate planurile menționate. Dimpotrivă, realizarea de progrese reale pe această cale presupune acțiuni coordonate pe întreaga gamă de măsuri, cu precizarea abordării de la simplu la complex, treptat, în cadrul unui program general care să ducă la realizarea obiectivului dezarmării generale în lume. Prioritățile menționate rămîn, în sensul că acțiunile de pe fiecare treaptă trebuie să preceadă progresul de pe treptele următoare.

Dezvoltarea și adîncirea destinderii

Înainte de a se aborda în vreun fel problematica militară în Europa, a fost nevoie de un efort susținut pentru depășirea atmosferei „războiului rece" prin normalizarea și dezvoltarea relațiilor dintre state pe continent, pe baza respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, a nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța. Un rol important sînt menite să-l joace, în acest sens, raporturile dintre țările socialiste, noul pe care ele trebuie să-l reprezinte pentru stabilirea unei noi ordini politice și economice în lume. De asemenea, trebuie depășite obstacolele puse în calea colaborării nestingherite dintre state, indiferent de orînduirea lor politică și socială.

Încă în 1967, între România și Republica Federală Germania au fost stabilite relații diplomatice. A urmat apoi stabilirea (în ordine cronologică) a relațiilor diplomatice cu R. F. Germania de către Polonia, R. D. Germană, Cehoslovacia, Bulgaria [10]. De asemenea, a avut loc normalizarea relațiilor Republicii Democrate Germane cu statele occidentale. În toamna anului 1973, cele două state germane au devenit membre ale Organizației Națiunilor Unite.

[10] U.R.S.S. stabilise relații diplomatice cu R.F.G. încă din 1955.

Scanned with OKEN Scanner

Normalizarea relațiilor dintre state pe continent a condus la lărgirea contactelor și a schimburilor, la statornicirea unui climat nou, de cooperare în cele mai diverse domenii, ceea ce a permis, pentru prima oară în analele continentului, întrunirea la aceeași masă a tuturor statelor interesate. Conferința pentru securitate și cooperare în Europa a consacrat începutul procesului de destindere, stabilind decalogul principiilor care trebuie să guverneze raporturile dintre state pe continent, precum și măsuri de punere în aplicare a acestor principii.

Trebuie însă arătat că procesul destinderii este încă fragil, se află de-abia la început și nu a devenit ireversibil. În Europa continuă să rămînă nesoluționate multe probleme vitale pentru liniștea și dezvoltarea popoarelor. Pe continent continuă să existe blocurile militare opuse, baze militare și trupe străine pe teritoriul altor state. În pofida și în contradicție cu angajamentele asumate, se promovează pe spirale tot mai înalte cursa înarmărilor pe continent. Șeful statului-major al armatei S.U.A. arăta, în octombrie 1977, că „Pentagonul a stabilit să sporească acumulările de arme și echipament în Europa de Vest și să mărească numărul de trupe ale celor cinci divizii de infanterie mecanizată și blindate de care dispune îndeosebi în Germania occidentală“ [11].

Zăngănitul de arme este însoțit de apologii ale folosirii forței și acțiuni care dovedesc că nu s-a renunțat la politica „războiului rece“ și a diversiunilor, calomniilor, șantajului și amenințărilor. Se încearcă, de asemenea, promovarea ideii războiului așa-zis preventiv. Există încă tendințe de a se duce o politică de forță și de amestec în treburile interne ale altor state. Funcționează chiar posturi de radio special finanțate pentru promovarea acestor tendințe. Sub învelișul „liberei circulații a ideilor“ se seamănă vrajba între popoare, se vehiculează cultul pornografiei și drogurilor, misticismul, ura față de om, rasismul, cu efecte negative asupra atmosferei politice pe continent.

Pentru consolidarea cursului spre destindere și transformarea lui într-un proces ireversibil este necesar să se

---

[11] Bernard Weinrouf. *Army Shift More Men and Equipment to Europe*, în *The New York Times*, 19 octombrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

elimine toți acești factori negativi, generatori de tensiune și instabilitate, să se stabilească raporturi noi, lipsite de presiune, amenințare cu forța sau folosirea forței, să se creeze o nouă ordine economică și politică internațională. Așa cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, fără așezarea relațiilor dintre state „pe o bază de egalitate și echitate nu se poate vorbi de destindere, de instaurarea unei păci trainice“ [12].

Principiile care trebuie să guverneze negocierile și procesul de dezangajare militară și dezarmare în Europa

Avînd în vedere complexitatea pe care o reprezintă procesul dezangajării militare și dezarmării în Europa, precum și caracterul de durată al acestuia, este necesar să se stabilească liniile directoare ale negocierilor, precum și bazele principiale ale măsurilor menite să pună capăt cursei înarmărilor pe continent și să reducă concentrarea de trupe și armamente. Această necesitate a fost relevată și la C.S.C.E., la negocierile privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa centrală, precum și în cadrul reuniunii de la Belgrad, ajungîndu-se la anumite acorduri preliminare, care se cer întărite și dezvoltate.

Mai întîi trebuie relevate liniile directoare ale negocierilor asupra problematicii militare în Europa :

Legătura dintre aspectele politice și cele militare ale securității. Cele două aspecte esențiale ale securității — politic și militar — se găsesc într-o strînsă legătură și se condiționează reciproc. Așa cum realizarea unor măsuri efective de dezangajare militară și dezarmare nu poate avea loc decît într-un climat de destindere, tot așa și destinderea nu poate fi reală decît în măsura în care este completată cu diminuarea cursei înarmărilor și eliminarea surselor de pericol al unei confruntări armate.

Acest principiu și-a găsit reflectarea în Actul final de la Helsinki sub forma prevederii că aspectele politice și

---

[12] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 12, București, Editura politică, 1976. p. 50.

Scanned with OKEN Scanner

cele militare ale securității se completează reciproc. Avînd în vedere însă evoluția situației pe continent, acest principiu trebuie precizat, relevîndu-se că destinderea pe continent nu poate fi concepută fără măsuri efective pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea le dezarmare, în primul rînd la dezarmare nucleară.

Legătura dintre securitatea pe continent și securitatea fiecărui stat din Europa. Problema dezangajării militare și dezarmării în Europa prezintă interes pentru toate statele europene, deoarece securitatea fiecăruia este legată de situația securității generale pe continent. În acest sens, în Actul final s-a prevăzut că, atunci cînd se negociază măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa, trebuie să se țină seama de „raportul reciproc dintre securitatea fiecărui stat participant și securitatea în Europa luată ca un tot...“ O națiune europeană nu se poate considera în securitate atîta timp cît securitatea altei națiuni de pe continent este afectată. Atentatul la securitatea uneia dintre aceste țări reprezintă, în fapt, un atentat la securitatea tuturor, și acest element trebuie să completeze textul de la Helsinki. Trebuie să se prevadă clar că securitatea în Europa este indivizibilă.

Nediminuarea securității nici unui stat din Europa. În Actul final s-a prevăzut considerentul respectării intereselor de securitate ale tuturor statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, inerente egalității lor suverane. Aceasta nu este însă suficient, avînd în vedere că pe continent se manifestă tendințe de a se încheia aranjamente între unele state pe seama securității altora. Este cunoscut că la negocierile privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa centrală, obligația de a nu se diminua securitatea se limitează numai la „părțile“, la eventualele acorduri. Mai mult decît atît, în cercurile N.A.T.O., această obligație este interpretată ca referindu-se la cele două blocuri, potrivit concepției că la Viena se negociază între Alianța atlantică și Tratatul de la Varșovia, ceea ce implică posibilitatea ca nici pentru toate statele participante la acord să nu acționeze principiul respectiv.

Ca atare, este necesar să se ajungă la un acord că, indiferent de forum, în toate negocierile asupra dezangajării militare și dezarmării în Europa trebuie să se respecte principiul conform căruia nici o măsură nu trebuie să

Scanned with OKEN Scanner

aducă atingere securității vreunui stat. Acest principiu trebuie să funcționeze în toate etapele negocierilor.

Legarea dezarmării de dezvoltare. Măsurile privind oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare trebuie să fie legate organic de necesitatea dezvoltării, îndeosebi a statelor cu potențial economic și tehnologic limitat. În acest sens, trebuie să se prevadă respectarea în toate negocierile a principiului că procesul dezarmării trebuie să conducă la sporirea posibilităților de dezvoltare, inclusiv prin accesul nestingherit la cuceririle moderne ale științei și tehnologiei îndeosebi al țărilor în curs de dezvoltare, cu potențial limitat. Trebuie îndepărtate restricțiile puse în calea folosirii de către toate țările a tehnologiei înaintate. Cu alte cuvinte, procesul de dezarmare trebuie să constituie parte integrantă din eforturile pentru instaurarea unei noi ordini economice și politice în Europa.

Interesul tuturor statelor în negocierile asupra aspectelor militare ale securității în Europa. Prin Actul final s-a recunoscut că toate statele participante la C.S.C.E. sînt interesate în eforturile îndreptate spre reducerea posibilității confruntării militare și promovarea dezarmării, care sînt menite să completeze destinderea politică în Europa și să întărească securitatea lor. Recunoașterea în mod unanim a interesului tuturor statelor europene în aceste eforturi implică în mod necesar obligația asigurării condițiilor ca de acum încolo chestiunile privind reducerea încordării și promovarea dezarmării în Europa să fie examinate cu participarea tuturor statelor de pe continent. Numai astfel se va da viață acestui principiu, hotărîtor pentru succesul negocierilor și trăinicia acordurilor.

Informarea statelor care nu participă la negocieri privind arii limitate ale dezangajării militare și dezarmării în Europa. Paralel cu negocierile pe plan general european, în Europa pot avea loc tratative asupra unor aspecte care interesează un grup limitat de state sau în cadru subregional (Balcanii, Europa centrală, Nordul Europei, zona Mării Baltice și altele). În asemenea cazuri, statele care ar urma să încheie și să semneze documentele respective ar fi acelea direct implicate.

Nu se poate spune însă că pentru celelalte state de pe continent este indiferent cursul pe care îl iau aseme-

Scanned with OKEN Scanner

nea negocieri. În condițiile recunoașterii interesului tuturor statelor europene în organizarea securității pe continent apare necesar ca, atunci cînd se organizează negocieri pe un plan mai redus decît cel general european, statele europene care nu participă la asemenea negocieri să fie informate asupra obiectivelor și evoluției discuțiilor respective.

Dreptul statelor europene de a-și spune cuvîntul la negocieri care vizează interesele lor de securitate. Informarea statelor europene asupra negocierilor de dezangajare militară și dezarmare pe continent nu este concepută în sens pasiv. Scopul ei final trebuie să fie acela de a sprijini un dialog în care țările informate, după ce analizează și evaluează informațiile primite, să-și poată spune cuvîntul, în special atunci cînd consideră că interesele lor de securitate sînt vizate în mod direct.

Stabilirea unui control strict și eficace pentru ducerea la îndeplinire a hotărîrilor adoptate. Pentru a fi eficiente și a contribui cu adevărat la scăderea tensiunii ce prevalează pe continent, măsurile de dezangajare militară și dezarmare în Europa trebuie să fie însoțite de obligații clare și precise în ceea ce privește controlul îndeplinirii lor. Acest principiu trebuie să guverneze toate negocierile privind dezarmarea, permițînd ca, pe baza creșterii încrederii, să se treacă de la măsuri limitate la acțiuni de tot mai mare profunzime, care în final să ducă la dezarmarea generală în lume.

Legătura dintre dezangajarea militară și dezarmarea în Europa și securitatea în lume. Acest principiu reflectă caracterul indivizibil al păcii și războiului în lume, faptul că eforturile pe plan european nu pot fi concepute decît ca o parte integrantă a procesului mondial îndreptat spre dezangajarea militară și dezarmarea în lume. Desigur, măsurile întreprinse pe plan european sînt legate de regiunile adiacente Europei, și în primul rînd de Mediterana.

Informarea O.N.U. Fiind parte integrantă a procesului mondial, eforturile întreprinse pe plan european trebuie să fie aduse la cunoștința tuturor statelor din lume prin forul mondial pe care-l constituie Organizația Națiunilor Unite. Rapoartele respective trebuie să facă obiectul dezbaterii la O.N.U., pentru ca în acest cadru să se analizeze implicațiile măsurilor preconizate în ceea ce privește în-

Scanned with OKEN Scanner

treaga situație internațională. Este necesar să se ajungă la un asemenea sistem de legături, încît negocierile din Europa, ca și negocierile din alte regiuni ale lumii să constituie organisme subsidiare ale Adunării Generale a O.N.U.

Cu privire la principiile realizării dezarmării propriu-zise, s-ar putea avea în vedere următoarele considerente de bază :

— Încetarea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare.

— Prioritate absolută măsurilor de dezarmare nucleară.

— Începerea procesului de dezarmare cu marile state puternic înarmate.

— Acordarea unei atenții deosebite centrului Europei.

— Abținerea de la orice acțiuni militare de natură să ducă la încordare, suspiciune și neîncredere.

— Realizarea unui ritm de dezarmare care să depășească cercetările tehnologice în domeniul înarmărilor.

— Întreprinderea de eforturi pe toate planurile și în toate zonele.

Măsuri de încredere și stabilitate

Odată cu crearea unei atmosfere propice discutării problemelor militare și stabilirea principiilor de bază ale negocierilor în această privință și realizării dezarmării, se poate trece la primele măsuri vizînd dezangajarea militară, prin limitarea activităților militare care creează suspiciune și neîncredere. Un pas important în această direcție s-a realizat la C.S.C.E., unde s-au stabilit unele măsuri de întărire a încrederii și creștere a stabilității pe continent.

a) *Notificarea manevrelor militare de anvergură.* Este cunoscut că manevrele militare de anvergură pot masca intenții agresive din partea forțelor imperialiste. De asemenea, ele pot fi folosite ca mijloc de presiune politică, în special față de țările mai mici.

Pentru diminuarea efectelor negative ale acestor acțiuni, la C.S.C.E. s-a stabilit să se notifice manevrele militare cu un efectiv de peste 25 000 de oameni.

Scanned with OKEN Scanner

S-a prevăzut, de asemenea, posibilitatea ca, pe bază de bunăvoință și în scopul întăririi încrederii, să se notifice și manevre militare de anvergură mai mică decît cele menționate mai sus, precum și alte manevre.

La reuniunea de la Belgrad, România a propus ca notificarea să se extindă și asupra manevrelor aeriene și navale independente sau combinate care au loc pe teritoriul Europei [13].

În legătură cu aceasta, trebuie remarcat că notificările manevrelor militare de anvergură își pot îndeplini misiunea lor de întărire a încrederii între statele europene numai în măsura în care pe parcurs are loc și o diminuare a amplorii și numărului acestor acțiuni militare, în măsura în care se evită manevrele militare la granițele cu alte țări și alte demonstrații de forță. Organizarea de manevre cu participarea mai multor state la granițele altor țări pot fi socotite demonstrații de forță, care urmăresc scopuri de intimidare, tind să creeze neliniște și încordare, aducînd grave prejudicii intereselor popoarelor de pe continentul european și din toată lumea. Încă din 1969, tovarășul Nicolae Ceaușescu atrăgea atenția că este necesar „să se renunțe definitiv și în fapte la politica războiului rece, la zăngănitul de arme, la demonstrațiile de forță de felul manevrelor militare pe teritoriul sau la granițele altor state, la amenințări — care nu fac decît să adîncească neîncrederea și încordarea internațională. România consideră că guvernele statelor europene ar aduce un mare serviciu cauzei securității și păcii pe continent și în lume dacă ar lua hotărîrea să se renunțe la organizarea de manevre militare și alte demonstrații de forță la granițele sau pe teritoriul altor state“ [14].

Convenirea notificării manevrelor militare de anvergură nu reprezintă o legalizare a demonstrațiilor de forță, ci, dimpotrivă, o premisă pentru renunțarea la manevre militare și la demonstrații de forță la granițele altor state.

b) *Notificarea mișcărilor militare de anvergură.* Manevrele militare sînt precedate și succedate de mișcări militare, respectiv de deplasările executate de trupele care participă la manevre. Aceste trupe vin în zona de

---

[13] Doc. C.S.C.E./BM/S/1, Belgrad, 24 octombrie 1977.

[14] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul desăvîrșirii construcției socialiste*, vol. 3, București, Editura politică, 1969, p. 930—931.

Scanned with OKEN Scanner

desfășurare a manevrei și la încheierea aplicațiilor se întorc la locul de unde au venit sau iau altă destinație.

Asemenea mișcări de trupe constituie parte componentă a manevrelor militare și notificarea lor se face conform celor stabilite în legătură cu notificarea manevrelor militare de anvergură. Au loc însă și mișcări de trupe care duc la concentrarea de forțe armate și tehnică militară fără legătură cu manevrele. Datorită caracterului lor deosebit de mobil, în exclusivitate operațional, ele pot duce mai repede și mai direct la modificarea situației strategice, ceea ce poate crea îngrijorare din partea altor state, neîncredere și suspiciune.

La Belgrad, o serie de țări neutre și nealiniate au propus ca statele participante la C.S.C.E. să notifice asemenea mișcări de trupe în aceleași condiții în care se face notificarea marilor manevre militare. De asemenea, au subliniat importanța notificării și a mișcărilor militare de anvergură mai mică care au loc în apropierea frontierelor [15].

c) *Schimbul de observatori la manevre.* Unul din scopurile notificării manevrelor militare și mișcărilor de trupe este acela de a îndepărta suspiciunile în legătură cu implicațiile concentrărilor respective de trupe și tehnică militară în apropierea granițelor altor state. O cale mai directă pentru atingerea acestui scop este însă aceea ca la manevre, care pot crea neliniște, să participe observatori din celelalte țări europene. În acest sens, la C.S.C.E. s-a convenit ca statele participante să fie invitate, voluntar și pe bază bilaterală, în spirit de reciprocitate și bunăvoință față de toate statele participante, să trimită observatori pentru a asista la manevre militare.

Ca și în cazul notificării manevrelor, invitarea de observatori la manevre, pentru a-și atinge scopul de măsură de încredere, trebuie însoțită de un proces de reducere a acestor acțiuni militare, de evitare a organizării lor la granițele cu alte state etc. Orice intensificare în organizarea manevrelor, chiar dacă sînt invitați observatori din alte state, constituie o încălcare a obligațiilor asumate prin Actul final, care prevede în mod expres obiectivul creșterii încrederii.

d) *Schimbul de delegații militare.* În contextul destinderii și schimburilor pe multiple planuri dintre state pe

[15] Doc. C.S.C.E./BM/G, Belgrad, 25 octombrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

continent, a avut loc și o dezvoltare a contactelor între reprezentanții forțelor armate ale multor state europene. Avînd în vedere caracterul pozitiv al acestor contacte, la C.S.C.E. s-a apreciat ca folositoare generalizarea lor. În acest sens, în Actul final s-a prevăzut ca statele participante, ținînd seama în mod corespunzător de reciprocitate și avînd în vedere o mai bună înțelegere mutuală, vor promova schimburi pe bază de invitație între militarii lor, inclusiv vizite de delegații militare.

e) *Reținerea de la organizarea de manevre multinaționale în apropierea frontierelor cu alte state.* Experiența vieții pe continent după cel de-al doilea război mondial a demonstrat că o tensiune deosebită este creată de manevrele militare multinaționale, îndeosebi cînd acestea sînt organizate în apropierea granițelor cu alte state. Pentru eliminarea acestei surse de tensiune, România a propus la reuniunea de la Belgrad ca să se renunțe la organizarea unor asemenea manevre în apropierea granițelor altor state în Europa [16].

f) *Renunțarea la stabilirea de noi baze militare, inclusiv baze nucleare, precum și la staționarea de trupe adiționale pe teritoriul altor state în Europa.* La reuniunea de la Belgrad, România a propus ca statele participante să-și asume obligația de a nu crea noi baze, inclusiv nucleare, și de a nu spori trupele pe teritoriile altor state.

g) *Alte măsuri de reținere.* De asemenea, pot fi avute în vedere asemenea măsuri de reținere cum sînt renunțarea la zborul avioanelor militare de-a lungul granițelor sau în apropierea zonelor de graniță, mișcarea vaselor de război și, în special, a vaselor de recunoaștere de-a lungul apelor teritoriale ale altor țări sau în apropierea acestora etc.

La reuniunea de la Belgrad, U.R.S.S. a propus ca statele participante la C.S.C.E. să încheie un tratat prin care să se oblige să nu folosească primele arma nucleară și să renunțe la lărgirea celor două alianțe militare.

h) *Reducerea bugetelor militare.* O altă măsură de încredere și stabilitate ar putea fi aceea de înghețare, urmată de reduceri treptate ale bugetelor militare.

---

[16] Doc. C.S.C.E./BM/S/1, Belgrad, 28 octombrie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

Dezangajarea militară și dezarmarea în Europa

Măsurile de încredere și stabilitate nu trebuie și nu pot constitui scopuri în sine, ci acțiuni preliminare, care să permită trecerea la reducerea efectivă a prezenței militare. Prin dezvoltarea procesului de destindere și creșterea încrederii s-au creat condiții pentru negocierea în continuare a unor asemenea măsuri, cum sînt: reducerea și, în cele din urmă, retragerea tuturor trupelor străine de pe teritoriile altor state în limitele frontierelor naționale; lichidarea bazelor militare aflate pe teritoriile altor state; încetarea cursei înarmărilor; trecerea treptată la reducerea trupelor și armamentelor aflate în dotarea armatelor naționale; crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale Europei și asumarea de către puterile posesoare de arme nucleare a obligației de a nu folosi aceste arme împotriva statelor care fac parte din asemenea zone; pregătirea condițiilor pentru desființarea blocurilor militare și, în ultimă instanță, lichidarea acestora. Pe prim plan, în acest sens, trebuie să stea interzicerea armelor nucleare și a tuturor celorlalte arme de distrugere în masă, reducerea și, în ultimă instanță, eliminarea lor totală din arsenalele militare.

Conceput pe planul regional al Europei, acest program de măsuri se integrează, de fapt, în programul cuprinzător de dezarmare generală și completă în lume, fiind parte al acestuia. Totodată însă, el are o serie de trăsături specifice. În primul rînd, realizarea lui trebuie să preceadă în fiecare fază măsurile pe plan mondial, stimulîndu-le și precedîndu-le pe acestea. De asemenea, în faza inițială, un accent deosebit se pune pe dezangajare, avînd în vedere confruntarea pe continent a celor două blocuri militare.

a) *Desființarea bazelor militare străine și retragerea forțelor armate de pe teritoriile altor state* se impune în prezent ca principală măsură de încredere, cu repercusiuni favorabile pentru întreaga dezangajare militară pe continent. Rămășițe ale celui de-al doilea război mondial și ale perioadei „războiului rece", bazele militare și forțele armate de pe teritoriile altor state constituie o sursă permanentă de tensiune și pericol de confruntare militară. Există însă încercări de a se argumenta contrariul, sub pretextul că prezența și chiar întărirea sau extin-

29647

BIBLIOTECA LICEULUI ... „G. ... - IAȘI

Scanned with OKEN Scanner

derea bazelor militare și a trupelor de pe teritoriul multor țări europene ar constitui o necesitate pentru „echilibrul de forțe". În acest sens, un fost reprezentant al Angliei pe lîngă N.A.T.O. arăta direct că „toate țările noastre (membre ale N.A.T.O. — *R.N.*), inclusiv Franța, împărtășesc convingerea că trupele americane nu trebuie retrase și, de asemenea, nici diminuate în vreun mod semnificativ" [17]. Se mai afirmă că această prezență ar constitui un rezultat imuabil al războiului, dacă se vrea „ordine" și „stabilitate".

Combătînd teoria că retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state în Europa ar putea să ducă în vreun fel la o situație de instabilitate, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta că „prezența trupelor străine în Europa sau pe teritoriul altor state nu aduce în nici un fel și nimănui vreun plus de securitate ; dimpotrivă, prezența trupelor străine pe teritoriul altor state constituie în permanență o sursă de insecuritate pentru toate statele" [18]. Întotdeauna, prezența trupelor străine pe teritoriul altor state a grevat mult asupra securității statelor, a dus la agravarea încordării și la război.

Astfel, desființarea bazelor militare străine și retragerea tuturor trupelor și armamentelor de pe teritoriul altor țări apar ca o necesitate obiectivă pentru normalizarea situației pe continent, asigurarea unei stabilități reale și a unei păci trainice.

Totodată, trebuie subliniat că bazele militare străine și prezența de trupe pe teritoriile altor state reprezintă un anacronism incompatibil cu independența și suveranitatea națională a popoarelor, cu relațiile normale dintre state. Atîta timp cît bazele militare și trupele străine vor continua să existe pe teritoriul altor state este greu să se poată vorbi de înfăptuirea riguroasă a principiului respectării independenței și suveranității altor state, de afirmarea cu adevărat liberă a drepturilor inerente suveranității.

Desigur, retragerea trupelor de pe teritoriile altor state în limitele frontierelor naționale și desființarea ba-

---

[17] Sir Bernard Burrows. *La sécurité européenne*, în *L'Europe avec un grand E*, sub redacția lui Marx Kohnstamm și Wolfang Hager, Edition Robert Laffont, Paris, 1973, p. 193.

[18] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, București, Editura politică, 1974, p. 370.

Scanned with OKEN Scanner

zelor militare străine trebuie să ducă, totodată, la reducerea forţelor armate naţionale, în primul rînd ale statelor puternic înarmate şi în regiunile care cunosc cea mai mare concentrare de trupe şi armament.

Tocmai avînd în vedere concentrarea fără seamăn de baze şi trupe străine în zona de mijloc a continentului, la 30 octombrie 1973, la Viena au început „negocierile pentru reducerea forţelor armate şi armamentelor şi măsuri adiacente în Europa centrală", cu participarea a 19 state, printre care şi România. În acest sens, sînt avute în vedere teritoriile următoarelor şapte ţări : Belgia, Cehoslovacia, R. D. Germană, R. F. Germania, Luxemburg, Olanda şi Polonia. Documentele ar urma să fie semnate de aceste ţări şi de cele care au trupe în regiune : Anglia, Canada, S.U.A. şi U.R.S.S., în total 11 state. Franţa a refuzat să participe.

Conform aranjamentului, Bulgaria, Danemarca, Grecia, Italia, Norvegia, România, Turcia şi Ungaria au statut şi drepturi egale cu celelalte state participante, diferenţa constînd numai în aceea că ele nu iau parte la hotărîri şi nu semnează acordurile.

Avînd în vedere că reducerea de trupe şi armamente în Europa sau numai într-o zonă a ei interesează toate statele europene, întrucît prezintă, într-o măsură sau alta, implicaţii pentru securitatea tuturor acestor state, România a insistat, încă de la convorbirile preliminare, ca toate statele continentului să aibă dreptul să participe la aceste negocieri, să-şi prezinte punctul de vedere şi să-şi susţină interesele legitime. Delegaţia română la negocieri a cerut în mod insistent „să se ofere posibilitatea ca toate statele europene care doresc să poată lua parte la examinarea problemelor în discuţie, să participe la şedinţe, să prezinte documente şi să ia cuvîntul în chestiunile de pe agendă" [19].

Aceasta este poziţia ţării noastre şi astăzi. A devenit imperios necesar ca negocierile de la Viena să fie puse ferm pe baze democratice, în desfăşurarea lor să se respecte principiile convenite la C.S.C.E., inclusiv interesul justificat al oricăruia dintre statele europene ca punctele sale de vedere să fie luate în considerare, iar aceasta nu poate avea loc decît prin participarea sa nemijlocită

[19] *Lumea* din 24 mai 1973.

Scanned with OKEN Scanner

la lucrări. Este cunoscut faptul că la Viena abordarea este încă „de la bloc la bloc".

În aceste condiții, negocierile bat pasul pe loc.

După cinci ani de tratative, lucrurile se află în același cerc vicios al dilemei „simetriei" sau „asimetriei" reducerilor. Aceasta nu reflectă însă decît lipsa de voință pentru trecerea la reduceri efective, deoarece, „deși nu există un acord asupra actualei stări de echilibru sau dezechilibru, probabil că se poate spune că între forțele convenționale ale N.A.T.O. și Tratatului de la Varșovia există o anumită paritate..." [20].

Negocierile de la Viena constituie o acțiune limitată, și nu un panaceu. Ele nu pot pune capăt confruntării militare în Europa. Pentru realizarea unei adevărate destinderi militare este necesar să se transpună în viață un plan complex și complet de măsuri menite să asigure dezangajarea militară și dezarmarea în Europa, avînd în vedere contextul mai larg pe care îl prezintă edificarea securității și dezvoltarea cooperării pe continent, asigurarea condițiilor ca națiunile europene să-și poată dedica pe deplin resursele materiale și spirituale creării unei vieți mai bune și mai drepte.

România consideră că aceste reduceri trebuie să fie substanțiale de la început, iar trupele reduse să fie demobilizate.

Această poziție a fost larg împărtășită la C.S.C.E., o serie de țări neparticipante la negocierile de la Viena exprimînd direct poziția ca trupele rămase să nu fie transferate în alte zone, cum ar fi Mediterana (Malta), nordul Europei (Suedia), deoarece aceasta ar afecta nu numai interesele de securitate ale țărilor respective, dar și întreaga atmosferă de pe continent.

În același timp, conform concepției României, reducerea trupelor și armamentelor în Europa centrală nu trebuie să constituie decît un prim pas în procesul care să ducă nu la înghețarea unor plafoane sau număr de trupe, ci la retragerea completă a tuturor trupelor de pe teritoriul altor state în limitele frontierelor naționale, la desființarea tuturor bazelor militare străine, apoi la reducerea forțelor naționale, începînd cu statele puternic înarmate, la alte măsuri de dezarmare.

---

[20] S.I.P.R.I. *Armaments and Disarmament in the Nuclear Age*, Stockholm, 1977, p. 256.

Scanned with OKEN Scanner

b) *Crearea de zone denuclearizate.* Prezența pe teritoriul european a unor stocuri imense de arme nucleare pune pe prim plan necesitatea unor măsuri efective care să ducă la reducerea și, în ultimă instanță, la eliminarea pericolului unui conflict nuclear pe continent.

Teza occidentală potrivit căreia aglomerarea încărcăturilor nucleare ar fi de natură să creeze echilibrul necesar menținerii păcii sau că dezvoltarea armelor nucleare ar fi în folosul asigurării securității este pe cît de lipsită de răspundere, pe atît de periculoasă. „...Nu sîntem deloc partizanii teoriilor care încearcă să convingă opinia publică — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — că arma nucleară ar fi o armă a păcii. Nu există «armă a păcii» și cu atît mai mult nu poate fi armă a păcii arma nucleară“ [21].

Pornind de la aceste considerente, România militează activ pe plan internațional pentru scoaterea în afara legii a armelor nucleare, pentru ajungerea la un acord asupra încetării cursei tehnologice a înarmării nucleare, reducerea stocurilor existente și, în ultimă instanță, distrugerea lor totală. În mod special țara noastră depune eforturi consecvente pentru transformarea Balcanilor și a zonei Mării Adriatice într-o regiune a păcii, fără arma nucleară. Pornind de la pericolul pe care îl reprezintă armele nucleare pentru însăși viața și civilizația omenirii, România consideră că trebuie acționat cu fermitate pentru ca în Balcani să nu existe arme nucleare.

Preocuparea pentru întreprinderea unor măsuri efective de cooperare și securitate la nivel regional în Europa se manifestă și în alte părți ale continentului. În 1957, Polonia a lansat ideea creării unei zone denuclearizate în centrul Europei, cuprinzînd teritoriile Cehoslovaciei, R. D. Germane, R. F. Germania și Poloniei, idee care a fost reluată ulterior. De asemenea, guvernul polonez a propus, în 1963, înghețarea nivelului înarmărilor nucleare și termonucleare în această regiune.

În 1959, U.R.S.S. și R.D.G. s-au adresat țărilor baltice cu propunerea de a transforma Marea Baltică într-o zonă fără arme nucleare.

---

[21] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, București, Editura politică, 1972, p. 275.

Scanned with OKEN Scanner

În continuarea unei propuneri anterioare, ca ambele state germane să renunțe la arma nucleară, în 1965, R. D. Germană s-a pronunțat ca între cele două state să fie instaurat un control asupra dezarmării atît în ceea ce privește arma nucleară, cît și forțele militare obișnuite.

În 1963, președintele Finlandei, Urho Kekkonen, a lansat ideea cunoscută sub numele de „planul Kekkonen" privind crearea unei zone denuclearizate în nordul Europei, ca un pas pe calea întăririi păcii în această parte a continentului și în lume. Guvernul finlandez a reactualizat această propunere la prima fază a C.S.C.E., subliniind că „a sosit timpul ca această idee să fie examinată pe o bază nouă, alături de alte propuneri privind în special asemenea zone denuclearizate și, în general, limitarea geografică a armamentelor în Europa".

c) *Desființarea celor două blocuri militare.* Toate aceste măsuri de dezangajare militară și dezarmare trebuie să pregătească terenul și să ducă la însăși abolirea blocurilor militare ca surse continue de confruntare și tensiune pe continent. Prin aceasta s-ar repara o mare daună adusă securității și cooperării europene și s-ar corecta drumul greșit pe care au evoluat evenimentele după cel de-al doilea război mondial. „Ca să fiu bine înțeles — remarca tovarășul Nicolae Ceaușescu —, consider că însăși înființarea acestor blocuri a constituit o greșeală și nu a servit intereselor colaborării și dezvoltării unor relații noi în lume" [22].

De la început, politica blocurilor a fost îndreptată împotriva intereselor fundamentale ale națiunilor de pe continent.

Totodată, Blocul Atlanticului de Nord a apărut imediat după cel de-al doilea război mondial, în mare parte ca instrument al politicii americane de coalizare a forțelor reacționare împotriva mișcării general europene pentru libertăți democratice și afirmare națională, mișcări care s-au concretizat prin luarea puterii de către clasa muncitoare într-o serie de țări din răsăritul și centrul Europei, crearea de guverne largi democratice în alte țări. El a devenit bastionul scindării Europei în Est și Vest, acțio-

---

[22] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 8, București, Editura politică, 1973, p. 657.

Scanned with OKEN Scanner

nînd împotriva oricăror tendinţe de cooperare şi securitate general europeană, de înţelegere şi pace.

Concepţia că Alianţa atlantică — pe care o susţin cercurile conducătoare din N.A.T.O. — constituie premisa indispensabilă pentru impulsionarea stabilităţii şi pentru realizarea scopului unei păci echitabile şi trainice în Europa este infirmată de întreaga evoluţie postbelică a evenimentelor pe continent. Crearea N.A.T.O. a dus la accentuarea „războiului rece", la creşterea fără precedent a cursei înarmărilor, la plasarea popoarelor europene şi ale lumii pe „marginea prăpastiei".

România a militat şi militează consecvent pentru a se pune capăt existenţei blocurilor militare, care constituie un anacronism incompatibil cu noul curs spre destindere şi colaborare. „Devine tot mai actuală cerinţa — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu — de a se trece la lichidarea concomitentă a N.A.T.O. şi a Tratatului de la Varşovia, precum şi a altor blocuri militare — ca o condiţie esenţială a dezvoltării încrederii şi întăririi securităţii" [23]. Dealtfel, în însuşi textul Tratatului de la Varşovia, semnat ca urmare a creării Pactului Nord-Atlantic, s-a prevăzut că acest tratat nu este încheiat pe vecie şi că, în anumite condiţii, ţările participante la acest tratat sînt gata să accepte desfiinţarea concomitentă atît a N.A.T.O., cît şi a Tratatului de la Varşovia. În Apelul de la Budapesta (1969), statele participante la Tratatul de la Varşovia au reafirmat „propunerile lor îndreptate împotriva divizării lumii în blocuri militare..." În Declaraţia de la Praga (1972) a acestor ţări se arată că „este necesar să năzuim spre o asemenea transformare a relaţiilor dintre statele europene care să permită depăşirea divizării continentului în grupări politico-militare". Cu prilejul schimbului de păreri efectuat în aprilie 1974 privind împlinirea în 1975 a 20 de ani de la încheierea tratatului, statele respective au reafirmat din nou „poziţia lor neabătută că sînt gata să dizolve organizaţia Tratatului de la Varşovia simultan cu dizolvarea organizaţiei Pactului Nord-Atlantic sau — drept prim pas — să lichideze organizaţiile lor militare".

---

[23] Nicolae Ceauşescu. *Expunere la Marea Adunare Naţională cu privire la măreţele realizări ale poporului român în cincinalul 1971—1975 şi la politica externă a României, pusă în slujba păcii şi colaborării internaţionale. 18 decembrie 1975*, Bucureşti, Editura politică, 1975, p. 44.

Scanned with OKEN Scanner

Consecventă acestor poziţii, România a cerut la Conferinţa pentru securitate şi cooperare în Europa ca cele 35 de state participante să reafirme necesitatea de a acţiona în vederea depăşirii divizării Europei în grupări politico-militare. În acest sens, programul complex şi cuprinzător de măsuri de dezangajare militară şi dezarmare pe care România l-a propus la conferinţă prevedea, printre altele, „pregătirea condiţiilor pentru desfiinţarea blocurilor militare şi, în ultimă instanţă, lichidarea acestora".

d) *Promovarea dezarmării generale.* Desigur, înfăptuirea măsurilor de dezangajare militară şi dezarmare în Europa trebuie să favorizeze realizarea dezarmării generale, întărirea păcii şi securităţii în întreaga lume. În mod deosebit, este necesar să se acţioneze pentru adoptarea neîntîrziată a unor măsuri eficiente de interzicere a armelor nucleare şi a tuturor celorlalte arme de distrugere în masă, încetarea producţiei, reducerea stocurilor existente şi eliminarea întregului arsenal de mijloace de nimicire în masă : nucleare, chimice, bacteriologice şi de alt tip.

Totodată, avînd în vedere situaţia acută pe care o prezintă aglomerarea de trupe şi armament pe continent, învăţămintele istorice cu privire la locul Europei în ansamblul evoluţiei securităţii şi păcii în lume, problemele dezangajării şi dezarmării în Europa trebuie să facă obiectul dezbaterilor în forumurile mondiale care se ocupă de problemele securităţii şi dezarmării în lume, cum sînt Adunarea Generală a O.N.U. şi Conferinţa Comitetului pentru dezarmare de la Geneva. Experienţa pozitivă a Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa în aplicarea regulilor democratice de negociere a unor asemenea probleme, considerentele de bază adoptate de conferinţă în ceea ce priveşte eforturile îndreptate spre destindere şi dezarmare ar prezenta importanţă inedită în mod deosebit pentru Conferinţa Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, care continuă să se conducă după metode depăşite, rămase în urma cursului ascendent al evoluţiei politice în lume. „Trebuie arătat deschis — se arată în documentul românesc difuzat la O.N.U. — că problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, nu au devenit încă obiectul unor măsuri hotărîte şi decisive din partea guvernelor, care să asigure reducerea şi lichidarea armamentelor şi să pună omenirea la

Scanned with OKEN Scanner

adăpost de pericolul unui nou război. Tratatele și convențiile internaționale încheiate, deși au avut o anumită contribuție la crearea unui climat de înțelegere, nu s-au dovedit a fi de natură să slăbească cursa înarmărilor sau să asigure aplicarea unor măsuri eficace de dezarmare, nu ating înseși bazele înarmărilor, îndeosebi ale înarmărilor nucleare“ [24].

Este necesar ca eforturile pe plan european să se integreze organic în activitățile pe plan mondial, sub egida O.N.U., pentru dezangajarea militară și dezarmarea în lume.

---

[24] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României în soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 22.

Scanned with OKEN Scanner

Principii, program de acțiune și mecanisme de negocieri în domeniul dezarmării

Constantin Ene

Impulsul politic pe care ar urma să-l dea sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. din mai—iunie 1978 problemelor dezarmării are la bază condiția obiectivă a incompatibilității continuării cursei înarmărilor cu instaurarea unei noi ordini economice și politice mondiale, pe care o reclamă tot mai insistent criza prin care trece actualul sistem al relațiilor internaționale. Sesiunii speciale îi revine misiunea de a așeza eforturile pe planul dezarmării pe baze noi, durabile, calitativ superioare etapei de pînă acum. Aceasta va influența întregul proces al vieții internaționale, de declanșarea unui proces real de dezarmare și realizarea unor măsuri efective în acest domeniu urmînd să beneficieze toate sectoarele activității umane, statele și popoarele lumii întregi.

Obiectivul imediat este acela de a mobiliza toate energiile pentru impunerea unor măsuri eficiente, astfel încît problemele dezarmării să intre în preocuparea hotărîtă a tuturor guvernelor.

Scanned with OKEN Scanner

Luînd ca bază condiţiile predominante în lume şi pornind de la poziţia de principiu a ţării noastre, promovată cu fermitate şi verificată de practică, de la experienţa a peste 30 de ani de discuţii şi negocieri în materie de dezarmare, o abordare novatoare care să răspundă acestor exigenţe trebuie să ţină seama, înainte de toate, de faptul că problemele dezarmării privesc nu un grup restrîns de state şi guverne, că ele interesează în mod vital toate statele şi popoarele lumii, mari şi mici, şi în consecinţă nu pot fi soluţionate decît cu participarea tuturor statelor, pe baze democratice, de solidaritate şi cooperare internaţională.

Pornind de la aceste premise, propunîndu-şi să stimuleze concertarea eforturilor în domeniul dezarmării şi scoaterea negocierilor din imobilismul în care se află, sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. este chemată să elaboreze o *strategie a dezarmării* bazată pe abordări noi, îndrăzneţe, care să întărească şi să consolideze experienţa pozitivă a trecutului, dar să evite, totodată, repetarea erorilor de pînă acum. Un asemenea curs, care să deschidă o nouă eră în viaţa internaţională, ar răspunde năzuinţelor şi aspiraţiilor tuturor popoarelor, intereselor păcii mondiale. „Este necesar — prevede Programul Partidului Comunist Român, adoptat de cel de-al XI-lea Congres al P.C.R. — să se facă totul pentru ca în decursul următorului sfert de veac să se realizeze oprirea cursei înarmărilor, reducerea bugetelor militare, alocarea sumelor rămase disponibile pentru dezvoltarea economico-socială a popoarelor, pentru lichidarea subdezvoltării“ [1].

Privită din punctul de vedere al partidului şi statului nostru, noua strategie a dezarmării trebuie să răspundă acestui imperativ.

Elaborarea unei strategii a dezarmării care să răspundă exigenţelor de mai sus reclamă, de aceea, o reevaluare a (I) principiilor care să stea la baza negocierilor de dezarmare, (II) a programului după care se desfăşoară negocierile şi (III) a structurilor de negocieri.

---

[1] *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societăţii socialiste multilateral dezvoltate şi înaintare a României spre comunism*, Bucureşti, Editura politică, 1975, p. 201.

Scanned with OKEN Scanner

Noi principii de negocieri

Singurul set de principii ale negocierilor de dezarmare acceptate în prezent (mai degrabă concepţia de corelare a obiectivelor în domeniul dezarmării) este cel conţinut în „înţelegerea Mc Cloy-Zorin" din 1961. Fără a pune la îndoială utilitatea acestor principii pentru timpul şi în condiţiile politice respective, nu putem să nu sesizăm astăzi, după 17 ani, un număr de factori care au contribuit radical la perimarea lor. Ele au fost elaborate într-un cadru exclusiv bilateral, pornind, cum era firesc, în primul rînd de la interesele autorilor lor. Deşi au fost însuşite ulterior de Adunarea Generală a O.N.U., trebuie spus că la momentul respectiv O.N.U. dispunea de mai puţin de jumătate din numărul actual de membri. Mai mult de jumătate deci din statele lumii de astăzi nu au avut nici măcar posibilitatea de a-şi exprima acordul sau dezacordul cu ele. Între timp, cursa înarmărilor a evoluat în ritmuri neimaginate, au apărut alte tipuri de arme, raporturile între principalii protagonişti ai cursei sînt altele, au apărut noi actori pe plan internaţional, inclusiv în domeniul armamentelor. Mai mult, principiile negocierilor formulate în 1961 vizau anumite abordări în cadrul negocierilor ; la scurt interval însă, atît în organismul de negocieri multilaterale — Conferinţa Comitetului pentru dezarmare —, cît şi în cadrul bilateral, negocierile au fost puse pe cu totul alte baze, concentrîndu-se pe măsuri izolate, considerate ca posibile la timpul respectiv, fapt care face să nu se poată spune astăzi dacă practica le-a verificat sau nu.

Este evident că un asemenea produs al anilor '60 nu mai poate servi o acţiune care se desfăşoară în alte condiţii internaţionale. Ultimele două decenii au pus în evidenţă transformări profunde, revoluţionare în viaţa internaţională, care o fac radical diferită de perioada anterioară. Ca urmare a prăbuşirii sistemului colonial, în lume au apărut zeci de noi state independente, care joacă un rol tot mai important în desfăşurarea vieţii internaţionale. Pe toate continentele acţionează forţe puternice, în primul rînd ţările socialiste, mişcarea ţărilor nealiniate şi a ţărilor în curs de dezvoltare, forţe sociale care se pronunţă cu hotărîre pentru o politică nouă, pentru instaurarea unor noi relaţii în lume, pentru o nouă ordine

Scanned with OKEN Scanner

economică și politică internațională. Raporturile dintre state au evoluat, locul „războiului rece“ l-a luat cursul spre destindere, însăși problema garantării securității statelor, mari sau mici, se pune în mod diferit. Soluționarea problemelor internaționale este concepută astăzi pe alte baze decît cu 17 ani în urmă, într-un cadru de conlucrare democratică în lume, de respectare a deplinei egalități în drepturi a tuturor statelor, inclusiv acela de a lua parte directă și activă, potrivit intereselor proprii, la elaborarea acordurilor internaționale care le privesc. Față de realitatea înfricoșătoare pe care o prezintă cursa înarmărilor, în primul rînd în domeniul nuclear, dezbaterile internaționale, pozițiile oficiale ale tot mai multor state, acțiunile importante care au avut loc pe plan internațional în acest interval de timp atestă avansul continuu pe care l-a luat conștiința universală că este necesară o atitudine politică fermă pentru ca dezarmarea să devină o realitate, și nu doar un obiect pentru discuții.

Necesitatea elaborării unor noi principii care să guverneze negocierile de dezarmare se înscrie în aceste coordonate. Concepem acțiunea pe două planuri : 1) al normelor care să stea la baza participării statelor la negocieri și 2) al concepției de corelare a obiectivelor urmărite pe parcursul negocierilor în cadrul unei strategii globale.

1) În ce privește prima categorie de principii, acestea trebuie să pornească de la conceptul că dezarmarea nu poate fi decît rezultatul unui efort global al întregii comunități internaționale. Ca și rezolvarea problemelor economice mondiale, înfăptuirea dezarmării generale presupune un efort de *solidaritate și colaborare internațională*, problemele dezarmării interesînd toate statele, indiferent de forța militară pe care o au și de tipurile de arme pe care le dețin.

Efortul global pentru înfăptuirea dezarmării trebuie să se exprime în acceptarea dreptului fiecărui stat de a fi prezent și a-și apăra în cadrul negocierilor interesele legitime de securitate și dezvoltare, în luarea în considerare în mod egal în negocieri a intereselor tuturor statelor, a pozițiilor și punctelor de vedere ale tuturor participanților. Desigur, este recunoscut că responsabilitatea statelor în materie de dezarmare este direct proporțională cu ponderea pe care ele o reprezintă pe plan mili-

Scanned with OKEN Scanner

tar. Această responsabilitate trebuie să se exercite sub forma contribuției proprii la înfăptuirea dezarmării, la inițierea de acțiuni eficiente care să declanșeze și să susțină procesul dezarmării. În cadrul instanțelor mondiale care se ocupă de problemele dezarmării, această responsabilitate specială nu poate să ofere însă un statut privilegiat pentru statele care posedă o forță militară mai mare, pe plan internațional toate statele dispunînd de aceleași drepturi și fiind egale din punct de vedere juridic. Aceeași condiție este valabilă și în procesul de decizie, unde este de neconceput impunerea de soluții neagreate de toate statele, indiferent sub ce formă și sub ce nume se face acest lucru. O rezolvare autentică a problemelor internaționale nu se poate realiza decît pornind de la dorința sinceră de colaborare cu toate statele.

Normele de conduită pe baza cărora ar urma să-și desfășoare activitatea forurile de negociere în domeniul dezarmării din punctul de vedere al drepturilor și obligațiilor statelor ar trebui, astfel, să prevadă :

(a) caracterul deschis al organismelor multilaterale, care să permită accesul neîngrădit la negocieri al tuturor statelor interesate, iar în cazul forurilor cu participare limitată, posibilitatea ca statele care nu sînt membre să-și expună și să-și susțină punctele de vedere în problemele care le interesează, atunci cînd și în forme în care doresc să facă acest lucru ;

(b) respectarea cu fidelitate în cadrul organismelor de negocieri a principiilor fundamentale ale dreptului internațional, care să asigure observarea cu strictețe a egalității tuturor statelor în ce privește căutarea, examinarea și adoptarea soluțiilor și a tuturor drepturilor decurgînd din suveranitatea lor, inclusiv acela de a participa direct și efectiv, în toate fazele, la negocieri, nefolosirea nici unei forme de presiuni în relațiile reciproce. Limitarea suveranității statelor negociatoare, direct sau indirect, prin impunerea punctelor de vedere ale unuia sau mai multor state, ar altera însăși funcția pe care o au negocierile în sistemul relațiilor internaționale, aceea de a pune de acord interesele și a găsi soluții de acomodare reciprocă ;

(c) luarea în considerare, pe bază de egalitate, a punctelor de vedere, propunerilor și sugestiilor tuturor partenerilor de negocieri, cu aceeași atenție și receptivitate ;

Scanned with OKEN Scanner

(d) participarea la negocieri cu bună credință, cu dorința sinceră de colaborare și ajungere la acorduri în cadrul în care ele se negociază.

2) Cea de-a doua față a principiilor negocierilor de dezarmare constă în stabilirea unor *orientări de bază și obiective care să călăuzească procesul negocierilor*. Pentru a dispune de condiții de progres și eficiență, negociatorii trebuie să țină seama de factorii obiectivi și subiectivi care au stimulat procesul înarmărilor și să-și organizeze activitatea conform unor criterii precise, care să le permită să încorporeze fiecare măsură pe care o discută într-un cadru de perspectivă. Din acest punct de vedere, negocierile de dezarmare ar trebui să aibă la bază următoarele principii fundamentale :

(a) obiectivul final al negocierilor constă în înfăptuirea dezarmării generale și totale ; scopul imediat este oprirea cursei înarmărilor și a creșterii cheltuielilor militare, trecerea la reducerea și eliminarea armamentelor ;

(b) dezarmarea înseamnă reducerea reală, efectivă a armamentelor și forțelor militare ;

(c) să se asigure prioritate absolută, în cadrul negocierilor, măsurilor de dezarmare nucleară ;

(d) începutul, în materie de dezarmare, să fie făcut de statele mari puternic înarmate ;

(e) negocierile să se poarte în paralel, pe mai multe planuri, tratativele pentru încheierea unui tratat de dezarmare generală și totală fiind completate de adoptarea unor măsuri parțiale sau colaterale de dezarmare, de creștere a încrederii reciproce și de dezangajare militară, care să favorizeze înaintarea spre obiectivul final ; eliminarea armamentului convențional ar urma să se înfăptuiască în contextul dezarmării generale și totale ; nereușita într-un domeniu nu trebuie să servească drept pretext pentru inacțiunea în alte domenii ;

(f) să se desfășoare în paralel negocieri vizînd obiective universale, obiective regionale și obiective bilaterale, încadrate însă într-o concepție unică de promovare a obiectivului final al dezarmării generale ;

(g) să se asigure un control adecvat pentru fiecare măsură de dezarmare, astfel încît să existe garanția sigură a îndeplinirii de către toate părțile a obligațiilor asumate ;

Scanned with OKEN Scanner

(h) să se asigure securitatea egală tuturor statelor la fiecare etapă de dezarmare, cu atenţie specială pentru securitatea statelor devenite de curînd independente şi dispunînd de forţe armate mai reduse ;

(i) paralel cu înfăptuirea unor măsuri de dezarmare, să se adopte proceduri speciale de soluţionare a diferendelor prin mijloace paşnice, în interesul păcii şi securităţii tuturor statelor, în conformitate cu Carta O.N.U. şi cu respectarea strictă a independenţei şi suveranităţii tuturor statelor ;

(j) procesul dezarmării să se desfăşoare într-un ritm accelerat, care să depăşească ritmul progresului tehnologic, de natură să ducă la substituirea armelor distruse sau pe cale de eliminare ;

(k) avînd în vedere că negocierile de dezarmare nu se desfăşoară izolat, ci în directă legătură cu alte evenimente, forurile de negocieri trebuie să folosească climatul politic general propice realizării de progrese şi să beneficieze de condiţiile favorabile care pot apărea pe planul înţelegerii internaţionale ;

(l) să se evidenţieze în mod sistematic avantajele ce derivă de pe urma fiecărei măsuri de dezarmare, atît pe planul creării de premise pentru înfăptuirea altor măsuri suplimentare de dezarmare în etapa următoare, cît şi pe plan politic şi economic, în vederea ţinerii la curent a opiniei publice internaţionale asupra mersului negocierilor şi a valorii reale a fiecărei măsuri negociate. Pe această cale s-ar mobiliza şi sprijinul necesar din partea opiniei publice faţă de activitatea desfăşurată ;

(m) procesul dezarmării trebuie să fie legat în mod organic de măsurile adoptate în contextul instaurării noii ordini economice internaţionale, iar resursele eliberate de pe urma dezarmării să fie folosite pentru progresul economic al tuturor statelor, şi în primul rînd al ţărilor în curs de dezvoltare ;

(n) nici o măsură de dezarmare nu trebuie să creeze, sub nici un pretext, îngrădiri în ce priveşte accesul larg al statelor la utilizarea realizărilor ştiinţei şi tehnologiei, în primul rînd de către ţările în curs de dezvoltare sau cu potenţial economic şi tehnologic mai redus ;

(o) date fiind decalajele existente în ce priveşte gradul de cunoaştere de către state a stadiului de dezvoltare a tehnicii militare, negocierile de dezarmare trebuie însoţite de o activitate largă de informare, prin interme-

Scanned with OKEN Scanner

diul Organizației Națiunilor Unite, asupra situației existente în lume pe planul înarmărilor, astfel încît toate statele să poată dispune de date de bază care să le permită să participe sau să urmărească, în cunoștință de cauză, evoluția negocierilor.

Necesitatea unui program cuprinzător

Activizarea eforturilor pe planul dezarmării implică în mod necesar o ordonare a acțiunilor și o viziune de perspectivă. Cei aproape 30 de ani de experiență în domeniul negocierilor de dezarmare pun în evidență dezavantajele pe care le prezintă practica de abordare disparată, incoerentă a unor măsuri, adeseori lipsite de importanță sau periferice pentru rezolvarea problemelor reale pe care le prezintă cursa înarmărilor și dezarmarea. Ele au putut cel mult oferi în materie de dezarmare impulsuri în diverse direcții necoordonate, în timp ce dinamica internă care alimentează cursa înarmărilor și-a urmat nestingherit direcția. Dacă există o dinamică a cursei înarmărilor, astăzi trebuie stabilită o *dinamică a dezarmării,* care, luînd ca bază coordonatele escaladării înarmărilor pe parcursul a ani de zile, să inverseze procesul, reducînd și eliminînd pas cu pas factorii de neîncredere și suspiciune care au stimulat fiecare nou avans în acumularea continuă de armamente. Acestei sarcini trebuie să-i răspundă elaborarea unui *program cuprinzător de dezarmare,* care să ofere perspectivă negocierilor prin corelarea și coordonarea eforturilor.

România s-a pronunțat cu consecvență și continuă să se pronunțe la O.N.U., în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva și în alte foruri internaționale pentru întocmirea și punerea în practică, etapă cu etapă, a unui asemenea program,

Abordarea măsurilor ce ar urma să fie incluse într-un asemenea program se poate concepe, desigur, în moduri diferite : pe baza unui plan general, în cadrul căruia să se negocieze fiecare etapă, dar să nu se ia nici o măsură practică pînă cînd planul nu se negociază complet ; fără un asemenea plan, negociindu-se din lista generală acele măsuri care par realizabile la un moment dat — situație prezentă astăzi ; pe baza unui plan general, în cadrul

Scanned with OKEN Scanner

căruia să se negocieze măsuri specifice care să se realizeze de îndată ce s-au negociat.

Țara noastră optează cu fermitate pentru cea de-a treia modalitate. Este deja larg acceptat faptul că o cauză principală a lipsei de progres în domeniul dezarmării constă în abandonarea, la începutul deceniului trecut, a încercărilor de negociere directă a unui Tratat de dezarmare generală și totală și înlocuirea lor cu negocierea, în mare măsură întîmplătoare, a unor măsuri de „control" al armamentelor. Tocmai de aceea, în ultimii zece ani, necesitatea imperioasă a întocmirii unui program cuprinzător de dezarmare a revenit frecvent în atenție, mai întîi ca o măsură de bază în cadrul „Deceniului dezarmării", proclamat de O.N.U., și ulterior în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva și în cadrul unor rezoluții ale Adunării Generale a O.N.U.

Întocmirea unui program de dezarmare se impune, astfel, ca o premisă a trecerii la un proces eficient de negocieri. El trebuie să reprezinte un *sistem de măsuri* subordonate organic țelului final, care este înfăptuirea dezarmării generale și totale, și să fie *cuprinzător*. Ca plan de acțiune în cadrul unei strategii a dezarmării, programul ar urma să cuprindă obiective și măsuri concrete care să fie realizate pe parcursul întregului proces de negocieri. Criteriul lor de abordare să fie contribuția pe care o pot aduce la promovarea obiectivului final.

Ca problemă de importanță vitală pentru progresul și pacea întregii omeniri, dezarmarea se înscrie printre acțiunile politice de prim ordin pe plan internațional. Programul cuprinzător de dezarmare constituie, de aceea, un istrument de bază în procesul instaurării noii ordini economice și politice internaționale și trebuie privit în directă corelare cu celelalte programe și forme de acțiune internațională, în cadrul unor eforturi conjugate pentru asigurarea dezvoltării libere și independente a tuturor națiunilor, pentru propășirea lor economică și socială. În mod firesc, cadrul pentru o asemenea corelare a eforturilor este Organizația Națiunilor Unite.

În lumina celor de mai sus, programul cuprinzător de dezarmare ar trebui să cuprindă, cu titlu orientativ, următoarele măsuri și acțiuni :

1. *Negocierea și încheierea unui Tratat de dezarmare generală și totală*. Negocierile pe această temă trebuie să

Scanned with OKEN Scanner

se poarte fără întrerupere în paralel cu negocierile asupra altor măsuri, parțiale sau colaterale, cu participarea tuturor statelor la toate fazele discuțiilor și la elaborarea clauzelor tratatului. Activitatea de negociere a tratatului va menține constant viu cadrul general căruia îi sînt circumscrise toate celelalte eforturi care se vor desfășura în paralel.

2. *Oprirea cursei înarmărilor nucleare și realizarea dezarmării nucleare.* În acest scop :

a) asumarea de către puterile nucleare a angajamentului solemn de a nu folosi, primele, armele nucleare ;

b) asumarea de către puterile nucleare a angajamentului că niciodată și în nici o împrejurare nu vor folosi arma nucleară și nu vor amenința cu folosirea ei statele care nu posedă asemenea arme ;

c) interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state ; interzicerea totală a amplasării de arme nucleare pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul acestora ;

d) retragerea armamentului nuclear de pe teritoriul altor state ;

e) încetarea perfecționării și experimentării armelor nucleare și a mijloacelor de transportare la țintă, inclusiv interzicerea experiențelor cu arma nucleară ;

f) încetarea producției de materiale fisionabile cu destinație militară ; trecerea materialelor existente spre folosire în scopuri pașnice și transferarea unei cote-părți în vederea utilizării de către toate statele, în cadrul unei largi cooperări internaționale ;

g) crearea de zone denuclearizate, de pace și colaborare în diferite regiuni ale lumii, însoțite de garanții corespunzătoare de respectare a statutului lor de către puterile nucleare ;

h) reducerea și lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare și a mijloacelor de transportare la țintă existente ;

i) interzicerea totală a armelor nucleare.

Pe parcursul acestui proces este necesar să fie garantate drepturile tuturor statelor de a avea acces nelimitat la utilizarea în scopuri pașnice a energiei nucleare, pe baze egale și fără nici o discriminare.

3. *Interzicerea altor arme de distrugere în masă.* În acest scop :

Scanned with OKEN Scanner

a) interzicerea cercetărilor și fabricării de noi tipuri de arme de distrugere în masă și de noi sisteme de asemenea arme ;

b) interzicerea folosirii, încetarea producerii, eliminarea stocurilor existente și scoaterea în afara legii a tuturor armelor de distrugere în masă (chimice, bacteriologice-biologice și de orice alt tip) ;

c) interzicerea totală a folosirii în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului.

4. *Adoptarea unor măsuri colaterale dezarmării și de dezangajare militară.* În acest scop :

a) înghețarea și reducerea treptată a bugetelor militare, începînd cu bugetele țărilor mari puternic înarmate ; întocmirea unui program de reducere progresivă a bugetelor militare ;

b) retragerea în interiorul frontierelor naționale a trupelor străine, a armamentului și altor mijloace de luptă ale acestora și demobilizarea trupelor retrase ;

c) lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine.

5. *Adoptarea unor măsuri de creștere a încrederii între state.* În acest scop :

a) renunțarea la efectuarea în apropierea frontierelor sau pe teritoriile altor state a manevrelor militare, în primul rînd a celor multinaționale, la concentrările de trupe, precum și la demonstrații de forță îndreptate împotriva altor state ; încheierea unor înțelegeri internaționale în acest domeniu, începînd cu continentul european ;

b) prevenirea atacurilor prin accident, eroare de calcul sau lipsă de comunicații ; încheierea unor înțelegeri și acorduri în acest sens ;

c) măsuri de reducere a activităților militare efective pe sol, în aer, pe mări și oceane ; interzicerea totală a folosirii fundului mărilor și oceanelor și a subsolului acestora în scopuri militare ;

d) asumarea de către toate statele a unor obligații privind interzicerea tuturor formelor de propagandă de război, de învrăjbire și ură între națiuni ;

e) abolirea blocurilor militare.

6. *Realizarea de măsuri de reducere și eliminare a armamentului convențional și a forțelor armate, ca obiectiv final în contextul înfăptuirii dezarmării generale și totale.* Printre acestea :

Scanned with OKEN Scanner

a) reducerea treptată a trupelor și armamentelor aflate în dotarea armatelor naționale ; încheierea de acorduri internaționale care să asigure îndeplinirea cu strictețe a obligațiilor asumate ;

b) stabilirea unor plafoane privind nivelul și tipurile de armament convențional, precum și forța numerică a forțelor armate naționale.

Negociate în paralel ca părți organice ale unui efort unic urmărind în final înfăptuirea dezarmării generale și totale, asemenea măsuri își dobîndesc, fiecare din ele, semnificația reală numai în legătură cu alte măsuri și în cadrul viziunii de perspectivă pe care o oferă programul de dezarmare. În acest sens, efortul pentru reducerea sau eliminarea unei arme trebuie conceput în directă legătură cu eliminarea și a altor arme existente în arsenale. Fără aceasta, statele, în virtutea principiului securității lor egale, nu s-ar putea angaja într-o acțiune de dezarmare eficientă și de amploare.

Toate aceste măsuri trebuie, de asemenea, înfăptuite sub un control strict și efectiv, care să ofere garanțiile necesare că acordurile și înțelegerile realizate vor fi respectate.

Crearea unor mecanisme eficiente de negocieri

Formularea unor obiective largi și a unei acțiuni de amploare în domeniul dezarmării solicită, în mod necesar, existența unor *mecanisme eficiente de negocieri*, care să răspundă noii situații.

Cadrul instituțional actual al negocierilor de dezarmare pune în evidență existența diverselor foruri izolate între ele și de restul comunității internaționale. Despre modul lor de funcționare și eficiența pe care au dovedit-o, cel mai puțin ce se poate spune este că ele nu mai corespund obiectivelor și abordărilor noi pe care le implică o acțiune internațională fermă cum este aceea care se preconizează în prezent. Se impune, de aceea, o *concepție nouă* și asupra mecanismului internațional chemat să pună în aplicare programul cuprinzător de dezarmare. Acest mecanism trebuie să fie capabil să acționeze cu hotărîre pentru înfăptuirea unor măsuri autentice de dezarmare, începînd cu dezarmarea nucleară, să asigure o

Scanned with OKEN Scanner

corelare rațională a eforturilor depuse în diverse foruri. „Un asemenea mecanism de negociere — se arată în răspunsul guvernului român în legătură cu pregătirea sesiunii speciale a Adunării Generale — trebuie să prevadă crearea de structuri viabile, învestite cu autoritate deplină, care să fie, în același timp, suple și care să funcționeze după reguli și prevederi de lucru democratice“ [2].

Recunoscînd originea, natura și dinamica cursei înarmărilor, consecințele ei în toate domeniile vieții internaționale, o premisă esențială a noului mecanism internațional în materie de dezarmare este situarea lui sub *autoritatea Organizației Națiunilor Unite*. Aceasta corespunde misiunii istorice pentru care Organizația Națiunilor Unite a fost creată, capacității O.N.U. ca unic for internațional în măsură să exprime voința și interesele întregii comunități internaționale. O altă caracteristică de bază a noului mecanism trebuie să fie sprijinirea pe *efortul și contribuția națională*. Fiind direct legată de securitatea națională a statelor, dezarmarea este de neconceput în afara respectării stricte a suveranității acestora, dar, totodată, și fără voința politică și dorința lor de colaborare, în cadrul răspunderii pe care o au față de pacea și securitatea internațională. Din acest motiv, efortul internațional pe planul dezarmării trebuie să înceapă cu efortul național, prin înscrierea preocupării active pentru înfăptuirea dezarmării ca parte componentă a politicii externe a fiecărui stat, examinarea periodică a situației pe planul dezarmării în forurile legislative și executive ale statelor, prin participarea activă la negocieri și aderarea la acordurile internaționale de dezarmare realizate, prin căutarea și propunerea de soluții, prin inițiative unilaterale, atunci cînd este cazul, care să dovedească buna credință și să stimuleze acțiuni similare și din partea partenerilor. Importanța deosebită pe care o acordă România problemelor dezarmării, consecvența și fermitatea cu care conducerea de partid și de stat a țării noastre acționează în cadrul numeroaselor contacte, schimburi de vederi și tratative cu șefi de state și de guverne, cu lideri ai partidelor politice și reprezentanți ai opiniei publice, declarațiile solemne și documentele comune semnate cu un important număr de state în care se stipulează hotărîrea părților de a-și intensifica eforturile și a

---

[2] *Doc. O.N.U.* A/AC. 187/24, p. 4.

Scanned with OKEN Scanner

acționa în comun pentru promovarea dezarmării, inițiativele și propunerile concrete prezentate de țara noastră în diverse foruri internaționale oferă imaginea contribuției pe care fiecare stat o poate aduce la mobilizarea eforturilor internaționale pentru soluționarea problemei dezarmării. România concepe *structurile de negocieri* care să transpună în viață, pe baza și în conformitate cu principiile enumerate, programul cuprinzător de dezarmare la trei nivele : 1) al stabilirii obiectivelor și direcțiilor politice de acțiune, 2) al planificării și îndrumării concrete a negocierilor și 3) al execuției.

1) Întărirea autorității O.N.U. în domeniul dezarmării reclamă exercitarea directă de către Adunarea Generală a O.N.U. a competenței sale în legătură cu organizarea și desfășurarea negocierilor de dezarmare, precum și controlul asupra realizării măsurilor adoptate. Adunarea Generală trebuie să organizeze dezbateri aprofundate în legătură cu situația pe planul înarmărilor, cu principiile care trebuie să cîrmuiască dezarmarea, formulînd recomandări care să servească drept bază negocierilor, să hotărască stabilirea de foruri de negocieri și să primească rapoarte asupra rezultatelor activității acestora, să examineze proiectele de acorduri elaborate în diferite foruri de negociere și să le definitiveze în vederea transmiterii lor către state. O funcție importantă a Adunării Generale este examinarea situației înarmărilor și a problemei dezarmării în corelare cu alte probleme ale vieții internaționale de care O.N.U. se ocupă

2) Pe al doilea plan, al planificării și îndrumării concrete a negocierilor, s-ar situa stabilirea unui *Consiliu al O.N.U. pentru dezarmare* (sau, cu aceleași atribuții, reactivarea Comisiei O.N.U. pentru dezarmare). Fiind deschis participării tuturor membrilor O.N.U., Consiliul pentru dezarmare ar exercita în esență funcții de organizare concretă și supraveghere a desfășurării activității în toate forurile de negociere. Printre acestea ar putea fi planificarea pe termen scurt și lung a negocierilor în aceste foruri, pe baza programului cuprinzător de dezarmare, realizîndu-se coordonarea eforturilor pe care le prevede acest program, analizarea rapoartelor sau informărilor din partea acestor foruri și transmiterea de instrucțiuni pentru continuarea negocierilor, prezentarea în fața Adunării Generale a O.N.U., împreună cu recomandările sale, a rapoartelor asupra activității desfășu-

Scanned with OKEN Scanner

rate de forurile de negociere, ca și a proiectelor de acorduri elaborate de acestea. Pentru aprofundarea unor domenii care să definească posibilitatea și perspectivele angajării de negocieri concrete asupra unora dintre măsurile importante în programul de dezarmare, Consiliul pentru dezarmare va putea iniția studii și cercetări de către Secretariatul O.N.U., grupuri de experți sau contractate cu instituții naționale ; ar putea, de asemenea, negocia el însuși Tratatul de dezarmare generală și totală prevăzut în programul cuprinzător de dezarmare, în paralel cu desfășurarea de negocieri pe teme concrete în forurile specializate. Funcționînd ca principal organism al O.N.U. în materie de dezarmare, Consiliul pentru dezarmare ar urma să fie convocat, în principiu, în două sesiuni anuale (imediat după încheierea sesiunii Adunării Generale și înainte de sesiunea următoare), cu posibilitatea însă de a fi convocat în orice alt moment atunci cînd nevoile îndrumării activității concrete de negociere ar cere.

3) Structurile cu funcții de execuție ar fi reprezentate de *foruri specifice de negocieri* pentru măsuri concrete la nivel mondial, regional sau bilateral. Printr-o abordare realistă și flexibilă și ținînd seama de structurile deja existente, ar putea intra în această categorie a) Conferința Comitetului pentru dezarmare, b) negocierile pentru reducerea forțelor militare din zona centrală a Europei, c) negocierile dintre S.U.A. și U.R.S.S. pentru limitarea armelor strategice. Lista unor asemenea foruri ar urma să rămînă însă deschisă, putînd fi completată cu alte foruri pe care O.N.U. le-ar găsi necesare pentru negocierea unora dintre măsurile prevăzute în programul cuprinzător de dezarmare sau care ar fi inițiată de state în cadru regional sau bilateral.

Pentru a asigura omogenitatea mecanismului de negocieri și a menține cu strictețe autoritatea O.N.U. asupra acestuia, forurile specifice de negocieri vor trebui să considere că sînt mandatate de Adunarea Generală să negocieze, avînd, în consecință, obligația de a prezenta dări de seamă asupra modului în care își desfășoară activitatea și a rezultatelor obținute.

În ce privește Conferința Comitetului de dezarmare, ca organism multilateral cu vocație universală, România s-a pronunțat și a acționat consecvent pentru adaptarea acestui organism la realitățile politice contemporane, prin

Scanned with OKEN Scanner

democratizarea conducerii lucrărilor (asigurarea președinției prin rotație lunară, după sistemul Consiliului de Securitate al O.N.U., ar putea constitui o formulă de schimb în locul actualei instituții a copreședinților), asigurarea condițiilor pentru participarea tuturor statelor, pe bază de deplină egalitate, la toate fazele negocierilor, luarea în considerare cu aceeași atenție a tuturor propunerilor, crearea de subcomitete și grupuri de lucru pentru examinarea diferitelor teme de dezarmare, pe baza unei ordini de zi precise și a unei ordini de prioritate. Se impun, de asemenea, asigurarea accesului la negocieri, atît în ședințele plenare, cît și în grupurile de lucru, a tuturor celorlalte state care manifestă interes pentru una sau alta dintre temele în discuție, desfășurarea negocierilor într-un cadru deschis, supuse controlului opiniei publice internaționale. Este evident că numai pe calea afirmării eficienței sale, obiectiv la realizarea căruia ar contribui măsurile de mai sus, acest organism ar putea atrage interesul și al altor state de a se asocia la eforturile lui.

Pentru forurile de negocieri cu specific regional, cum sînt negocierile actuale de la Viena pentru reducerea forțelor militare din Europa centrală și orice alt cadru regional care s-ar putea institui în viitor (pentru crearea de zone libere de arma nucleară, zone de pace și cooperare, negocierea altor acorduri regionale), exigențele sînt similare. De o deosebită importanță este o asemenea organizare a lucrărilor și stabilirea unor astfel de proceduri de lucru care să permită să fie ascultate părerile tuturor statelor regiunii, acestea să poată avea acces la examinarea în toate fazele negocierilor a problemelor care privesc securitatea regiunii, deci și a fiecărui stat în parte, toate propunerile să fie luate în considerare pe aceeași bază, deoarece măsurile de reducere a trupelor și armelor într-o parte a unei regiuni interesează deopotrivă toate popoarele care trăiesc în regiunea respectivă. În faza finală, la acordurile realizate ar urma, evident, să participe numai statele pe care acestea le privesc în mod direct. Trebuie avut în vedere însă ca reducerea trupelor din anumite țări sau zone ale unei regiuni să nu însemne deplasarea acestora în alte zone sau alte state, ci să ducă la diminuarea lor reală, efectivă.

La fel se pune problema și pentru negocierile cu caracter bilateral, în măsura în care ele vizează chestiuni care depășesc cadrul intereselor directe ale participanți-

Scanned with OKEN Scanner

lor. Dealtfel, nici nu se poate accepta ca probleme care vizează interesele directe ale unor state să fie discutate, și cu atît mai mult negociate într-un cadru restrîns, fără ca statele în cauză să fie prezente pentru a-și susține interesele.

Este, de asemenea, esențială obligativitatea ca în toate cazurile, indiferent de natura măsurilor de dezarmare examinate, de caracterul universal, regional sau bilateral al forurilor de negocieri, toate statele să fie informate în mod sistematic pentru a putea aprecia evoluția negocierilor și implicațiile care decurg pentru securitatea lor și pacea generală. În aceeași optică se înscrie și necesitatea ca întreaga activitate pe planul dezarmării, efortrile depuse și rezultatele obținute, sugestiile și propunerile statelor să fie aduse la cunoștința opiniei publice mondiale, astfel încît aceasta să exercite în permanență un control efectiv. Un factor important în susținerea negocierilor de dezarmare este mobilizarea tuturor statelor, în special a țărilor în curs de dezvoltare, a țărilor nealiniate, a țărilor mici și mijlocii, a maselor celor mai largi pentru o acțiune fermă, conjugată în favoarea dezarmării.

În cadrul mecanismelor de negocieri, un loc însemnat revine sistemului de urmărire a respectării acordurilor realizate. În măsura în care programul cuprinzător de dezarmare devine realitate, sub forma acordurilor de dezarmare, această sarcină va dobîndi tot mai multă actualitate, supravegherea modului de îndeplinire a acordurilor punînd probleme de ordin practic și instituțional atît pentru statele-părți, cît și pentru O.N.U. În acest context a și apărut ideea creării unei Agenții internaționale pentru dezarmare, care să concentreze toate activitățile legate de punerea în practică a acordurilor de dezarmare negociate. Pînă la eventuala materializare a unei asemenea idei, sarcina urmăririi realizării acordurilor se poate concepe însă ca revenind sesiunilor Adunării Generale a O.N.U., dar mai ales conferințelor periodice de examinare a modului de îndeplinire a acordurilor în cauză. Aceste conferințe, la care participă statele părți la acorduri, au intrat deja în practica internațională. Pînă în prezent au avut loc două asemenea conferințe la cinci ani de la intrarea în vigoare a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare și a Tratatului privind amplasarea de arme nucleare pe fundul mărilor și

Scanned with OKEN Scanner

al oceanelor și în subsolul acestora. Conferințe similare sînt prevăzute și de alte acorduri în vigoare sau negociate.

De și mai mare actualitate și utilitate practică ar fi însă un sistem de urmărire a realizării măsurilor politice adoptate cu ocazia diverselor dezbateri internaționale. Sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. dedicată problemelor dezarmării este un asemenea caz. Instituționalizarea convocării de sesiuni speciale ale Adunării Generale pe probleme de dezarmare la fiecare 3—4 ani ar putea crea un cadru de verificare periodică de către o instanță internațională cu autoritate a mersului negocierilor. Un sistem și mai adecvat acestei necesități ar fi instituirea Conferinței mondiale pentru dezarmare, cu participarea tuturor statelor și a tuturor puterilor nucleare, ca for de dezbatere periodică a problemelor dezbaterii, cu un rol similar rolului pe care îl joacă U.N.C.T.A.D. pentru problemele dezvoltării și eliminării decalajelor economice, cu care ocazie, paralel cu examinarea de fond a situației pe planul înarmărilor și al dezarmării, s-ar stabili și obiective și orientări viitoare de acțiune. România a fost și rămîne partizană a utilității și oportunității creării unui asemenea sistem atunci cînd condițiile vor permite.

Din mecanismul pentru dezarmare trebuie considerat că face parte și *Secretariatul O.N.U.*, care are obligația să sprijine efectiv negocierile. Centrului pentru dezarmare recent stabilit în cadrul Secretariatului O.N.U. îi revin sarcini pe linia informării, prin colectarea și difuzarea datelor asupra situației înarmărilor și pe planul negocierilor de dezarmare, a alcătuirii de studii și alte documente indispensabile dezbaterilor și negocierilor de dezarmare, asigurării sprijinului tehnic forurilor de negocieri etc.

*
* *

Atenția tot mai mare acordată problemelor dezarmării, numeroasele acțiuni întreprinse în ultimul timp, declarațiile tot mai frecvente în favoarea dezarmării din partea unor conducători de state și personalități ale vieții politice internaționale, eforturile de căutare a căilor și abordărilor celor mai eficiente, în paralel cu îngrijorarea

Scanned with OKEN Scanner

crescîndă față de pericolul pe care îl prezintă pentru omenire acumularea unor cantități imense de capacități de distrugere, în primul rînd nucleare, ca și povara grea pe care o prezintă cursa înarmărilor pentru toate popoarele lumii atestă că dezarmarea a devenit în prezent una din problemele internaționale majore. Etapa de față pune în evidență concentrarea fără precedent a eforturilor în vederea scoaterii negocierilor de dezarmare din imobilism, pentru trecerea de la faza de discuții despre dezarmare, care a caracterizat ultimii 30 de ani, la înfăptuirea de măsuri autentice pe linia opririi cursei înarmărilor și înfăptuirii dezarmării.

Așezarea la baza acestor eforturi a unor principii și a unui mod de acțiune de felul celor de mai sus poate da un conținut nou acțiunii internaționale în vederea dezarmării.

Scanned with OKEN Scanner

Un cadru democratic, viabil negocierilor de dezarmare

Petre Bărbulescu

I. În zilele noastre a devenit o axiomă faptul că marile probleme ale umanităţii nu-şi pot găsi soluţionarea adecvată fără participarea largă, democratică a tuturor statelor lumii.

Dezarmarea, ca una din problemele vitale ale lumii contemporane, reclamă, de aceea, găsirea unor forme şi constituirea unor cadre de negociere care să corespundă cît mai deplin acestui imperativ. Această necesitate firească, obiectivă este cu atît mai uşor de înţeles cu cît experienţa postbelică în acest domeniu dovedeşte că repetarea unor greşeli, a unor tentative neviabile care s-au făcut de-a lungul timpului în acest domeniu prin înlăturarea de la tratative a unor state şi prin încercarea de a găsi rezolvări în cadrul unor grupuri restrînse de state nu a dus la nici un rezultat.

Este elocventă în această privinţă asemănarea, pînă la un anumit punct, a situaţiei actuale din domeniul negocierilor de dezarmare cu cea din perioada interbelică. Se cunoaşte că o serie de organisme special constituite după primul război mondial au abordat într-un cadru

mai restrîns sau mai larg problema organizării securității și, implicit, a realizării dezarmării. Negocieri laborioase au avut loc cu aceste prilejuri, unele care s-au întins pe perioade lungi de timp, dar, din păcate, nu s-a ajuns la rezultate concrete, iar urmările au fost cele cunoscute : izbucnirea celei mai devastatoare conflagrații pe care a cunoscut-o omenirea. Dacă vor fi căutate rădăcinile cauzale ale acestui insucces dezastruos, vom vedea mai întîi că întreaga perioadă interbelică a fost marcată, dincolo de dorința majorității statelor de a se realiza dezarmarea, de controversa sterilă dintre marile puteri ale vremii asupra priorității dezarmării sau a securității. Este, astfel, cunoscut că în timp ce una dintre aceste mari puteri, respectiv Franța, susținea teza necesității realizării cu prioritate a securității și apoi a dezarmării, teza altor două mari puteri — Anglia și S.U.A. — susținea prioritatea dezarmării. Astăzi nu mai este un secret pentru nimeni că, de fapt, această controversă era cu totul artificială și ea nu urmărea decît să ascundă interesele total divergente dintre aceste mari puteri : teza franceză exprima interesul Franței de a-și menține o putere militară capabilă să-i confere un rol preponderent pe continentul european, menținînd statu-quo-ul teritorial, în timp ce teza anglo-americană exprima dorința de a promova clasica politică a „echilibrului de forțe“ printr-o îngrădire a puterii și influenței franceze pe același continent.

Pe terenul acestor controverse sterile va crește buruiana revanșismului și revizionismului, al căror principal promotor, Germania, se va alătura tezei anglo-americane, susținînd, în propriul interes, dezarmarea celorlalte state pînă ce ea se va afla într-o situație de paritate cu acestea, dînd astfel expresie unei teze proprii : a „egalității înarmărilor“.

Dominate de acest adevărat ghem de contradicții, negocierile desfășurate de-a lungul mai multor ani în diferite foruri, atît ale Societății Națiunilor, cît și în afara acesteia, n-au ajuns la nici un rezultat practic. Este interesant, dealtfel, de arătat că, atunci cînd, la 2 februarie 1932, Conferința dezarmării [1] își începea lucrările, la care participau 61 de state, din care 54 membre

[1] Denumirea completă a conferinței era : *Conferința pentru reducerea și limitarea armamentelor.*

Scanned with OKEN Scanner

ale Societății Națiunilor și 7 nemembre, opinia publică internațională, marea majoritate a statelor, în special cele mici și mijlocii, și-au pus mari speranțe în realizarea de către conferință a unor pași pozitivi pe calea dezarmării și din motiv că aceasta reprezenta un forum larg de state, care, cel puțin formal, participau la lucrări cu drepturi depline, pe picior de egalitate.

Din păcate, la puțin timp de la începerea negocierilor în cadrul conferinței, se va vedea că, în fapt, marile puteri nu se dovedeau interesate în realizarea efectivă a acestui deziderat al majorității statelor lumii, al opiniei publice internaționale, ele promovîndu-și și apărîndu-și cu îndîrjire propriile interese imperialiste. În această situație, numeroasele propuneri și proiecte de dezarmare generală sau parțială, de limitare a armamentelor, unele de o eficiență remarcabilă, făcute în special de statele mici și mijlocii, au căzut curînd în desuetudine. Este semnificativ că, sesizînd de timpuriu eșecul conferinței, deoarece aceasta nu răspundea, în ansamblu, dorinței lor de a deveni un organism propriu de manevră, marile puteri au început să scoată treptat negocierile din cadrul organizat al Conferinței dezarmării, ducînd tratative de culise și organizînd negocieri cu caracter restrîns. Astfel, la 6 decembrie 1932 au început la Geneva, sub președinția ministrului britanic, MacDonald, negocieri între reprezentanții Franței, Germaniei, Italiei, Marii Britanii și S.U.A. vizînd rezolvarea problemei nodale care se ridicase în fața conferinței : pretenția Germaniei de a i se acorda dreptul la „egalitate de înarmare". Așa se face că, în ciuda protestului vehement al majorității statelor participante la conferință, care sesizaseră deja că scoaterea unuia din obiectivele principale de pe agenda acesteia și negocierea sa în cadrul restrîns al marilor puteri nu putea duce la rezultate viabile, la 11 decembrie 1932 Germania capătă ceea ce ceruse pînă atunci fără succes : egalitatea de înarmări. Dealtfel, este cunoscut că negocierile de la Geneva ale celor cinci puteri, desfășurate după formula concesiilor reciproce, fiecare dintre ele urmărind, de fapt, înșelarea partenerului, au avut rezultate nefaste. Majoritatea statelor participante la conferință, înțelegînd că hotărîrile au fost luate peste capul și împotriva voinței lor, au blamat rezultatele respective, cu atît mai mult cu cît s-a constatat imediat

Scanned with OKEN Scanner

că actul respectiv al marilor puteri nu însemna decît legalizarea reînarmării Germaniei, deschizîndu-se astfel direct drumul către cel de-al doilea război mondial. Această situație a constituit, pe de altă parte, și lovitura mortală care a fost dată Conferinței dezarmării, dovedindu-se încă o dată că marile puteri nu aveau nici pe departe dorința și voința necesare înfăptuirii dezarmării, scopurile lor intime vizînd cu totul alte obiective. În acest context, Conferința dezarmării, idee izvorîtă din cele mai vitale deziderate ale popoarelor, a eșuat complet în atingerea obiectivului său fundamental.

Din păcate, în zilele noastre sîntem martorii unor fenomene, în ceea ce privește negocierile asupra dezarmării, care pot prezenta multe analogii cu situația din trecut.

Dacă o seamă de elemente componente ale structurii vieții internaționale contemporane s-au schimbat fundamental față de perioada interbelică — este vorba, în primul rînd, de schimbarea radicală a raportului de forțe în favoarea forțelor păcii, democrației și progresului —, impunînd ca un imperativ necesitatea instituirii unor relații bazate pe principiile dreptului internațional, ale respectării independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, eliminării forței și amenințării cu forța, creînd pentru prima oară în istoria umanității posibilitatea înlăturării războaielor din viața omenirii, nu este mai puțin adevărat că transformarea acestor posibilități în realități certe implică, alături de alte cerințe, crearea prin mijloacele oferite de legea internațională, prin tratative și negocieri a unor condiții propice în vederea înlăturării pericolelor generate de existența uriașelor arsenale de armamente, pe care revoluția științifico-tehnică le-a adus la nivele calitative ce nici nu puteau fi bănuite într-un trecut nu prea îndepărtat. Aceasta se impune cu atît mai mult cu cît, după cum se arată în analiza fundamentală făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu situației internaționale contemporane la Conferința Națională a partidului, „se poate spune că, după cel de-al doilea război mondial, pentru prima dată asistăm la intensificarea puternică a luptei pentru o nouă reîmpărțire a lumii, a zonelor de influență, pentru cîștigarea de noi poziții do-

Scanned with OKEN Scanner

minante de către diferite state și grupări de state“ [2], ceea ce are, evident, repercusiuni nefaste asupra evoluției relațiilor internaționale în general, făcînd mai necesar ca oricînd efortul pe toate planurile al tuturor forțelor progresiste și democratice pentru stăvilirea drumului periculos pe care omenirea ar putea fi împinsă. În acest context, se impune cu necesitate creșterea rolului mijloacelor pașnice de rezolvare a diferendelor dintre state, apelarea în toate împrejurările la tratative, negocieri și alte mijloace pașnice în vederea rezolvării problemelor care apasă greu asupra omenirii — dezarmarea, dezvoltarea, instituirea unor relații noi, democratice, între state, a unei noi ordini internaționale. De aceea, și problema dezarmării trebuie să beneficieze de un cadru adecvat de negociere în vederea soluționării sale.

Popoarele, comunitatea internațională în general, plecînd, în primul rînd, de la influența nefastă pe care cursa înarmărilor, armamentele o au asupra vieții internaționale, ca și de la experiența tristă și de la ororile celui de-al doilea război mondial, au acordat de timpuriu o atenție deosebită problematicii dezarmării și a impactului acesteia asupra condițiilor generale de progres și prosperitate ale umanității, creînd o seamă de organisme și mecanisme de negociere care să răspundă necesității realizării obiectivului fundamental : dezarmarea generală și completă.

Urmărind modul în care s-a constituit și a evoluat cadrul de negocieri asupra dezarmării, trebuie să amintim, în primul rînd, că însăși Carta Națiunilor Unite conține prevederi referitoare la crearea unui sistem de reglementare a înarmărilor prin care statele sînt chemate să nu folosească pentru înarmări „decît un minim din resursele umane și economice ale lumii“ [3]. Pe de altă parte, este semnificativ că prima rezoluție adoptată, în ianuarie 1946, în cadrul cel mai larg reprezentativ al Națiunilor Unite — Adunarea Generală — adresa Consiliului de Securitate recomandarea de a trece imediat la

---

[2] Nicolae Ceaușescu, *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 64.

[3] Vezi Carta O.N.U., art. 26, în lucrarea *O.N.U. și instituțiile sale specializate. Documente fundamentale*, București, Editura politică, 1970, p. 20.

Scanned with OKEN Scanner

formularea măsurilor practice, concrete în vederea eliminării armelor atomice și a altor arme de distrugere în masă din viața omenirii, a reducerii armamentelor și forțelor armate [4]. Eforturile ulterioare făcute în acest sens în Adunarea Generală sînt elocvente spre a exprima interesul cvasigeneral în vederea realizării acestui deziderat și, totodată, în a defini acest organ principal al Națiunilor Unite drept unul din cele mai importante foruri de dezbatere și recomandare în problema dezarmării. Dealtfel, după cum arăta Kurt Waldheim, secretarul general al O.N.U., „Adunarea Generală a reafirmat în repetate rînduri răspunderea Națiunilor Unite pentru dezarmare și limitarea armamentului de toate felurile" [5].

Fără a face un inventar asupra dezbaterilor ce au avut loc în cadrul Adunării Generale pe marginea dezarmării, trebuie să arătăm, totuși, că acestea au dus la adoptarea a numeroase rezoluții recomandînd luarea unor măsuri concrete în acest domeniu.

Crearea unui cadru specific de negocieri în problemele dezarmării a stat, de asemenea, în atenția Națiunilor Unite. Au luat astfel ființă, la 24 ianuarie 1946, *Comisia energiei atomice,* primul organism de negociere asupra dezarmării, avînd ca sarcină primordială recomandarea unor propuneri în vederea eliminării armelor atomice, iar la 13 februarie 1947 a fost creată *Comisia pentru armamentele convenționale,* ce avea mandatul de a defini principiile care urmau să stea la baza acțiunii de reducere a forțelor armate și armamentelor. Aceste prime două organisme vor fuziona în 1952, creîndu-se un organism nou — *Comisia dezarmării a O.N.U.* —, din care făceau parte membrii permanenți ai Consiliului de Securitate, cărora li se alătura Canada. Misiunea noului organism consta în pregătirea unor propuneri ce urmau a fi incluse într-un tratat sau în diferite tratate vizînd limitarea și reducerea forțelor armate și a armamentelor, eliminarea armelor de distrugere în masă și controlul

---

[4] *(A) Rezoluția 41 (I), Principiile care guvernează reglementarea generală și reducerea armamentelor,* în *Documents on Disarmament 1945—1959,* Departament of State, Washington, 1960, p. 47—99.

[5] *Națiunile Unite și dezarmarea. 1970—1975,* lucrare editată de O.N.U., tradusă în românește de Academia „Ștefan Gheorghiu" în colaborare cu Centrul de informare al O.N.U. de la București, 1977, p. III.

Scanned with OKEN Scanner

internațional asupra energiei atomice în vederea asigurării interzicerii armelor nucleare și pentru folosirea energiei atomice în scopuri pașnice [6]. Comisia a desemnat ulterior un subcomitet din sînul său din care făceau parte reprezentanții Angliei, Franței, S.U.A., U.R.S.S. și Canadei. După cîțiva ani de negocieri sterile, în care s-au conturat, pe de o parte, poziția U.R.S.S., iar pe de altă parte a puterilor occidentale, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît, în 1957, lărgirea numărului de membri ai Comisiei dezarmării cu încă 14 state, iar un an mai tîrziu s-a hotărît ca din comisie să facă parte toate statele membre ale O.N.U. Această măsură era expresia evidentă a voinței majorității statelor membre ale organizației de a se lărgi cadrul negocierilor, pornindu-se tocmai de la lipsa de perspectivă a tratativelor purtate într-un cadru îngust, cu un număr limitat de participanți. Dar, în ciuda lărgirii numărului de membri ai Comisiei dezarmării, rolul acestui important organism s-a diminuat continuu (între anii 1958 și 1977, ea a ținut doar două ședințe) ca urmare a tendinței tot mai accentuate de a scoate negocierile din acest cadru larg și de a crea foruri mai restrînse. S-au născut, odată cu aceasta, organisme noi, restrînse și care nu vor mai face parte integrantă din sistemul O.N.U. Astfel, în 1959 a luat ființă *Comitetul celor 10 state pentru dezarmare* [7], a cărui existență a fost extrem de scurtă (numai de un an). Cea de-a XVI-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. a adoptat la 20 decembrie 1961 o rezoluție [8] prin care își însușea acordul realizat între U.R.S.S. și S.U.A. privind componența unui nou for de negocieri : *Comitetul celor 18 state pentru dezarmare,* din care făceau parte, în afara celor 10 state care alcătuiau organismul precedent, și opt țări neutre și nealiniate [9]. În 1969, Comitetul celor 18 state pentru dezarmare își lărgește componența, schim-

---

[6] Rezoluția 502 (VI) a Adunării Generale a O.N.U., în *Documents on Disarmament,* vol. I, Departament of State, Washington, 1960, p. 337—338.

[7] Format din următoarele state : Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, România, U.R.S.S., Anglia, Canada, Franța, Italia și S.U.A.

[8] Rezoluția nr. 1 722 (XVI).

[9] Birmania, Brazilia, Egipt, Etiopia, India, Mexic, Nigeria și Suedia.

Scanned with OKEN Scanner

bîndu-şi denumirea în *Comitetul pentru dezarmare de la Geneva* [10], activitatea sa desfăşurîndu-se şi în prezent.

Au mai luat naştere, între timp, şi alte organisme de negocieri cu caracter multilateral sau bilateral, ca, de pildă, în 1973, Reuniunea de la Viena pentru dezangajarea militară în Europa centrală, iar în aprilie 1970 au început tratativele bilaterale sovieto-americane pentru limitarea armelor strategice (S.A.L.T.).

II. Schiţarea sumară a evoluţiei instituţionale, a cadrului de negociere de la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial pînă în prezent ne oferă o imagine a preocupărilor comunităţii internaţionale de a găsi forme şi mecanisme apte să contribuie la soluţionarea problematicii de mare amploare a dezarmării. Dincolo de această preocupare se poate pune întrebarea dacă, pornind de la lipsa de rezultate palpabile, de la eforturile sterile desfăşurate în aceste organisme pe parcursul unei perioade relativ îndelungate de timp, înseşi formele instituţionale create în vederea negocierilor, structura intimă a mecanismelor acestor foruri şi, mai ales, orientarea activităţii lor au fost în măsură să contribuie eficient la realizarea scopului propus ?

Este evident că a răspunde complet la această întrebare înseamnă, mai întîi, a face o analiză, fie ea şi sumară, asupra activităţii desfăşurate în forurile de negociere a problematicii dezarmării, bineînţeles, din unghiul impactului care priveşte corelaţia cadru—mecanisme—eficienţă. Privite din acest punct de vedere, negocierile postbelice de dezarmare, desfăşurate în cadrul diferitelor forme instituţionale, ne oferă cîteva concluzii edificatoare :

1. Una din trăsăturile importante ale formelor şi mecanismelor de negociere a dezarmării care au funcţionat în perioada postbelică şi care a fost resimţită în toate împrejurările este aceea că toate acestea au avut şi continuă să aibă, cu excepţia Comisiei de dezarmare a O.N.U., *o participare limitată*. După cum s-a văzut din cele relatate mai înainte, fie că este vorba de Comitetul celor 10 state pentru dezarmare, de Comitetul celor 18 state, de

[10] Au mai fost incluse următoarele state : Argentina, Iugoslavia, Japonia, Maroc, R. P. Mongolă, Pakistan, Olanda, Ungaria (vezi Rezoluţia Adunării Generale 2 602 (B) (XXIV).

Scanned with OKEN Scanner

Conferința Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, ori de alte foruri de negocieri, această trăsătură se manifestă cu pregnanță, de la activitatea lor fiind excluse, în fond, marea majoritate a statelor lumii, care nu au avut în acest fel posibilitatea să-și exprime propriile poziții, să și le susțină, n-au putut, în ultimă instanță, să-și apere propriile interese, ori să contribuie la promovarea intereselor mai largi ale statelor lumii. În ciuda faptului că în cadrul O.N.U., mai ales în cadrul Adunării Generale, statele care nu fac parte din organismele restrînse de negocieri și-au spus părerea, cerînd cu insistență luarea unor măsuri concrete în vederea realizării dezarmării generale și complete, au făcut propuneri și au prezentat diferite proiecte în acest sens, ele au rămas consemnate doar în analele organizației, nefiind urmate de vreo măsură concretă. O asemenea situație este cu atît mai gravă cu cît ea se petrece în zilele noastre, cînd modalitatea esențială de a se ajunge la pace, la dezarmare nu poate fi decît acțiunea comună a tuturor statelor și popoarelor lumii.

2. În cadrul tuturor forurilor și mecanismelor de negocieri s-a manifestat și se manifestă, într-o formă sau alta, *rolul predominant al statelor mari*. Este evident că aceste state au o importantă responsabilitate în rezolvarea problemelor care confruntă omenirea. „Desigur, rolul țărilor mari în politica de pace și colaborare este și el mare, în raport cu forța pe care ele o reprezintă — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu. — Dar noi nu considerăm că numai aceste țări pot rezolva problemele, însă ele pot să joace un rol important în această privință“ [11]. Că un stat, două sau un grup de state, fie ele și mari puteri, nu pot rezolva problemele dezarmării, ale realizării păcii și securității internaționale este un fapt care nu mai necesită alte demonstrații. Din păcate, aceasta s-a exprimat cu deosebită pregnanță chiar în forurile de negociere a dezarmării în care statele mari dețin, în fapt, controlul real al negocierilor și al căror rezultat nu este nici pe departe satisfăcător. Prepondereța unor state în organele de negociere a dezarmării, alături de caracterul limitativ al acestora au constituit

---

[11] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, București, Editura politică, 1973, p. 866.

Scanned with OKEN Scanner

și constituie importanți factori de frînare a activității, piedici reale în asigurarea eficienței acestor organe. În cadrul Conferinței Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, de pildă, în fapt nu se duc negocieri propriu-zise, ci doar discuții, deoarece acest organism nu poate trece la faza de negocieri decît în momentul în care cei doi copreședinți îi supun texte de tratate asupra cărora ei s-au pus de acord în prealabil. Dealtfel, aceeași situație și-a pus amprenta, într-un fel sau altul, asupra activității tuturor organismelor de negociere a problemelor dezarmării, inclusiv asupra dezbaterilor care au avut sau au loc în cadrul O.N.U.

3. *Abordarea de la bloc la bloc* a problematicii dezarmării a avut și are serioase consecințe asupra unei evoluții pozitive a negocierilor în acest domeniu. După cum se cunoaște, forurile și mecanismele create în perioada postbelică, în afara O.N.U., au ca trăsătură definitorie, atît în ceea ce privește structura instituțională, cît și în ceea ce privește activitatea propriu-zisă a acestora, caracteristica de bloc. Efectele negative ale unei asemenea situații sînt multiple și ele ating, în primul rînd, modul în care fiecare stat, fiecare națiune își poate expune propriul punct de vedere, își poate apăra propriile interese. În actuala concepție a structurilor și negocierilor propriu-zise, interesele naționale ale statelor se estompează, în prim plan situîndu-se interesul de bloc, ceea ce anihilează, practic vorbind, contribuția efectivă, originală și specifică a fiecărui stat la găsirea soluțiilor și la luarea hotărîrilor în acest domeniu de importanță vitală pentru toate statele și popoarele lumii. Mai mult, într-o asemenea abordare nu se fructifică aportul acelor state — în fapt, marea majoritate a statelor lumii — care nu fac parte din blocurile politico-militare. Concepția și practica negocierilor de la bloc la bloc sînt, în fond, reflexul unei politici ce urmărește menținerea și consolidarea blocurilor, reminiscențe ale perioadei „războiului rece", care au devenit anacronice.

4. *Eludarea O.N.U.* constituie un alt fapt caracteristic al negocierilor de dezarmare, îndeosebi în ultimele două decenii. Într-adevăr, se poate spune că, într-un anumit fel, repetîndu-se greșeala comisă în perioada interbelică, problematica dezarmării a fost scoasă treptat din forurile reprezentative, respectiv de sub egida O.N.U. și a instituțiilor sale specializate, fiind „transferată" unor or-

Scanned with OKEN Scanner

ganisme din afara sistemului Națiunilor Unite. Explicația acestei situații rezidă în faptul că organismele O.N.U., la care participă toți membrii organizației, au devenit stînjenitoare pentru promovarea unor interese înguste. Comitetul celor 10 state pentru dezarmare, Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, Conferința Comitetului pentru dezarmare, negocierile de la Viena privind dezangajarea militară în Europa centrală, negocierile S.A.L.T. nu au fost și nu sînt răspunzătoare direct în fața O.N.U. pentru activitatea pe care au desfășurat-o sau o desfășoară. Informările pe care Conferința Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, de pildă, le prezintă sesiunilor Adunării Generale a O.N.U. s-au transformat în acțiuni de rutină, repetatele apeluri adresate de O.N.U. sub forma unor rezoluții adoptate de cvasiunanimitatea statelor cerînd luarea unor măsuri concrete pe linia dezarmării efective au rămas literă moartă. Așa se face că, după cum arăta secretarul general al organizației la cea de-a XXX-a sesiune a Adunării Generale, „în cei 30 de ani de existență a O.N.U. și de cînd era nucleară a fost inaugurată, deși s-au încheiat un număr de acorduri importante de limitare și de control al armamentelor, nu s-a dovedit posibil să fie oprită sau redusă cursa înarmărilor în domeniul nuclear, nici în cel al armamentului clasic. Pericolul unei noi proliferări nu numai că se menține, dar a crescut ; experiențele nucleare continuă, armamentul este tot mai perfecționat și ucigător, iar cursa tehnologică a înarmărilor promite, în permanență, noi dezvoltări și mai înfricoșătoare“ [12].

5. *Lipsa unui program de activitate concret* după care să se desfășoare negocierile de dezarmare, în care să fie prevăzute cu claritate etapele ce urmează a fi parcurse către obiectivul final — dezarmarea generală și completă —, prioritățile și modalitățile concrete de înfăptuire au oferit și oferă un cîmp larg de manevră celor interesați în eludarea problemelor reale, în determinarea organismelor de negociere să abordeze cu prioritate probleme neesențiale. Este cunoscut, astfel, că organismele însărcinate cu negocierea dezarmării, în primul rînd Conferința Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, nu atacă frontal marile și urgentele probleme ale dezarmării

---

[12] Cf. *Către o nouă ordine internațională*, București, Editura politică, 1978, p. 127—128.

Scanned with OKEN Scanner

nucleare, iar chestiunea dezarmării generale și complete a dispărut din cîmpul său vizual. Precum se știe, printr-o rezoluție adoptată în 1969 de Adunarea Generală [13], anii '70 au fost proclamați drept *Deceniu al dezarmării,* transmițîndu-se, cu acest prilej, Conferinței Comitetului pentru dezarmare de la Geneva sarcina întocmirii unui *program cuprinzător de dezarmare,* în care să se prevadă etapele către obiectivul final — dezarmarea generală și completă — și, în același timp, să orienteze negocierile conferinței. Cu toate că Adunarea Generală a O.N.U. a reînnoit ulterior aceste recomandări, sarcina respectivă nu a fost îndeplinită. Atenția acestui for continuă să fie concentrată asupra unor măsuri parțiale, urmărind nu atît dezarmarea efectivă, cît mai ales controlul armamentelor — concept pe care anumite state ar vrea să-l substituie aceluia de dezarmare.

6. Un alt aspect care se degajă din activitatea desfășurată de organismele de negociere în domeniul dezarmării pune în evidență tendința de *nesocotire, ignorare sau respingere a propunerilor emanînd de la statele mici și mijlocii* participante la negocieri. Este vorba, cu alte cuvinte, de o atitudine ce urmărește să descurajeze tocmai țările care, așa cum demonstrează experiența, manifestă un interes constant față de problemele dezbătute, străduindu-se să înainteze propuneri vizînd apropierea și armonizarea punctelor de vedere ale tuturor statelor, orientarea negocierilor spre principalele probleme, aducînd în atenția forurilor de negocieri numeroase proiecte, planuri, schițe în acest sens. Din păcate, nu puține sînt cazurile în care se fac și presiuni, fățișe sau voalate, pentru ca statele mici și mijlocii să renunțe la inițiative și acțiuni proprii, ceea ce s-a dovedit a fi, bineînțeles, de rău augur pentru mersul general al negocierilor de dezarmare, pentru găsirea soluțiilor și ajungerea la rezultate practice.

7. *Neluarea în considerație a intereselor tuturor statelor* constituie o altă carență importantă a negocierilor de dezarmare. Fie că este vorba de lipsa unui cadru adecvat în care toate statele și națiunile să-și exprime propria poziție, fie că este vorba de ignorarea ori respingerea unor idei, propuneri, proiecte prezentate de o seamă de state, fie că este vorba de luarea unor angajamente

---

[13] Rezoluția E 2 602 (XXIV) a Adunării Generale a O.N.U.

Scanned with OKEN Scanner

internaționale prin adoptarea unor convenții, acorduri și tratate și neîndeplinirea lor, această carență are game variate și diverse de exprimare. Este ilustrativ în acest sens faptul că o seamă de clauze ale Tratatului de neproliferare a armelor nucleare adoptat la 1 iulie 1968 nu sînt îndeplinite de puterile deținătoare de arme nucleare, ignorîndu-se astfel interesele statelor nedeținătoare de asemenea arme care sînt părți la tratat. Ar putea fi amintite în acest sens clauzele tratatului care consemnează angajamentul puterilor nucleare de a asigura crearea celor mai propice condiții în vederea dezvoltării cercetării, producției și folosirii energiei nucleare în scopuri pașnice, de a înlesni participarea tuturor statelor-părți la cel mai larg schimb posibil de echipamente, materiale și informații științifice și tehnologice în același scop, de a se asigura beneficiul oricăror avantaje potențiale de pe urma oricăror aplicații pașnice ale exploziilor nucleare tuturor statelor-părți (art. IV și V). De asemenea, puterile nucleare nu s-au achitat de îndatoririle ce le revin, potrivit art. VI din tratat, de a continua „cu bună-credință negocieri cu privire la măsuri eficace de încetare a cursei înarmărilor nucleare la o dată apropiată și de dezarmare nucleară și la un tratat de dezarmare generală și completă, sub un control internațional strict și eficace". Mai mult, în ciuda clauzelor precise ale tratatului, în ciuda preocupării sporite și constante a majorității statelor față de această problemă, cursa înarmărilor nucleare se desfășoară fără nici o stavilă atît pe plan calitativ, cît și cantitativ, continuînd, implicit, acumularea unor arme din ce în ce mai perfecționate și mai nimicitoare, care fac să crească într-o și mai mare măsură gravitatea pericolelor ce apasă asupra umanității. Totodată, n-a fost soluționată de o manieră satisfăcătoare chestiunea deosebit de importantă a garanțiilor de securitate pentru statele neposesoare de arme nucleare participante la Tratatul de neproliferare.

8. Lipsa unor rezultate concrete, tangibile se datorește și faptului că încă nu s-a renunțat la canoanele și practicile desuete ale *diplomației închise*, lipsind astfel statele și popoarele, cele mai largi cercuri ale opiniei publice de posibilitatea de a cunoaște ceea ce se petrece dincolo de ușile capitonate după care se desfășoară negocierile și, implicit, de posibilitatea de a acționa în de-

Scanned with OKEN Scanner

plină cunoştinţă de cauză. Este cunoscut că, în fapt, „diplomaţia secretă" a fost întotdeauna instrumentul prin intermediul căruia au fost ascunse de ochii popoarelor situaţii dintre cele mai negative, prin care s-a încercat, de nenumărate ori de-a lungul istoriei, ca hotărîri în probleme vitale să fie luate în foruri limitate, popoarele fiind lăsate deoparte, dar suportînd, în ultimă instanţă, consecinţele unor asemenea hotărîri.

9. În legătură nemijlocită cu „diplomaţia secretă" se află problema *neinformării corespunzătoare a opiniei publice* asupra stării şi tendinţelor reale din sfera negocierilor de dezarmare, precum şi asupra proporţiilor şi implicaţiilor cursei înarmărilor. După cum se arată într-un studiu elaborat sub egida O.N.U., „consecinţele negative ale cursei înarmărilor, prin pericolele pe care le includ pentru existenţa lor şi prin sacrificiile economice şi sociale pe care le impun, afectează toate popoarele lumii. Ele au dreptul evident la informaţii în legătură cu politica militară, cu programele guvernelor şi cu implicaţiile lor. Mare parte din natura secretă a acestui domeniu nu este justificată de necesităţi de ordin militar. În unele cazuri ea este rezultatul unei anume tradiţii, alte ori ea este folosită pentru a ascunde unele programe de înarmări, inutile şi discutabile, faţă de analiza şi critica opiniei publice"[14]. Această stare de lucruri vădit nesatisfăcătoare este determinată în mare măsură de activitatea mijloacelor de informare în masă ale unor puteri care, blocînd progresul negocierilor în direcţia unei dezarmări autentice, sînt interesate să prezinte denaturat situaţia. Sînt, de aceea, frecvente cazurile în care se dă o amploare nejustificată unor activităţi sau rezultate minore ale forurilor de negociere, creîndu-se, astfel, impresia falsă şi periculoasă că în acest domeniu se obţin rezultate substanţiale, în timp ce în realitate se bate pasul pe loc. În contrast cu această situaţie, propuneri şi proiecte valoroase avansate de statele mici şi mijlocii sînt cel mai adesea tratate superficial ori, pur şi simplu, trecute complet cu vederea. În acest fel, opinia publică internaţională, popoarele lumii nu-şi pot face o imagine

---

[14] Naţiunile Unite, Centrul de informare al O.N.U. Bucureşti. *Raportul secretarului general. Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi efectele sale profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii mondiale*, 1977, p. 82.

Scanned with OKEN Scanner

fidelă asupra stadiului real al negocierilor și nici asupra contribuției efective pe care o aduce fiecare stat participant la aceste negocieri. Are, fără îndoială, dreptate Alva Myrdal, timp îndelungat șefa delegației Suediei în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, atunci cînd scrie că declarațiile statelor mici care adoptă o poziție independentă își croiesc cu greutate drum spre opinia publică generală. „Contribuțiile pe care le aduc aceste țări, deseori însoțite de propuneri concrete constructive, pot fi publicate de mijloacele lor de informare, dar foarte rar sînt reflectate în presa mondială, și cu certitudine nu de către mijloacele de informare în masă ale superputerilor. Acest lucru este îndeosebi evident în Statele Unite, care folosesc canalele de informare spre a prezenta versiunea lor asupra celor ce se petrec în dezbaterile multinaționale, astfel încît să întărească imaginea unei confruntări bipolare. Această situație este regretabilă, întrucît dezbaterile americane academice și politice însuflețite asupra problemelor privind armamentele și dezarmarea sînt menținute, datorită acestei împrejurări, în mod bizar într-un cadru naționalist izolat, nejustificat și irațional“ [15].

III. România socialistă a acționat și acționează cu perseverență în vederea luării unor măsuri concrete a căror finalitate să fie dezarmarea generală și completă, pentru realizarea cu prioritate a dezarmării nucleare. Concepția originală a României, exprimată de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la înalta tribună a celui de-al XI-lea Congres al P.C.R., vizează abordarea multilaterală, pe un front larg, în cadrul unui program concret a problematicii dezarmării. În documentul intitulat *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume* [16], ca și în alte documente ale statului nostru sînt concretizate direcțiile de acțiune, măsurile care, în viziunea țării noastre, sînt apte să asigure atingerea obiectivului final al dezarmării generale și complete, iar pe plan instituțional să aducă corective și îmbunătățiri substan-

---

[15] Alva Myrdal. *The Game of Disarmament*, New York, Pantheon Book, 1976, p. XIII.

[16] Vezi documentul în culegerea *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 19—35.

Scanned with OKEN Scanner

ţiale spre a putea spori eficacitatea negocierilor de dezarmare.

1. *Participarea tuturor statelor la negocierile de dezarmare* se impune, în zilele noastre, ca o cerinţă imperativă. Într-adevăr, universalizarea relaţiilor internaţionale, fenomen izvorît din evoluţia obiectivă a evenimentelor şi din mutaţiile ce au loc în lume, îşi are corespondentul în universalizarea participării statelor la viaţa internaţională, în fond, la rezolvarea problemelor cu care se confruntă omenirea contemporană. Înfăptuirea dezarmării — obiectiv vital al lumii contemporane —, de care depinde, în ultimă instanţă, pacea şi progresul umanităţii, necesită, de aceea, în mod obiectiv participarea tuturor statelor lumii la găsirea unor soluţii viabile. „Problemele dezarmării privesc nu un grup restrîns de state şi guverne, ci interesează în mod vital toate statele şi popoarele lumii, mari sau mici, indiferent de forţa militară pe care o au şi de tipurile de arme pe care le deţin. Se impune ca la negocierile de dezarmare, la dezbaterea şi adoptarea măsurilor în acest domeniu să participe toate statele, să se respecte dreptul fiecărui stat de a-şi apăra în cadrul oricărei astfel de negocieri interesele legitime de securitate şi dezvoltare“ [17], se arată în documentul de poziţie al ţării noastre, difuzat la cea de-a XXX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. Desigur, necesităţile practice pot determina crearea unor organisme de negocieri restrînse ca participare. Aceasta nu înseamnă însă a se eluda posibilităţile tuturor statelor de a-şi face cunoscută poziţia, de a-şi aduce contribuţia la rezolvarea problemelor dezarmării.

2. *Egalitatea deplină a tuturor statelor participante la negocierile de dezarmare* apare ca o necesitate firească. Ea exclude statutul privilegiat de care se bucură unele state în raport cu altele în cadrul diferitelor structuri de negocieri. Instituţia copreşedinţilor în cadrul Conferinţei Comitetului pentru dezarmare de la Geneva este un exemplu ilustrativ din acest punct de vedere. Asemenea situaţii în care unor participanţi li se rezervă domeniul negocierii reale a problemelor şi luării hotărîrilor, iar altora misiunea de a „aproba“ aceste hotărîri şi-au dovedit deja insuficienţa şi lipsa de perspectivă. Este cert

[17] *Op. cit.*, p. 33.

Scanned with OKEN Scanner

că, pentru a se ajunge la rezultate reale în domeniul dezarmării, negocierile trebuie să se desfășoare cu bună-credință, ele trebuie să exprime voința fermă a tuturor participanților de a se ajunge la măsuri concrete prin consensul tuturor asupra problemelor dezbătute și asupra hotărîrilor luate în domeniul dezarmării, de pe poziții de deplină egalitate. În acest context se impune adoptarea unor asemenea structuri și mecanisme de negociere care să constituie un cadru adecvat de exprimare a voinței tuturor statelor, iar conducerea lor să fie asigurată prin rotație de către reprezentanții acestora, eliminîndu-se orice instituție care ar consacra un statut de inegalitate între state. Într-o asemenea optică, rolul președintelui în cadrul unui organ de negociere ar fi un rol normal de conducere a lucrărilor organului respectiv, eliminîndu-se orice posibilitate ca în acest cadru să promoveze interese unilaterale. De asemenea, participarea de pe poziții de deplină egalitate la negocieri presupune adoptarea hotărîrilor prin consens, fiecare stat participant aducîndu-și din plin contribuția la elaborarea deciziilor organului respectiv de negociere.

3. *Excluderea abordării de la bloc la bloc* în negocierile de dezarmare este o cerință care se înscrie pe linia evoluției generale a vieții internaționale contemporane. „Înfăptuirea unei destinderi reale și asigurarea unei păci trainice sînt condiționate... — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — de măsuri de dezangajare și dezarmare militară, deci și de desființarea blocurilor militare“ [18]. Pornind de la aceste considerente, se poate pune întrebarea : negocierile de dezarmare pot avea oare sorți de izbîndă într-o abordare de bloc, cînd înseși blocurile reprezintă un anacronism și o barieră în calea păcii ? Evident, numai abordarea problematicii dezarmării de către statele participante la negocieri de pe fundamentul deplinei suveranități și independențe naționale, exprimate prin prezentarea liberă și deschisă a propriilor poziții și propuneri, poate asigura realizarea unei sinteze între interesele naționale și interesele mai largi ale comunității internaționale în domeniul dezarmării, poate duce la obținerea unor rezultate concrete în acest domeniu.

---

[18] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 9, București, Editura politică, 1974, p. 686.

Scanned with OKEN Scanner

4. *Creșterea rolului O.N.U.* în domeniul negocierilor asupra dezarmării este impusă de necesitatea înlăturării cauzelor majore care continuă să frîneze aceste negocieri, de imperativul democratizării vieții internaționale, al instituirii unei noi ordini internaționale.

Lupta pentru asigurarea condițiilor instituirii unei noi ordini internaționale presupune și lupta pentru asigurarea unui cadru democratic de negocieri, a unui asemenea mecanism de dezbateri ale problemelor dezarmării care să-i asigure, pe de o parte, autoritate deplină în luarea deciziilor, iar pe de altă parte, ca deciziile să fie rodul unor dezbateri largi, și nu al unor negocieri restrînse și al tratativelor de culise.

În acest context este necesar ca O.N.U. să capete un rol mult mai important în ceea ce privește negocierile de dezarmare.

În viziunea României, negocierile de dezarmare trebuie să fie astfel structurate, încît O.N.U. să constituie organul director în acest domeniu, iar eforturile pe acest plan făcute în diferite forme organizatorice să se desfășoare sub autoritatea Adunării Generale, care ar avea și misiunea de a asigura o coordonare eficientă a acestor eforturi. Pașii concreți făcuți la cea de-a XXXII-a sesiune a Adunării Generale în direcția readucerii în cadrul organizației a problematicii dezarmării sînt, de aceea, salutari, iar adoptarea hotărîrii de a se consacra o sesiune specială dezarmării trezește speranțe îndreptățite în deschiderea unei etape noi în domeniul atît de complex al dezarmării.

În cazul în care s-ar dovedi necesară crearea unor structuri de negocieri în afara organizației, este imperios necesar ca acestea să aibă obligația expresă de a prezenta periodic dări de seamă O.N.U., aceasta avînd, totodată, posibilitatea de control direct asupra acțiunilor lor și de a le orienta activitatea.

5. *Necesitatea unui program al negocierilor de dezarmare* este nemijlocit legată de conținutul și finalitatea acestor negocieri. Dealtfel, această cerință a fost subliniată deseori în documente adoptate de O.N.U., care recomandau cu insistență organismelor de negocieri adoptarea și aplicarea în practică a unui asemenea program. România socialistă a acționat și acționează cu consec-

Scanned with OKEN Scanner

venţă în acest sens. „Este timpul să se treacă de la vorbe la fapte — arăta tovarăşul Nicolae Ceauşescu. — Să se oprească cursa înarmărilor, trecîndu-se la îngheţarea bugetelor militare, stabilindu-se un program concret de reducere treptată a acestora, începînd, desigur, cu reducerea bugetelor ţărilor mari. Să se elaboreze un program concret pentru oprirea producerii de armament, şi îndeosebi a armamentului nuclear, a armelor chimice şi bacteriologice şi a altor mijloace de exterminare în masă. Să se prevadă măsuri practice de trecere la lichidarea treptată a acestor arme sub control internaţional. Se impune să se adopte măsuri concrete pentru lichidarea bazelor militare şi retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state. Să se elaboreze măsuri pentru trecerea treptată la reducerea trupelor naţionale înseşi. Trebuie, de asemenea, să se aibă în vedere crearea condiţiilor pentru desfiinţarea blocurilor militare [19].

Pornind de la obiectivul primordial al tuturor negocierilor — dezarmarea generală şi completă —, trebuie întocmit un program care să stabilească cu precizie acţiunile menite a duce la înfăptuirea acestui obiectiv, căile şi mijloacele practice de realizare, etapele care trebuie parcurse etc.

6. *Interes egal şi consideraţie constantă pentru toate propunerile* care se fac în diferitele foruri de negocieri, eliminîndu-se cu desăvîrşire practica eludării sau ignorării propunerilor provenind din partea statelor mici şi mijlocii. Este indispensabil ca fiecare stat, indiferent de mărime sau putere, ori de alte considerente, să aibă dreptul egal la iniţiativă în cadrul negocierilor de dezarmare. Numai dezbaterea cu bună credinţă şi cu voinţa politică necesare de a obţine rezultate concrete, în forurile de negociere, a tuturor iniţiativelor şi propunerilor făcute este în măsură să sintetizeze şi să determine calea justă de urmat în problema dezarmării. În această optică, fiecare stat trebuie să beneficieze în mod egal de dreptul şi posibilitatea de a-şi susţine şi argumenta propriile poziţii, propuneri şi iniţiative, de care trebuie să se ţină seama atît în procesul de negociere, cît şi în acela al finalizării negocierilor prin adoptarea unor măsuri

[19] Nicolae Ceauşescu. *România pe drumul construirii societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 7, Bucureşti, Editura politică, 1973, p. 590.

Scanned with OKEN Scanner

concrete, îmbinîndu-se astfel interesele fiecărui stat cu cele ale ansamblului comunității internaționale.

7. *Respectul egal cuvenit tuturor statelor* trebuie să se materializeze în procesul negocierilor, în primul rînd, prin modul în care se ține seama de interesele lor în acest cadru. Acestei exigențe îi corespunde cel mai bine negocierea și adoptarea unor măsuri reale de dezarmare, acordînd o atenție specială arsenalelor statelor mari, puternic înarmate. Numai în felul acesta vor putea fi promovate interesele de pace și securitate ale tuturor țărilor. De asemenea, se cere abandonată tendința actuală, care, prin intermediul unor acorduri parțiale sau colaterale, urmărește să legalizeze și să perpetueze un statut politic, militar, juridic profund inegal, inechitabil și nedemocratic: țările care dispun de cele mai ucigătoare arme — în special nucleare — să și le mențină, avînd posibilitatea multiplicării și perfecționării lor, în timp ce restul țărilor lumii să renunțe la asemenea arme, fără nici un fel de garanții reale, efective, operante în ceea ce privește securitatea lor.

8. Negocierile de dezarmare trebuie să se desfășoare în concordanță cu postulatul *diplomației deschise*. Rod al transformărilor și mutațiilor care au avut și au loc în lumea contemporană, diplomația deschisă se află într-o deplină congruență cu tendințele pozitive ale vieții internaționale, fiind una din condițiile principale ale asigurării participării tuturor statelor, de pe poziții de egalitate deplină, la rezolvarea tuturor problemelor majore ale omenirii. „Situația internațională contemporană — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — face mai mult ca oricînd necesară traducerea în viața a cerinței formulate de Lenin încă la sfîrșitul primului război mondial de a se desfășura o activitate diplomatică deschisă, de a se duce tratative în fața popoarelor... Este de înțeles că problemele spinoase ale vieții internaționale, numeroasele litigii dintre state cer tratative și discuții directe între părți. Rezolvarea acestor probleme nu poate fi concepută fără participarea statelor direct interesate. Apreciind importanța primordială a tratativelor în viața internațională, în scopul lichidării conflictelor, animozităților și neîncrederii între state, noi considerăm totodată ca popoarele să fie permanent ținute la curent cu mersul tratativelor, astfel ca ele să fie mobilizate în lupta pentru soluționarea probleme-

Scanned with OKEN Scanner

lor corespunzător năzuințelor lor, intereselor dezvoltării libere și independente a tuturor națiunilor lumii“ [20].

9. *Informarea corectă a opiniei publice internaționale asupra implicațiilor cursei înarmărilor și asupra negocierilor de dezarmare* apare cu atît mai importantă cu cît, pe de o parte, cursa înarmărilor are consecințe politice, economice și sociale dintre cele mai dezastruoase și care se repercutează în cel mai negativ grad cu putință asupra relațiilor dintre state, iar pe de altă parte, practicarea unei „diplomații secrete“ în legătură cu această problematică ascunde, de fapt, o situație negativă, lipsa de rezultate și progrese reale în acest domeniu.

Pornind de la impactul profund al cursei înarmărilor asupra tuturor aspectelor majore ale vieții internaționale contemporane, de la necesitatea dezbaterii aprofundate și a cunoașterii largi a tuturor aspectelor pe care le implică acest impact, România a propus la cea de-a XXV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (1970) punctul intitulat „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume“, pe baza căruia Adunarea Generală a adoptat o serie de rezoluții, întocmindu-se și două studii importante [21] asupra acestei probleme, care au contribuit la informarea largă asupra problemelor respective.

Opinia publică internațională, cele mai largi mase au multiple posibilități de a influența acțiunea guvernelor în ceea ce privește orientarea politică a acestora către direcții concrete de acțiune în domeniul dezarmării. De aceea se impune ca o necesitate de prim ordin aducerea la cunoștința maselor, prin toate canalele posibile de informare, a situației reale din domeniul dezarmării, cu atît mai mult cu cît această problemă vitală nu poate fi apanajul exclusiv al cîtorva state.

A păstra secretul negocierilor care se duc în diferite foruri asupra dezarmării înseamnă a lipsi o importantă

---

[20] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, București, Editura politică, 1972, p. 365—366.

[21] Este vorba de studiul intitulat *Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și ale cheltuielilor militare* (rezoluția 2 831 (XXVI) din 1971 și studiul elaborat prin reactualizarea acestuia pe baza rezoluției Adunării Generale 3 462 (XXX) din 11 decembrie 1975, intitulat *Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității mondiale.*

Scanned with OKEN Scanner

componentă a forțelor pozitive ale contemporaneității de posibilitatea de a cunoaște exact situația din acest domeniu vital și, implicit, de posibilitățile de acțiune.

Pornind de la rolul important pe care masele de oameni ai muncii, opinia publică internațională îl au în acțiunea de însănătoșire a situației internaționale, în crearea unui climat favorabil în vederea unor negocieri viabile de dezarmare, este necesar ca mijloacele de informare în masă, ca presa, radioul, televiziunea, dar și literatura, cinematograful și celelalte mijloace de informare și educare în masă să fie folosite cu asiduitate în vederea educării oamenilor în spiritul dragostei față de pace, al prieteniei dintre popoare, al opoziției hotărîte împotriva războiului, actelor de agresiune și violență, de imixtiune în treburile altor state.

Situația din domeniul negocierilor de dezarmare, importanța vitală a acestora fac necesară cu acuitate *mobilizarea pe scară largă a opiniei publice, a popoarelor, a organizațiilor de masă* pentru a impune trecerea la luarea unor măsuri concrete, la stoparea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, la eliminarea definitivă a armelor din viața societății.

Popoarele, care au dus întotdeauna greul războiului, sînt vital interesate în menținerea păcii, în eliminarea pericolelor de război care planează asupra omenirii. Ele pot acționa și trebuie să acționeze în vederea orientării politicii guvernelor lor către măsuri practice de dezarmare. „Popoarele din întreaga lume — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — sînt interesate în realizarea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare, astfel încît mijloacele masive destinate înarmării să fie utilizate tot mai mult în scopul dezvoltării economico-sociale și, totodată, să fie eliberată omenirea de primejdia unui război nimicitor. Tocmai de aceea cred că masele populare, opinia publică — inițiatoare și organizatoare în perioada postbelică ale unor răsunătoare adunări, manifestații și alte acțiuni în sprijinul dezarmării — pot și au misiunea să-și facă auzite acum glasul și voința, pentru a impune trecerea la măsuri practice, concrete în domeniul dezarmării, reducerii trupelor, bugetelor militare, desființării bazelor străine și a blocurilor militare“ [22].

[22] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 10, București, Editura politică, 1975, p. 290.

Scanned with OKEN Scanner

* * *

Lupta pentru înfăptuirea unei noi ordini internaționale este nemijlocit legată de lupta pentru instituirea între state a unor relații bazate pe principiile dreptului și echității, din care să fie eliminată pentru totdeauna politica de forță, agresiune și dictat, cu corolarul său armamentele, uriașă povară morală și materială, ce apasă de decenii asupra omenirii. A înfăptui dezarmarea înseamnă a elibera omenirea de această povară, a-i reda liniștea și pacea. Drumul către acest țel este greu, dar singura cale de înfăptuire a sa este cea a negocierilor democratice și deschise, în care fiecare stat să-și poată exprima voința de pace și să-și poată apăra interesele vizînd independența și propria dezvoltare. Corelația negocieri democratice—negocieri viabile va putea exprima astfel deziderатul de pace al tuturor popoarelor și, prin dialectica acțiunii sale, va putea aduce pacea popoarelor.

Scanned with OKEN Scanner

Scoaterea în afara legii a mijloacelor de distrugere în masă

Ionel Cloşcă

Revoluţia tehnico-ştiinţifică, caracteristică perioadei postbelice, a avut ca efect direct şi perfecţionarea tipurilor şi sistemelor de arme dintre cele mai distrugătoare. Progresele ştiinţifice şi tehnice în domeniul energiei nucleare, în electronică, în tehnica laserului şi în alte domenii sînt folosite cu prioritate pentru crearea de noi mijloace de nimicire în masă şi sporirea eficacităţii armelor existente. Acest fapt, care a fost stimulat de desfăşurarea cursei vertiginoase a înarmărilor, afectează în mod grav relaţiile internaţionale, avînd profunde implicaţii asupra cursului civilizaţiei mondiale, asupra existenţei şi dezvoltării popoarelor pe calea bunăstării şi a progresului.

Înfăptuirea dezarmării generale şi complete, şi în primul rînd a dezarmării nucleare, a devenit astfel, în condiţiile actuale, una din problemele prioritare, un imperativ al vieţii internaţionale. „Ţinînd seama de gravitatea situaţiei create, de uriaşa competiţie militară declanşată pe plan mondial — atrăgea atenţia tovarăşul Nicolae Ceauşescu —, se impune adoptarea unor măsuri hotărîte

Scanned with OKEN Scanner

care să ducă la eliberarea popoarelor de această grea povară, ca și de spectrul unor noi războaie nimicitoare“ [1].

În acțiunea de înfăptuire a dezarmării generale și complete, necesitatea interzicerii tuturor mijloacelor de distrugere în masă se impune ca o măsură distinctă și de primă urgență. Este de neconceput să se treacă în mod efectiv la dezarmare dacă nu se ia această primă și elementară măsură. Dealtfel, așa cum se arată într-o publicație a S.I.P.R.I., „în condițiile în care folosirea forței este interzisă, înseamnă că orice utilizare a oricărei arme este prohibită“ [2], și cu atît mai mult a armelor de distrugere în masă.

În prezent, cînd în arsenalele unor state sînt stocate mijloace de luptă capabile să anihileze însăși viața pe întregul glob pămîntesc, să ducă la distrugerea unor țări și popoare întregi, beligerante sau nebeligerante, să transforme în ruine principalele centre ale producției și culturii, ilegalizarea mijloacelor de distrugere în masă a devenit deopotrivă o chestiune de conștiință și o problemă politică, juridică și morală.

Scoaterea în afara legii a armelor care, prin efectele lor, produc la un moment dat distrugeri mai mari decît cele obișnuite nu este nouă, nu se pune în fața omenirii acum pentru prima dată. Ea străbate secole ; chiar și în epocile îndepărtate, cînd războiul era legal, declanșarea sa fiind apreciată drept un atribut al suveranității de stat, a existat preocuparea pentru a zăgăzui apariția unor astfel de arme. Numeroase cutume datînd din timpuri străvechi, de pildă, ilegalizau arcurile cu săgeți otrăvite și substanțele otrăvitoare. tocmai datorită efectelor lor de distrugere masivă.

În momentul în care dezvoltarea tehnicii militare a pus la îndemîna forțelor armate mijloace de luptă cu efecte mai mari decît cele obișnuite — fapt petrecut în decursul secolului al XIX-lea — și cînd conștiința popoarelor a crescut, la ordinea zilei s-a pus problema prohibirii expresse a acestor arme. Astfel, au fost scoase în afara legii „orice proiectil cu o greutate mai mică de 400 de grame

---

[1] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 83.

[2] *The Law of War and Dubious Weapons*, Stockholm International Peace Research Institute, Almqvist & Wiksell International, Stockholm, Suedia, 1976, p. 1.

Scanned with OKEN Scanner

care ar fi ori explozibil sau încărcat cu materii fulminante sau inflamabile“ [3], gloanţele care se lăţesc sau se turtesc uşor în corpul omului, cum sînt gloanţele cu cămaşă tare (dum-dum) [4], gazele asfixiante sau vătămătoare [5] ş.a.

În condiţiile primului război mondial apar gazele de luptă, cea mai monstruoasă armă cunoscută pînă atunci, a cărei utilizare a zguduit conştiinţa publică, drept pentru care a fost imediat ilegalizată. După cel de-al doilea război mondial apar armele atomice şi cu hidrogen, care depăşesc, prin puterea lor distructivă, tot ceea ce s-a creat pînă atunci în acest domeniu. Cum era şi firesc, s-a pus în discuţie scoaterea lor în afara legii. Dar, după mai mult de trei decenii de negocieri, timp în care a continuat perfecţionarea şi diversificarea armamentului nuclear, nu s-a reuşit să se realizeze o ilegalizare clară, expresă a sa, şi asta în condiţiile cînd războiul de agresiune a fost scos în afara legii, iar folosirea forţei şi a ameninţării cu forţa, interzise în mod categoric.

Armele de distrugere în masă şi statutul lor după dreptul internaţional contemporan

Pentru a determina regimul unei arme sau al unei categorii de arme, în sensul acceptării sau neacceptării lor ca mijloace de luptă, trebuie să se pornească de la principiul fundamental înscris în art. 22 din Regulamentul Convenţiei de la Haga din 1907, după care beligeranţii nu au un drept nelimitat în alegerea mijloacelor de vătămare a inamicului. Regulile care dau expresie acestui principiu fundamental sînt cele care, explicit sau implicit, tind să interzică utilizarea armelor de natură a cauza suferinţe inutile, precum şi armele sau metodele de luptă care lovesc fără discriminare. Se impune a fi menţionat şi principiul înscris în clauza Martens [6], conform căruia

---

[3] Declaraţia de la Petersburg din 11 decembrie 1868.

[4] Declaraţia de la Haga din 29 iulie 1899.

[5] Declaraţia de la Haga pentru interzicerea gazelor înăbuşitoare sau vătămătoare (29 iulie 1899).

[6] Clauza a fost astfel formulată: „Pînă la elaborarea unui corp mai complet al legilor războiului, Înaltele Părţi contractante declară că, în cazurile care n-au fost prevăzute în reglementările adoptate de ele, populaţiile şi beligeranţii rămîn sub

Scanned with OKEN Scanner

normele dreptului internațional se aplică și atunci cînd interzicerea unei arme sau categorii de arme specifice nu figurează în convenții internaționale în vigoare. Deși în calitate de concept de drept și relații internaționale, termenul „mijloace de distrugere în masă" a fost recent introdus în vocabularul juridico-diplomatic, ca idee el a existat aproape dintotdeauna în practica internațională și a avut în decursul timpului valențe diferite, exprimînd fie o armă, fie o categorie de arme care într-un moment sau altul se detașau de celelalte prin eficacitatea lor. Este, dealtfel, știut că armamentul și tehnica de luptă, strategia și tactica militară au urmat pe tot parcursul istoriei curba ascendentă a evoluției sociale, ele aflîndu-se permanent într-un raport direct cu nivelul de dezvoltare al forțelor de producție. „Nimic — aprecia F. Engels — nu depinde atît de mult de condițiile economice decît armata și flota. Înzestrarea cu armament, efectivul, organizarea, tactica și strategia depind în primul rînd de treapta pe care se află în momentul respectiv producția și de mijloacele de comunicație" [7].

Și ideea de „mijloace de distrugere în masă" a urmat aceeași evoluție. În prezent, datorită colosalei forțe de distrugere pe care o au anumite arme, în definirea conceptului respectiv trebuie să se țină seama de toate implicațiile și consecințele posibile.

După opinia noastră, conceptul are cel puțin două elemente, ambele cu valențe juridice : *rău superfluu și efect nediscriminat*. Primul element, care presupune ideea de eficacitate (prin caracteristici intrinseci), include : proporțiile ravagiilor materiale (provocarea de distrugeri masive, generalizate, modificări ale mediului etc.) ; dimensionarea pierderilor de vieți omenești (prin provocarea de suferințe inutile), ca urmare a contaminărilor, otrăvirilor în masă etc., iar cel de-al doilea, raportul dintre obiectivul vizat inițial și zona asupra căreia se extind efectele după utilizare. Astfel, armele de distrugere în masă pot fi definite ca fiind mijloace de luptă deosebit de crude, care, datorită caracteristicilor lor intrinseci, sînt apte a produce pa-

---

protecția și sub reglementarea principiilor dreptului ginților, așa cum rezultă ele din obiceiurile stabilite de națiunile civilizate, din legile umanității și din imperativele conștiinței publice".

[7] F. Engels. *Anti-Dühring*, București, Editura politică, 1966, ed. a IV-a, p. 166.

Scanned with OKEN Scanner

gube masive și distrugeri generalizate, fără distincție între beligeranți și nebeligeranți, între combatanți și populația civilă.

În categoria de arme de distrugere în masă se includ, după un consens general, armele nucleare, chimice, bacteriologice (biologice), napalmul, precum și unele arme noi și sisteme de arme noi.

Întrunind cumulativ cele două elemente menționate, rău superfluu și efect nediscriminat, care califică în prezent conceptul de „mijloace de distrugere în masă", aceste arme se află în afara legii. Bazele principiale ale ilegalizării sînt prevăzute în Carta O.N.U.; interzicerea recurgerii la forță și la amenințarea cu forța, prevăzută în art. 2, paragr. 4 din Cartă, implică *ipso facto* scoaterea în afara legii a armelor de distrugere în masă, întrucît orice reglementare a mijloacelor de luptă trebuie să țină seama de această măsură cu caracter imperativ. Principiul după care armele de distrugere în masă trebuie interzise este implicat și în Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid din 9 decembrie 1948, el fiind expres consacrat în Declarația de la Petersburg din 1868, în Regulamentul Convenției de la Haga din 1907 și într-o serie de alte documente internaționale. În virtutea acestui principiu, nici o armă sau mijloc de luptă nu trebuie să fie îndreptate în nici o împrejurare împotriva populației civile sau a bunurilor civile, armele care, *prin natura lor*, nu pot fi dirijate cu certitudine asupra obiectivelor militare determinate fiind interzise.

În acest sens pledează și o serie de argumente de ordin politic, moral și de conștiință. Este astăzi absolut evident că ilegalizarea mijloacelor de distrugere în masă ar permite să se treacă la măsuri efective de dezarmare, care a devenit în prezent cea mai importantă problemă, căreia trebuie să i se găsească o grabnică soluționare. Acest caracter imperativ și de urgență izvorăște din faptul că omenirea se găsește acum amenințată de distrugerea în masă și că resursele care fac această amenințare posibilă sînt deturnate de la obiectivele progresului social al umanității. Totodată, „intensificarea înarmărilor, stocarea de noi și noi arme nimicitoare, creșterea cheltuielilor militare creează grave pericole pentru securitatea tuturor popoarelor, pentru pacea internațională și, totodată, apasă greu

Scanned with OKEN Scanner

umerii tuturor popoarelor“ [8]. Simpla existență a armamentului nuclear, în cantitățile și sortimentele realizate, are influențe dintre cele mai nefaste asupra evoluției vieții mondiale : contribuie la ascuțirea încordării interstatale, la alimentarea neîncrederii, la accentuarea vertiginoasă a unor fenomene negative, cum ar fi creșterea inflației, adîncirea crizei economice, care a cuprins toate sectoarele vieții economice a statelor capitaliste. Implicit, cursa înarmărilor frînează progresul economic și social, dezvoltarea cooperării între state și constituie un obstacol în calea eforturilor depuse de statele în curs de dezvoltare pentru lichidarea subdezvoltării, pentru rezolvarea problemelor care condiționează viitorul omenirii.

Chiar și din punct de vedere logic, mijloacele de distrugere în masă trebuie considerate ca ilegalizate. Întrucît convențiile citate interziceau fără echivoc armele care în perioada respectivă erau considerate ca fiind cele mai periculoase, este evident că era în intenția semnatarilor lor de a extinde această interdicție la mijloacele de luptă care se vor dovedi și mai periculoase în viitor. Acest fapt rezultă și din clauza Martens, conținută în Convenția de la Haga din 1907 privind legile și obiceiurile războiului terestru, precum și în cele patru convenții de la Geneva din 12 august 1949 referitoare la victimele de război.

În consonanță cu principiile fundamentale ale dreptului internațional contemporan, cu finalitatea justiției și moralității internaționale, ilegalizarea acestor arme implică prohibirea utilizării armelor de distrugere în masă, interzicerea perfecționării de asemenea arme, precum și distrugerea stocurilor existente.

Armele nucleare, care constituie unul din factorii dominanți ai politicii mondiale contemporane, au adăugat o dimensiune cu totul nouă primejdiilor care confruntă omenirea. „Arsenalele nucleare deja constituite — se arată într-un raport al secretarului general al O.N.U. — conțin arme uriașe, a căror putere se evaluează în

---

[8] Nicolae Ceaușescu. *Raportul Comitetului Central cu privire la activitatea Partidului Comunist Român în perioada dintre Congresul al X-lea și Congresul al XI-lea și sarcinile de viitor ale partidului. 25 noiembrie 1974,* București, Editura politică, 1974, p. 38.

Scanned with OKEN Scanner

megatone, fiecare dintre ele avînd o putere de distrugere mai mare decît puterea tuturor explozivelor clasice utilizate vreodată în război de la descoperirea prafului de pușcă. Dacă ar veni o zi în care să se folosească un mare număr din aceste arme, sute de milioane de oameni ar putea să-și găsească moartea, iar civilizația pe care noi o cunoaștem, adică viața comunitară organizată, va dispărea inevitabil în țările implicate în conflict“ [9].

Din cele ce preced rezultă că armele nucleare sînt diferite de armele așa-zise convenționale, atît sub raport cantitativ — distrugeri masive și pagube generalizate —, cît și sub raport calitativ — efectul termic al undei de șoc, otrăvirea masivă provocată prin radioactivitate.

Datorită acestui fapt, din punct de vedere juridic, armele nucleare cad sub incidența normelor în vigoare. Astfel, folosirea armei nucleare poate fi asimilată unei categorii juridice deja cunoscute în dreptul internațional. Art. 22 al Regulamentului anexat la cea de-a IV-a Convenție de la Haga din 1907 privind legile și obiceiurile războiului terestru prevede că beligeranții nu au un drept nelimitat în ceea ce privește alegerea mijloacelor de a cauza pierderi inamicului și fixează ca principiu fundamental moderația și limitarea libertății în utilizarea cuceririlor științei și tehnicii, iar art. 23 enumeră mijloacele interzise. Însă enumerarea are caracter ilustrativ, ea nefiind limitativă. Pe de altă parte, numeroase norme convenționale se aplică, prin analogie, armei nucleare. Astfel, unii specialiști asimilează iradierea reziduală produsă de arma nucleară cu otrava sau armele otrăvite, a căror folosire este interzisă prin art. 23, pct. a) al Regulamentului anexă la cea de-a IV-a Convenție de la Haga privind legile și obiceiurile războiului terestru. Alți autori consideră că arma nucleară cade sub incidența Protocolului de la Geneva din 17 iunie 1925, care prohibește atît folosirea „gazelor asfixiante, toxice sau similare“, cît și mijloacele de război bacteriologice, precum și toate materialele și

---

[9] *Effets de l'utilisation éventuelle des armes nucléaires en incidences que pourraient avoir les États, tant sur le plan économique que sur celui de leur sécurité, l'acquisition et le perfectionement de ces armes.* Rapport du Secrétaire général communiquant l'étude du Groupe consultatif, 1968, în *Problèmes fondamentaux du désarmement*, Nations Unies, New York, 1970, p. 91.

Scanned with OKEN Scanner

procedeele analoage [10]. De menționat că și în practica O.N.U. acest element este reținut ca un argument de ilegalizare a armelor nucleare. Astfel, în par. 3 al rezoluției 1 653/XVI din 24 noiembrie 1964 se citează printre convențiile internaționale în vigoare privind interzicerea anumitor arme ale căror efecte ating umanitatea și Protocolul de la Geneva din 1925. Însă există o părere cvasiunanimă că ilegalizarea armei nucleare se fondează fără echivoc pe art. 23, lit. e al Regulamentului de la Haga din 1907, care interzice folosirea armelor și proiectilelor apte a cauza „rău superfluu". Această normă are valoare de principiu.

O aplicare a acestui principiu la arma nucleară poate fi dedusă și de aliniatul „g" al art. 23, care interzice distrugerea și confiscarea proprietății inamice, în afară de cazul în care aceste distrugeri sau confiscări ar fi în mod imperios dictate de necesitățile războiului. Prin aplicarea acestei norme, art. 6, pct. b) din Statutul Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a considerat crimă de război „devastarea nejustificată de exigențele militare".

Și sub raportul compatibilității, arma nucleară este ilegală, dat fiind că ea nu poate fi folosită respectînd principiile fundamentale ale legilor și obiceiurilor aplicabile în caz de conflict armat, potrivit cărora trebuie să se facă distincție între beligeranți și neutri, între obiective militare și populația civilă. „Folosirea armei nucleare — se arată în rezoluția Adunării Generale a O.N.U. 1 653/XVI din 24 noiembrie 1961 — este o acțiune îndreptată nu numai contra unui inamic sau inamici, dar și împotriva omenirii în general, întrucît popoarele lumii care nu vor fi amestecate în conflict vor suferi toate distrugerile cauzate de folosirea acestor arme".

Într-un război nuclear, chiar și „limitat", efectele radioactivității reziduale fac imposibilă orice discrimnare între categoriile enunțate mai sus. Această imposibilitate de discriminare nu depinde de intențiile sau de imprudența beligeranților, ci de natura efectelor armelor nucleare. „Efectele unui război nuclear generalizat, indiferent care ar fi locul unde a început — se aprecia într-un raport al secretarului general al O.N.U. —, nu vor putea fi

[10] *Les problèmes que pose l'existence des armes de distruction massive et la distinction entre les objectifs militaires et non militaires en général*, Institut de droit international, cinquème commission, Geneva, 1964, p. 43.

Scanned with OKEN Scanner

limitate la puterile beligerante. Acestea vor trebui să sufere distrugerile imediate și căderile mortale imediate și îndepărtate... Totuși, țările vecine și chiar țările situate departe de teatrul de operațiuni vor putea rapid să fie expuse pericolelor de căderi radioactive precipitate de la mare distanță de locul exploziei, după ce s-a deplasat în atmosferă sub formă de nor gros... Dacă acest număr (de bombe) a fost mare, nici o parte a lumii nu va putea să evite a fi expusă la radiații suficiente pentru a produce efecte biologice grave“ [11]. Ca atare, folosirea armei nucleare este *incompatibilă*, prin natura ei, cu principiul tradițional al discriminării între beligeranți și neutri, între obiective militare și populația civilă. Utilizarea armei nucleare este, de asemenea, contrară legilor umanității și civilizației, fapt atestat și de clauza Martens.

Aceste motive de ilegalizare a armei nucleare au fost reținute și de rezoluția Adunării Generale a O.N.U. 1 653/XVI din 24 noiembrie 1961 cu privire la interzicerea folosirii armelor nucleare și termonucleare, care, după ce, în par. 3, enunță declarațiile și convențiile internaționale în vigoare sub incidența cărora cad armele nucleare — Declarația de la Petersburg din 1868, Declarația Conferinței de la Bruxelles din 1874, convențiile conferințelor de la Haga din 1899 și 1907 și Protocolul de la Geneva din 1925 —, declară că armele de distrugere masivă sînt considerate arme care cauzează rău superfluu și a căror utilizare era deja interzisă în trecut prin convențiile internaționale citate, pentru că folosirea lor era considerată „contrară regulilor dreptului internațional și legilor umanității“. De notat că marea majoritate a statelor sînt părți la aceste declarații și convenții.

Dacă sub raport juridic armele nucleare sînt mijloace de distrugere în masă și deci interzise, din punct de vedere politic, adoptarea unei convenții internaționale sau a altui document de această natură care să prevadă expres ilegalizarea acestei arme constituie o măsură care se impune cu cea mai mare urgență.

Conștiente de pericolele pe care le prezintă armele nucleare, statele membre ale Națiunilor Unite au ridicat problema ilegalizării lor încă de la înființarea organizației.

---

[11] Cf. *Problèmes fondamentaux du desarmement*, Nations Unies, New York, 1970, p. 111—112.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat în unanimitate, chiar la prima sesiune, o rezoluție în care recomanda plasarea energiei atomice sub control internațional și eliminarea armelor atomice din arsenalele statelor. Recomandarea a rămas fără efect, Statele Unite ale Americii, care dețineau în acea vreme monopolul armei atomice, refuzînd să-i dea curs. A început cursa înarmărilor nucleare, care, prin fabricarea bombei cu hidrogen (a cărei forță explozivă se cifrează în megatone), a dobîndit o nouă dimensiune. Paralel cu aceasta s-a intensificat și preocuparea statelor de a elabora un instrument internațional vizînd scoaterea acestor arme în afara legii. Primul rezultat concret s-a obținut în 1961, cînd Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat *Declarația asupra interzicerii utilizării armelor nucleare și termonucleare* [12], în care se arată că „folosirea armelor nucleare și termonucleare ar depăși însuși cîmpul războiului și ar pricinui umanității și civilizației suferințe și distrugeri oarbe și este, în consecință, contrară regulilor dreptului internațional și legilor umanității... Orice stat care folosește arme nucleare va trebui să fie considerat că încalcă Carta Națiunilor Unite, acționează cu violarea legilor umanității și săvîrșește o crimă împotriva omenirii și a civilizației sale".

Un pas înainte pe această cale a fost făcut în 1972, cînd, pentru prima oară, interzicerea utilizării armelor nucleare a fost în mod explicit corelată cu renunțarea la folosirea forței și amenințării cu forța, așa cum este proclamat în Carta O.N.U. Acest fapt s-a realizat prin înscrierea pe agenda celei de-a XXVII-a sesiuni a Adunării Generale, la cererea Uniunii Sovietice, a punctului intitulat „Neutilizarea forței în relațiile internaționale și interzicerea permanentă a utilizării armelor nucleare". La 26 septembrie 1972, în cursul dezbaterii acestui punct în Adunarea Generală, delegația sovietică a prezentat un proiect de rezoluție [13] care, în urma dezbaterilor, a fost revizuit, fiind adoptat de Adunarea Generală ca rezoluția 2 936 (XXVII) [14]. După ce își exprimă convingerea că „renunțarea la utilizarea sau la amenin-

---

[12] Rezoluția 1 653 (XVI) din 24 noiembrie 1961.

[13] Official Records of the General Assembly, Twenty-seventh Session, Annexes, agenda item 25, doc. A/L.676.

[14] Rezoluția a fost prezentată de 23 de membri ai O.N.U.

Scanned with OKEN Scanner

ţarea cu forţa va fi pe deplin înfăptuită ca o lege a vieţii internaţionale", rezoluţia *„declară în mod solemn,* în numele statelor membre ale organizaţiei, renunţarea de către ele la utilizarea sau ameninţarea cu forţa în toate formele şi manifestările sale în relaţiile internaţionale, în conformitate cu Carta Naţiunilor Unite, şi permanenta interzicere a utilizării armelor nucleare ; *recomandă* Consiliului de Securitate să ia, cît mai curînd posibil, măsurile adecvate pentru deplina implementare a prezentei Declaraţii a Adunării Generale".

Dezbaterile de pînă acum la O.N.U. sau în forurile ştiinţifice internaţionale, precum şi doctrina au evidenţiat faptul că ilegalizarea armelor nucleare nu este un scop în sine, ci numai o măsură în cadrul procesului de înfăptuire a dezarmării nucleare. Scoaterea acestor arme în afara legii trebuie, astfel, completată cu încetarea producţiei lor şi trecerea la lichidarea stocurilor existente. În acest scop se impune adoptarea unor instrumente de drept internaţional care să cuprindă norme juridice obligatorii privind interzicerea folosirii acestor arme, încetarea perfecţionării, experimentării şi producţiei armelor nucleare şi a mijloacelor de transportare la ţintă, încetarea producţiei de materiale fisionabile cu destinaţie militară, reducerea şi lichidarea completă a tuturor stocurilor de arme nucleare şi mijloace de transportare la ţintă existente etc. Totodată, aceste instrumente ar trebui să cuprindă prevederi referitoare la interzicerea amplasării de noi arme nucleare pe teritoriul altor state şi retragerea armamentului nuclear existent în străinătate. În condiţiile în care pe plan internaţional are loc o cursă nestăvilită de perfecţionare şi diversificare a armamentului nuclear, cînd problema garanţiilor de securitate pentru statele neposesoare de arme nucleare n-a fost soluţionată odată cu încheierea Tratatului de neproliferare şi nici ulterior „a devenit o cerinţă elementară ca statele posesoare de arme nucleare să-şi asume angajamentul solemn — eventual printr-un protocol adiţional la Tratatul de neproliferare a armelor nucleare — că nu vor folosi niciodată şi sub nici un motiv armele nucleare şi nu vor ameninţa cu folosirea lor statele neposesoare de arme nucleare... Pericolul proliferării armelor nucleare nu poate fi înlăturat decît prin *scoaterea în*

Scanned with OKEN Scanner

afara legii și oprirea producerii acestor arme și trecerea la lichidarea lor“ [15].

Este convingerea fermă a Partidului Comunist Român, a României socialiste că prin interzicerea definitivă a armamentului nuclear poate fi înlăturat spectrul incalculabilelor distrugeri ce amenință civilizația contemporană și se poate asigura o perspectivă ascendentă, pașnică relațiilor dintre state.

Armele chimice. Nici una din armele de distrugere în masă nu a fost atît de vehement condamnată cum au fost armele chimice. Din cele mai îndepărtate timpuri, otrăvirea fîntînilor și folosirea arcurilor cu săgeți otrăvite au fost considerate drept o crimă incompatibilă cu legile și obiceiurile războiului. *„Armis bella non veneris gera“* (cu armele, nu cu otravă se face război), spuneau juriștii romani. Pe măsură ce forța de distrugere a acestor arme a crescut, sentimentul de oroare împotriva lor s-a generalizat, iar statele s-au străduit să adopte convenții internaționale pentru a le ilegaliza. Aceste eforturi au fost mai întîi materializate în Declarația de la Bruxelles din 1874 și în convențiile de la Haga din 1899 [16] și 1907. Aceste tentative au avut însă un caracter limitat, dat fiind că Declarația de la Bruxelles nu a fost ratificată și deci nu a intrat în vigoare, iar Declarația din 1899 a fost încheiată pe o durată limitată de timp, pe cinci ani. Însă atunci cînd statele și-au dat seama de ravagiile pe care le pot produce astfel de arme, mai ales după utilizarea lor în cursul primului război mondial [17], ele au hotărît să adopte un instrument internațional care să ilegalizeze armele în

---

[15] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în asigurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 26.

[16] La această convenție a fost anexată o declarație care interzicea „folosirea proiectilelor care au ca singur scop să răspîndească gaze asfixiante sau vătămătoare“.

[17] Se estimează că numărul victimelor datorate utilizării acestei arme în cursul primului război mondial se cifrează la 1 300 000 de oameni, din care 100 000 morți (cf. *Les armes chimiques et bacteriologiques (biologiques) et les effects de leur utilisation eventuelle.* Rapport du Secrètaire générale, 1969, în *Problèmes fondamentaux du desarmement*, Nations Unies, New York, 1970, p. 186).

Scanned with OKEN Scanner

cauză. O încercare în acest sens s-a făcut în cadrul Conferinței navale de la Washington (1921—1922), unde două rapoarte prezentate de guvernul american preconizau interzicerea totală a războiului chimic. În art. 5 al Tratatului celor cinci (S.U.A., Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia), semnat la 6 februarie 1922, se prevedea că „folosirea în cursul operațiunilor militare a gazelor asfixiante, toxice sau asemănătoare și a oricărui fel de lichide, materiale sau compoziții analoage fiind, pe bună dreptate, condamnată de opinia generală a omenirii civilizate, iar interzicerea utilizării lor fiind proclamată prin tratate la care sînt părți cele mai multe din statele civilizate, puterile semnatare, în scopul adoptării acestei interziceri de către toți, ca făcînd parte din dreptul internațional, care leagă în egală măsură conștiința morală și practica națiunilor, declară că își dau consimțămîntul la o astfel de interzicere în raporturile lor reciproce și invită toate celelalte popoare civilizate să se alăture la aceasta".

Tratatul nu a fost ratificat, astfel că prevederile sale au rămas literă moartă. Dar problema a continuat să fie dezbătută și în cadrul Societății Națiunilor — la sesiunile a doua și a treia —, unde, la inițiativa Poloniei, s-a inclus și chestiunea interzicerii armelor biologice. În iunie 1925 a fost convocată la Geneva, sub auspiciile Societății Națiunilor, Conferința internațională privitoare la controlul comerțului cu arme, care a adoptat în unanimitate Protocolul de la Geneva din 17 iunie 1925 privind interzicerea folosirii în război a gazelor toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice [18].

---

[18] În preambulul protocolului se stipulează că „folosirea în război a armelor asfixiante, toxice sau similare, precum și a tuturor lichidelor, materiilor sau procedeelor analoage a fost, pe drept cuvînt, condamnată de opinia generală a lumii civilizate", că „interzicerea acestei folosiri a fost formulată în tratate la care majoritatea puterilor din lume sînt părți contractante" și, „în intenția de a face universal recunoscută ca încorporată în dreptul internațional această interdicție, care se impune, de asemenea, conștiinței și practicii națiunilor, declară :

Că Înaltele Părți contractante, în măsura în care ele nu sînt încă părți la tratate care interzic această folosire, recunosc această interdicție, acceptă să o extindă și la mijloacele de război bacteriologic și convin să se considere legate între ele în termenii acestei declarații.

Înaltele Părți contractante vor depune toate eforturile pentru ca și celelalte state să adere la prezentul protocol".

Scanned with OKEN Scanner

În felul acesta, comunitatea internațională a mai cîștigat o poziție în lupta grea și anevoioasă pentru ilegalizarea armelor de distrugere masivă.

Au trecut peste 50 de ani de la adoptarea Protocolului de la Geneva și, în ciuda unor încălcări minore, el a fost în genere respectat, constituind un factor de descurajare a folosirii armelor chimice în timpul celui de-al doilea război mondial, deși statele beligerante puseseră la punct agenți chimici, printre care unii extrem de letali, ca tabunul și sarinul.

Cu timpul, valoarea și eficacitatea Protocolului de la Geneva din 1925 au sporit continuu, pe de o parte, pentru că un număr din ce în ce mai mare de state au devenit părți la el [19], pe de altă parte, pentru că Adunarea Generală a adoptat, în unanimitate, rezoluțiile 2 162 B (XXI) din 5 decembrie 1966 și 2 454 A (XXIII) din 20 decembrie 1968, prin care invită toate statele să se conformeze strict principiilor și obiectivelor Protocolului de la Geneva. Avînd în vedere pericolul sporit pe care îl constituie în prezent armele chimice, datorită descoperirii și fabricării unor compuși foarte toxici, se depun mari eforturi pentru interzicerea acestora printr-o convenție internațională, într-un mod care să completeze Protocolul de la Geneva din 1925 în sensul de a ilegaliza, pe lîngă utilizarea armelor chimice și a compușilor acestora, și producția și stocarea lor [20].

---

[19] La a 50-a aniversare a semnării Protocolului de la Geneva, care a avut loc la 17 iulie 1975, secretarul general al O.N.U. a arătat că aproape toate statele lumii, printre care toate puterile nucleare, au aderat la el și că nici un alt instrument din domeniul dezarmării nu a dobîndit o atît de largă recunoaștere internațională (Buletinul de presă SG/SM 2 203 din 17 iunie 1975).

[20] La 10 ianuarie 1969, Adunarea Generală a O.N.U. a însărcinat, prin rezoluția 2 454/XXIII, pe secretarul general să pregătească un raport concis asupra interzicerii armelor chimice, care să fie comunicat Conferinței Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, Consiliului de Securitate, Adunării Generale și statelor membre. În acest scop, el a numit o comisie de experți, care, în iunie 1969, i-a prezentat un raport, în baza căruia Adunarea Generală a adoptat rezoluția 3 603/XXIV, care condamnă utilizarea armelor chimice și bacteriologice ca fiind contrară normelor dreptului internațional. Pînă în prezent, elaborarea unei convenții internaționale asupra ilegalizării armelor chimice nu a fost realizată, ea aflîndu-se încă în stadiu de negociere între marile puteri.

Scanned with OKEN Scanner

Armele bacteriologice (biologice), deşi diferite sub raportul compoziţiei de armele chimice [21], cad sub incidenţa aceloraşi norme juridice. Dar pasul cel mai important în acest domeniu a fost făcut prin adoptarea, la 10 iulie 1972, a Convenţiei asupra interzicerii perfecţionării, producerii şi stocării armelor bacteriologice (biologice) şi a toxinelor şi asupra distrugerii lor, fiind primul document internaţional care prevede distrugerea şi eliminarea din arsenalele statelor a unei arme existente [22].

Înscriindu-se în aria obiectivului primordial al negocierilor pentru dezarmare, convenţia, care a intrat în vigoare la 26 martie 1975, exprimă, încă din preambul, hotărîrea statelor de a acţiona „în vederea realizării de progrese efective în direcţia dezarmării generale şi totale, inclusiv a interzicerii şi eliminării tuturor tipurilor de arme de distrugere masivă...“

În esenţă, convenţia prevede : angajamentul părţilor de a nu dezvolta, produce sau stoca agenţi microbieni, arme, echipament sau mijloace de răspîndire ; obligaţia de a distruge sau a deversa în scopuri paşnice, cel mai tîrziu la 9 luni de la intrarea în vigoare a convenţiei, a tuturor agenţilor, toxinelor, armelor, echipamentului şi mijloacelor de răspîndire ; datoria statelor-părţi de a nu

---

[21] Pentru a se evita orice ambiguitate politică, s-a ajuns la un consens internaţional ca prin armă bacteriologică (biologică) să se definească toate formele de război bacteriologic. Astfel, agenţii bacteriologici (biologici) folosiţi pe cîmpul de luptă pot fi : organisme vii, indiferent de natura lor, sau substanţele infecţioase derivate din aceste organisme, destinate a provoca moartea sau îmbolnăvirea oamenilor, animalelor sau plantelor. În afară de bacterii, se pot utiliza diverse organisme vii, ca viruşi, mycete sau rictuşi. După unele estimaţii oficiale, arsenalul bolilor infecţioase ar cuprinde 160 de afecţiuni transmisibile. Pentru fiecare boală, microorganismul contaminator prezintă varietăţi diferite. De exemplu, pasteurella pertis, o bacterie care contaminează cu ciuma bubonică, cuprinde nu mai puţin de 140 de tulpini diferite.

[22] Adresîndu-se Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, secretarul general al O.N.U. afirma la 29 februarie 1972 : „Convenţia asupra interzicerii perfecţionării, producerii şi stocării armelor bacteriologice (biologice) şi a toxinelor şi asupra distrugerii lor au meritul de a fi primul acord internaţional asupra unei măsuri de dezarmare reală ; el va duce la distrugerea unei părţi mici, dar nu neglijabile a stocului mondial de arme de distrugere în masă, purtînd stigmatul unei orori deosebite. Semnificaţia sa va creşte în mare măsură dacă este complementat... de către o interzicere similară a perfecţionării, producerii şi stocării armelor chimice“ (*Naţiunile Unite şi dezarmarea. 1970—1975*, Naţiunile Unite, New York, 1976, p. 202).

Scanned with OKEN Scanner

transfera astfel de materiale și de a nu încuraja producerea sau dobîndirea lor etc. [23]

Fiind concepută ca o verigă în ansamblul măsurilor de dezarmare, convenția prevede, de asemenea, că fiecare stat semnatar se angajează să continue negocierile cu bună credință în vederea realizării unui acord asupra unor măsuri efective pentru interzicerea perfecționării, producției și stocării substanțelor și armelor chimice și distrugerea lor, precum și asupra unor măsuri corespunzătoare privind echipamentul și mijloacele de transportare la țintă, special destinate pentru producerea sau utilizarea agenților chimici ca arme.

Abordînd această problemă în lumina poziției sale de principiu, potrivit căreia toate armele de distrugere masivă — nucleare, bacteriologice (biologice), chimice și altele —, fără excepție, trebuie scoase în afara legii și eliminate din arsenalele militare, România consideră că este necesar ca Convenția privind interzicerea armelor bacteriologice și toxinelor trebuie să se încadreze organic ca un pas efectiv în cadrul eforturilor pentru ilegalizarea tuturor armelor de distrugere masivă, a celor nucleare în primul rînd, conținînd clauze exprese în acest sens.

Alte arme de natură a cauza rău superfluu sau a lovi fără discriminare

Anumite tipuri de arme — armele nucleare, chimice, bacteriologice — au fost concepute pentru a fi utilizate ca mijloace de distrugere masivă, altele însă au fost la origine arme de luptă ordinare, dar pe care evoluția în domeniul armamentelor le-a perfecționat, transformîndu-le în mijloace de luptă de natură a lovi fără discriminare și a cauza rău superfluu. Cu alte cuvinte, le-a transferat din domeniul armamentului așa-zis clasic în acela al mijloacelor de distrugere masivă. În această situație se află armele incendiare, armele cu acțiune diferită și armele perfide, armele cu efect de suflu și frag-

[23] În 1975, Statele Unite au informat Comitetul pentru dezarmare de la Geneva că întregul lor stoc de asemenea arme a fost deja distrus (*op. cit.*, p. 214).

Scanned with OKEN Scanner

mentare ş.a. Problema statutului acestor arme a fost dezbătută la Conferinţa diplomatică asupra reafirmării şi dezvoltării dreptului aplicat în caz de conflict armat, care a creat o Comisie ad-hoc în acest sens, alcătuită din reprezentanţi ai tuturor delegaţiilor.

a) *Napalmul şi alte arme incendiare.* Această categorie de arme nu a fost supusă pînă în prezent nici unei reglementări juridice, însă în ultima vreme a făcut obiect de discuţie pe plan internaţional [24]. Problema esenţială este aceasta : sînt mijloacele incendiare arme de distrugere în masă sau fac parte din categoria armelor convenţionale ? Din punct de vedere tehnic, mijloacele incendiare nu constituie un tot unitar, un ansamblu. Astfel, ele se prezintă într-o gamă foarte variată în dotarea tuturor armelor [25]. Faptul că aceste arme sînt atît de diferite în ce priveşte compoziţia şi efectele a făcut ca opiniile experţilor asupra regimului lor să fie foarte contradictorii. După unii experţi şi chiar după unele manuale militare [26], aceste mijloace, în totalitatea lor, n-ar avea caracter de mijloace de distrugere în masă şi, ca atare, opinează ca eventualele reglementări să prevadă numai limitarea utilizării lor, în sensul de a fi folosite exclusiv împotriva obiectivelor militare neînsufleţite [27]. Alţii, dimpotrivă, consideră că armele din această categorie, în special napalmul, „care a trezit repulsie şi

---

[24] Vezi *Rapport sur les travaux d'un groupe d'experts sur les armes de nature à causer des maux superflus ou a frapper sans discrimination,* Geneva, 1973, p. 63—73 ; *Conférence d'experts guvernamentaux sur l'emploi de certains armes conventionnelles,* Lucerna, 24 septembrie — 18 octombrie 1974, p. 18—26 ; *Conférence d'experts gouvernementaux sur l'emploi de certains armes conventionnelles,* Lugano, 28 ianuarie—26 februarie 1976, p. 9—12.

[25] În dotarea armatelor terestre, de pildă, se găsesc proiectile incendiare, cum ar fi : grenade, rachete, obuze de mortiere, proiectile de artilerie, aruncătoare de flăcări, mine terestre ş.a. ; în dotarea aviaţiei — bombe incendiare şi bombe cu foc. Ca agenţi incendiari se utilizează : napalm, zirconiu, fosfor alb, petrol brut etc.

[26] Vezi Manualul militar britanic, *The War Office, Cod No 12 333. The Law of War on Land, being Part III of the Manual of Military Law,* Londra, 1958, p. 41, Manualul militar al S.U.A., *Department of the Army Field Manual (FM) 27—10. The Law of Land Warfare,* 1956, p. 18.

[27] Vezi *Conférence d'experts gouvernamentaux sur l'emploi de certain armes conventionnelles,* Seconde session (Lugano, 28 ianuarie—26 februarie 1976), Geneva, 1976, p. 12, octombrie 25.

Scanned with OKEN Scanner

dezaprobare în opinia publică", sînt arme de distrugere în masă. Printre argumentele invocate de adepții acestei ultime teze și care a căpătat o foarte largă recunoaștere internațională reținatenția următoarele: prin valențele lor intrinseci, armele incendiare cauzează „rău superfluu" (natura rănilor, intensitatea durerilor, complexitatea și durata tratamentului medical), chiar dacă nu se traduce în toate cazurile printr-un număr deosebit de mare de morți și răniți[28]; au „un caracter nediscriminatoriu": deși efectul principal se localizează pe o anumită suprafață, cel secundar este necontrolabil. Pe deasupra, aceste arme au și efecte secundare — toxice și asfixiante.

Dezbaterile politice din cadrul Națiunilor Unite și din alte reuniuni internaționale converg spre o asemenea idee. Astfel, Adunarea Generală a O.N.U. condamnă, prin rezoluția 3 255/XXIX, folosirea napalmului și a altor arme incendiare și invită Conferința diplomatică asupra reafirmării și dezvoltării dreptului umanitar să ajungă la un acord asupra regulilor care să interzică sau să limiteze folosirea napalmului și a altor arme incendiare (rezoluția 3 076/XXVIII). Pe o poziție mult mai fermă în ce privește ilegalizarea armelor de natură a provoca suferințe inutile s-a situat Conferința șefilor de stat și de guvern ai țărilor nealiniate care s-a ținut la Colombo în august 1976. „Conferința — se arată în declarația politică — a cerut tuturor statelor să accelereze negocierile în vederea asigurării interzicerii anumitor arme convenționale cu caracter de cruzime sau inuman, în special interzicerea folosirii armelor cu napalm sau a altor arme incendiare, cît mai curînd posibil și în contextul Conferinței diplomatice care se va întruni la Geneva, anul viitor"[29]. Conferința de la Geneva nu a reușit să adopte o hotărîre în acest sens, deși ea fusese sesizată de un document de lucru prezentat la Conferința experților guvernamentali de la Lugano de către 21 de state, între care și România, în care se propune „interzicerea absolută a utilizării tuturor mijloacelor de

---

[28] În cursul ostilităților din Orientul Apropiat din 1973, 74% din cazurile provocate de napalm erau arsuri profunde, acest procentaj fiind mult superior celui înregistrat pînă atunci.

[29] *Mișcarea de nealiniere*, București, Editura politică, 1978, pct. 137, p. 332.

Scanned with OKEN Scanner

război care intră esenţialmente în categoria de arme incendiare“ [30].

În contextul preocupărilor pentru excluderea războiului din viaţa societăţii şi alcătuirea unei lumi mai drepte şi mai bune apare pe deplin legitimă tendinţa de a ilegaliza în mod expres folosirea acestor arme şi de a interzice fabricarea şi stocarea lor.

b) *Armele noi şi sistemele de arme noi.* Este un fapt îndeobşte cunoscut că sectoare întregi ale ştiinţei, care pînă în prezent n-au contribuit decît în mică măsură sau deloc la tehnologia armamentului, îşi găsesc aici un larg cîmp de aplicare. Progresele realizate în cursul ultimilor ani în domeniul tehnologiei militare şi rapiditatea extraordinară cu care noile arme, din ce în ce mai distrugătoare, şi-au făcut apariţia în arsenalele unor state, creînd pericole fără precedent, au adus la ordinea zilei şi problema ilegalizării lor. Aici este vorba nu numai de armele care se află deja în fază operaţională, ci şi de anumite fenomene care nu au căpătat în prezent vreo utilitate militară, dar care ar putea, datorită efectelor previzibile, să devină în viitor mijloace de luptă. Cele mai înspăimîntătoare sînt, în acest sens, mijloacele de război ecologic, care pot determina modificarea climei, declanşarea unor catastrofale cutremure de pămînt şi uragane, dînd naştere la schimbări imprevizibile de lungă durată ale mediului ambiant. Experţii au evidenţiat şi alte mijloace de acest gen, cum ar fi laserii, care vor putea fi utilizaţi ca arme în anii '80, dispozitivele cu microunde, cu infrasunete, dispozitivele cu fulgere luminoase, războiul electronic ş.a. [31]

În condiţiile în care se depun eforturi pentru adoptarea de măsuri vizînd ilegalizarea armelor deja exis-

---

[30] Vezi Doc. de lucru R.O. 610/4 *Arme incendiare*, din 15 mai 1975, în vol. *Conférence d'experts gouvernementaux sur l'emploi de certains armes conventionnelles*, Seconde session, p. 216—217.

[31] Vezi rapoartele grupurilor de experţi cuprinse în *Les armes de nature à causer de maux superflus ou à frapper sans discrimination*, Geneva, 1973, cap. VII. *Recherche et développement d'armes nouvelles*, p. 73—78; *Conférence d'experts gouvernementaux sur l'emploi de certaines armes conventionnelles*, Lucerna, 24 septembrie — 18 octombrie 1974, Geneva, 1975, cap. VII. *Armes futures*, p. 79—84 şi *idem*, Seconde session, Lugano, 28 ianuarie — 26 februarie 1976, Geneva, 1976, p. 20—21, 88—90, 135—136; *Naţiunile Unite şi dezarmarea. 1970—1975*, Naţiunile Unite, New York, 1976, p. 251—262.

Scanned with OKEN Scanner

tente, este cu atît mai firesc să se interzică armele noi, armele viitoare. Nu este oare normal să se interzică în această etapă fabricarea unor astfel de arme decît să se aştepte pentru a se trece mai tirziu la interzicerea folosirii lor ? Preocupări în acest sens există deja, mai ales în ce priveşte problema preîntîmpinării modificărilor artificiale ale mediului ambiant în scopuri militare, ea fiind exprimată în Declaraţia Naţiunilor Unite asupra mediului înconjurător de la Stockholm din 1972, unde se sublinia că statelor le revine îndatorirea de a nu altera prin propriile lor activităţi mediul ambiant al altor naţiuni. În 1974, şefii de stat ai U.R.S.S. şi S.U.A. au abordat această problemă la întîlnirea de la Moscova, unde s-a ajuns la elaborarea unui instrument difuzat ulterior ca document al Naţiunilor Unite [32] şi în care se prevedea necesitatea adoptării celor mai eficiente măsuri posibile pentru a depăşi pericolul utilizării tehnicilor de modificare a mediului ambiant în scopuri militare. În acelaşi an, la 7 august, guvernul sovietic a cerut înscrierea pe ordinea de zi a celei de-a XXIX-a sesiuni a Adunării Generale a punctului intitulat „Interzicerea acţiunilor de influenţare a mediului înconjurător şi a climei în scopuri militare sau incompatibile cu menţinerea securităţii internaţionale, bunăstării şi sănătăţii umane“ [33]. Ulterior, guvernul sovietic a propus un proiect de rezoluţie în acest sens, sprijinit de alte 14 state [34], precum şi un proiect de convenţie internaţională. Între 4 şi 7 august 1974 au avut loc la Geneva negocieri neoficiale ale Comitetului pentru dezarmare, la care au participat şi experţi din 10 state, unde au fost examinate diferite tehnici de modificare a climei şi pericolul posibil al aplicării lor militare, iar la 21 august 1975, U.R.S.S. şi S.U.A. au prezentat separat Comitetului pentru dezarmare texte identice ale unui proiect de convenţie internaţională asupra interzicerii utilizării militare sau în alte scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător. Acest ultim document trebuie să constituie

---

[32] Doc. A/9 698.

[33] *Official Records of the General Assembly*, Twenty-ninth Session, Annexes agenda intem 103, doc. A/9 702 and Corr. 1.

[34] Proiectul de rezoluţie (doc. A/c.1/L.675/Rev. 1) a fost adoptat de Adunarea Generală a O.N.U. la 9 decembrie 1974, devenind rezoluţia 3 264 (XXIX).

Scanned with OKEN Scanner

o bază de negocieri în Comitetul pentru dezarmare, astfel ca acesta să poată ajunge la o convenţie internaţională pe care să o prezinte Adunării Generale a O.N.U.

Preocupări asemănătoare, pentru ilegalizarea armelor noi, au existat şi în alte foruri internaţionale, în Comitetul experţilor guvernamentali pentru armele de natură a cauza rău superfluu şi a lovi fără discriminare, în Conferinţa diplomatică pentru reafirmarea dreptului umanitar etc. Nereuşind să se pună de acord asupra interzicerii sau limitării utilizării unor asemenea arme, Conferinţa diplomatică asupra dreptului umanitar a convenit ca în Protocolul adoptat să se insereze un articol care prevede : „În studierea, punerea la punct, achiziţia sau adoptarea unei noi arme, a unor noi mijloace sau a unei noi metode de război, o Înaltă Parte contractantă are obligaţia de a determina dacă folosirea acestora ar fi interzisă, în anumite circumstanţe sau în toate circumstanţele, prin dispoziţiile prezentului Protocol sau prin orice altă regulă de drept internaţional aplicată acestei Înalte Părţi contractante“ [35]. Totodată, conferinţa a adoptat o rezoluţie prin care se acceptă o propunere mexicană referitoare la convocarea unei Conferinţe diplomatice în 1979, unde se va dezbate şi problema acestor arme.

Deşi în stadiul actual, utilizarea acestor arme în luptă are, în multe privinţe, un caracter de anticipaţie, elaborarea unor noi norme de drept internaţional care să interzică mijloacele de luptă ce se anunţă ameninţătoare pentru omenire capătă o importanţă deosebită, mai ales datorită faptului că revoluţia tehnico-ştiinţifică şi cursa vertiginoasă a înarmărilor ar putea determina unele state să aleagă o armă nouă pentru dotarea forţelor sale armate cu convingerea că şi alte state ar fi descoperit-o sau că este mai convenabilă şi mai eficace. Astfel de norme ar avea dubla menire de a preveni în stadiu precoce utilizarea tehnicii noi în scopul distrugerii şi a împiedica realizarea faptului împlinit.

Deziderat vital al întregii omeniri şi act de justiţie internaţională, interzicerea generală a folosirii, fabricării,

---

[35] *Protocol additionnel aux Conventions de Genève du 12 Août 1949 relatif à la protection des victimes des conflits armés internationaux (Protocole I)*, Geneva, iulie 1977.

Scanned with OKEN Scanner

perfecționării și proliferării armelor de distrugere în masă — nucleare, chimice, bacteriologice și de altă natură — este *intim legată* de problema dezarmării generale și complete. Poziția României în această problemă pornește de la faptul că pentru traducerea în viață a acestui imperativ „este necesar să se adopte măsuri hotărîte, prin intermediul unor instrumente internaționale corespunzătoare, la care să subscrie toate statele lumii, pentru interzicerea folosirii, încetarea producției, eliminarea din arsenalele militare, scoaterea în afara legii a tuturor armelor de distrugere în masă, existente sau în stadiu de proiect. De asemenea, statele vor trebui să se oblige, sub un control internațional strict și eficace, că nu vor întreprinde în viitor cercetări pentru inventarea și punerea la punct a unor asemenea arme“ [36].

[36] *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume*, în *Contribuții ale României la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane*, București, Editura politică, 1975, p. 27.

Scanned with OKEN Scanner

Comerțul cu arme și implicațiile lui în viața internațională

Traian Grozea

Comerțul cu arme are o istorie îndelungată, el devenind tot mai prezent în viața internațională pe măsura dezvoltării industriale, în secolele al XIX-lea și al XX-lea, și a polarizării producției de armamente în cîteva țări care au dispus de tehnologii perfecționate de fabricație.

În anii postbelici, în condițiile politice și sociale specifice ultimelor trei decenii, ale revoluției științifice și tehnice, comerțul cu arme a căpătat o amploare cu totul deosebită, cît și structuri care îl determină ca pe un instrument al cursei înarmărilor, iar în anumite posturi ale lui, drept mijloc prin care politica imperialistă, neocolonialistă, reacționară, de forță și dictat tinde să-și atingă diverse țeluri hegemoniste.

Configurațiile variate ale comerțului cu arme, efectele lui de ordin politic, militar, economic și de altă natură ridică numeroase probleme pentru viața popoarelor, pentru relațiile interstatale. Dintre acestea vom încerca să prezentăm cîteva mai semnificative.

Modelul comerțului cu arme. Varietatea modalităților, principale și asociate, în care se produc transferurile de

Scanned with OKEN Scanner

armamente face necesară o încercare de a sublinia ceea ce este esențial în comerțul cu arme, de a prezenta un model concentrat al acestuia, constituit cu ajutorul cîtorva elemente principale :

1. Obiectul comerțului cu arme îl constituie o categorie foarte largă de armamente, mijloace tehnice, echipamente, vehicule etc. cu destinație militară. Înăuntrul acestei categorii se circumscrie „armamentul major" — avioane, rachete, nave, blindate —, care, de obicei, constituie nucleul central al comerțului cu arme. Totodată, în sfera acestui gen de comerț se include și transferul de licențe de fabricație și de tehnologii specifice, precum și diverse servicii și acțiuni de asistență militară (instrucție, construcții etc.).

2. Vînzările de armament sînt controlate de guverne sau sînt efectuate de organisme guvernamentale, ceea ce face ca acest gen de livrări să poată fi puse în slujba intereselor statului furnizor [1].

3. Creșterea considerabilă a complexității armamentelor, complicarea proceselor tehnologice și, în consecință, creșterea uriașă a cheltuielilor de fabricație au dus la concentrarea producției de armament major în cîteva țări cu un potențial tehnologic ridicat, care au devenit mari furnizori de armamente pe piața mondială [2].

4. Ca urmare a complicării anumitor tipuri de armamente, prețul de vînzare a acestora are o tendință de creștere vertiginoasă. De pildă, dacă în perioada celui de-al doilea război mondial, un tanc costa 40 000—70 000 de dolari, în prezent, un tanc modern („Leopard-2") costă aproape 1 000 000 de dolari (prețuri constante). În consecință, prețul tancurilor necesare unei divizii blindate se ridică acum la peste 500 000 000 de dolari, față de 7 500 000 de dolari la nivelul anilor 1944—1945.

5. Relațiile între statul furnizor și cel achizitor sînt de diferite tipuri, dintre care se pot menționa :

---

[1] S.I.P.R.I. *Le commerce des armes avec le tiers-monde et ses conséquences économiques et politiques*, Paris, Guy le Prat, 1976, p. 12 ; U.S. Arms Control and Disarmament Agency, *15th. Annual Report to the Congress*, Washington, 1976, p. 42.

[2] S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook 1977*, Stockholm, 1977, p. 308 ; U.S. Arms Control and Disarmament Agency, *15th Annual Report to the Congress*, Washington, 1976, p. 43.

Scanned with OKEN Scanner

5.1. Relații *de ajutor*, caracterizate prin aceea că furnizorul livrează armament achizitorului pentru ca acesta să-și dobîndească sau să-și apere libertatea, independența națională, dreptul de a-și făuri destinul potrivit propriilor opțiuni, de a se bucura de fructificarea bogățiilor naționale. Acest ajutor este conform cu legalitatea internațională, contribuie la înfăptuirea unei cerințe de prim ordin a lumii contemporane — dobîndirea independenței de către toate popoarele aflate sub dominație străină. Este semnificativ în acest sens că rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite din octombrie 1970 „reafirmă dreptul inerent al popoarelor coloniale de a lupta, prin toate mijloacele necesare de care pot să dispună, împotriva puterilor coloniale..." [3] și, totodată, invită toate statele membre ale O.N.U. „să acorde tot sprijinul moral și material necesar popoarelor din teritoriile coloniale în lupta lor pentru a dobîndi libertatea și independența" [4].

5.2. Relații *predominant comerciale*, livrările de armament nefiind însoțite de clauze politice exprese. În cadrul acestei categorii se disting, în principal, două subgrupe :

5.2.1. Prima se referă la modelul de comerț, denumit în literatura de specialitate de tip „industrial" [5]. În acest caz, furnizorul, pornind de la interesele industriei sale, livrează armament oricărui achizitor, chiar și acelora cu care se află în conflict, fără ca în contractul de vînzare-cumpărare să fie prevăzute clauze politice sau ca transferul de armamente să fie asociat cu anumite obligații politice din partea statului achizitor. Totuși, cu toată absența unor condiționări politice exprese, ambele părți contractante adoptă atitudini de bunăvoință reciprocă, care nu sînt lipsite de o tentă politică. Achizitorul evită situații conflictuale cu furnizorul, se abține de la acțiuni care ar dăuna „bunelor relații" etc. La rîndul lui, furnizorul, interesat în realizarea unui contract avantajos, recurge la gesturi care să favorizeze tranzacțiile cu statul achizitor.

---

[3] *Programme d'action pour l'application intégrale de la Déclaration sur l'octroi de l'indépendance aux pays et aux peuples coloniaux.* Rezoluția nr. 2 621 (XXV) din 12 octombrie 1970 a Adunării Generale a O.N.U., în vol. II nr. 6 din *Décolonisation*, O.N.U., decembrie 1975, p. 58—59.

[4] *Ibidem.*

[5] S.I.P.R.I. *Le commerce des armes avec le tiers-monde et ses conséquences économiques et politiques*, Paris, Guy le Prat, 1976, p. 20.

Scanned with OKEN Scanner

5.2.2. Cea de-a doua subgrupă are în vedere comerțul denumit „restrictiv“ [6], caracterizat prin faptul că furnizorul nu livrează armament achizitorilor care l-ar putea implica în conflicte interne sau internaționale sau care i-ar atrage daune în raporturile lui cu alte state. Și în acest caz este prezent elementul politic, numai că el are un conținut aparte, și anume vizează păstrarea libertății de acțiune a furnizorului, neangajarea lui în dispute sau situații conflictuale, conservarea neutralității sale etc.

Se observă că și în cazul relațiilor predominant comerciale elementul politic nu este total absent, ci, într-o formă mai puțin vizibilă, își exercită, totuși, influența.

5.3. Relații de *determinare politico-militară și economică*, ca urmare a faptului că furnizorul folosește livrările de armamente pentru a-și impune cerințe de ordin politic, strategic-militar, economic și de altă natură. Sub impulsul intereselor politice foarte diferite, al situațiilor conjuncturale, condițiile de livrare variază de la furnizor la furnizor, cît și în cadrul vînzărilor făcute de unul și același furnizor la achizitori diferiți. În esență însă, statul furnizor folosește livrările de armamente pentru a-și înfăptui politica sa de presiune și dictat, ceea ce determină modele de comerț cu arme de tip „hegemonist“.

Hegemonismul în comerțul cu arme. În postura lui hegemonistă, comerțul cu arme constituie un instrument al politicii imperialiste, reacționare, prin care se urmărește realizarea unor poziții dominante de către statul furnizor în diferite regiuni ale lumii, angajarea țărilor achizitoare la politica furnizorului, promovarea intereselor economice ale marilor producători de armamente, constituirea unor zone de influență etc. Modalitățile de realizare a hegemonismului în comerțul cu arme se înscriu într-un diapazon variat, cu o tendință de continuă lărgire.

Varianta cea mai dură constă în condiționarea livrărilor de armament de aderarea prealabilă la politica furnizorului și la pactele militare inițiate de acesta, cu scopul ca achizitorul să îndeplinească sarcini politice și strategic-militare în interesul țării furnizoare de armament. Totodată, nu se fac transferuri de armamente, cît și de alte materiale „strategice“ spre țările care nu se încadrează în politica furnizorului. În acest sens trebuie men-

[6] *Ibidem.*

Scanned with OKEN Scanner

ţionat că, în timpul lui Eisenhower şi al lui Dulles, Statele Unite au pus accentul pe utilizarea forţelor străine pentru a duce la îndeplinire misiuni strategice prin „substituirea a ceea ce în multe cazuri ar constitui, într-un anumit fel, o prezenţă militară nemijlocit americană, mult mai scumpă“ [7]. Se susţinea, printre altele, că fondurile necesare pentru un soldat american acoperă cheltuielile a 20 de militari sud-coreeni sau a 16 soldaţi ai clicii din Taivan. Ca urmare, între 70 şi 80% din exporturile Statelor Unite de armament major au fost dirijate către „regiuni de apărare înaintată“, constituite din ţările care se învecinează cu U.R.S.S. şi cu R. P. Chineză. Această orientare este continuată şi în prezent, deoarece, după cum se apreciază într-un document american, „transferurile de armamente au jucat un rol esenţial în dezvoltarea unei reţele a convenţiilor de securitate colectivă şi contribuie la apărarea acelor ţări a căror securitate este importantă pentru Statele Unite“ [8].

În condiţiile creşterii luptei de eliberare naţională şi socială, anticolonialiste şi antiimperialiste s-a remarcat tendinţa unor puteri de a sprijini, pe calea livrărilor de armament, regimurile retrograde, antipopulare, favorabile furnizorului de armament respectiv. Fenomenul este relevat, printre alţii, şi de Michael T. Klare [9], care, analizînd politica vînzărilor de armament a administraţiei S.U.A., remarcă preocuparea acesteia de a încuraja producţia de elicoptere şi avioane utilizabile în acţiunile antiguerilă şi de a vinde astfel de armamente unor regimuri proamericane din America Latină şi din Asia care se află sub presiunea mişcărilor de opoziţie.

Comerţul cu arme este utilizat şi ca mijloc de a revitaliza alianţa cu anumiţi parteneri care manifestă tendinţe centrifuge sau neîncredere. O atare semnificaţie o are afluxul important de arme americane în Coreea de Sud şi în Taivan, menite să reasigure clicile conducătoare

---

[7] Secretary of Defense Clark M. Clifford. *Foreign Assistance Act of 1968*, Part 2, Hearings before the Committee on Foreign Relations, U.S. Senate, 90th Congress, 2nd Session, Washington, martie şi mai 1968, p. 428 ; David J. Louscher. *The Rise of Military Sales as a U.S. Foreign Assistance Instrument*, în *Orbis* nr. 4/1977, p. 933—964.

[8] U.S. Arms Control and Disarmament Agency. *15th Annual Report to the Congress*, Washington, 1976, p. 44.

[9] Michael T. Klare. *The Political Economy of Arms Sales*, în *The Bulletin of the Atomic Scientists*, noiembrie 1976, p. 11—18.

Scanned with OKEN Scanner

ale acestora de continuitatea sprijinului pe care li-l acordă S.U.A.

O altă modalitate de realizare a hegemonismului are la bază politica de vînzări a pieselor de schimb. În acest caz, livrările de armament se fac fără condiționări politice neacceptabile pentru achizitor. Mecanismul de presiuni acționează în momentul în care achizitorul solicită piese de schimb și asistență tehnică pentru reparații și înlocuiri. Aceste cereri sînt obiectiv necesare, deoarece armamentul modern, cu cît este mai complex, cu atît impune reparații și înlocuiri mai frecvente. La un lot de avioane clasice, dacă nu se fac înlocuirile de piese necesare, după 800 de ore de funcționare, 10% din aparate devin neoperaționale, iar după 1 800 de ore, circa 50%. La tancuri, după 500 de ore de funcționare, sistemul de propulsie trebuie înlocuit. Odată realizată dependența tehnică între achizitor și furnizor pe baza livrărilor de armament, acesta din urmă o transformă într-o dependență politică, condiționînd furnizarea pieselor de schimb de satisfacerea anumitor cereri ale lui. Întrucît reparațiile și înlocuirile sînt necesare pe tot timpul cît armamentul respectiv se află în serviciu — de exemplu, pentru unele tipuri de avioane 15—20 de ani —, este evident că dependența achizitorului față de furnizor se înscrie într-o perspectivă temporală apreciabilă.

Acest gen de hegemonism s-a dezvoltat în condițiile apariției, la începutul anilor '60, a mai multor furnizori importanți de armamente și a opoziției crescînde manifestate în multe țări față de clauzele apăsătoare care însoțeau livrările militare. Se remarcă dificultatea de a determina intențiile furnizorului și de a le pune în balanță cu condițiile inițiale, posibil avantajoase, ale livrărilor de armament. Dar, în pofida neformulării unor clauze politice asociate contractului de livrare a armamentului, totuși, faptul politic este cît se poate de prezent. O recunoaștere semnificativă în acest sens îi aparține lui William Perreault, unul din conducătorii firmei constructoare de avioane „Lockhead" : „Cînd cumpărați un avion, cumpărați și un furnizor și o linie de aprovizionare, cu alte cuvinte cumpărați un partener politic" [10]. Numai că partenerul politic de acest gen, după ce a dobîndit atuurile pe care i le oferă livrările de armament,

[10] Citat după Michael T. Klare, *op. cit.*

Scanned with OKEN Scanner

impune anumite cerinţe achizitorului atît în timp de pace, cît şi în caz de război.

Alt aspect al hegemonismului constă în realizarea intereselor furnizorului prin intermediul unor conducători corupţi din ţările achizitoare de armament, şi în special al elitelor militare. Calea devine posibilă în special atunci cînd livrările sînt însoţite de acorduri privind formarea specialiştilor militari şi mai ales dacă militarii joacă un rol important în politica ţării respective. Fostul ministru al apărării al S.U.A. Clark Clifford a făcut explicită această cale declarînd că vînzările de armamente „ne pun în legătură cu aceste ţări (ţări în curs de dezvoltare. — *T. G.)*, ceea ce s-a dovedit de folos în special, aşa cum am menţionat, atunci cînd ele îşi trimit tinerii aici pentru pregătire. Noi avem, de asemenea, consilieri şi tehnicieni peste oceane, pe baza unui anumit tip de relaţii, care s-au dovedit a fi eficiente“ [11].

Din datele publicate reiese că în intervalul 1948—1973 S.U.A. au pregătit din punct de vedere militar peste 450 000 de cetăţeni ai altor state, proveniţi din 70 de ţări diferite, dintre care aproximativ 10% au urmat cursuri de comandament şi stat-major, care le asigură o pregătire pentru funcţii de conducere în armată [12].

Existenţa mai multor mari furnizori de armament, cu interese politice şi militare opuse, a generat şi o altă faţetă a hegemonismului — „comerţul preemtiv“ [13]. Acest fel de comerţ constă din livrarea de armament uneia sau mai multor ţări, deşi avantajele politice şi strategice nu sînt pe moment prea spectaculoase, numai pentru ca aceste ţări achizitoare să nu intre în sfera furnizorului advers.

Confruntarea de interese dintre marii furnizori de armament, lupta dintre aceştia pentru a cîştiga poziţii dominante în anumite zone ale lumii unde se manifestă influenţele furnizorului sau furnizorilor adverşi au gene-

---

[11] *Foreign Assistance Act of 1968*, Part 2, p. 434.

[12] Dr. Ernest W. Lefever. *The Military Assistance Training Program*, în *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Washington, martie 1976, p. 85—95.

[13] *United States Armaments and Disarmament Problems*, Hearings before the Subcommittee on Disarmament of the Committee on Foreign Relations, U.S. Senate, 90th Congress, ist Session, Washington, februarie şi martie 1967, p. 69; Davis J. Louscher, *op. cit.*, p. 956.

Scanned with OKEN Scanner

rat, la începutul anilor '60, şi alte mobiluri hegemoniste ale comerţului cu arme. Astfel se remarcă livrările cu scopul de „eliminare“ [14] a unui furnizor din viaţa anumitor achizitori. Pentru aceasta se oferă statului vizat condiţii mai tentante decît cele practicate de partea adversă livrările de armament sînt asociate cu împrumuturi economice în domenii stringente pentru importator etc. În cazul cînd nu este posibilă o eliminare totală a furnizorului oponent, atunci mobilurile pot fi mai modeste : de pildă, „infiltrarea“ [15] pe piaţa furnizorului advers cu scopul de a-i diminua influenţa, de a cîştiga poziţii care să permită ulterior înlăturarea lui completă sau, în orice caz, în livrările de armament de mare importanţă.

Proliferarea şi stimularea înarmărilor. Ca instrument al cursei înarmărilor, comerţul cu arme constituie un factor care a contribuit şi contribuie la globalizarea şi ascensiunea înarmării. Dezvoltarea şi diversificarea arsenalelor militare, diferenţele de potenţial ştiinţific şi tehnologic existente în lume fac ca aproape toate statele să importe anumite categorii de armamente. Analizele înfăptuite de S.I.P.R.I. asupra eforturilor de cercetare-dezvoltare în domeniul militar relevă că Statele Unite şi Uniunea Sovietică sînt singurele ţări care au dezvoltat sisteme noi de armamente din toate categoriile principale de armament major [16] şi ca atare nu sînt dependente de importuri. Celelalte state, în funcţie de programele de înzestrare a forţelor lor armate, de nivelul de dezvoltare a industriei naţionale, importă diferite categorii de armamente şi echipamente militare.

În contextul accentuării continue a cursei înarmărilor, transferurile de armamente au crescut substanţial. Raportul secretarului general al O.N.U. „Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmării şi efectele sale profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii în lume“ relevă că valoarea totală a transferurilor de materiale militare s-a ridicat, în 1975, la 9,7 miliarde de dolari (preţuri curente), cifră care, adăugîndu-i-se valoarea transferurilor de servicii şi construcţii militare, a asistenţei militare, se ridică

---

[14] S.I.P.R.I. *The Arms Trade with the Third World*, Stockholm, 1971, p. 24, 62—66.
[15] *Ibidem*, p. 24—25, 62—66.
[16] S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook, 1972*, Stockholm, 1972, p. 184—187.

Scanned with OKEN Scanner

DINAMICA COMERȚULUI CU ARME (1965-1974)

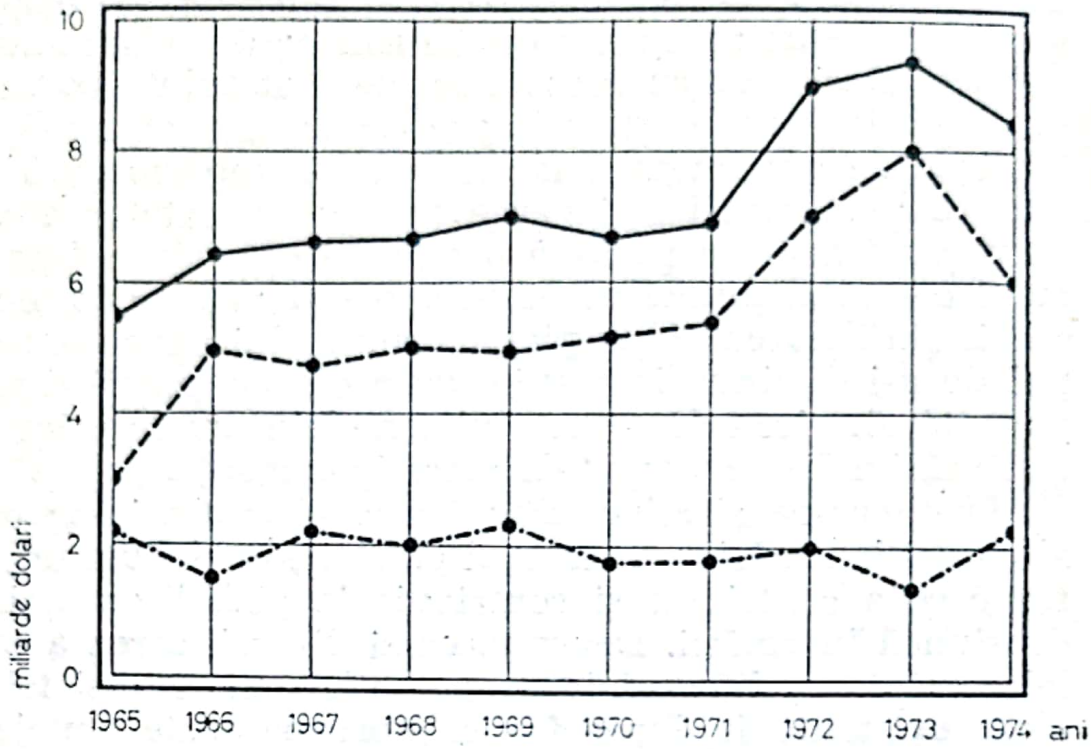

——— *Export mondial*

– – – – – *Import țări în curs de dezvoltare*

–·–·–·– *Import țări industrializate*

Sursa: U.S. Arms Control and Disarmament Agency, *15th Annual Report to the Congress* 1976, p. 43.

la circa 13 miliarde de dolari [17]. Lista statelor care au efectuat în 1975 importuri de armamente a cuprins 109 țări [18], dintre care 95 [19] sînt importatoare de armament major. Ponderea transferurilor de armamente în ansamblul proceselor de înarmare se estimează a reprezenta 3—4% din totalul cheltuielilor militare în lume, sau 10—15% din valoarea echipamentului militar produs pe plan mondial [20].

---

[17] United Nations. *Economic and Social Consequences of the Armaments Race and Its Extremely Harmful Effects on World Peace and Security, Report of the Secretary-General.* Doc. A/32/88, 1977, p. 18.

[18] U.S. Arms Control and Disarmament Agency. *World Military Expenditures and Arms Transfers 1966—1975*, Washington, 1976, p. 58—76.

[19] S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook 1976*, Stockholm, p. 16.

[20] United Nations, *op. cit.*, p. 20.

Scanned with OKEN Scanner

Dacă în primii ani de după război exportul de arme a fost dirijat în special în cadrul alianţelor militare, în deceniile 6 şi 7 se constată un flux crescînd al armamentului către ţările în curs de dezvoltare din toate regiunile globului. Potrivit unor statistici, în perioada 1965—1974, în condiţiile creşterii exportului mondial de arme de la 5,3 miliarde de dolari (1965) la 8,4 miliarde de dolari (1974) [21], valoarea importurilor de arme efectuate de ţările în curs de dezvoltare a avut o pondere de 60—80% din totalul comerţului cu arme. Cauzele acestui fenomen sînt multiple şi de natură diferită. Astfel, cererea de armament este legată de procesul formării noilor state naţionale, care au avut şi au nevoie de mijloace tehnice militare pentru a-şi dobîndi independenţa sau pentru a şi-o apăra.

În acelaşi timp, politica imperialistă a unor furnizori de cîştigare şi menţinere a unor zone de influenţă, diseminate pe tot globul, a dirijat fluxul de armamente în proporţii, ritmuri şi structuri diferite spre mai toate ţările în curs de dezvoltare. Colonialismul a lăsat nerezolvate o serie de probleme vitale pentru viaţa popoarelor din fostele colonii — delimitări teritoriale, raporturile între diferite grupuri etnice, accesul la bogăţiile solului, la căile de comunicaţii etc. —, care au generat confruntări armate şi stări endemice de tensiune, ce au sporit cererea pe piaţa armelor. În unele părţi ale globului — de exemplu, America Latină —, importurile de armamente au fost influenţate, pe lîngă stările de tensiune, şi de efortul conducătorilor militari de a-şi consolida poziţia în ţara respectivă sau de a-şi menţine rolul lor predominant.

Vînzările de armamente complexe ţărilor în curs de dezvoltare, ceea ce a necesitat o asistenţă tehnică pe teritoriul acestora din partea furnizorului, cooperarea în producţia de armamente între unele ţări dezvoltate şi state în curs de dezvoltare care nu dispun de un nivel tehnologic suficient de ridicat, fapt care le-a obligat pe acestea din urmă să apeleze la serviciile unor tehnicieni ai

---

[21] U.S. Arms Control and Disarmament Agency. *15th Annual Report to the Congress*, 1976, p. 43.

furnizorului, pregătirea în unele țări furnizoare de armamente a cadrelor militare din anumite state importatoare generează începutul unui proces de expansiune transnațională, în diferite părți ale globului, a complexelor militar-industriale din țările furnizoare de armamente [22]. Ca urmare, acolo unde complexele militar-industriale au cîștigat poziții, programele de înzestrare a armatelor țărilor respective și, în consecință, volumul și structura importurilor de armamente încep să fie modelate și impulsionate în conformitate cu interesele complexelor militar-industriale străine.

La cele menționate se adaugă interesele economice din ce în ce mai acerbe ale exportatorilor de armamente pentru a-și mări volumul desfacerilor, ceea ce face ca efectul lor înglobat să determine o creștere rapidă a comerțului cu arme cu țările în curs de dezvoltare.

În două decenii (1956—1976), valoarea armamentului major importat de țările în curs de dezvoltare a crescut de la 1 253 000 000 de dolari (1956) la 7 312 000 000 de dolari (1976) [23], ceea ce înseamnă o creștere a valorii anuale a acestui gen de achiziții de 5,83 ori. Se poate aprecia că dinamica importurilor de armament major de către țările în curs de dezvoltare, în perioada menționată, prezintă trei etape semnificative : 1) o etapă de 10 ani (1956—1965) de relativă constanță, cînd valoarea importurilor anuale a înregistrat diferențe de maximum 24% ; 2) o fază de ascensiune rapidă, cînd în cinci ani (1966—1970) valoarea importurilor anuale a tins spre dublare (mai mare cu 88% în 1970 față de 1965) ; 3) o perioadă de salt — 1970—1976 —, în care valoarea importurilor anuale a tins spre triplare (mai mare cu aproape 250% în 1976 față de 1970).

Desigur, proliferarea a fost serios influențată de faptul că, în perioada postbelică, din totalul de 91 de state participante la diverse confruntări armate, 82 (90%) sînt

---

[22] United Nations. *Economic and Social Consequences of the Armaments Race and Its Extremely Harmful Effects on World Peace and Security, Report of the Secretary-General.* Doc. A/32/88, 1977, p. 70.

[23] S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook, 1977,* Stockholm, 1977, p. 306—307.

DINAMICA COMERȚULUI CU ARMAMENT MAJOR CU ȚĂRILE IN CURS DE DEZVOLTARE (1956-1976)

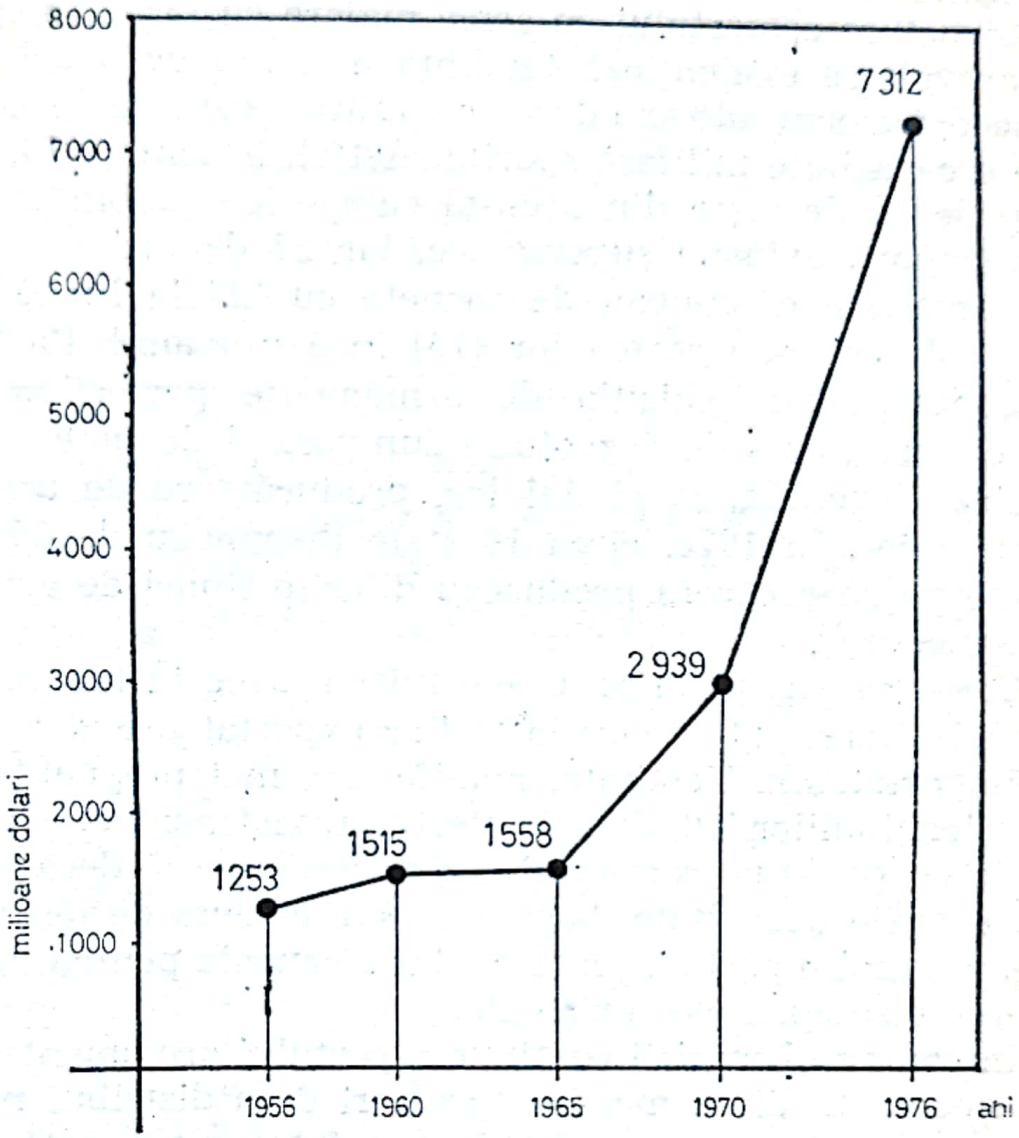

Sursa: *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook 1977*, p. 306—307.

țări în curs de dezvoltare, că pe teritoriul a 76 de state din această categorie s-au desfășurat acțiuni militare [24].

Zonele în care s-au făcut cele mai masive importuri de armament major sînt în ordine [25] : Orientul Mijlociu — 42,52% din totalul importurilor ; Extremul Orient — 15,35% ; Asia de Sud — 11,20% ; America Latină — 8,64% ; Vietnam — 7,64%. La acestea se adaugă Africa de Nord — 5,53% ; Africa Subsahariană — 4,03% ; Africa de Sud — 2,83% ; America Centrală — 2,26%.

[24] Colonel Constantin Morariu. *Analiza statistică a confruntărilor armate în perioada postbelică, în Sociologie militară. Studii*, vol. II, București, Editura militară, 1977, p. 45—48.

[25] S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament, S.I.P.R.I. Yearbook, 1977*, p. 306—307.

Scanned with OKEN Scanner

Potrivit estimărilor S.I.P.R.I., principalii furnizori de armament sînt : Statele Unite, Uniunea Sovietică, Anglia și Franța [26].

Structura comerțului cu arme majore cu țările în curs de dezvoltare evidențiază tendința acestora de a achiziționa armament ultramodern, complicat, care să le confere o capacitate militară sporită. Astfel, în anul 1974, un grup de 42 de state din această categorie [27] dobîndiseră, prin import, avioane supersonice, iar 25 de țări în curs de dezvoltare dispuneau de rachete cu bătaie lungă de tipul sol-aer, majoritatea lor (15) încă din anul 1966 [28]. Concomitent cu achiziția de armamente perfecționate, unele țări în curs de dezvoltare cumpără și documentație tehnică, devenind, la rîndul lor, producătoare de armament major. În 1976, circa 18 state dispuneau de 85 de licențe pe baza cărora produceau diferite tipuri de armament major [29].

Consecințe economice. Comerțul cu arme influențează în mod diferențiat economia țărilor exportatoare și a celor importatoare. Tendința, manifestată mai pregnant de la mijlocul anilor '70, de a se efectua transferuri de armamente cu profituri comerciale mari accentuează decalajul dintre țările dezvoltate, bogate și cele în curs de dezvoltare, anulînd o parte însemnată din eforturile pentru micșorarea discrepanțelor existente.

În contextul măririi continue a prețului armamentelor se remarcă tendința marilor furnizori de a distribui prețul de cost al armamentelor în așa fel, încît o cotă cît mai mare din el să fie suportată de achizitor. Întrucît armamentele perfecționate necesită cheltuieli mari pentru cercetare-dezvoltare, acestea sînt incluse în proporții sporite în prețurile de vînzare pe piața externă. În felul acesta, statele achizitoare, pe lîngă eforturile financiare tot mai mari pe care trebuie să le facă, contribuie la dezvoltarea industriei în statele furnizoare și, în consecință,

---

[26] *Ibidem*, p. 308—309.

[27] S.I.P.R.I. *Arms Trade Registers. The Arms Trade with the Third World*, Stockholm, 1975, p. 168.

[28] S.I.P.R.I. *Armaments and Disarmament in The Nuclear Age*, Stockholm, 1976, p. 56.

[29] Cf. S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook, 1977*, Stockholm, 1977, p. 295—304.

Scanned with OKEN Scanner

la menținerea și accentuarea avansului tehnologic al acestora.

Producătorii de armamente sînt interesați să realizeze serii de produse cît mai mari, pentru că aceasta micșorează prețul de cost pe unitate. Ca atare, ei depun eforturi consistente, uneori prin intermediul complexelor militar-industriale transnaționale, pentru a plasa pe piața externă anumite armamente ultraperfecționate și scumpe, de o necesitate îndoielnică pentru importator, ceea ce le mărește considerabil profiturile. Dealtfel, în unele țări mari producătoare de armamente, beneficiile companiilor care acționează în domeniile de vîrf al tehnicii militare — electronică, tehnică reactivă, mecanică ultrafină etc. — sînt strîns legate de volumul exporturilor, ceea ce le determină să acționeze prin toate mijloacele pentru desfacerea pe piața externă a produselor lor. Cele menționate pot fi ilustrate de un studiu întreprins de Oficiul bugetar al Congresului S.U.A., care relevă că exporturile de armamente ale acestei țări, care s-au ridicat la 8 miliarde de dolari în 1975, au produs economii de 560 000 000 de dolari în cheltuielile militare ale S.U.A. [30], sumă care, evident, a fost suportată de importatori.

Exportul de armament este utilizat de unele țări furnizoare și pentru ameliorarea balanței de plăți internaționale și în special în dobîndirea de petrodolari. Acumularea unor sume importante de către statele exportatoare de petrol a mărit fluxul de armamente către aceste țări pentru a le determina să cheltuiască o parte din dolarii obținuți pe petrol pentru achiziția de tehnică militară. Se înregistrează, astfel, o creștere rapidă a importurilor de armament major ale țărilor exportatoare de petrol (O.P.E.C.), ponderea acestora în comerțul cu arme cu țările în curs de dezvoltare evoluînd astfel :

	1970	1971	1972	1973	1974	1975
O.P.E.C. (procente)	15,2	21,2	16,0	19,2	29,4	48,0

Sursa: S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook*, 1976, p. 140.

[30] Cf. Michael T. Klare, *op. cit.*, p. 16.

Scanned with OKEN Scanner

Cifrele relevă că în 5 ani (1970—1975) țările exportatoare de petrol și-au triplat valoarea importurilor de armamente, cumulînd, în 1975, aproape jumătate din valoarea transferurilor de armament major în țările în curs de dezvoltare. În acest context, într-un interval de numai doi ani (1972—1974), S.U.A., unul din marii importatori de petrol, și-au mărit de 7,5 ori exporturile de armamente către statele din zona Golfului Persic, de la 0,86 miliarde de dolari (1972) la 6,5 miliarde de dolari (1974).

Pentru țările importatoare, achizițiile de armamente au efecte negative asupra balanței de plăți. Mai cu seamă pentru statele în curs de dezvoltare, cumpărările de armament constituie o tranzacție extrem de neechitabilă, deoarece sînt puse în situația să compenseze importuri de produse foarte scumpe cu exporturi ieftine (în mare măsură de materii prime), ceea ce produce daune cu repercusiuni pe termen lung în economia lor. Totodată, creșterea cantitativă și calitativă a armamentelor achiziționate implică o dirijare a resurselor și a personalului calificat din țările achizitoare într-o sferă neproductivă, ceea ce le micșorează posibilitățile de dezvoltare economică și de rezolvare a unor acute probleme sociale — învățămînt, asistență medicală etc.

Factor de influențare a balanțelor strategice regionale. Poziția dominantă a unor mari furnizori de armamente pe piața armelor, interesele lor diseminate pe tot globul au determinat folosirea comerțului cu arme pentru a influența balanța strategică în anumite zone ale lumii [31]. Mecanismul acestor influențări are componente de tipul „flux", dar și „reflux". Atunci cînd se intenționează sporirea capacității strategice a unui achizitor situat într-o zonă de interes pentru furnizor și considerat că slujește într-un fel sau altul politica sa, se creează un „flux" de armamente, se livrează modele perfecționate, se asigură ritmicitatea furnizării de piese de schimb și a muniției etc. În acest sens este semnificativ faptul că în 1974—1975 aproximativ 60% din comenzile de armament ale S.U.A. au fost dirijate către zona Golfului Persic. Mobilul acestor livrări a fost explicat de James Noyes, fost adjunct al ministrului apărării al S.U.A., în sensul că ele „decurg dintr-un efort sistematic al S.U.A. de a întări ca-

[31] David J. Louscher, *op. cit.*, p. 957.

Scanned with OKEN Scanner

pacitățile locale de autoapărare, în urma retragerii Angliei, în 1971, din golf“ [32].

Există însă și interese de natură inversă : să se mențină la un anumit nivel sau chiar să se diminueze capacitatea strategică a unuia sau mai multor achizitori care și-au modificat poziția, manifestă neobedienţă faţă de anumite cereri ale furnizorului etc. În acest caz apare un „reflux“ în furnizarea armamentului : se sistează livrările, se amînă termenele contractate, se oferă un armament cu o uzură morală înaintată în locul celui modern, se întrerup sau se diminuează livrările de piese de schimb și de muniții etc. De exemplu, în timpul războiului arabo-israelian din 1973, dozarea furniturilor de armament și a muniției către beligeranți a pus în evidență modelarea prin influențe de tip „reflux“ a situației strategice din zonă.

Tendința unor state de a influența balanța strategică regională prin furnituri de armamente anumitor țări are implicații serioase nu numai pe plan local, dar și general. Existînd mai mulți furnizori potențiali, fapt din ce în ce mai evident în ultimii ani [33], partea care se simte amenințată de importurile de armament ale altor state recurge și ea la cumpărări de armamente din diverse surse. Ca atare, în zonă se creează un permanent dezechilibru, o competiție a înarmărilor regională în care, de fapt, sînt angajați nu numai actorii locali, ci și furnizorii care îi aprovizionează, ceea ce dă o dimensiune amplă confruntării locale.

Efectul beligen. Analizele de mare profunzime și înaltă valoare științifică ale evoluțiilor pe arena internațională făcute de Partidul Comunist Român relevă ascuțirea profundă a contradicțiilor economice, sociale, naționale și politice la scară mondială, intensificarea luptelor maselor populare pentru apărarea intereselor lor legitime. „Ne aflăm — subliniază secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — într-o etapă de reașezare a relațiilor între state și grupări de state. Acest proces accentuează instabilitatea internațională, creează primejdii

---

[32] Citat după Michael T. Klare, *op. cit.*, p. 12.

[33] United Nations. *Economic and Social Consequences of the Armaments Race and Its Extremely Harmful Effects on World Peace and Security, Report of the Secretary-General*, Doc. A/32/88, 1977, p. 20.

Scanned with OKEN Scanner

pentru securitatea unor state, zone și continente ale planetei, pentru pacea întregii lumi“ [34].

Contextul politic, social și economic actual, politica imperialistă de imixtiune și dictat, de amestec în treburile interne ale altor state determină stări de tensiune, conflicte armate, cu toate consecințele care decurg, inclusiv dezvoltarea comerțului cu arme.

În acest cadru general, cîteva fapte par a fi semnificative pentru determinarea rolului tranzacțiilor de armamente :

a) La scară mondială se constată o concordanță între sporirea numărului de confruntări armate și mărirea volumului comerțului cu arme. De exemplu, în perioada 1965—1974, cînd numărul mediu al confruntărilor armate existente într-un an a crescut de la 11,5, cît erau în deceniul precedent, la 18,3 conflicte armate, comerțul cu arme cu țările în curs de dezvoltare, în al căror spațiu au avut loc toate confruntările armate menționate, s-a mărit și el de la 3 miliarde de dolari la începutul decadei (1965) la 8 miliarde de dolari spre finele decadei (1973), ceea ce înseamnă un spor de 170%.

b) Pe plan regional, afluxul de armamente este dirijat, în cele mai accentuate proporții, spre zonele și în perioadele în care au loc conflicte armate sau sînt instalate stări de tensiune pre și postconflictuale.

Astfel, livrările de armament major în Orientul Mijlociu [35] — zonă de intensă confruntare și neliniște — au avut în 1970 o pondere de 49,7% din valoarea totală a importurilor de armamente ale țărilor în curs de dezvoltare, iar în 1975 de 56,1% ; cota cea mai ridicată — 61% — s-a înregistrat în anul 1973, cînd s-au reluat ostilitățile militare între Israel și țările arabe.

Într-o altă zonă plină de tensiuni, Extremul Orient, importurile de arme majore (fără Vietnam) au înregistrat ponderi ridicate în configurația generală a comerțului cu arme cu țările în curs de dezvoltare : de la 23,9% în

---

[34] Nicolae Ceaușescu. *Raport la cel de-al XI-lea Congres al Partidului Comunist Român*, București, Editura politică, 1974, p. 14.

[35] S.I.P.R.I. *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook, 1976*, p. 140.

1970 la 39,2% în 1972, an în care această regiune s-a situat pe primul loc pe lista importatorilor [36].

În Vietnam, în funcție de intensitatea confruntării armate, de etapele prin care a trecut, importurile de armament major au avut ponderi între 14,7% (1970) și 34,5% (1972) din total, în anul 1972 cota Vietnamului fiind cu 3,5% mai mare decît a Orientului Mijlociu [37].

c) Transferurile de armament clasic perfecționat, cu o mare putere de distrugere, dă confruntărilor armate în care este folosit un caracter extrem de înverșunat. Numeroși analiști au remarcat parametrii deosebit de ridicați ai războiului arabo-israelian din 1973 — de exemplu, în pierderile de tancuri —, considerați, în unele privințe, ca superiori celor din multe bătălii ale celui de-al doilea război mondial. De asemenea, a fost evident rolul de „poligon de testare" pe care l-au avut unele confruntări militare locale pentru anumite armamente realizate de unii din marii furnizori.

d) Scopurile achizitorilor care procură armamente din surse externe fiind foarte diferite, nu pot fi abordate global. Sînt achizitori care vizează să-și amplifice potențialul militar în vederea realizării unor deziderate politice cu ajutorul forței sau al amenințării cu forța, ceea ce contravine principiilor care trebuie să stea la baza relațiilor interstatale. Există însă și o altă categorie, aceea a achizitorilor care sînt nevoiți să importe armamente pentru a dobîndi sau pentru a-și apăra independența, suveranitatea națională, dreptul de a-și făuri viața potrivit propriilor opțiuni, pentru a descuraja o agresiune inamică.

Faptele menționate mai sus evidențiază că, dacă conflictele militare își au cauze politice, sociale și economice, în schimb, comerțul cu arme constituie un factor beligen asociat, care, în anumite conjuncturi, generează stări de tensiune exacerbate, la limita între folosirea și nefolosirea armelor, favorizează transformarea conflictului politic în confruntare militară, amplifică dimensiunile conflictului armat.

Reglementări ale comerțului cu arme. În epoca modernă, primul document care reglementează comerțul cu

---

[36] *Ibidem.*
[37] *Ibidem.*

Scanned with OKEN Scanner

arme este Actul de la Bruxelles (1890), prin care 13 state europene, S.U.A. şi alte trei ţări neeuropene convin asupra traficului cu arme în Africa. După primul război mondial, în cadrul Ligii Naţiunilor s-au desfăşurat negocieri intense, fără a se realiza însă un acord general asupra comerţului cu arme. S-a reuşit numai publicarea unor anuare statistice asupra armamentelor şi comerţului cu arme în perioada 1924—1938.

În anii ce au urmat celui de-al doilea război mondial, în condiţiile propulsării neobişnuite a cursei înarmărilor şi ale creşterii amplorii comerţului cu arme, interesul pentru transferurile de armamente, pentru reglementarea lor începe să fie mai consistent, mai ales din a doua jumătate a anilor '60. Propunerile avansate, ideile puse în discuţie, dintre care unele reiau probleme dezbătute şi în cadrul Ligii Naţiunilor, pot fi grupate în următoarele tematici : înregistrarea şi publicarea transferurilor de armamente ; limitarea de către achizitorii din anumite regiuni ale lumii a importurilor de armamente ; restrîngerea de către furnizori a livrărilor de armamente.

În contextul discuţiilor pe aceste tematici se remarcă reluarea ideii, dezbătută şi de Liga Naţiunilor, de a se publica informaţii oficiale asupra transferurilor de armamente, invocîndu-se în acest sens şi experienţa anuarelor apărute înainte de cel de-al doilea război mondial. Obstacolele în calea realizării unei astfel de măsuri sînt apreciabile ; printre opoziţiile exprimate se înscrie şi faptul că transferurile de armamente constituie doar o parte, şi nu cea mai consistentă, a înarmării şi că ar fi util să se publice informaţii statistice oficiale în primul rînd asupra producţiei de armamente, deoarece acestea ar oferi o imagine mai reală a cursei înarmărilor, idee neînsuşită de marii producători de armamente.

De asemenea, s-a pus în discuţie crearea unor organisme supranaţionale ale exportatorilor şi importatorilor, care să soluţioneze anumite probleme ale comerţului cu arme. De exemplu, s-a emis ideea constituirii unui „club al furnizorilor de armamente“ [38] după modelul „clubului

[38] Helga Haftendorn a emis o asemenea idee la conferinţa Institutului internaţional de studii strategice din Londra „Proliferation of Force and the Diffusion of Power“ (1976).

Scanned with OKEN Scanner

de la Londra" al exportatorilor de tehnologie nucleară, din care să facă parte principalele țări exportatoare și care să reglementeze furnizările de armamente, echipamente militare și tehnologii specifice. Țările achizitoare ar urma să cumpere armamente numai în cadrul plafonului — cantitativ și calitativ — stabilit de „club". Dacă s-ar realiza un astfel de organism, este evident că el ar deveni un mijloc de promovare a intereselor furnizorilor în dauna achizitorilor, o uniune monopolistă care, pe baza înțelegerii între cîțiva mari producători, ar putea hotărî împărțirea pieților de desfacere și deci a zonelor de influență, prețurile de vînzare, nivelul tehnologiei exportate, dependențele furnizor-achizitor etc., ceea ce ar accentua latura hegemonistă a comerțului cu arme.

Potrivit aprecierilor analiștilor de la S.I.P.R.I. [39], n-ar fi exclusă și constituirea unei asociații regionale a importatorilor de armamente, în special în Africa, care să rezolve nevoile de apărare comună ale unor țări africane și care să reglementeze, totodată, și achizițiile lor de armamente. Deși se estimează că African Liberation Committee (A.L.C.), care depinde de Organizația Unității Africane, poate fi considerat embrionul unei viitoare asociații africane a importatorilor de armamente, evoluțiile de pînă acum nu au confirmat această apreciere. Dincolo de măsurile de apărare pe care le pot lua în comun unele țări, în virtutea dreptului lor de autoapărare individuală și colectivă, nivelul de înzestrare a armatei, opțiunile în materie de armamente și, ca atare, importurile de tehnologie militară sînt atribute ale independenței și suveranității statelor și, în consecință, nu pot fi transferate unor organisme supranaționale.

Analiza tematicilor abordate în legătură cu reglementarea comerțului cu arme învederează că acestea se referă la unele aspecte legate de transferurile de armamente fără a aborda fenomenul ca totalitate, în unitatea și diversitatea lui, și multilateral.

Credem că, în pofida a numeroase și substanțiale dificultăți, soluționarea problemelor comerțului cu arme

---

[39] S.I.P.R.I. *Le commerce des armes avec le tiers-monde et ses conséquences économiques et politiques*, Paris, Guy le Prat, 1976, p. 241.

Scanned with OKEN Scanner

impune adoptarea unei strategii cuprinzătoare, care, în final, să ducă la rezolvări de fond, strategie care ar putea fi structurată pe următoarele idei :

1. Comerțul cu arme fiind o parte a cursei înarmărilor, soluționarea problemelor acestuia este legată și influențată de rezolvarea acutelor probleme ale dezarmării și dezangajării militare. În consecință, strategia rezolvării problemelor comerțului cu arme este subordonată și asociată strategiei dezarmării.

2. Obiectivul strategic imediat în sfera comerțului cu arme îl constituie înlăturarea efectelor sale nocive : hegemonismul, consecințele economice dăunătoare, efectul beligen etc.

3. Obiectivul strategic final — excluderea, în condițiile dezarmării generale și complete, a transferurilor de armamente.

4. Realizările, chiar parțiale, în înlăturarea efectelor dăunătoare ale comerțului cu arme se repercutează pozitiv asupra întregii problematici a transferului de armamente, asupra procesului de dezarmare și dezangajare militară.

5. În strategia soluționării problemelor comerțului cu arme să se îmbine măsuri și acțiuni de ordin parțial cu altele de ordin general.

În viziunea acestei strategii, se impune un efort susținut atît din partea țărilor exportatoare de armament, și în special din partea marilor producători, cît și a achizitorilor pentru ca, pe fondul unor măsuri de dezarmare și dezangajare militară, să se reducă — cantitativ și calitativ — fluxul de armament spre diferite regiuni ale lumii.

De exemplu, ar avea o certă importanță dacă în anumite zone ale lumii s-ar corela renunțarea la diferite facilități obținute de furnizorii de armamente, eliminarea prezenței militare străine — terestre, aeriene, navale —, renunțarea la activități militare cu caracter de presiune în zonă și în spațiile adiacente cu micșorarea fluxului de armamente către regiunea respectivă.

Țările achizitoare de armament ar putea realiza acorduri regionale care, vizînd o stabilizare sau micșorare a arsenalelor militare din zonă, să ducă și la anumite reglementări ale comerțului cu arme. În această privință, crearea zonelor denuclearizate, pe lîngă importanța și rolul lor în dezarmarea nucleară, ar putea propulsa și măsuri

Scanned with OKEN Scanner

de dezarmare și dezangajare convențională, inclusiv în sfera transferurilor de armamente.

Pentru micșorarea funcției beligene a comerțului cu arme, un rol însemnat îl pot avea măsurile de embargo care vizează zonele de tensiune sau anumiți achizitori ale căror acțiuni sînt contrare legalității internaționale, primejduiesc pacea și securitatea altor popoare. Constituie un act pozitiv în viața internațională rezoluția Consiliului de Securitate din 4 noiembrie 1977, care cere tuturor statelor membre și nemembre ale O.N.U. să instituie un embargo obligatoriu asupra furniturilor militare către Africa de Sud.

Într-un context general favorizant, desigur, s-ar putea adopta și alte măsuri, cu o sferă mai largă de cuprindere. Este însă important să se acționeze pe multiple planuri, inclusiv al reglementărilor din sfera comerțului cu arme, pentru a se realiza climatul necesar dezarmării și dezangajării militare și, totodată, înainte de a se realiza acorduri cuprinzătoare de dezarmare, să se întreprindă pași pentru eliminarea efectelor nocive ale comerțului cu arme.

Scanned with OKEN Scanner

Noile arme și impactul lor în viața internațională

Vasile Secăreș

I. Oricîte progrese ar putea fi evocate, cu referire la ultimii zece-cincisprezece ani, în domeniul așa-numitelor măsuri parțiale destinate limitării sau controlului armamentelor, concluzia că ne aflăm într-un moment de vîrf al cursei înarmărilor se impune fără prea mare dificultate. Mai mult, analiza atentă a tendințelor actuale conduce la ideea intrării depline a competiției militare într-o nouă și deosebit de periculoasă etapă, caracterizată nu atît sau nu în primul rînd de sporirea cantitativă, în continuare impresionantă, a arsenalelor statelor, ci prin importanța *schimbărilor calitative, prin rezultatele obținute în construirea de noi arme, mai distrugătoare, mai precise și mai puțin vulnerabile*. Se poate spune, dealtfel, că „motorul" și ceea ce contează astăzi în contextul cursei înarmărilor sînt tocmai fenomenele legate de dezvoltarea tehnologică, confruntarea în domeniul calității, în care s-au angajat, într-un grad niciodată atins pînă acum, îndeosebi marile puteri militare. Desigur, factorul tehnologic a acționat întotdeauna, în mod nemijlocit, în promovarea competiției în acest domeniu. Însă exploatarea mi-

Scanned with OKEN Scanner

litară intensă, la cotele maxime, a tuturor disponibilităților tehnologice existente la un moment dat este o realitate specifică ultimelor două decenii. Astfel, dacă în perioada interbelică erau destinate dezvoltării științifice și tehnologice numai 1% din cheltuielile mondiale pentru înarmare, la începutul anilor '60, acest procent ajunsese la 10—15%, nivel care se menține și în prezent (peste 1/3 din totalul mondial al cheltuielilor pentru „cercetare-dezvoltare"). Așa cum arată numeroși comentatori ai problemei, se poate aprecia că, în această etapă, mărirea bugetelor militare a ajuns să aibă drept sursă prioritară perfecționarea calitativă a arsenalelor, realizarea continuă de noi mijloace de ducere a războiului, indiferent de cerințele concrete ale forțelor armate sau de starea relațiilor internaționale (chiar atunci cînd se constată că bugetele rămîn relativ stabile, ponderea ridicată a fondurilor alocate dezvoltării tehnologice — deci pentru producerea de noi arme — face să nu se poată vorbi de vreo stabilizare a situației pe plan militar, așa cum am fi tentați să credem dacă avem în vedere modelele tradiționale). Numai în S.U.A., între anii 1966 și 1971 au fost create 11 noi sisteme strategice, 14 sisteme în domeniul aviației tactice, 8 în cel al rachetelor tactice și 18 sisteme de artilerie. Deci, o medie de 10 noi sisteme de arme majore pe an, ritm care a sporit, fără îndoială, în ultimii cinci ani (în anul fiscal 1976 au fost cerute 10,2 miliarde de dolari numai pentru activitățile de „cercetare-dezvoltare" desfășurate strict în cadrul Departamentului Apărării). O situație asemănătoare poate fi constatată și în cazul celorlalți mari promotori ai cursei înarmărilor [1]. Să mai notăm, tot ca o trăsătură distinctivă a perioadei actuale, că eforturile sistematice în vederea producerii de noi arme se sprijină acum pe contribuția, mai mult sau mai puțin directă, a tuturor sectoarelor științei și pe utilizarea celor mai diferite rezultate obținute în cercetarea civilă (care nu urmărește programatic scopuri militare). Dealtfel, în momentul de față, aproximativ jumătate din numărul oamenilor de știință, al cercetătorilor și ingine-

[1] Primele 6 state cu bugetele militare cele mai mari acoperă nu numai 3/4 din totalul mondial (S.U.A. și U.R.S.S. — 68,5%), ci, practic, și ansamblul cheltuielilor în domeniul „cercetării-dezvoltării".

Scanned with OKEN Scanner

rilor din întreaga lume lucrează la perfecționarea armamentului existent și la crearea altuia nou [2].

II. De-a lungul istoriei, introducerea de arme noi în arsenalele statelor s-a dovedit a fi un factor a cărui importanță „extramilitară", ca să spunem așa, nu poate fi trecută cu vederea. Dincolo de orice exagerări tehniciste, este limpede că anumite momente-cheie ale evoluției tehnologiei militare s-au reflectat direct în plan social-politic, în primul rînd la nivelul raporturilor internaționale. La prima vedere, situația contemporană ar putea fi considerată o repetare, chiar dacă pe o scară mai largă, a acestui fenomen. Într-adevăr, actuala cursă a calității în domeniul înarmărilor nu a întîrziat să aibă consecințe majore asupra relațiilor dintre state, influențînd, pe de o parte, mecanismele de decizie politică în problemele păcii și războiului și desfășurarea negocierilor în curs asupra controlului armamentelor și dezarmării, iar pe de altă parte, configurația concretă a raporturilor de forțe pe plan mondial — la scară regională, continentală sau globală, între diferite state sau între grupările politico-militare. O analiză mai profundă a efectelor dinamicii tehnologice moderne va evidenția însă faptul că, în momentul de față, sîntem confruntați și cu aspecte de o factură cu totul nouă. Două lucruri ar fi de reținut în acest context. Întîi, că urmările deciziilor ce se iau astăzi în diferite domenii ale științei și tehnologiei subordonate cerințelor militare (și se materializează în producerea de noi arme) au dobîndit o asemenea semnificație, încît se poate afirma că acestea încep să prefigureze de o manieră tot mai autonomă anumite caracteristici fundamentale ale posibilităților de acțiune politică de mîine. În al doilea rînd, se conturează tot mai mult concluzia că eforturile de cercetare-dezvoltare generează, în ultimul timp, o serie de procese care tind — într-o măsură ce sporește de la o zi la alta — să scape de sub controlul mecanismelor politice tradiționale. Studiul de față își propune să se oprească asupra unora dintre principalele implicații ale dezvoltării

[2] Pentru datele utilizate în acest paragraf, vezi *Armaments and Disarmament in the Nuclear Age. A. Handbook*, S.I.P.R.I., The MIT Press, Cambridge, Mass., and London, England, Almquist & Wiksell International, Stockholm, Sweden, 1976, p. 153, 179.

Scanned with OKEN Scanner

tehnologice contemporane și îndeosebi asupra aspectelor semnificative care privesc decizia de politică externă [3].

Conceptul generic cu care s-a operat în cursul investigației întreprinse — „arme noi" — necesită, desigur, cîteva precizări. În esență, am considerat că este vorba de acele arme sau sisteme de arme — de distrugere în masă sau convenționale (clasice) — care prezintă caracteristici structurale noi față de cele ce au existat pînă în momentul de față în înzestrarea diferitelor armate. Din această categorie fac parte atît armele și sistemele de arme ce pot fi socotite complet noi, cît și cele rezultate din perfecționarea armamentului existent, în cazul în care anumite componente au fost îmbunătățite de o asemenea manieră, încît sistemul în ansamblu dobîndește trăsături calitative noi. Prin extensie, termenul a fost utilizat și pentru a denumi anumite tehnici noi de ducere a războiului ce nu pot fi socotite pur și simplu drept arme sau sisteme de arme în accepția tradițională [4], fiind vorba adesea de conjugarea unor acțiuni sau a unor mijloace variate — oferite de știința modernă — care nu formează un ansamblu identificabil și nu dobîndesc semnificație militară decît datorită modalității de utilizare (vezi tehnicile de modificare a mediului înconjurător). Literatura de specialitate, ca, dealtfel, și anumite documente oficiale par să considere că „arme noi" sînt cele ce se dovedesc mai distrugătoare decît armamentul existent pînă în momentul apariției lor, raportarea făcîndu-se adesea, mai mult sau mai puțin explicit, la armele de distrugere în masă [5]. În ceea ce ne privește, am pornit,

---

[3] Analiza are la bază, în bună măsură, concluziile unei cercetări întreprinse în cadrul Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară de un colectiv format din col. dr. Tr. Grozea, col. C. Morariu, lt.-col. R. Rotaru și autorul acestui studiu.

[4] Sistemul cuprinde un mijloc de lovire, de distrugere (o armă), un mijloc de localizare și identificare a țintei, un mijloc de transport la țintă și un mijloc de control asupra traiectoriei sale sau asupra unei părți a acesteia, interacțiunea componentelor conferind întregului o identitate specifică și autonomie.

[5] Armele de distrugere în masă (nucleare, bacteriologice, chimice și altele care s-ar putea adăuga) au caracteristici deosebite în privința *amplorii* și/sau *naturii* efectului de nimicire : cea mai mică unitate de astfel de arme produce un efect de distrugere de cel puțin 10 ori mai mare decît al celei mai mari unități clasice și/sau are ca urmare o modificare structurală a mediului înconjurător și modificări biologice în cazul ființelor vii.

Scanned with OKEN Scanner

și în legătură cu acest aspect, de la dimensiunea calitativă : introducerea unei „arme noi" are drept consecință modificări de substanță, de conținut la nivelul acțiunii militare căreia îi este destinată (ceea ce presupune, desigur, schimbări de același ordin în privința efectelor sau a posibilităților de întrebuințare etc.). Acesta poate fi cazul nu numai al unor noi arme de distrugere în masă, ci și al unor noi arme în bună măsură „convenționale".

III. Analizînd, potrivit acestor precizări, desfășurarea cursei calitative a înarmărilor în ultimele două decenii în ceea ce privește „apariția unor arme noi", putem pune în evidență cîteva momente-cheie. La sfîrșitul anilor '50 și începutul deceniului următor, noua calitate a fost rezultatul dezvoltării și introducerii pe scară largă în dotarea principalelor puteri militare ale lumii a rachetelor balistice intercontinentale (ICBM) și a submarinelor purtătoare de rachete nucleare (SLBM), la care ar trebui să adăugăm trecerea la utilizarea sateliților militari de supraveghere și comunicații. În ultimii ani ai deceniului al șaptelea, spirala progresului tehnologic a condus la dezvoltarea sistemelor antibalistice (ABM) și la contramăsurile care au luat forma creșterii numărului de focoase independente transportate la țintă de fiecare rachetă balistică (MIRV). În prezent, așa cum am subliniat deja, ne aflăm în fața unor noi pași pe calea perfecționării semnificative a mijloacelor de ducere a războiului. Deși schimbările calitative actuale ar putea să apară drept lipsite de spectaculozitate — de exemplu, în comparație cu crearea armelor nucleare —, nu este deloc exagerat să se afirme că ele au influențat în mod profund trăsăturile capacităților distructive — în special la nivelul potențialului strategic —, principalele concepții și doctrine militare. Departe de a fi fost stopată sau afectată în vreun fel oarecare de acordurile de limitare a armamentelor strategice încheiate la începutul anilor '70, cursa tehnologică a dovedit în această etapă efecte destabilizatoare incomparabil mai însemnate decît orice creștere cantitativă în nivelul forțelor [6].

---

[6] Vezi *Armaments and Disarmament in the Nuclear Age*, p. 220—221 ; *Economic and Social Consequences of the Armaments Race and Its Extremely Harmful Effects on World Peace and Security*, United Nations, General Assembly, A/32/88, 12 august 1977, p. 12.

Scanned with OKEN Scanner

Să vedem însă la ce „arme noi“ ne-am putea referi atunci cînd evaluăm consecințele evoluției tehnologice din ultimul deceniu. O abordare concretă a acestei probleme permite mai buna ilustrare a aprecierilor cu caracter teoretic, ca și identificarea exactă a trăsăturilor care individualizează etapa actuală. Fără a face, în cele ce urmează, un inventar complet, cîteva repere fundamentale trebuie să fie luate în discuție. Precizăm însă că ceea ce intenționăm este nu o prezentare în sine a unui anumit armament — pentru că armele noi ar fi putut să fie altele și vor fi în continuare altele —, ci analiza sa ca expresie directă a unor tendințe obiective în dezvoltarea calitativă a înarmărilor.

1. Deși înzestrarea forțelor nucleare strategice cu focoase MIRV este încă în curs, se află deja într-un stadiu avansat de dezvoltare o nouă inovație majoră : *focosul nuclear manevrabil* (MARV), care își poate schimba direcția în faza finală a traiectoriei sale. O asemenea caracteristică funcțională are ca urmare sporirea substanțială a capacității de străpungere a apărării antirachetă [7], iar împreună cu utilizarea sistemelor de ghidare terminală va determina îmbunătățirea preciziei în lovirea țintelor (eroarea probabilă circulară ajunge la sub 30 m, față de 0,2—0,3 mile marine în cazul celor mai precise ICBM și SLBM actualmente în dotare) [8]. În aceste condiții devine aproape certă posibilitatea distrugerii din prima lovitură și cu un singur focos a silozurilor care protejează rachetele balistice cu baza la sol (ICBM), ceea ce înseamnă, în ultimă instanță, că recurgerea la armamentul nuclear poate fi concepută în modalități noi, în special în contextul așa-numitei strategii „contra-forță“, în vederea dobîndirii de avantaje militare la începutul unui eventual război, prin lovirea cu eficacitate maximă a armelor și a instalațiilor militare ale adversarului. Deși deocamdată parțial, pe această bază este pus în discuție un element fundamental al echilibrului strategic actual și al descurajării reciproce : invulnerabilitatea forțelor nucleare. Fap-

[7] Acordul privind limitarea sistemelor antibalistice nu a oprit programele de cercetare în legătură cu îmbunătățirea caracteristicilor acestora.

[8] *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook 1977*, S.I.P.R.I., The MIT Press, Cambridge, Mass., and London, England, Almquist & Wiksell International, Stockholm, Sweden, 1977, p. 5, 6.

29647
BIBLIOTECA LICEULUI Nr. 4 „ALEANU“ - IAȘI

tul că o astfel de tendință nu este deloc lipsită de însemnătate apare și mai clar dacă ținem seama de dezvoltarea pe care o cunosc în prezent sistemele de război antisubmarin (ASW), care includ instalații perfecționate de detectare a submarinelor nucleare și „submarine vînătoare de submarine".

2. O expresie specifică a unei noi calități în domeniul armelor nucleare este și mult discutata, în ultima vreme, *bombă cu neutroni*: o bombă cu hidrogen de putere mică și cu forță explozivă redusă, dar cu o emisie sporită de radiație neutronică. Această nouă armă produce distrugeri relativ limitate ale mediului înconjurător, unda de șoc și efectul termic fiind restrînse la o suprafață de circa 180 m, dar fluxul de neutroni, cu o durată de cîteva ore, are efecte mortale asupra oamenilor pe o suprafață cu raza de 1 200—1 400 m [9]. Consecințele operaționale ale caracteristicilor enunțate se dovedesc a fi dintre cele mai importante. Este vorba, în primul rînd, de faptul că bomba N devine utilizabilă în cîmpul tactic și în zone în care cel care o folosește nu are interes să producă daune masive (teritoriul aliaților sau, eventual, propriul teritoriu). În defensivă, arma poate fi utilizată pentru lovirea dispozitivului tactic al atacatorului pe toată adîncimea lui (cu unele măsuri, chiar împotriva primei linii); ea facilitează și contraloviturile împotriva unor grupări importante de forțe ale adversarului. În cazul unor acțiuni ofensive, acestea devin posibile chiar fără deținerea superiorității în domeniul convențional, iar trupele atacatorului pot pătrunde rapid în zonele lovite, în vederea fructificării efectelor obținute. Oferind, astfel, posibilități superioare de realizare a unor scopuri tactice importante, susceptibile ca prin însumarea lor să determine consecințe strategice, bomba N apare ca un factor de modificare și destabilizare a actualelor raporturi de forțe pe plan mondial, îndeosebi în Europa. De asemenea, trebuie avute în vedere, în legătură cu labilizarea distincției tactic-strategic și cu plasarea incertitudinii asupra „pragului" nuclear, urmările materializate la nivelul modului de a concepe funcționalitatea armamentului atomic. Așa cum sublinia președintele Nicolae Ceaușescu, devine

[9] Vezi *Economic and Social Consequences of the Armaments Race...*, p. 14; M. Benjamin ș.a. *Battle Over the N-Bomb*, în *Newsweek*, 4 iulie 1977, p. 28—29.

Scanned with OKEN Scanner

tot mai limpede că „întreaga omenire nu are nevoie de noi arme nucleare, de bomba cu neutroni, de alte mijloace de distrugere în masă, de rachete care să ducă mai rapid la țintă arme distrugătoare“ [10].

3. La granița dintre armele nucleare și cele convenționale, dintre armele strategice și armele tactice, dezvoltarea tehnologică a plasat în momentul de față o provocare calitativă majoră : *racheta de croazieră* („Cruise“). Această armă, încă nedesfășurată, este de fapt un mic avion cu reacție fără pilot, cu înaltă manevrabilitate, care zboară cu viteză relativ redusă (700—900 km/h) la circa 70—100 m altitudine în raport cu forma de relief pe care o survolează. „Cruise“ poate transporta la țintă un focos nuclear cu un randament de 200 kt sau o încărcătură convențională echivalentă cu o bombă de avion mijlocie spre mare și poate fi lansată de pe cele mai diverse mijloace : aruncătoare, camioane, nave de suprafață, submarine, bombardiere, avioane de transport etc. În funcție de variantă, pare să aibă o rază de acțiune de 2 000—4 000 km. Ceea ce o deosebește însă fundamental de rachetele tactice sau strategice existente este sistemul de dirijare inerțială cu reglare topografică, datorită căreia racheta parcurge o traiectorie variabilă, modificată la anumite intervale în urma comparării terenului (recunoașterii formelor de relief) cu o hartă pe care este înscris traseul spre țintă, și dobîndește o precizie remarcabilă (eroarea maximă fiind de circa 33 m față de punctul calculat) [11]. Atributele funcționale ale acestei noi arme — îndeosebi caracterul aleatoriu al traiectoriei, înălțimea foarte joasă a croazierei efectuate, precizia — se dovedesc a fi tot atîtea atuuri operaționale importante. Trebuie subliniat, în primul rînd, că racheta de croazieră este un mijloc de luptă greu de reperat și de contracarat cu mijloacele actuale ; poate folosi încărcături clasice pentru executarea unor misiuni strategice și focoase nucleare pentru misiuni tactice ; ca eventual element de „contraforță“, ea este aptă pentru misiuni în perioada de reîncărcare a silozurilor ICBM (în urma primei lovituri), în vederea reducerii cît mai substanțiale a forței loviturii de

---

[10] Nicolae Ceaușescu. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, București, Editura politică, 1977, p. 677.

[11] Vezi *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook, 1977*, p. 15—16.

Scanned with OKEN Scanner

represalii ; chiar în timpul zborului este imposibil să fie detectate raza de acțiune sau rolul pe care îl îndeplinește racheta și focosul pe care îl transportă ; în afara inspecției la fața locului, nu poate fi controlată desfășurarea sa operațională ș.a.m.d. Este cît se poate de limpede că, din punct de vedere militar, producerea rachetei de croazieră constituie un nou pas către uzura completă a distincțiilor tradiționale tactic-strategic, convențional-nuclear și contribuie la accentuarea tendințelor de redimensionare a misiunilor încredințate, în diferite doctrine strategice, armelor nucleare.

4. Saltul calitativ nu a ocolit nici armamentul eminamente convențional (clasic), domeniu în care, în momentul de față, expresia sa specifică poate fi considerată apariția așa-numitelor *arme de precizie,* ale căror proiectile sînt dirijate în drumul spre țintă (PGM). Este vorba de un întreg arsenal de mijloace de luptă — de la rachetele antitanc și antiaeriene ghidate printr-o cameră TV la bombele cu focoase multiple independente manevrabile (MIMS) —, pentru a căror realizare au fost utilizate ultimele succese ale tehnologiei laserelor sau a senzorilor electromagnetici, în domeniul microelectronicii, opticii etc. Rezultatul a constat în obținerea unei precizii de înalt nivel : probabilitatea ca un proiectil să atingă ținta dorită tinde să se apropie de 1 (asemenea precizii au fost atinse în cursul bombardamentelor aeriene în Vietnam și în timpul războiului din Orientul Mijlociu, în 1973, în lovirea tancurilor și avioanelor) [12].

După cum apreciază numeroși analiști, introducerea armelor de precizie (împreună cu o serie de noi progrese în domeniul comunicațiilor sau al supravegherii electronice a terenului) va avea consecințe de ordin militar care depășesc în importanță toate schimbările intervenite după ultimul război mondial în domeniul clasic : s-ar putea vorbi de o adevărată revoluționare a tacticii, de o transformare radicală a înfățișării cîmpului de luptă. Ca și în celelalte cazuri, principalele efecte implică aceeași estompare a distincției tactic-strategic. Datorită atingerii unui nivel atît de ridicat în precizia lovirii obiectivului, mărimea încărcăturii explozive devine un parametru mai pu-

---

[12] Vezi *Armaments and Disarmament in the Nuclear Age,* p. 153—156 ; F.O. Miksche. *Präzisionswaffen verändern das Kriegsbild,* în *Wehrtechnik* nr. 5/1977, p. 17—23.

Scanned with OKEN Scanner

ţin important în realizarea anumitor performanţe[13]. Ca atare, se profilează posibilitatea ca o serie de misiuni destinate pînă acum armelor nucleare tactice să fie îndeplinite de arme de precizie cu proiectile convenţionale. Deşi, în principiu, aceasta ar putea să însemne o creştere a pragului nuclear, în fapt nu este deloc exclus să fie sporite riscurile escaladei către un conflict în care s-ar utiliza armamentul atomic. Vom mai sublinia că avantajele în domeniul tactic conferite de deţinerea unui armament cu precizie crescută se pot transforma în atuuri de ordin strategic, antrenînd, de exemplu, îmbunătăţirea posibilităţilor de rezistenţă în faţa unui adversar superior în mijloace tehnice sau chiar a unuia care posedă arme nucleare. Dealtfel, însăşi racheta de croazieră poate fi socotită o armă de precizie avînd caracteristici speciale (putînd îndeplini în mod nemijlocit un rol strategic). În acelaşi timp, permiţînd obţinerea de avantaje militare decisive într-un timp foarte scurt, noul armament poate spori tentaţia atacului prin surprindere în războaiele locale. Semnele unui asemenea efect s-au văzut încă în 1973, în legătură cu declanşarea confruntării din Orientul Mijlociu.

5. Cursa calitativă a înarmărilor a marcat, în ultimii ani, şi o preocupare sporită pentru dezvoltarea aplicaţiilor militare ale *laserelor*. Deocamdată este greu de spus că ne aflăm în faţa unei noi arme, laserul fiind utilizat pînă acum mai ales în materie de cercetare şi de telecomunicaţii, sporind posibilităţile de a obţine date cît mai exacte despre adversar sau de a transporta marile cantităţi de informaţii necesare în războiul modern. Totuşi, există deja anumite începuturi în întrebuinţarea nemijlocită în luptă, mai ales ca element component al unor sisteme de arme, funcţiile sale vizînd mărirea preciziei prin localizarea obiectivelor şi dirijarea proiectilului spre ţintă[14]. De asemenea, par a fi în curs de experimentare dispozitive cu laser (sau care valorifică realizări în domenii învecinate : tunul cu protoni, arma cu fascicul de ioni etc.) al căror mijloc de nimicire a ţintei este însăşi raza emisă. După unele aprecieri, cu ajutorul

---

[13] La o mărire a încărcăturii utile de 10 ori, eficacitatea sporeşte de 5 ori ; în schimb, îmbunătăţirea preciziei de 10 ori duce la o creştere a eficacităţii de 100 de ori.

[14] Vezi G. Born. *Militärische Verwendbarkeit des Lasers*, în *Wehrtechnik* nr. 12, 1976, p. 73—75.

Scanned with OKEN Scanner

unei astfel de „arme“ s-ar fi realizat așa-numita „orbire“ a sateliților. În esență, se poate afirma că urmările aplicațiilor militare ale laserelor se conturează în etapa actuală în legătură cu sporirea preciziei armamentului și cu cercetarea electronică a cîmpului de luptă.

6. Caracterul spectaculos al trecerii la utilizarea energiei nucleare nu a fost egalat în perioada postbelică decît de dezvoltarea tehnologiei spațiale. Relația implicată de similitudinea de prestigiu public se regăsește însă și în domeniul aplicațiilor militare. Rachetele au fost utilizate nu numai (sau chiar nu în primul rînd) pentru trimiterea omului în cosmos, ci și pentru asigurarea transportului la țintă al armelor nucleare, iar *sateliții,* pe lîngă funcția de cunoaștere științifică, realizează o activitate cu caracter militar dintre cele mai intense. În legătură cu aceasta se conturează, dealtfel, și una dintre componentele importante ale cursei calitative a înarmărilor. Actualele sarcini militare ale sateliților ar putea fi grupate în : cercetare, telecomunicații și luptă. Astfel, prin intermediul sateliților de cercetare se obțin în momentul de față — prin fotografiere — informații care se situează, cantitativ și calitativ, la niveluri de neimaginat acum cîteva decenii (pe fotografii se pot distinge, de exemplu, obiective de 1—1,5 m și chiar de ordinul centimetrilor), putîndu-se stabili cu precizie amplasamentele diferitelor instalații militare, caracteristicile sau efectele armelor utilizate etc. Datele furnizate de sateliți sporesc eficiența tuturor armelor actuale sau chiar creează condițiile de bază reclamate de întrebuințarea unora dintre ele, îndeplinind un rol tot mai important în contextul strategiei „contra-forță“ dezvoltate de unele puteri nucleare. Sateliții de comunicații asigură vaste rețele pentru transmiterea rapidă, permanentă și sigură a informațiilor cu caracter militar, pentru realizarea conducerii în războiul modern. În ultimul timp se profilează, de asemenea, și posibilitatea utilizării sateliților pentru acțiuni militare propriu-zise în cosmos sau pornind din cosmos. Au fost experimentați sateliți care interceptează, capturează sau distrug alți sateliți, ca și așa-numitele sisteme de bombardament orbital fracțional (cu ajutorul cărora s-ar putea contracara creșterea vulnerabilității rachetelor balistice intercontinentale)[15]. Apare probabilă deci o accentu-

[15] *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook,* 1977, p. 103 și urm.

Scanned with OKEN Scanner

are a eforturilor de dezvoltare a mijloacelor de luptă antisatelit, tendință care ar avea însemnate efecte destabilizatoare, dacă ținem seama de rolul pe care îl joacă informațiile furnizate de sateliți în contextul actualului echilibru strategic și al acordurilor de limitare a cursei înarmărilor.

7. Dimensiunea calitativă a procesului contemporan de sporire a arsenalelor se dezvăluie și în legătură cu preocupările în vederea *producerii de mutații artificiale în mediul înconjurător* ca metodă de ducere a războiului. Desigur, în cursul confruntărilor armate s-au provocat întotdeauna daune accidentale sau deliberate ale mediului în care s-au purtat luptele. Trebuie subliniat însă că, pînă acum, a fost vorba în general de acțiuni dispersate, fără vreo semnificație militară deosebită. În momentul de față se conturează — sau a fost chiar verificată — posibilitatea realizării de acțiuni sistematice și deliberate asupra mediului înconjurător, urmărindu-se scopuri militare de amploare. Două mari categorii de activități distructive trebuie discutate în acest context. Pe de o parte, este vorba de tehnicile propriu-zise de modificare a mediului, care urmăresc să folosească în mod deliberat în scop militar anumite procese naturale, să intervină în structura și dinamica mediului înconjurător, producînd cutremure, avalanșe, alunecări de terenuri, răsturnarea echilibrului ecologic, schimbarea vremii, a condițiilor atmosferice, a climatului, a stării stratului de ozon sau a ionosferei, a curentelor oceanice etc. După aprecierile unor specialiști, rezultatele dobîndite deocamdată în acest domeniu sînt extrem de incerte, iar unele tehnici apar foarte îndepărtate ca posibilitate de realizare. Totuși, eventualitatea unor progrese ulterioare nu poate fi deloc exclusă. Dealtfel, orientarea unui proiect de convenție înaintat în august 1975 (de către S.U.A. și U.R.S.S.) Comitetului pentru dezarmare în legătură cu prohibirea întrebuințării militare sau ostile a tehnicilor de modificare a mediului ar putea caracteriza foarte bine situația actuală și tendințele întrevăzute : el nu prevede interzicerea dezvoltării „armamentului ecologic“ (ci numai a folosirii) și nici a utilizării metodelor care produc daune selective (și nu efecte cu răspîndire mare, de lungă durată sau grave) — metode care ar putea fi abordate mai curînd, prezentînd, datorită selectivității lor, și o mai ridicată

Scanned with OKEN Scanner

valoare militară. Cea de-a doua categorie cuprinde acele acțiuni „convenționale" care înlocuiesc sau adaugă valorii militare directe (lovirea mijloacelor și a forței vii a inamicului) consecințele rezultate din afectarea gravă a mediului natural. Este vorba în special de bombardamentul intens, de folosirea ierbicidelor și a defoliantelor și de curățirea terenului cu mijloace mecanice. După unele aprecieri, suprafața totală de impact a bombelor, proiectilelor, minelor etc. utilizate de S.U.A. în Vietnam între anii 1965 și 1973 este echivalentă cu jumătate din întreaga țară ; de asemenea, circa 10% din teritoriul țării a fost supus acțiunii ierbicidelor și defoliantelor. Toate acestea au avut ca urmare debilitarea gravă a ecosistemelor locale, eliminarea vegetației de pe mii de hectare sau înlocuirea unor specii cu potențial biologic ridicat prin plante inferioare ș.a.m.d.[16] Este un exemplu cît se poate de clar în legătură cu posibilitățile apărute astăzi în vederea transformării unor mijloace clasice într-un adevărat armament ecologic, care conferă importante avantaje de ordin militar părții în măsură să-l utilizeze. Prin însăși natura sa, o asemenea „armă" apare ca un instrument ce poate servi doar unor acțiuni agresive, purtate pe teritoriul altor state, de către țări cu mijloace tehnologice considerabile.

Poate fi socotit simptomatic, în acest context, că la Conferința diplomatică de la Geneva cu privire la reafirmarea și dezvoltarea legilor internaționale aplicabile în conflictele armate s-a cerut interzicerea nu numai a metodelor de modificare în scopuri militare a mediului, ci a tuturor mijloacelor de ducere a războiului, care provoacă daune ecologice grave.

IV. Am trecut în revistă, în cele de mai sus, principalele repere ale actualei etape în desfășurarea cursei calitative a înarmărilor, oprindu-ne, cu acest prilej, îndeosebi asupra semnificației militare nemijlocite a noilor arme. Așa cum am precizat însă, ceea ce ne interesează în primul rînd sînt consecințele globale de ordin social-politic ale anumitor tendințe obiective manifestate în dezvoltarea tehnologică militară.

---

[16] *The Bulletin of the Atomic Scientists*, mai 1976, p. 37—43 ; vezi și *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook, 1977*, p. 198.

Scanned with OKEN Scanner

1. Urmările momentului calitativ pe care îl traversează în prezent procesul de creştere rapidă a arsenalelor ar putea fi descrise, în primul rînd, în termenii să le spunem „clasici“ ai cursei înarmărilor, înţeleasă ca fenomen de *escaladare*. Experienţa ultimilor ani demonstrează că dobîndirea unor noi arme de către o ţară sau alta are ca rezultat necesar o intensificare a eforturilor celorlalte state (îndeosebi ale adversarilor potenţiali) în domeniul dezvoltării tehnologice militare, în general în ceea ce priveşte dotarea forţelor armate, pentru recuperarea rămînerii în urmă sau pentru întărirea eventualei superiorităţi în alte sectoare. Astfel, efectul creării unora dintre sistemele strategice analizate poate fi discutat atît în legătură cu orientarea cercetării ştiinţifice spre realizarea de contramăsuri eficiente, cît şi cu creşterea nivelului înzestrării cu armament convenţional, diversificarea activităţilor militare ş.a.m.d. În aceeaşi categorie de consecinţe trebuie socotite, fără îndoială, sporirea actuală a numărului statelor angajate în producerea aşa-numitelor arme majore, adică în domeniul în care inovaţia tehnologică poate avea urmări însemnate (de la 5 ţări capabile să dezvolte asemenea arme la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial s-a ajuns acum la 30) [17], şi amploarea pe care a luat-o comerţul cu arme, factor fundamental în lărgirea participării la cursa înarmărilor (principalele şase ţări în privinţa sumelor ce se alocă astăzi pentru cercetare-dezvoltare — 96—97% din total — acoperă şi circa 95% din exportul armelor majore) [18].

Dincolo de aceste remarci — care evidenţiază contribuţia dobîndirii de noi arme la accelerarea şi globalizarea cursei înarmărilor — se impune însă şi o altă subliniere. Orientarea predominant calitativă a efortului de înarmare determină şi în acelaşi timp îşi exercită celelalte efecte prin menţinerea şi accentuarea *asimetriilor* existente în domeniul militar. În mod deosebit este întărită predominanţa tehnologică a marilor puteri, ceea ce le creează posibilităţi sporite de a „valorifica“ pe teren politic relaţiile de dependenţă în care au angrenat alte state datorită livrărilor de armament. Totuşi, tre-

[17] *Armaments and Disarmament in the Nuclear Age*, p. 13, 14.
[18] *Economic and Social Consequences of the Armaments Race...*, p. 17.

Scanned with OKEN Scanner

buie să semnalăm că această tendință nu se impune în mod absolut. Prin obținerea unora dintre noile arme (cum ar fi, de exemplu, racheta de croazieră), anumite țări mici și mijlocii — în primul rînd așa-numitele „puteri regionale“ — sînt în măsură să realizeze o capacitate strategică semnificativă fără a deveni, în același timp, nucleare. O națiune mică poate dobîndi, astfel, cu mijloace nu foarte costisitoare o putere mult mai mare de rezistență la agresiune : se face, cum subliniau J. Bellini și G. Pattie, „mai țepoasă, mai greu de înghițit, mai greu de digerat decît oricînd pînă astăzi“ [19].

2. Semnificația cea mai importantă a noilor arme se relevă atunci cînd ne oprim asupra unei tendințe care nu mai este legată de mecanismul clasic al cursei înarmărilor : *autonomizarea factorului tehnologic.* Atunci cînd escalada accentuează cantitatea mijloacelor deținute, reglarea eforturilor de înarmare ale fiecărei țări va avea la bază evaluarea mărimii stocurilor adversarilor sau a ratei de creștere a acestora. Așa cum arată experiența ultimilor ani, în condițiile unei dezvoltări tehnologice rapide, lucrurile nu mai stau deloc astfel. Ceea ce contează nu mai este armamentul pe care îl posedă alții la un moment dat, ci acela pe care ar putea să-l dobîndească în următoarea decadă (10 ani fiind timpul mediu necesar pentru finalizarea unui program de cercetare). Ca atare, cursa înarmărilor dobîndește o motivare eminamente abstractă, întrucît, în esență, planificarea militară va porni nu de la ceea ce fac adversarii potențiali cu adevărat — și nici măcar de la anumite cerințe pe care le-ar putea formula în mod concret și cu o justificare rațională forțele armate —, ci de la ceea ce se conturează pe baza posibilităților maxime ale propriului efort de cercetare-dezvoltare tehnologică. Că așa se întîmplă ne-o demonstrează cazul unora dintre noile arme, ca și inițierea a nenumărate proiecte care apoi nu mai ajung la stadiul de producție [20]. Începînd să evolueze conform unei logici tehnologice — ceea ce face

---

[19] *World Armaments and Disarmament. S.I.P.R.I. Yearbook, 1977*, p. 15—16 ; I. Bellini and G. Pattie. *A New Role for the Medium Poweer : the British Opportunity*, R.M.S.D.S., Whitehall, London, 1977.

[20] Vezi A. R. Vershbow. *The Cruise Missile : The End of Arms Control*, în *Foreign Affairs* nr. 1, 1976, p. 133—146 ; *Armaments and Disarmament in the Nuclear Age*, p. 192.

ca armele să fie schimbate într-un ritm tot mai rapid — înarmarea se autonomizează într-o măsură tot mai mare de starea relațiilor politice dintre state : dacă agravarea acestora determină, de regulă, accelerarea cursei, destinderea nu mai acționează asupra dinamicii sale. În același timp, produs sau nu din motive politico-militare credibile, armamentul modern este asimilat întotdeauna, creînd o nouă realitate în planul raporturilor de forță, de care politica nu are cum să nu țină seama.

3. Apariția noilor arme antrenează, în mod indiscutabil, puternice fenomene *destabilizatoare* în sistemul raporturilor politico-militare edificate după cel de-al doilea război mondial. Și trebuie spus că nu este vorba, pur și simplu, de faptul că o parte sau alta începe să dobîndească avantaje în domeniul strategic sau tactic, ci de imposibilitatea de a mai controla situația cu ajutorul descurajării reciproce, al echilibrului terorii și de sporirea pericolului unui război nuclear. Consecințele pe care racheta de croazieră, de exemplu, sau oricare dintre armele noi le are asupra situației în plan militar sînt manifestări particulare ale uzurii profunde a mecanismelor clasice de „control" al înarmărilor datorată cursei tehnologice. Există, desigur, și păreri care consideră că modificările actuale în caracteristicile armelor strategice nu au efecte destabilizatoare semnificative și că limitele în care poate avea loc o dezvoltare fără urmări a acestui armament ar fi mult mai mari decît în cazul celui clasic. Cauza s-ar afla în deosebirea radicală dintre situația de „descurajare" și cea de „ducere a războiului" [21]. Asemenea argumente devin însă lipsite de obiect atunci cînd ținem seama că noile arme au făcut discutabilă împărțirea tradițională în război clasic și război nuclear și permit, într-o măsură tot mai mare, adoptarea unei strategii a „contra-forței", care implică estomparea distincției dintre misiunea de disuasiune și cea de luptă efectivă sau chiar mutarea accentului pe aceasta din urmă. Pe de altă parte, este limpede că dobîndirea unui potențial strategic de către noi state va fi în măsură să diminueze și mai mult posibilitățile echilibrului bazat pe descurajare de a evita un război

[21] Vezi G. Rathjens. *Slowing Down the Arms Race*, în D. Carlton and C. Schaerf (eds.). *The Dynamics of the Arms Race*, John Wiley & Sons, New York, 1975, p. 82—91.

Scanned with OKEN Scanner

termonuclear sau războaie locale care să degenereze într-o confruntare mondială. În sfîrșit, chiar dacă pare să fie evident că nici în următorii ani nu va fi realizată de vreo parte o capacitate absolută de „dezarmare" a adversarului din prima lovitură, trebuie subliniat că dezvoltările actuale ar putea contribui la sporirea tentației iraționale a unei astfel de acțiuni. Aceasta întrucît nici nu este necesar ca prima lovitură să devină cu adevărat posibilă, fiind suficient ca cei ce iau deciziile să creadă (percepțiile lor devin „profeții autorealizabile") că nivelul represaliilor poate fi redus la valori „acceptabile". Efectul destabilizator este evidențiat și de faptul că tentația primei lovituri se conturează chiar pentru partea care se consideră dezavantajată de raportul de forțe existent, o atare inițiativă urmărind evitarea pierderilor masive cauzate de un eventual atac prin surprindere al adversarului. Or, atunci cînd războiul devine tot mai posibil, încrederea în mecanismul descurajării scade, iar probabilitatea unui atac crește. În mod evident, confruntarea poate izbucni astăzi nu pentru a se atinge anumite obiective politice, ci din „rațiuni" derivate din logica confruntării nucleare.

Consecințele negative ale evoluției actuale în domeniul deciziei politice privesc și alte aspecte. Astfel, dimensiunea calitativă tot mai pregnantă a procesului tehnologic micșorează continuu posibilitatea oamenilor de stat de a aborda în deplină cunoștință de cauză și de a controla problematica creată de anumite opțiuni tehnice sau militare. Decizia desfășurării focoaselor MIRV, de exemplu, a fost luată înainte ca membrii Congresului S.U.A. să fi fost informați asupra caracteristicilor și implicațiilor noului sistem. De asemenea, punctul din bugetul pe anul fiscal 1978 : „Focosul cu forță de iradiație sporită W 70 Mod 3 Lance" (bomba N — *V.S.*) a trecut prin anumite instanțe ale puterii executive fără să fie sesizată semnificația sa etc.[22] Se poate întrevedea în acest context o creștere a rolului pe care îl joacă militarii în luarea unor decizii hotărîtoare pe planul politicii internaționale.

Vom mai sublinia că, în legătură cu apariția unora dintre noile arme, trebuie avută în vedere și erodarea

[22] Vezi *Armaments and Disarmament in the Nuclear Age*, p. 191 ; M. Benjamin ș.a., *op. cit.*, p. 28.

Scanned with OKEN Scanner

unor „bariere“ politice și psihologice la nivelul deciziei, ceea ce face ca războiul nuclear să pară mai puțin amenințător, mai controlabil și deci tot mai credibil, mai ușor de conceput.

4. Impactul noilor arme se manifestă și în domeniul negocierilor de dezarmare în curs pe plan mondial. Este clar, în primul rînd, că are loc o sporire deosebită a complexității problematicii ce trebuie abordată, subiectul înarmărilor contemporane devenind din ce în mai greu de tratat. De exemplu, controlul asupra îndeplinirii acordurilor este repus astăzi în discuție întrucît realizarea rachetelor intercontinentale mobile și de croazieră face ineficace mijloacele naționale de verificare. În al doilea rînd, se relevă faptul că în momentul de față procesul de negociere nu dispune de un cadru adecvat — conceptual și politic — pentru abordarea unitară a tuturor aspectelor și consecințelor dezvoltării tehnologice. Prin negocierile de pînă acum, cursa calitativă a înarmărilor nu a fost afectată în nici un fel. Orientarea, după 1965, către măsurile parțiale de dezarmare, în fapt de „control“ al armamentelor, a dus nu la creșterea eficienței abordării sau la crearea posibilității unor acorduri mai cuprinzătoare, ci la apariția unei situații care pare fără ieșire. Aceasta pentru că „timpul“ și „calitatea“, variabile esențiale în dezvoltarea actuală, nu au putut fi integrate în conceptele cu care operează negocierea. Urmărind „stabilizarea“, acordurilor parțiale — care sînt încheiate întotdeauna pe baza armelor existente în dotare — au fost confruntate mereu cu reevaluarea calitativă a echilibrelor (aceeași cantitate primind valori variabile), au fost supuse eroziunii prin apariția de „arme noi“. Dinamica tehnologică a acționat negativ și din alt punct de vedere. Aproape toate acordurile încheiate în ultimii ani conțin clauza posibilității părților de a ieși din tratat atunci cînd sînt puse în pericol interesele lor. Or, noile arme aduc mereu pericolul destabilizării și deci al golirii de conținut a măsurilor parțiale. Dificultățile tot mai mari pe care le întîmpină abordarea clasică sînt relevate de un fapt foarte sugestiv : dezvoltarea unor sisteme de armament doar ca mijloc de presiune sau „monedă de schimb“, în perspectiva unor eforturi de limitare a altor arme și cuplarea a două agende de negocieri. Ulterior însă, armele respective sînt asimilate și creează realități militare și politice

Scanned with OKEN Scanner

cu totul noi. Periculozitatea fenomenului a fost deja verificată în cazul „Cruise".

Este din ce în ce mai limpede că nu va fi posibilă stoparea acestor tendințe, ale căror urmări încă nu pot fi apreciate în totalitate, decît printr-o adecvare a eforturilor politice consacrate dezarmării la noile realități determinate de dinamica tehnologică. Trebuie subliniat, de asemenea, că evoluțiile actuale pun în mod direct problema reorientării procesului de negociere către măsuri cuprinzătoare, care să urmărească realizarea unor progrese reale pe calea dezarmării, și nu un control — ce s-a dovedit inoperant — asupra cursei înarmărilor. Numai perspectiva largă a dezarmării generale și complete va fi în măsură să lege dimensiunea cantitativă de cea calitativă, armele „vechi" de cele „noi", armele de distrugere în masă de cele convenționale. În sfîrșit, dobîndește o nouă forță ideea — susținută în repetate rînduri de țara noastră — că numai globalizarea negocierilor, participarea la tratativele asupra dezarmării a tuturor părților interesate poate să ducă la găsirea celor mai potrivite soluții — care să asigure o securitate egală și reală pentru toți — pe drumul către o lume fără arme și fără războaie. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în raportul la Conferința Națională a Partidului Comunist Român din decembrie 1977, „orice altă abordare indirectă, tendința de a lăsa un anumit număr de țări sau anumite organisme să rezolve aceste probleme nu ar fi în interesul popoarelor, ar putea să se soldeze cu daune mari pentru dezvoltarea viitoare a vieții internaționale și a păcii" [23].

---

[23] Nicolae Ceaușescu. *Raport la Conferința Națională a Partidului Comunist Român. 7—9 decembrie 1977*, București, Editura politică, 1977, p. 85.

Scanned with OKEN Scanner

GLOSAR
DE TERMENI ȘI ABREVIERI*

A

A/A — mijloace antiaeriene.

AAA — (Antiaircraft Artilery) artilerie antiaeriană.

AAFCE — (Allied Air Forces, Central Europe) Forțele aeriene aliate (N.A.T.O.) pentru Europa centrală.

AAFNE — (Allied Air Forces, Northern Europe) Forțele aeriene aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de nord.

AAFSE — (Allied Air Forces, Southern Europe) Forțele aeriene aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de sud.

AAM — (air-to-air missile) rachetă aer-aer (rachetă antiaviație).

AAMM — (antiantimissile missile) rachetă împotriva rachetelor antirachetă.

ABC — denumire abreviată a principalelor arme de nimicire în masă — atomice, bacteriologice (biologice) și chimice.

ABCD — (atomic, biological and chemical defense) apărarea împotriva armelor atomice, bacteriologice (biologice) și chimice.

ABM — (anti-ballistic missile) rachetă antirachetă.

ABMEWS — (Antiballistic Missile Early Warning System) sistem de alertare timpurie a rachetelor antirachetă.

* Întocmit de Nicolae Chilie.

Scanned with OKEN Scanner

A — bomb — bombă atomică.

AC — (Armoured Car) vehicul blindat, autoblindat.

Accelerator — dispozitiv care produce creşterea energiei particulelor încărcate electric.

ACDA — (Arms Control and Disarmament Agency) Agenţia pentru controlul armamentelor şi dezarmare a S.U.A.

AEW — (Airborne Early Warning) sistem de alertă timpurie aeropurtat.

AF — (Air Force) forţe aeriene.

AFCENT — (Allied Forces, Central Europe) Forţele aliate (N.A.T.O.) pentru Europa centrală.

AFMED — (Allied Forces, Mediteranean) Forţele aliate (N.A.T.O.) pentru Mediterana.

AFNORTH — (Allied Forces, Northern Europe) Forţele aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de nord.

AFSE — (Allied Forces, Southern Europe) Forţele aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de sud.

AFUS — (Air Forces of the United States) Forţele aeriene ale Statelor Unite.

AFWE — (Allied Forces, Western Europe) Forţele aliate (N.A.T.O.) pentru Europa occidentală.

AGR — (Advanced Gas-cooled, Graphite Moderated Reactor) reactor nuclear de tip avansat, răcit cu gaz şi moderat cu grafit.

AICBM (A-ICBM) — (Anti-intercontinental ballistic missile) rachete împotriva rachetelor balistice intercontinentale.

AIRBALTAP — (Allied Air Forces, Baltic Approaches) Forţele aeriene aliate (N.A.T.O.) pentru zona Mării Baltice.

AIRBM — (Anti-Intermediate range ballistic missile) rachete împotriva rachetelor balistice cu rază intermediară de acţiune.

AIRCENT — (Allied Air Forces, Central Europe) Forţele aeriene aliate (N.A.T.O.) pentru Europa centrală.

AIR NORTH — (Allied Air Forces, Northern Europe) Forţele aeriene aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de nord.

AIR SOUTH — (Allied Air Forces, Southern Europe) Forţele aeriene aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de sud.

ALBM — (Air-launched Ballistic Missile) rachetă balistică lansată din aer.

ALCM — (Air-launched Cruise Missile) rachetă de croazieră lansată din aer.

ALFCE — (Allied Land Forces, Central Europe) Forţele terestre aliate (N.A.T.O.) pentru Europa centrală.

ALFSE — (Allied Land Forces, Southern Europe) Forţele terestre aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de sud.

Scanned with OKEN Scanner

ALFSEE — (Allied Land Forces, Southeastern Europe) Forţele terestre aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de sud-est.

ANFCE — (Allied Naval Forces, Central Europe) Forţele navale aliate (N.A.T.O.) pentru Europa centrală.

ANFNE — (Allied Naval Forces, Northern Europe) Forţele navale aliate (N.A.T.O.) pentru Europa de nord.

Ansamblu critic — instalaţie nucleară pentru cercetări ştiinţifice care conţine o cantitate suficientă de material fisionabil şi de moderator pentru a menţine o reacţie de fisiune în lanţ la o putere foarte mică. Nu necesită răcire.

Ansamblu subcritic — instalaţie nucleară de cercetare care conţine o cantitate de combustibil nuclear şi de moderator insuficiente pentru realizarea unei reacţii de fisiune în lanţ autoîntreţinute (realizarea criticităţii), dar în care pot avea loc fisiuni şi se obţine un flux de neutroni suficient pentru unele cercetări. Antrenarea ansamblului subcritic se face cu o sursă externă, care furnizează neutronii necesari funcţionării simulate a stării de criticitate.

Antimaterie — materie în care locul particulelor constitutive ale atomului este luat de antiparticulele corespunzătoare. Astfel, antimateria este compusă din antiatomi.

ANTIS — (Antimissile Weapon System) sistem de arme antirachetă.

Apă grea — compus chimic similar apei, dar care conţine, în loc de hidrogen, izotopul greu al acestuia, deuteriul. Are formula chimică D2O sau HDO, după conţinutul de deuteriu în moleculă, şi proprietăţi apropiate de cele ale apei obişnuite, dar nu este potabilă. Se găseşte în proporţie de 1/6 800 în apa obişnuită.

APWD — (Army pshychological Warfare Departament) Departamentul de război psihologic al armatei S.U.A.

ARM — (Anti-radar Missile) rachetă anti-radar.

Armă nucleară — armă care foloseşte un exploziv nuclear. Acest exploziv, la rîndul lui, foloseşte energia eliberată într-un proces de fisiune sau de fuziune nucleară.

Arme de distrugere în masă — arme din generaţia a III-a (după armele albe, care reprezintă generaţia I, şi armele „clasice“ sau convenţionale, bazate pe pulberi, care constituie generaţia a II-a), a căror putere de distrugere foarte mare şi ale căror efecte de durată ameninţă însăşi existenţa speciei şi civilizaţiei umane. Printre armele de nimicire în masă se numără: armele termonucleare (atomice şi cu hidrogen), armele chimice, bacteriologice (biologice) şi toxinele. Ţinînd seama de evoluţia din ultimii ani în domeniul cursei tehnologice a înarmărilor, o serie de specialişti includ în această categorie şi armele laser, mijloacele de luptă meteorologice şi geofizice şi alte tehnici de modificare a me-

Scanned with OKEN Scanner

diului înconjurător în scopuri militare.

A/S — (Antisubmarine) mijloace de luptă împotriva submarinelor.

A/SM — (Antisubmarine Missile) rachetă antisubmarin.

ASM — (Air-to- Surface Missile) rachetă aer-sol.

ASROC — (Antisubmarine Rocket) rachetă antisubmarin.

ASW — (Antisubmarine Warfare) mijloace de luptă împotriva submarinelor.

ASW — (Antisatellite Weapons) mijloace de luptă împotriva sateliților militari.

A/T — (Antitank) mijloace de luptă antitanc.

ATBM — (Antitactical Ballistic Missile) rachetă împotriva rachetelor balistice tactice.

Atlantic Nuclear Forces — Forțele nucleare ale N.A.T.O.

ATM — (Antitank Missile) rachetă antitanc.

Atom — particulă a materiei, indivizibilă prin metode chimice. Reprezintă „cărămida" fundamentală de construcție a elementelor chimice. Este format dintr-un miez dens, denumit nucleu, în jurul căruia se mișcă electroni. În stare normală, atomul este neutru din punct de vedere electric. Numărul de electroni ai unui atom neutru, egal cu numărul sarcinilor pozitive din nucleul său, definește tipul de atom.

Atomic Aircraft Carrier — portavion cu propulsie nucleară.

Atomic Blackmail — șantaj nuclear; pericolul întrebuințării armei nucleare ca mijloc de șantaj politic.

Atomic Bomber — avion de bombardament purtător de armament nuclear.

Atomic Bombproof Shelter — adăpost antinuclear.

Atomic deterrence (nuclear deterrence) — „descurajare atomică" — concepție militară constînd în înarmarea nucleară pentru preîntîmpinarea războiului sau pentru împiedicarea unui inamic potențial de a declanșa un război atomic.

Atomic Retaliation — lovitură nucleară de răspuns.

Atomic Striking Force — forță nucleară de șoc, de lovire (de exemplu, „forța de șoc" nucleară a Franței).

Atomic Submarine — submarin cu propulsie nucleară.

Atomic Underwater Burst — explozie nucleară sub apă.

Atomic Weapon Race — cursa înarmărilor atomice.

AUM — (Air-to-Underwater Missile) rachetă lansată din aer în mediul subacvatic.

AWACS — (Airborne Warning and Control System) sistem de alertare și control aeropurtat.

AWCTA — (Atomic-Weapon-Carring-Tactical-Aircraft) aviație tactică purtătoare de arme nucleare.

Scanned with OKEN Scanner

B

Balanced Defence Policy — politica echilibrului în domeniul apărării.

Baterie atomică — generator de curent electric care funcţionează pe baza colectării ionilor şi electronilor produşi de radiaţiile emise de substanţele radioactive.

Bază militară străină — zonă special amenajată din punct de vedere militar şi dotată cu armament şi tehnică de luptă de către un stat pe teritoriul altui stat. Bazele militare pot fi terestre, aeriene, navale sau mixte, dotate cu arme convenţionale, nucleare sau cu ambele tipuri de armamente, ocupate sau neocupate de trupe. Potrivit unor statistici cvasigeneral recunoscute, în prezent, în întreaga lume există peste 3 000 de baze şi facilităţi militare pe teritorii străine, aparţinînd S.U.A., Angliei, Franţei, R.F.G. şi altor state. În zilele noastre, bazele militare pe teritoriile altor state reprezintă un anacronism, un fenomen care întreţine neîncredere şi tensiune în relaţiile dintre state, oferind puterilor care le posedă posibilităţi de amestec atît în treburile ţărilor pe teritoriul cărora sînt situate aceste baze, cît şi în treburile altor state.

B-bomb — bombă bacteriologică.

Betatron — accelerator de electroni, bazat pe fenomenul de inducţie electromagnetică.

BHWR — (Boiling Heavy-Water-Cooled and Moderated Reactor) reactor de putere răcit cu apă grea adusă la fierbere şi moderat cu apă grea.

Biological Means of Warfare — mijloace de luptă biologice.

Blocuri militare (blocuri politico-militare) — alianţe ale unor grupuri de state în vederea apărării sau promovării unor interese politice şi militare în sfera relaţiilor internaţionale. Crearea N.A.T.O în 1949, în condiţiile „războiului rece", a stimulat încordarea internaţională şi cursa înarmărilor. Politica de creare a blocurilor militare a dus la constituirea şi a altor alianţe, între care C.E.N.T.O., S.E.A.T.O. În 1955, ca răspuns la înfiinţarea N.A.T.O. a fost creat Tratatul de la Varşovia. Reminiscenţe ale „războiului rece", blocurile militare constituie factori tensionali care se cer înlăturaţi din viaţa internaţională.

Boală de iradiere — boală acută care survine în urma unei expuneri a organismului la doze mari de radiaţii. Este denumită şi „boală actinică".

Bombă cu cobalt — 1) sursă de 60-CO, de activitate foarte mare, folosită în radioterapie. Este plasată în mijlocul unei sfere de plumb de dimensiuni mari (0,5—1 m diametru), pentru protecţia mediului ambiant. Un orificiu mic permite efectuarea iradierilor.
2) bombă nucleară care conţine o mare cantitate de cobalt. Sub influenţa neutronilor emişi la explozia nucleară, ia naştere 60-CO, izotop radioactiv de viaţă lungă-activ, de energie mare.

Scanned with OKEN Scanner

Astfel, la forța explozivă se adaugă iradierea persistentă cu radiații electrice. În prezent, această armă există doar teoretic, nefiind operațională.

Bombă „curată" — bombă nucleară care, în momentul exploziei, emite o cantitate foarte mică de substanțe radioactive. Se consideră, în acest sens, că bomba cu neutroni ar fi o bombă „curată".

Brider — (Breeder) reactor nuclear care, în timpul funcționării, produce combustibil nuclear folosibil din nou în cantitate mai mare decît cel consumat. Sinonim cu reactor reproducător.

BW agent — agent bacteriologic.

BWR — (Boiling Water Reactor) reactor nuclear de putere, moderat și răcit cu apă adusă la temperatura de fierbere. Vaporii de apă sînt folosiți pentru acționarea turbinelor cu vapori ale centralelor electrice. Are avantajul de a elimina din schema constructivă schimbătorul de căldură.

C

CATAC — (Central Allied Tactical Air Command) Comandamentul Central al Forțelor aeriene tactice aliate (N.A.T.O.).

CBN attack — atac chimic, bacteriologic și nuclear.

C-bomb — bombă cu cobalt.

CENTO — (Central Treaty Organisation) Organizația Tratatului Central — alianță politico-militară, cu sediul la Ankara, creată de statele părți la Tratatul de la Bagdad (semnat în 1955) după retragerea din tratat a Irakului (1959). Din organizație fac parte, în prezent, Anglia, Iran, Turcia. S.U.A. colaborează îndeaproape cu acest bloc, participînd la numeroase activități politice și militare. Pakistanul s-a retras din CENTO în 1973.

Central Intelligence Agency — Agenția Centrală de Informații a S.U.A.

Centrală nuclearo-electrică — centrală electrică în care energia termică este furnizată de un reactor nuclear.

Chemical Means of Warfare — mijloace chimice de luptă.

„Club nuclear" — (Nuclear Club) statele posesoare de arme nucleare.

Combustibil îmbogățit — combustibil nuclear care conține o concentrație mărită de material fisionabil, în scopul creșterii eficienței lui.

Complex militar-industrial — fuziune de interese, în țările capitaliste dezvoltate, între cercurile militariste, politicienii reacționari și grupările monopoliste, determinată de interesul lor comun de a stimula producția militară și cursa înarmărilor, care aduc tuturor părților profituri extrem de mari. Denumirea de „complex militar-industrial" a fost folosită pentru prima oară în 1961, de către fostul președinte al S.U.A. Dwight Eisenhower, care a atras atenția asupra faptului că trebuie împiedicată obținerea — deliberată sau nu — a

Scanned with OKEN Scanner

unei influențe excesive a „complexului militar-industrial" în organele de stat sau instituțiile guvernamentale, avertizînd, totodată, că „posibilitatea creșterii dezastruoase a unei puteri care nu ar fi plasată în mîinile cele mai bune există și va persista". Complexul militar-industrial (pe care unii cercetători îl numesc, ținînd seama de complexitatea fenomenului și de participarea eterogenă, „complex politico-militar-industrial-administrativ-birocratic") exprimă chintesența politicii imperialiste, care urmărește, pe de o parte, obținerea unor profituri uriașe din înarmări, iar pe de altă parte, promovarea și perpetuarea politicii bazate pe forță, amestec în treburile altor popoare, hegemonie și dictat, chiar cu riscul unui război nuclear nimicitor.

Container — dispozitiv construit din materiale speciale (absorbante) pentru transportul sau depozitarea surselor radioactive.

Contaminare — infectarea cu substanțe radioactive a echipamentelor, locurilor și mediului destinate lucrului personalului. Contaminarea periclitează sănătatea, perturbează măsurătorile și face imposibilă folosirea, în condiții de securitate, a echipamentelor sau uneltelor. Contaminarea radioactivă provocată de explozia unei arme nucleare, care este de mari proporții, are efecte deosebit de nocive asupra organismului omului și animalelor și asupra mediului, perturbînd grav activitățile economice și sociale pentru o lungă perioadă de timp.

Contor G.M. — (contor Geiger-Müler) detector de radiații bazat pe efectul de creștere a conductibilității electrice a unui gaz datorită procesului de ionizare.

Controlul armamentelor — conceptul de „control al armamentelor" (de la expresia engleză „arms control") a fost promovat în cadrul negocierilor de dezarmare postbelice de statele occidentale ca substitut al noțiunii de dezarmare propriu-zisă. Deși s-a încercat acreditarea acestui concept printr-o largă argumentație, prin susținerea, în special, a tezei că realizarea „controlului armamentelor" ar fi „mai realistă" decît înfăptuirea unor măsuri de dezarmare, precum și a ideii că în „controlul armamentelor" se include mai pregnant noțiunea de verificare (control) internațională, inclusiv prin control la fața locului, a îndeplinirii obligațiilor de dezarmare asumate (element considerat mulți ani de statele vestice ca determinant în orice acord de dezarmare), el nu a fost acceptat de statele socialiste și majoritatea covîrșitoare a țărilor în curs de dezvoltare, nealiniate și a fost supus, de-a lungul anilor, unor critici justificate. În esență, carența acestui concept — prin prisma intereselor păcii și a imperativului dezarmării, formulat de O.N.U. — rezidă în faptul că prin măsurile de control al armamentelor nu se urmăresc în mod necesar reducerea și încetarea producției de armamente și distrugerea unor tipuri de arme — nucleare, convenționale ori de altă natură —, respec-

Scanned with OKEN Scanner

tiv înfăptuirea unor măsuri de dezarmare, ci obiective secundare, marginale, cum ar fi schimb de informații despre nivelul înarmărilor, stabilirea unor plafoane de înarmare care ar permite perpetuarea cursei înarmărilor, scoaterea din uz a unor armamente perimate moral în momentul producerii unor categorii cu parametri superiori etc., cu alte cuvinte, eludarea unor măsuri concrete, practice, de dezarmare.

Cursa înarmărilor — expresie folosită în teoria și practica relațiilor internaționale pentru desemnarea procesului masiv de creștere a înarmărilor, a competiției unor state, în special a puterilor nucleare, pentru acumularea unor armamente și forțe militare tot mai mari, superioare celor ale unui inamic potențial. Cursa înarmărilor a cunoscut în perioada postbelică o escaladă vertiginoasă, fapt ilustrat, între altele, de creșterea bugetului militar global de la 50 de miliarde de dolari în 1945 la 388 de miliarde de dolari în 1976. Experții disting o cursă cantitativă a înarmărilor și o cursă calitativă, sau tehnologică, a înarmărilor. Cursa înarmărilor se desfășoară în cele mai variate sectoare — arme convenționale, arme nucleare (tactice și strategice), mijloace de transportare la țintă (vectori), noi tipuri și sisteme de arme (așa-numitele „arme ale viitorului"), din care unele se află deja în stare operațională.

CW agent — mijloc chimic de luptă.

D

Decontaminare — operație de îndepărtare a urmelor de substanță radioactivă de pe suprafețele infectate, prin metode fizico-chimice sau mecanice.

Demilitarizare — regim juridic al unui teritoriu, stabilit printr-un acord internațional, în temeiul căruia pe teritoriul în cauză sînt distruse toate fortificațiile și instalațiile militare, nu sînt menținute forțe armate sau armamente de nici un fel. Demilitarizarea poate fi parțială (cînd afectează doar o anumită zonă) sau totală (cînd este demilitarizat întregul teritoriu).

Denuclearizare — complex de măsuri care prevăd interzicerea producerii, depozitării sau amplasării de arme nucleare pe un continent, o zonă sau o regiune geografică, într-o țară etc. Potrivit opiniei care s-a conturat în cadrul dezbaterilor de la O.N.U. și din alte foruri pe această temă, un element important al statutului de denuclearizare îl constituie și interzicerea tranzitării armelor nucleare și a mijloacelor de transportare a lor la țintă pe teritoriul statelor care au aderat la acorduri de denuclearizare. Statutul de zonă denuclearizată trebuie să cuprindă în mod necesar și obligația statelor posesoare de arme nucleare de a nu folosi aceste arme împotriva statelor care se constituie într-o zonă denuclearizată. Există numeroase propuneri privind crearea de zone denuclearizate în Balcani, Scandinavia, Europa centra-

Scanned with OKEN Scanner

lă, Africa, Oceanul Indian etc. Pînă în prezent, prin tratate internaționale au fost create două zone denuclearizate : Antarctica (1959) și America Latină (1967). Militînd ferm pentru îndepărtarea pericolului nuclear, pentru negocierea cu prioritate și adoptarea unor măsuri de dezarmare nucleară, România se pronunță consecvent pentru crearea de zone denuclearizate însoțite de garanții corespunzătoare din partea statelor posesoare de arme nucleare și, în acest scop, a propus, încă din 1957, transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare, propunere care își păstrează pe deplin actualitatea.

Desființarea blocurilor militare — măsură constînd în dizolvarea organismelor politico-militare cu caracter internațional existente în lume, în special a N.A.T.O. și Tratatului de la Varșovia, precum și renunțarea la formarea oricăror asemenea alianțe militare, ca o cerință a procesului de destindere internațională, de asigurare a unei păci și securități trainice, reale în Europa și în întreaga lume.

Dezarmare — complex de măsuri a căror adoptare și transpunere în viață ar urma să conducă la limitarea și, în final, la lichidarea armamentelor și a forțelor armate ale statelor, în primul rînd a armamentului nuclear și a celorlalte arme de nimicire în masă. În accepțiunea modernă a termenului, negocierile de dezarmare au început încă în cadrul Ligii Națiunilor. După al doilea război mondial, eforturile în direcția dezarmării, în special cele din cadrul O.N.U., s-au amplificat, propulsate de înțelegerea pericolului pe care îl reprezintă armele nucleare de către cercurile cele mai largi ale opiniei publice, de către popoarele din întreaga lume. În acest context, în cadrul O.N.U. au avut loc, încă de la crearea organizației, dezbateri și negocieri în domeniul dezarmării. În 1960 a fost creat Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, din care România face parte ca membru fondator. Negocierile de dezarmare din perioada postbelică au condus la delimitarea unor categorii principale de măsuri de dezarmare, între care dezarmarea nucleară, măsurile colaterale și parțiale, dezarmarea generală și completă. Din păcate, tratativele de dezarmare din epoca postbelică s-au soldat cu rezultate nesemnificative, conducînd doar la încheierea unor acorduri preventive, marginale, care, de regulă, se referă la preîntîmpinarea penetrației factorului militar în unele medii, fără a afecta însă bugetele militare, producția de arme nucleare și convenționale, cursa înarmărilor. Negocierile de dezarmare, în special cele din perioada postbelică, au condus la cristalizarea următoarelor tipuri de măsuri de dezarmare :

a) dezarmarea generală și completă, ca obiectiv fundamental, final al negocierilor de dezarmare, presupune, în concepția României și a unui mare număr de state, adoptarea unor măsuri eficiente (printr-un Tratat de dezarmare generală și completă) care să conducă la oprirea

Scanned with OKEN Scanner

cursei înarmărilor, înghețarea și reducerea treptată a bugetelor militare, interzicerea folosirii armelor nucleare și a altor arme de nimicire în masă, sistarea producției de arme nucleare și alte arme de nimicire în masă și trecerea, pe baza unor acorduri corespunzătoare, la distrugerea stocurilor existente, crearea de zone denuclearizate, lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine, retragerea tuturor trupelor străine în limitele granițelor naționale, desființarea blocurilor militare, reducerea treptată a efectivelor forțelor armate naționale și a armamentelor, înfăptuirea dezarmării convenționale, adoptarea de angajamente solemne care să pună capăt oricărei agresiuni și oricăror forme de amestec în treburile altor state, promovarea unor raporturi de tip nou, de cooperare și bună vecinătate între state. Îndeplinirea obligațiilor asumate prin încheierea unui Tratat de dezarmare generală și completă ar urma să fie garantată printr-un sistem de control internațional strict și eficace ;

b) dezarmarea nucleară, care, potrivit rezoluțiilor O.N.U. și altor documente internaționale, trebuie să se bucure de prioritate absolută în cadrul tratativelor de dezarmare, impune adoptarea unor asemenea măsuri cum sînt : interzicerea folosirii armelor nucleare, oprirea cursei cantitative și calitative a înarmărilor nucleare, crearea de zone denuclearizate, reducerea și sistarea definitivă a producției de materiale fisionabile în scopuri militare, transferul materialelor fisionabile cu destinație militară spre sectoarele civile, economice, distrugerea stocurilor de arme nucleare existente și a mijloacelor de transportare la țintă a acestora, interzicerea cercetărilor pentru punerea la punct a unor noi sisteme de arme de nimicire în masă ;

c) adoptarea unor măsuri parțiale de dezarmare și a unor măsuri colaterale, în vederea progresului spre obiectivele dezarmării nucleare și dezarmării generale și complete. Prin măsuri parțiale se înțeleg acele măsuri cu caracter limitat a căror înfăptuire ar permite înaintarea spre dezarmarea generală și totală, și în primul rînd spre dezarmarea nucleară (de exemplu, interzicerea armelor chimice și bacteriologice-biologice, sistarea producției de materiale fisionabile etc.). Prin măsuri colaterale se au în vedere măsuri care, deși nu înseamnă un proces de dezarmare propriu-zisă, creează condițiile propice și facilitează înfăptuirea unei dezarmări reale, sporirea încrederii etc. (de exemplu, interzicerea amplasării de arme nucleare și alte arme de nimicire în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul acestora, alte măsuri destinate să prevină pătrunderea factorului militar în diferite medii etc.).

Dezintegrare radioactivă — transformare spontană a unui nucleu într-un alt nucleu sau trecerea lui într-o altă stare de energie. Atomii susceptibili de o astfel de transformare spontană se numesc radioactivi sau instabili. Ca urmare a dezintegrării, numărul de atomi radioactivi conținuți într-o probă scade în timp. În cele mai multe cazuri, o dezintegrare

Scanned with OKEN Scanner

este însoțită de emisia mai multor particule sau fotoni. Transformarea are loc la nivelul nucleului atomului dat și este, conform cunoștințelor existente în prezent, insensibilă la acțiuni exterioare.

Doză letală — doză biologică suficientă pentru a provoca moartea unui organism. În studiile de radiobiologie se utilizează, de regulă, doza letală medie DL-50/30, adică doza care provoacă moartea în termen de 30 de zile, a 50% din indivizii unui grup expus.

E

EBR — (Experimental Breeder Reactor) reactor reproducător (breeder) experimental.

ECCM — (Electronic Countercountermeasures) măsuri pentru neutralizarea contraacțiunii radio.

Echilibrul terorii — concepție strategică a unor cercuri imperialiste potrivit căreia pacea și securitatea mondială nu pot fi întemeiate decît pe deținerea de către marile puteri a armelor nucleare și a altor arme de nimicire în masă, într-un echilibru cît mai apropiat în privința potențialului. Partizanii acestei doctrine susțin necesitatea „descurajării" sau „disuasiunii" unui eventual agresor prin acumularea unor stocuri tot mai mari de arme, în special nucleare, și prin escaladarea continuă a cursei cantitative și calitative a înarmărilor. În esență, ei încearcă să acrediteze ideea că „echilibrul terorii", bazat pe stocuri uriașe de armament racheto-nuclear, pe cercetări în vederea producerii unor noi tipuri de arme, tot mai sofisticate, pe existența blocurilor militare, a reprezentat și reprezintă o bază trainică, de neînlocuit, a stabilității păcii și securității regionale și globale. Teza „echilibrului terorii" este respinsă cu argumente puternice de un mare număr de oameni politici, savanți și experți, care au avertizat că „echilibrul terorii" este fragil și precar și că el poate fi oricînd rupt ca urmare a unor răsturnări politice bruște, a unor evoluții conjuncturale sau chiar datorită unui accident de ordin tehnic. În dezbaterile de la O.N.U. și din Comitetul pentru dezarmare, un mare număr de țări mici și mijlocii, în curs de dezvoltare, nealiniate, au arătat că obiectivele vitale ale păcii și securității popoarelor nu pot să-și găsească rezolvarea pe muchea de cuțit a „echilibrului terorii", ci trebuie să se întemeieze pe criterii raționale, prin instaurarea unui climat de înțelegere, de colaborare și cooperare între state, prin respectarea principiilor dreptului internațional, prin soluționarea pe cale politică a litigiilor interstatale, prin înfăptuirea dezarmării generale, și în primul rînd a dezarmării nucleare.

ECM — (Electronic Countermeasures) măsuri de contraacțiune radio.

Energetică nucleară — domeniul energeticii (al producției și utilizării energiei electrice și termice) bazat pe utilizarea reactorilor nucleari drept surse de energie, în

Scanned with OKEN Scanner

centralele nuclearoelectrice sau nuclearotermice.

Energie atomică — energia eliberată în procesele de reorganizare a structurii electronice a atomului. Adeseori, termenul este sinonim cu „energie nucleară" (respectiv energia eliberată într-o reacție nucleară, de fisiune ori fuziune, sau în urma unei dezintegrări radioactive).

Energie termonucleară — energia (nucleară) degajată de fuziune, provocată la temperaturi de milioane de grade.

Escaladare — acțiunea (procesul) de creștere a cheltuielilor militare, de intensificare a cercetărilor și perfecționărilor în domeniul militar, de sporire a producției de armamente convenționale și nucleare, caracteristică politicii internaționale a cercurilor imperialiste agresive. Escaladarea cursei înarmărilor în perioada postbelică are la bază factori politici (politica bazată pe forță a statelor imperialiste), economici (interesele complexului militar-industrial) și militari (expansiunea militară în diferite zone ale lumii) în cadrul unei politici agresive, de dominație, hegemonie, dictat, amestec în treburile interne ale altor popoare. Fenomen complex, escaladarea cursei înarmărilor are, totodată, și o serie de cauze interne specifice acestei competiții, fiind cunoscut că anumite categorii de arme ofensive conduc la perfecționarea armelor defensive, iar această perfecționare, la rîndul ei, antrenează crearea unor noi sisteme de arme ofensive și mai sofisticate ș.a.m.d.

F

FAC — (Fast attack aircraft) aviație rapidă de atac.

FB — (Fighter-bomber) avion de vînătoare-bombardament.

FBR — (Fast Breeder Reactor) reactor reproducător rapid.

First Strike Strategy — strategia executării primei lovituri.

Fisiune — reacție nucleară de un tip deosebit, produsă prin bombardarea nucleelor cu neutroni, în care un nucleu se dezintegrează în două sau mai multe nuclee cu valori apropiate ale masei. Unele nuclee se pot fisiona și spontan. Este un proces fundamental pentru energia nucleară.

Fuziune — reacție nucleară de sinteză a unor elemente ușoare, care are loc la temperaturi foarte mari și este însoțită de eliberarea unei energii uriașe.

G

GAAM — (Guided Antiaircraft Missile) rachetă antiaeriană teleghidată.

GCR — (Gas-Cooled, Graphite-Moderated Reactor) reactor nuclear răcit cu gaz și moderat cu grafit.

General Thermonuclear Offensive — ofensivă generală cu întrebuințarea armamentului termonuclear.

Scanned with OKEN Scanner

GRBM — (Global Range Ballistic Missile) rachetă balistică cu rază globală de acțiune.

H

H bomb — bombă cu hidrogen.

HTGR — (High Temperature Gas-Cooled Reactor) reactor nuclear răcit cu gaz la temperatură ridicată.

HWGCR — (Heavy-Water-Moderated, Gas-Cooled Reactor) reactor nuclear moderat cu apă grea și răcit cu gaz.

HWLWR — (Heavy-Water-Moderated, Boiling-Light-Water-Cooled Reactor) reactor nuclear moderat cu apă grea și răcit cu apă obișnuită adusă la temperatura de fierbere.

HWR — (Heavy Water Reactor) reactor nuclear moderat și răcit cu apă grea.

I

IBV — (Intercontinental Ballistic Vehicle) mijloc de transport la țintă intercontinental al armelor nucleare.

ICBM — (Intercontinental Ballistic Missile) rachetă balistică intercontinentală (cu raza de acțiune de peste 5 500 km).

ICBM defense — apărare antirachetă (împotriva rachetelor balistice intercontinentale).

IM — (Interceptor Missile) rachetă de interceptare.

IRBM — (Intermediate-Range Ballistic Missile) rachetă balistică cu rază intermediară de acțiune, între tactic și strategic, respectiv 2 750—5 500 km.

K

Kt — (Kiloton) kilotonă, unitate de măsură a magnitudinii exploziei nucleare, echivalentă cu 1 000 de tone de trinitrotoluen (TNT).

L

Laser — generator și amplificator cuantic, care funcționează în domeniul optic. Dispozitivul se bazează pe emisia stimulată de radiație electromagnetică, de către sisteme atomice sau moleculare, în domeniul undelor luminoase (Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation — LASER).
Concomitent cu utilizările civile, pașnice, laserii au început să fie folosiți și în scopuri militare, în trei direcții principale :
a) mijloc sigur și rapid de comunicații militare ;
b) mijloc de ghidare precisă a proiectilelor de artilerie, rachetelor și bombelor de aviație ;
c) rază de ucidere („rază a morții").
În ultimii ani se constată o intensificare a cercetărilor științifice privind aplicațiile militare ale laserilor.

Laser — Beam — Target — Illuminating Device — dispozitiv de iradiere a țintei cu laser.

Scanned with OKEN Scanner

Laser Guidance System — sistem de dirijare laser.

LAW Missile (Weapon) — rachetă antitanc ușoară LAW.

Lichidarea bazelor militare aflate pe teritorii străine — măsură de dezangajare militară și, totodată, măsură colaterală de dezarmare, menită să promoveze destinderea și încrederea în relațiile internaționale, să contribuie la diminuarea riscului unor incidente și confruntări militare, la întărirea păcii și securității regionale și mondiale.

LRAF — (Long Range Air Force) aviație cu rază mare de acțiune.

LRBM — (Long Range Ballistic Missile) rachetă balistică cu rază mare de acțiune.

LRCM — (Long Range Cruise Missile) rachetă de croazieră cu rază mare de acțiune.

LWGR — (Light-Water-Cooled, Graphite Moderated Reactor) reactor nuclear de putere răcit cu apă și moderat cu grafit.

M

MARV — (Maneuvering Reentry Vehicle) tip de rachetă cu focoase nucleare capabilă să-și schimbe direcția în timpul zborului pentru a evita contraloviturile rachetelor antiaeriene. Marchează un progres tehnologic sub aspectul eludării apărării antiaeriene față de rachetele de tip ICBM.

Masă critică — masa minimă de material fisionabil necesară pentru autoîntreținerea reacției nucleare în lanț într-un reactor.

MASER — (Microwave Amplification by Stimulated Emission of Radiation) generator și amplificator cuantic care funcționează în domeniul microundelor. Dispozitivul se bazează pe emisia stimulată de radiații electromagnetice de către sisteme atomice sau moleculare, în domeniul undelor centimetrice.

Măsuri de dezangajare militară — în această categorie sînt incluse măsurile și acțiunile menite să separe concret, fizic, forțele armate ale unor state sau grupări de state (alianțe politico-militare) opuse, diminuînd astfel riscul unor incidente sau conflicte armate. Prin măsuri de dezangajare militară se înțeleg și măsurile ce se impun la nivelul unui continent sau la scară mondială pentru înlăturarea pericolului unei confruntări militare. În ultima perioadă, un mare număr de state, între care și România, au subliniat necesitatea și actualitatea unor măsuri de dezangajare militară în Europa, ținînd seama că pe acest continent se află concentrate cele mai mari efective armate și arsenale militare — convenționale și nucleare — din întreaga istorie a omenirii.

MRBM — (Medium-Range Ballistic Missile) rachetă balistică cu rază medie de acțiune, respectiv 1 100—2 750 km.

MBT — (Main-Battle Tank) tanc principal de luptă (greu sau mediu).

Scanned with OKEN Scanner

Military Ballance — echilibru de forțe militare.

MIRV — (Multiple Independently Targe table Re-entry Vehicle) rachetă cu focoase multiple teleghidate independent.

MRV — (Multiple Re-entry Vehicle) rachetă cu focoase multiple.

mt — (Megaton) megatonă, unitate de măsură a magnitudinii exploziei nucleare egală cu 1 000 000 de tone de trinitrotoluen, respectiv 1 000 de kilotone (TNT).

MTR — (Material Testing Reactor) reactor nuclear capabil să genereze un flux de neutroni, utilizați la încercări de materiale nucleare.

N

N.A.T.O. — (North Atlantic Treaty Organisation) Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, bloc politico-militar creat la 4 aprilie 1949, prin tratatul încheiat între S.U.A., Canada, Anglia, Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg, Danemarca, Norvegia, Islanda, Portugalia, Italia. În 1952 aderă Grecia și Turcia, iar în 1955, R. F. Germania. Produs al „războiului rece", instrument al cercurilor imperialiste, N.A.T.O. s-a opus destinderii și colaborării între state stimulînd cursa înarmărilor și scindînd Europa în Est și Vest. Evoluția vieții internaționale demonstrează incompatibilitatea existenței blocurilor militare cu realizarea unei securități reale și a unei păci trainice în lume.

NBCW — (Nuclear, Biological, Chemical Warfares) mijloace de luptă nucleare, biologice și chimice.

NDS — (Nuclear Detection Satellite) satelit de detecție nucleară (pentru detectarea armamentului atomic și a altor instalații nucleare).

Neproliferarea armelor nucleare — concepție politică internațională tinzînd la împiedicarea creșterii numărului statelor posesoare de arme nucleare, în ideea că o atare evoluție ar spori riscul unui conflict nuclear. Conceptul de neproliferare a armelor nucleare este folosit în două accepțiuni :

a) neproliferarea orizontală — respectiv preocuparea de a nu spori numărul statelor posesoare de armament atomic ;

b) neproliferarea verticală — respectiv preocuparea comunității internaționale ca statele posesoare de arme nucleare să se abțină de la acumularea unor stocuri tot mai mari de arme nucleare, de la crearea unor noi tipuri de arme nucleare și perfecționarea celor existente, precum și a mijloacelor de transportare a lor la țintă.

La 1 iulie 1968 a fost încheiat un Tratat multilateral, cu vocație universală, de neproliferare a armelor nucleare, la care este parte și România. Statele părți la tratat care nu dispuneau de arma nucleară la 1 ianuarie 1967 se angajează să nu o producă și să nu o procure în vreun alt mod, iar statele părți la tratat care la acea dată dispuneau de asemenea arme — să nu facă nimic de natură a pro-

Scanned with OKEN Scanner

mova accesul altor state la armele nucleare. La rîndul lor, țările posesoare de arme nucleare s-au angajat prin tratat să desfășoare cu bună credință negocieri pentru realizarea dezarmării generale, și în primul rînd a dezarmării nucleare, aceasta devenind, după încheierea tratatului, o obligație juridică. O altă prevedere fundamentală a Tratatului de neproliferare o constituie obligația statelor-părți de a facilita transferarea largă de materiale fisionabile, tehnologii și echipamente nucleare, pentru a se asigura accesul plenar, neîngrădit, al tuturor statelor la aplicațiile pașnice ale energiei nucleare. Atît pe parcursul negocierii Tratatului de neproliferare, cît și în dezbaterile din cadrul A.I.E.A., O.N.U. și conferințelor statelor neposesoare de arme nucleare, țările care nu posedă arme nucleare au accentuat asupra necesității de a se aplica cu strictețe această prevedere a tratatului, aflată în relație organică cu celelalte obligații asumate prin tratat. Un element important pe care, din păcate, Tratatul de neproliferare l-a lăsat nesoluționat, dar care constituie un factor esențial pentru realizarea, în contextul acestui acord, a unui echilibru de obligații între cele două categorii de state îl constituie asigurarea drepturilor statelor neposesoare de arme nucleare de a primi garanții de securitate din partea puterilor nucleare, în sensul că niciodată, în nici o împrejurare nu vor folosi armele nucleare împotriva statelor părți la tratat care nu posedă asemenea arme. Problema garanțiilor de securitate a rămas o problemă deschisă, care își așteaptă o soluționare corespunzătoare.
Tratatul prevede, de asemenea, rolul Agenției Internaționale pentru Energia Atomică, ca organ de control internațional, cu privire la asigurarea respectării obligațiilor asumate de statele-părți prin tratat.

Nominal Atomic Bomb — bombă nucleară nominală (cu o magnitudine în echivalent trotil de 20 de kilotone).

NORAD — (North American Air Defense Command) Comandamentul pentru apărare aeriană al Americii de Nord.
Nor atomic — nor de gaze fierbinți, praf, fum, substanțe radioactive și alte substanțe ridicate în aer sau lîngă suprafața solului în momentul exploziei unei bombe sau a unui proiectil atomic. Norul are, de obicei, forma unei ciuperci („ciuperca nucleară").

O

OMR — Organic Moderated and Cooled Reactor) reactor nuclear moderat și răcit cu compuși organici.

Organizația Tratatului de la Varșovia — Organizație cu caracter politic și militar, constituită prin Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală de la Varșovia, semnat, la 14 mai 1955, de R. P. Albania, R. P. Bulgaria, R. S. Cehoslovacă, R. D. Germană, R. P. Polonă, R. S. România, R. P. Ungară și U.R.S.S. R. P. Albania a anunțat, în 1968, că se retrage din tratat.

Scanned with OKEN Scanner

Tratatul de la Varşovia, creat ca răspuns la înfiinţarea, în 1949, a N.A.T.O., este o alianţă cu caracter defensiv, de apărare colectivă împotriva unei eventuale agresiuni imperialiste. În preambulul tratatului se precizează că „statele participante la conferinţă au hotărît să ia măsurile necesare pentru asigurarea securităţii lor, în interesul menţinerii păcii în Europa", faţă de organizarea Pactului nord-atlantic şi amplificarea activităţii acestui bloc militar.
În cuprinsul tratatului se precizează : „În cazul cînd în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă şi va fi încheiat în acest scop un tratat general-european de securitate colectivă, lucru spre care părţile contractante vor tinde neîncetat, prezentul tratat îşi va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a tratatului general-european". În perioada care a trecut de la crearea Tratatului de la Varşovia, ţările socialiste s-au pronunţat în repetate rînduri pentru desfiinţarea simultană a celor două alianţe politico-militare din Europa.

P

PAC — (Pilotless Aircraft) avion fără pilot.

Pactul de la Bagdad — bloc politico-militar creat în Orientul Mijlociu, sub egida S.U.A. şi Angliei. La baza creării acestui bloc a stat Tratatul dintre Turcia şi Irak, semnat la Bagdad la 24 februarie 1955. La tratat au aderat Anglia, Pakistanul şi Iranul (1955). În anul 1956, S.U.A. au devenit membre ale comisiilor permanente ale acestui bloc militar. După revoluţia naţională din Irak din iulie 1958, această ţară se retrage, în 1959, din Pactul de la Bagdad, determinînd, în acelaşi an, reorganizarea alianţei şi schimbarea denumirii ei în CENTO.

PHWR — (Pressurized Heavy Water Moderated and Cooled Reactor) reactor nuclear de putere moderat şi răcit cu apă grea sub presiune.

PSYWAR (PW) — (Pshychological Warfare) mijloace de luptă psihologice (război psihologic).

PWR — (Pressurized Water Reactor) reactor nuclear de putere moderat şi răcit cu apă sub presiune. Apa este menţinută la o presiune ridicată, ceea ce permite funcţionarea la temperaturi de peste 3 000 de grade Celsius.

R

Rad — unitate de măsură pentru doza fizică absorbită (Röntgen Absorbed Dose — Rad). 1 rad = 10^{-2} J/Kg.

R&D — (Research and Development) cercetarea şi dezvoltarea armamentelor — unul din factorii de bază ai cursei calitative sau tehnologice a înarmărilor.

Reactor nuclear — dispozitiv în care o reacţie în lanţ de fisiune nucleară poate fi iniţiată, menţinută şi controlată ; este instalaţia de bază în energetica nucleară. Se

Scanned with OKEN Scanner

mai numește reactor atomic sau pilă atomică.

Reacție termonucleară — reacție nucleară de fuziune, obținută prin ridicarea temperaturii unei plasme pînă la milioane de grade.

RL — (Rocket Launcher) lansator de rachete.

RSM — (Reconnaissance Strategic Missile) rachetă strategică de recunoaștere.

RW (agent) — substanțe radioactive de luptă.

S

SAC — (Strategic Air Command) comandamentul aviației strategice.

SACEUR — (Supreme Allied Commander, Europe) comandantul suprem al Forțelor aliate (N.A.T.O.) pentru Europa.

SACLANT — (Suprem Allied Commander, Atlantic) comandantul suprem al forțelor aliate pentru regiunea Atlanticului.

SAM — (Surface-or-Ship-to-Air-Missile) rachetă sol-aer sau navă-aer.

SCGR — (Sodium-Cooled, Graphite-Moderated Reactor) reactor nuclear răcit cu sodiu și moderat cu grafit.

SEATO — (South-East Asia Treaty Organisation) Organizația Tratatului Asiei de Sud-Est, bloc politico-militar creat la Manila, la 8 septembrie 1954. Membrii fondatori ai SEATO sînt: Australia, Anglia, Noua Zeelandă, Franța, S.U.A., Pakistan, Filipine și Tailanda. Ca și alte grupări politico-militare imperialiste, SEATO a fost confruntat, de la început, cu contradicții interne puternice. Dintre membrii pactului, doar S.U.A., Anglia și Filipine au un rol activ; Franța a încetat de mai mulți ani să participe la reuniunile organizației; Tailanda, Noua Zeelandă și Australia au anunțat, în anul 1972, hotărîrea de a se retrage din bloc, iar Pakistanul și-a încetat, practic, participarea la SEATO. Sediul SEATO și al organelor sale permanente este capitala Tailandei, Bangkok.

Second Strike Strategy — strategia celei de-a doua lovituri nucleare.

SHAPE — (Suprem Headquarters, Allied Powers in Europe) cartierul general al Puterilor aliate din Europa (Cartierul general al N.A.T.O., actualmente la Bruxelles).

ShShM — (Ship-to-Ship Missile) rachetă navă-navă.

ShSuM — (Ship-to-Submarine Missile) rachetă navă de suprafață-submarin.

SICBM — (Small Intercontinental Ballistic Missile) rachetă balistică intercontinentală mică.

Sincrociclotron — ciclotron cu modulație de frecvență. În procesul de accelerare, frecvența sa variază, pentru a compensa variația cu viteza masei la energii mai mari.

Scanned with OKEN Scanner

Sincrofazotron — accelerator de protoni pentru energii mari, la care compensarea masei cu viteza se face modificînd intensitatea cîmpului magnetic și frecvența cîmpului electric accelerator. Se mai numește sincrotron de protoni.

Sincrotron de electroni — accelerator de electroni pentru energii foarte mari.

SLAM — (Submarine-Launched Ballistic Missile) rachetă balistică lansată de pe submarin.

SLCM — (Submarine Launched Cruise Missile) rachetă de croazieră lansată de pe submarin.

SLICBM — (Sea Launched Intercontinental Ballistic Missile) rachetă balistică intercontinentală lansată de pe mare.

SMICBM — (Semimobile Intercontinental Ballistic Missile) rachetă balistică intercontinentală semimobilă.

SNAP — (Systems for Nuclear Auxiliary Power) sisteme auxiliare pentru folosirea energiei nucleare. Este vorba de crearea unor mici surse auxiliare de energie electrică de origine nucleară, pentru întrebuințări speciale în explorarea spațiului cosmic, a uscatului și a fundului mărilor și oceanelor.

SSM — (Surface-to-Surface Missile) rachetă sol-sol.

STAF — (Strategic Air Forces) forțe aeriene strategice.

STOL — (Short Take-off and Landing) avion cu decolare și aterizare pe distanță scurtă.

SuShM — (Submarine-to-Ship Missile) rachetă submarin-navă de suprafață.

SuSuM — (Submarine-to-Submarine Missile) rachetă submarin-submarin.

SZR — (Sodium-Cooled, Zirconim — Hydride-Moderated Reactor) reactor nuclear răcit cu sodiu și moderat cu hidrură de zirconiu *.

T

TAW — (Tactical Atomic Weapons) armă nucleară tactică.

TBM — (Tactical Ballistic Missile) rachetă balistică tactică.

Thermonuclear Exchange — schimburi reciproce de lovituri termonucleare.

Thermonuclear delivery capability — capacitatea de a transporta încărcături termonucleare la țintă; mijloace de transport al încărcăturilor nucleare la țintă.

Three dimensional Warfare — război tridimensional (pe uscat, pe mare și în aer).

---

* Pentru detalii privind terminologia științifică din domeniul aplicațiilor energiei nucleare, a se vedea glosarul lucrării de înaltă autoritate științifică a prof. Ioan Ursu *Energia atomică*, București, Editura științifică, 1973, p. 519—540.

Scanned with OKEN Scanner

Transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare — inițiativă de prestigiu a României, avansată încă în anii 1957 și 1959, vizînd promovarea unor relații de bună vecinătate, crearea unui climat de securitate, prietenie și conlucrare rodnică între statele din regiune. Reînnoind în repetate rînduri aceste propuneri, România a depus și depune eforturi consecvente pentru apropierea și înțelegerea între popoarele și statele din Balcani, pentru așezarea fermă a relațiilor dintre ele pe principiile independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea forței, pentru adîncirea cooperării economice, tehnico-științifice, culturale și în alte domenii, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare și baze militare străine, într-o zonă a păcii și colaborării. România a prezentat propuneri concrete cu această finalitate în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și la O.N.U., această măsură fiind încorporată în programul de dezarmare avansat de țara noastră în anul 1975 la Națiunile Unite.

TT — (Torpedo Tube) lansator de torpile.

U

Unitate nucleară — atelier, secție sau laborator de producție, cercetare sau învățămînt în care se lucrează cu surse de radiații și deci este obligatorie respectarea normelor de radioprotecție.

United Nations Emergency Forces — Forțele O.N.U. de menținere a păcii (UNEF).

V

VG — (Variable Geometrie) (avion cu) geometrie variabilă.

V/STOL — (Vertical or Short Take-off and Landing) (avion cu) decolare și aterizare verticală ori scurtă.

VTOL — (Vertical Take-off and Landing) (avion cu) decolare și aterizare verticală.

Scanned with OKEN Scanner

DATE ȘI EVENIMENTE SEMNIFICATIVE ALE PERIOADEI POSTBELICE CU PRIVIRE LA DEZARMARE (1945—1977) *

26 iunie 1945 — Este semnată, la San Francisco, Carta Națiunilor Unite, care, propunîndu-și ca scop menținerea păcii și securității internaționale, precizează că, pentru atingerea acestui scop, membrii O.N.U. vor aloca pentru înarmări o cantitate minimă de resurse umane și materiale ale lumii (art. 26). În termenii aceluiași articol, Consiliul de Securitate a fost însărcinat să elaboreze, cu asistența Consiliului de Stat-Major, „planuri care vor fi supuse membrilor organizației, în vederea stabilirii unui sistem de reglementare a armamentelor". Adunarea Generală a O.N.U. a fost împuternicită „să studieze principiile care să călăuzească dezarmarea și reglementarea armamentelor" (art. 11).
De remarcat faptul că elaborarea și semnarea Cartei Națiunilor Unite s-au făcut în condițiile perioadei neatomice, respectiv fără a se lua în considerare împrejurările calitativ noi din viața internațională create prin apariția armelor nucleare și impactul lor multilateral și profund asupra ansamblului relațiilor internaționale.

16 iulie 1945 — Statele Unite ale Americii au efectuat prima experiență din istoria omenirii cu o armă atomică (în atmosferă).

Octombrie 1945 — În raportul politic al Comitetului Central al P.C.R. prezentat la Conferința Națională se arăta între altele :

* Cronologie realizată de Nicolae Chilie.

Scanned with OKEN Scanner

„Nu dorim o politică de «echilibru al forțelor», o politică de împărțire a lumii în «blocuri», ci una de înțelegere și colaborare între popoare și între state".

24 ianuarie 1946 — Este adoptată rezoluția 1 (I) a Adunării Generale a O.N.U. — prima rezoluție a Adunării —, prin care a fost creată Comisia pentru energia atomică, însărcinată să prezinte de urgență propuneri specifice în vederea eliminării din rîndul armamentelor naționale a armelor atomice și a altor arme de distrugere în masă.

14 iunie 1946 — În cadrul primei ședințe a Comisiei pentru energia atomică, reprezentantul S.U.A., Bernard Baruch, a propus crearea unei Autorități internaționale pentru cercetările și lucrările în domeniul nuclear, căreia urmau să i se încredințeze studiile și valorificarea energiei atomice în toate etapele. Între altele, „planul Baruch" prevedea ca, imediat după convenirea unui sistem de control și de sancțiuni, să înceteze fabricarea de arme atomice, să fie distruse stocurile existente, iar toate informațiile tehnice să fie transmise Autorității.

19 iunie 1946 — În cadrul celei de-a doua ședințe a Comisiei pentru energia atomică, reprezentantul U.R.S.S., A. Gromîko, a prezentat un proiect de convenție privind interzicerea producției și utilizării armelor atomice, care prevedea ca, la trei luni de la intrarea în vigoare a acestui instrument, toate armele atomice să fie distruse. Orice încălcare a convenției era considerată o crimă gravă împotriva umanității. Convenția prevedea pedepse severe, prin legislația națională, pentru cazurile de încălcare a prevederilor sale. Convenția, încheiată pe o durată nelimitată, urma să intre în vigoare după aprobarea ei de către Consiliul de Securitate și ratificarea de către membrii permanenți ai Consiliului.

14 decembrie 1946 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 41 (I) referitoare la principiile menite să guverneze reglementarea și reducerea generală a armamentelor. Adunarea Generală a cerut Comisiei pentru energia atomică să se achite fără întîrziere de mandatul încredințat și a recomandat Consiliului de Securitate să definitiveze cît mai curînd posibil examinarea uneia sau a mai multor convenții relative la crearea unui sistem internațional de control și inspecție și la interzicerea armelor atomice și a altor arme principale de distrugere în masă, pentru a asigura utilizarea energiei atomice numai în scopuri pașnice.

30 decembrie 1946 — Comisia pentru energia atomică a adoptat primul ei raport către Consiliul de Securitate, în care arăta, între altele, că, din punct de vedere tehnologic și practic, este posibil: a) să se extindă între toate statele schimbul de informații științifice de bază privind folosirea pașnică a energiei nucleare; b) să se controleze energia atomică în măsura necesară pentru folosirea ei exclusivă în scopuri pașnice; c) să se realizeze eliminarea din armamentele naționale a armelor ato-

Scanned with OKEN Scanner

mice ; d) să se asigure garanții eficiente pe calea inspecțiilor la fața locului și prin alte mijloace pentru prevenirea încălcării prevederilor unui acord eventual în acest sens.

13 februarie 1947 — Printr-o rezoluție a Consiliului de Securitate este creată Comisia pentru armamentele de tip clasic, compusă din statele membre în Consiliul de Securitate. Comisia a fost însărcinată să prezinte Consiliului, într-un răstimp de maximum trei luni, propuneri privind : reglementarea și reducerea generală a armamentelor și a forțelor armate ; măsuri practice eficace de garanție privind reglementarea și reducerea armamentelor. De notat că problemele aflate în competența Comisiei pentru energia atomică erau excluse din sfera de activitate a noii Comisii.

10 martie 1947 — Consiliul de Securitate adoptă în unanimitate un proiect de rezoluție inițiat de S.U.A., care cere Comisiei pentru energia atomică să continue examinarea problemei controlului internațional al energiei atomice în toate fazele.

11 septembrie 1947 — Comisia pentru energia atomică adoptă cel de-al doilea raport al său, care, paralel cu statuarea unor principii general acceptabile privind controlul energiei atomice, consemnează și o serie de divergențe între U.R.S.S. și S.U.A. în unele probleme cu valoare de principiu.

17 mai 1948 — Este adoptat cel de-al treilea raport al Comisiei pentru energia atomică, care consemnează impasul lucrărilor și constatarea că acest organism nu a putut elabora un tratat asupra controlului energiei atomice.

Iunie 1948 — Consiliul de Securitate a examinat raportul Comisiei pentru energia atomică, dezbaterile evidențiind persistența divergențelor de păreri între principalele state în problema controlului energiei atomice. A fost adoptată o soluție de compromis, propusă de Canada, prin care raportul Comisiei era înaintat Adunării Generale a O.N.U.

4 noiembrie 1948 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 191 (III) prin care, între altele, își exprimă „grava preocupare“ în legătură cu impasul lucrărilor Comisiei pentru energia atomică și cere acestui organism să-și continue activitatea.

19 noiembrie 1948 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 192 (III) în domeniul dezarmării, care, între altele, recomandă Consiliului de Securitate să continue studierea reglementării și reducerii armamentelor de tip clasic și a forțelor armate prin intermediul Comisiei pentru armamentele de tip clasic, în scopul obținerii unor rezultate concrete ; invită statele membre ale Comisiei să coopereze pentru îndeplinirea mandatului încredințat.

29 iulie 1949 — Comisia pentru energia atomică nu s-a mai întrunit după această dată, suspendîndu-și, practic, activitatea ca

Scanned with OKEN Scanner

urmare a divergențelor majore dintre principalele state în legătură cu problemele dezarmării, în principal cu privire la dezarmarea nucleară.

23 septembrie 1949 — U.R.S.S. a efectuat prima experiență cu arma atomică (în atmosferă). Prin această experiență, monopolul nuclear al S.U.A. a fost spart.

5 decembrie 1949 — Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluția 300 (IV), prin care aprobă propunerile Comisiei pentru armamentele de tip clasic referitoare la furnizarea de către state a unor informații complete privind forțele armate și armamentele și verificarea acestor informații. De asemenea, Adunarea Generală a cerut continuarea studierii de către Consiliul de Securitate și Comisia pentru armamentele de tip clasic a problemei reducerii acestor tipuri de arme.

19 ianuarie 1950 — U.R.S.S. a propus ca reprezentantul ciankaișist, care ocupa ilegal locul R. P. Chineze în O.N.U., să fie exclus de la consultările Comisiei pentru energia atomică. Întrucît propunerea U.R.S.S. a fost respinsă, reprezentantul sovietic s-a retras de la aceste consultări.

11 ianuarie 1952 — Ca urmare a impasului în care au ajuns lucrările Comisiei pentru armamentele de tip clasic, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît, prin rezoluția 502 (VI) din 11 ianuarie 1952, dizolvarea acestui organism.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 502 (VI), prin care este dizolvată oficial Comisia pentru energia atomică (practic, Comisia își încetase activitatea la 29 iulie 1949).

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 502 (VI), prin care este constituită Comisia dezarmării, formată din aceiași membri ca și Comisia pentru energia atomică și Comisia pentru armamentele de tip clasic. Prin aceeași rezoluție, Adunarea Generală a stabilit mandatul Comisiei dezarmării și principiile care să guverneze activitatea ei. În esență, Comisia dezarmării a fost însărcinată să elaboreze propuneri menite să fie încorporate într-un proiect (sau mai multe proiecte) de tratat pentru reglementarea, limitarea și reducerea echilibrată a tuturor forțelor armate și tuturor armamentelor, inclusiv eliminarea armelor atomice și a celorlalte arme de nimicire în masă. Rezoluția recomandă convocarea unei Conferințe de dezarmare care să examineze proiectele de tratat elaborate de Comisie.

4 februarie 1952 — Are loc prima ședință a Comisiei dezarmării, în care: au fost adoptate regulamentul interior și un plan de lucru. Comisia își propune, conform planului de lucru, să examineze problema eliminării armelor atomice și a altor arme de nimicire în masă, reducerea armamentelor clasice și a forțelor armate, stabilirea unui sistem de control, elaborarea unei proceduri și a calendarului de punere în aplicare a unui program de dezarmare.

Scanned with OKEN Scanner

6 august 1952 — În Declarația guvernului Republicii Populare Române adresată președintelui celei de-a VII-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. este prezentată poziția țării noastre în legătură cu măsurile ce se impun pentru preîntîmpinarea unui nou război mondial și întărirea păcii și colaborării prietenești între popoare.

27 august 1952 — Comisia dezarmării aprobă o propunere prezentată de Chile, Franța și Turcia, care completează programul de lucru al Comisiei, precizînd că între armele de nimicire în masă vor fi incluse și armele bacteriologice.

2 octombrie 1952 — Anglia a efectuat prima ei experiență cu bomba atomică.

1 noiembrie 1952 — S.U.A. efectuează prima experiență termonucleară în atmosferă, prin explodarea unei bombe cu hidrogen.

8 aprilie 1953 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 704 (VII), prin care cere Comisiei de dezarmare să-și continue lucrările, în vederea elaborării de către O.N.U. a unor planuri complete de reglementare, limitare și reducere a tuturor forțelor armate și tuturor armamentelor.

21 august 1953 — U.R.S.S. efectuează prima experiență în atmosferă cu bomba cu hidrogen.

28 noiembrie 1953 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 715 (VIII), în care reafirmă obiectivele O.N.U. în domeniul dezarmării și sugerează Comisiei dezarmării să studieze oportunitatea creării unui subcomitet format din reprezentanții principalelor puteri interesate, care să fie însărcinat să caute, prin consultări, o soluție acceptabilă în problema dezarmării.

8 decembrie 1953 — Președintele S.U.A., D. Eisenhower, într-un discurs rostit în Adunarea Generală a O.N.U., a propus ca guvernele interesate să opereze reduceri de materiale fisionabile pe care să le ofere drept contribuții comune unei agenții internaționale pentru energia atomică, creată sub egida O.N.U., pentru utilizarea energiei atomice în scopuri pașnice. Această propunere este cunoscută sub numele de „Atoms for Peace" — „Atomii pentru pace".

25 martie 1954 — Este publicată Declarația guvernului Republicii Populare Române cu privire la asigurarea securității colective în Europa.

19 aprilie 1954 — Comisia dezarmării a creat subcomitetul recomandat prin rezoluția 715 (VIII) a Adunării Generale a O.N.U., format din cinci state: U.R.S.S., Anglia, S.U.A., Franța și Canada. Acest subcomitet s-a reunit la Londra în perioada mai 1954—septembrie 1957, ținînd un număr de 157 de ședințe. Subcomitetul a prezentat rapoarte Comisiei dezarmării și Adunării Generale.

Scanned with OKEN Scanner

11 iunie 1954 — Anglia și Franța propun în comun un plan de dezarmare pe etape vizînd reducerea armamentelor convenționale și nucleare. Planul reprezenta o formulă de compromis între pozițiile avansate anterior în materie de U.R.S.S. și S.U.A.

30 septembrie 1954 — La cea de-a IX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., U.R.S.S. a propus un proiect de convenție privind reducerea pe etape a armamentelor, forțelor armate și cheltuielilor militare.

4 noiembrie 1954 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 808 (IX), prin care cere Comisiei dezarmării să caute o soluție acceptabilă în problema dezarmării, ținînd seama de propunerile prezentate de diferite state.

10 mai 1955 — U.R.S.S. prezintă un nou program de reducere a forțelor armate și armamentelor clasice și nucleare, pe etape.

13 mai 1955 — În Declarația României la Conferința de la Varșovia a statelor europene pentru asigurarea păcii și securității în Europa se arată că țara noastră se pronunță în favoarea propunerilor U.R.S.S. privind reducerea armamentelor și a forțelor armate, interzicerea armelor atomice și înlăturarea pericolului unui nou război. De asemenea, România se pronunță pentru încetarea „războiului rece", a propagandei și ațîțărilor la război, pentru retragerea de către cele patru mari puteri a armatelor lor de ocupație de pe teritoriul Germaniei, lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine.

18 iulie 1955 — La Geneva are loc întîlnirea șefilor de guvern ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței, consacrată examinării problemelor securității europene, problemei germane și dezarmării. Între altele, șefii de guvern ai celor patru au adoptat o directivă către miniștrii lor de externe privind continuarea examinării problemelor dezarmării ; s-a convenit reluarea lucrărilor Subcomitetului dezarmării.

29 august 1955 — La New York își reia activitatea Subcomitetul dezarmării. În cadrul lucrărilor, S.U.A. au avansat un plan, bazat pe propunerea președintelui Eisenhower, în legătură cu controlul măsurilor de dezarmare prin inspecții aeriene, privind prevenirea unui atac armat de proporții prin surpriză. Conform acestui plan, U.R.S.S. și S.U.A. urmau să facă schimb de informații în legătură cu efectivele, structura de comandă și dispunerea personalului militar, a unităților și a echipamentului tuturor forțelor terestre, navale și aeriene, precum și cu privire la listele complete ale uzinelor militare, facilităților și instalațiilor și pozițiile lor. Controlul urma să fie asigurat prin observații terestre și recunoaștere aeriană. U.R.S.S. a prezentat propunerea ca puterile nucleare să-și asume, ca o măsură preliminară, obligația de a nu folosi primele armele nucleare. U.R.S.S. a arătat că inspecțiile prin fotografii aeriene — fără a se acorda atenție reducerii armamentelor și interzicerii armelor nucleare

Scanned with OKEN Scanner

— nu pot fi eficiente și s-a pronunțat pentru un sistem de posturi de control terestre, însoțit de reduceri ale armamentelor și de prohibirea armelor atomice. Franța a propus un plan elaborat de primul ministru, Edgar Faure, care preconiza supravegherea prin intermediul alocațiilor bugetare pentru înarmări a procesului de dezarmare și conversiunea în scopuri pașnice a fondurilor eliberate. Anglia a prezentat un memorandum prin care propunea instituirea unui sistem comun de inspectare a forțelor de o parte și de alta a liniei de divizare a Europei. Toate aceste propuneri de dezarmare au fost transmise Adunării Generale a O.N.U.

16 decembrie 1955 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 914 (X), care, între altele, cere statelor interesate și, în special, membrilor subcomitetului Comisiei dezarmării să-și continue eforturile în scopul realizării unui acord pe planul general al dezarmării, conform obiectivelor definite prin rezoluția 808 (IX) a Adunării Generale.

23 decembrie 1955 — În raportul de activitate al C.C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al partidului se arată că România sprijină propunerile de reducere a înarmărilor, de interzicere a armelor atomice și cu hidrogen și de control internațional eficace asupra realizării acestor măsuri. În document se arată că România consideră războiul de agresiune ca o crimă împotriva umanității, condamnă întrebuințarea armelor de distrugere în masă și cere interzicerea lor. În raport se menționează că România a micșorat cu 40 000 de ostași și ofițeri efectivele forțelor sale armate și a redus durata serviciului militar.

29 noiembrie 1956 — Este publicată Declarația guvernului român cu privire la propunerile guvernului U.R.S.S. în problema dezarmării și micșorării încordării internaționale. În Declarație se arată, între altele, că guvernul român se pronunță pentru adoptarea unor asemenea măsuri de dezarmare cum sînt: reducerea treptată în decursul viitorilor doi ani a forțelor armate ale tuturor statelor; interzicerea imediată a experimentării armelor atomice și cu hidrogen ca un prim pas pentru interzicerea totală a producției și a folosirii acestor arme de distrugere în masă; reducerea forțelor armate ale U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței aflate pe teritoriile altor state; lichidarea în decurs de doi ani a bazelor militare aeriene și navale ale unor state pe teritoriul altor state, precum și instituirea unui control internațional eficace al îndeplinirii acestor măsuri.

— În discursul rostit de ministrul afacerilor externe al României în cadrul dezbaterilor generale ale celei de-a XI-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. este prezentată pe larg poziția țării noastre în favoarea încetării cursei înarmărilor și realizării dezarmării. Între măsurile susținute de țara noastră figurează: interzicerea armelor atomice și cu hidrogen, încetarea experiențelor cu arme nucleare, desființarea blocurilor militare, încheierea unui pact de neagresiune între N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia, lichidarea bazelor militare, retragerea trupelor străine în interiorul granițelor naționale.

Scanned with OKEN Scanner

14 februarie 1957 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 011 (XI), care, între altele cere subcomitetului Comisiei dezarmării să se reunească din nou și să continue dezbaterile ținînd seama de propunerile de dezarmare generală și parțială existente ; invită Comisia dezarmării să examineze oportunitatea convocării unei sesiuni extraordinare a Adunării Generale sau a unei Conferințe generale de dezarmare.

30 aprilie 1957 — În cadrul sesiunii Subcomitetului dezarmării, U.R.S.S. a declarat că, întrucît puterile occidentale nu sînt pregătite să accepte un acord asupra unui program cuprinzător de dezarmare, a hotărît să prezinte un nou set de propuneri, care includ măsuri parțiale de dezarmare, precum și un plan de dezarmare generală în două etape.

15 mai 1957 — Are loc prima experiență britanică cu bomba cu hidrogen.

14 iunie 1957 — U.R.S.S. a propus separat încetarea imediată a tuturor experiențelor nucleare pentru o perioadă de doi sau trei ani, cu un sistem de control asigurat de o comisie internațională, și instituirea, pe bază de reciprocitate, a unor posturi de control pe teritoriul U.R.S.S., S.U.A., Angliei și în zona Oceanului Pacific.

2 august 1957 — S.U.A., Anglia, Franța și Canada au prezentat un document de lucru privind „sisteme de inspecție pentru garanții împotriva posibilității unui atac prin surprindere". Între formele de control se propuneau : a) inspecția aeriană ; b) posturi terestre de observație în principalele puncte strategice ; c) echipe mobile de control.

29 august 1957 — S.U.A., Anglia, Franța și Canada au prezentat un nou document de lucru, prin care reafirmau unele propuneri anterioare privind adoptarea unor măsuri parțiale de dezarmare, precizînd însă că asemenea măsuri ca limitarea pe etape a forțelor armate, a armamentelor, schimb de informații asupra bugetelor militare, interzicerea folosirii armelor nucleare, control internațional asupra producției de materiale fisionabile etc. formează un tot inseparabil.
Datorită diferențelor principiale de abordare a problemelor dezarmării între S.U.A. și U.R.S.S., Subcomitetul dezarmării și-a încetat, practic, activitatea în 1957.

10 septembrie 1957 — Guvernul român prezintă propunerea vizînd „instaurarea unor relații de colaborare pașnică multilaterală între toate țările din regiunea balcanică" și, în acest scop, organizarea unei conferințe la cel mai înalt nivel care să examineze problemele legate de întărirea păcii în Balcani, neagresiunea reciprocă, rezolvarea pe căi pașnice a problemelor litigioase.

26 septembrie 1957 — În discursul rostit de ministrul afacerilor externe al României în plenara Adunării Generale a O.N.U.

Scanned with OKEN Scanner

este prezentată pe larg poziția României în favoarea încetării cursei înarmărilor și realizării dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare. În discurs au fost relevate pe larg aspectele nocive ale cursei înarmărilor pe plan politic, economic, social, tehnico-științific și în alte domenii, subliniindu-se necesitatea adoptării unor măsuri concrete pentru stăvilirea acestei competiții costisitoare și periculoase.

2 octombrie 1957 — La cea de-a XII-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., ministrul de externe al R. P. Polone, A. Rapacki, a propus crearea unei zone denuclearizate în Europa centrală, care să includă cele două state germane, Polonia și Cehoslovacia („Planul Rapacki").

14 noiembrie 1957 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 148 (XII), care, între altele, cere statelor interesate, în special celor din subcomitetul Comisiei dezarmării, să acorde prioritate încheierii unui acord asupra dezarmării ; cere Comisiei dezarmării să convoace cît mai curînd posibil subcomitetul său ; invită statele interesate, în special cele membre în subcomitetul Comisiei dezarmării, să studieze posibilitatea de a aloca, prin prelevări din fondurile devenite disponibile în urma dezarmării și pe măsură ce vor fi realizate progrese în acest domeniu, credite suplimentare pentru ameliorarea condițiilor de viață în întreaga lume, în special în țările în curs de dezvoltare.

1957 — Printr-o hotărîre a Adunării Generale a O.N.U., Comisia dezarmării este lărgită, fiind incluși alți 14 noi membri.

13 ianuarie 1958 — Secretarul general al O.N.U. a primit o delegație condusă de dr. Linus Pauling care, în numele unui număr de 9 000 de oameni de știință din 43 de țări, i-a prezentat o petiție prin care cerea „realizarea unui acord internațional pentru stoparea imediată a experimentării bombelor nucleare"

14 februarie 1958 — Guvernul Poloniei a remis guvernelor U.R.S.S., S.U.A., Angliei, Franței, Cehoslovaciei, R.D.G., R.F.G., Belgiei și Canadei un memorandum privind crearea unei zone denuclearizate în Europa centrală, cuprinzînd teritoriile Poloniei, Cehoslovaciei, R.D.G. și R.F.G. (reluarea propunerii cunoscute sub numele de „planul Rapacki", după numele ministrului de externe polonez, prezentată pentru prima dată în Adunarea Generală a O.N.U., la 2 octombrie 1957).

1 iulie — 21 august 1958 — La Geneva are loc conferința experților privind mijloacele de detectare a experiențelor nucleare. Au luat parte experți din Anglia, Canada, Franța, S.U.A., Cehoslovacia, Polonia, România și U.R.S.S.

27 iulie 1958 — Este publicat Memorandumul guvernului român cu privire la convocarea unei Conferințe a experților în problema preîntîmpinării unui atac prin surprindere. „După părerea guvernului român — se arată în memorandum — Conferința va trebui să ajungă la elaborarea unor recomandări privind adop-

Scanned with OKEN Scanner

tarea de măsuri treptate de preîntîmpinare a unui atac prin surprindere, paralel cu realizarea de progrese în domeniul dezarmării şi al întăririi încrederii reciproce între state".

22 august 1958 — Prin declaraţii separate, S.U.A. şi Anglia au propus ca, pe bază de reciprocitate, experienţele cu arme nucleare să fie suspendate pe timp de un an de la data începerii negocierilor asupra unui tratat de interzicere a experienţelor nucleare şi ca această suspendare să fie prelungită, în baza tratatului, la intervale de un an, în condiţiile elaborării unui sistem de control adecvat.

9 octombrie 1958 — Uniunea Sovietică a prezentat la sesiunea a XIII-a Adunării Generale a O.N.U. un proiect de rezoluţie, cere, între altele :

— cere tuturor statelor care efectuează experienţe cu arme atomice şi cu hidrogen să înceteze imediat aceste experienţe ;

— recomandă statelor posesoare de arme nucleare să înceapă negocieri în scopul elaborării unui tratat de interzicere a experienţelor cu arme nucleare.

31 octombrie 1958 — La Geneva au început negocieri între U.R.S.S., S.U.A. şi Anglia pentru ajungerea la un acord de încetare a experienţelor cu arme nucleare.

— Uniunea Sovietică a transmis secretarului general al O.N.U. o declaraţie în legătură cu Conferinţa de la Geneva privind interzicerea experienţelor cu arme nucleare. Arătînd că S.U.A. şi Anglia au intensificat programul experienţelor lor cu arme nucleare, după ce U.R.S.S. a suspendat unilateral aceste experienţe la 31 martie 1958, Uniunea Sovietică şi-a afirmat dreptul de a continua experienţele cu arme nucleare pe o bază de paritate (unu la unu) pînă la atingerea numărului total de experienţe făcute de cele două state vestice de la 31 martie 1958.

4 noiembrie 1958 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţiile 1 252 A (XIII) şi 1 252 B (XIII) în problema interzicerii experienţelor cu armele nucleare, prin care, între altele :

— cere statelor posesoare de arme nucleare să depună toate eforturile pentru realizarea unui acord de interzicere a experienţelor cu arme nucleare, sub un control internaţional eficient ;

— salută hotărîrea statelor posesoare de arme nucleare de a se reuni la Geneva, la 31 octombrie 1958, în cadrul unei conferinţe pentru interzicerea experienţelor cu arme nucleare.

10 noiembrie — 18 decembrie 1958 — La Geneva s-au desfăşurat lucrările unei conferinţe la nivelul experţilor — la care au luat parte reprezentanţi din Canada, Franţa, Italia, Marea Britanie.

Scanned with OKEN Scanner

S.U.A., Albania, Cehoslovacia, Polonia, România și U.R.S.S. — consacrată studierii măsurilor pentru prevenirea unui atac prin surprindere.

17 noiembrie 1958 — În discursul rostit în Comitetul politic al Adunării Generale a O.N.U., reprezentantul român s-a pronunțat pentru utilizarea spațiului extraatmosferic în scopuri pașnice, pentru interzicerea folosirii acestui mediu în scopuri militare și pentru un program de cooperare internațională în problema spațiului extraatmosferic.

1959 — La reuniunea miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței s-a convenit asupra creării unui Comitet pentru dezarmare format din cinci țări occidentale (S.U.A., Anglia, Franța, Canada și Italia) și cinci țări socialiste (U.R.S.S., Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia și România).

7 iunie 1959 — Este publicată Declarația guvernului român prin care se supune guvernelor țărilor din Balcani ideea încheierii unui Tratat de înțelegere și securitate colectivă a regiunii balcanice, pentru transformarea regiunii într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, liberă de arme nucleare, cu garanții corespunzătoare din partea marilor puteri.

24 septembrie 1959 — În discursul rostit în plenara Adunării Generale a O.N.U. de reprezentantul permanent al țării noastre la O.N.U. se arată că România se pronunță pentru adoptarea unor măsuri concrete vizînd oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării nucleare și a dezarmării generale și totale.

1 octombrie 1959 — În Declarația guvernului român cu privire la propunerile guvernului Uniunii Sovietice în problema dezarmării se arată că România se pronunță pentru realizarea unui acord internațional privind dezarmarea generală și pentru un „program de dezarmare atotcuprinzătoare și totală".

28 octombrie 1959 — Irlanda a depus un proiect de rezoluție în Adunarea Generală a O.N.U. prin care preconiza ca Adunarea Generală să recunoască pericolul diseminării armelor nucleare și sugera Comitetului pentru dezarmare să studieze mijloacele adecvate pentru înlăturarea acestui pericol. De notat că, la inițiativa Irlandei, pe agenda sesiunii a XIV-a a Adunării Generale a O.N.U. a fost înscris punctul intitulat „Măsuri menite să preîntîmpine o prea largă răspîndire a armelor nucleare".

20 noiembrie 1959 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă, în unanimitate, rezoluția 1 378 (XIV), prin care declară că dezarmarea generală și totală este cea mai importantă problemă a omenirii, cheamă guvernele să depună toate eforturile pentru soluționarea ei constructivă și își exprimă speranța că vor fi elaborate și adoptate în cel mai scurt timp măsuri care să ducă la atingerea obiectivului dezarmării generale și totale sub un control internațional efectiv.

Scanned with OKEN Scanner

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 380 (XIV), inițiată de Irlanda, prin care recomandă Comitetului celor 10 state pentru dezarmare să studieze problema pericolului răspîndirii armelor nucleare, inclusiv a încheierii unui acord în materie.

21 noiembrie 1959 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 402 (A și B) (XIV), prin care cere continuarea negocierilor în vederea încheierii unui acord asupra interzicerii experiențelor nucleare.

1 decembrie 1959 — Este semnat de către U.R.S.S., S.U.A., Anglia, Franța și alte opt state Tratatul privind Antarctica.

18 martie 1960 — În intervenția rostită de șeful delegației române în Comitetul celor 10 state pentru dezarmare se arată că România se pronunță pentru realizarea cu prioritate a dezarmării nucleare și pentru negocierea unui tratat de dezarmare generală și totală.

5 aprilie 1960 — România prezintă în Comitetul celor 10 state pentru dezarmare punctul său de vedere privind conținutul unui tratat de dezarmare generală și totală.

29 aprilie 1960 — Făcînd un bilanț al lucrărilor sesiunii Comitetului celor 10 state pentru dezarmare, reprezentantul român a arătat că nu au fost realizate progrese în direcția elaborării unui Tratat de dezarmare generală și totală, cerut Comitetului prin rezoluția 1 378 (XIV) a Adunării Generale a O.N.U.

20 iunie 1960 — În raportul Comitetului Central al P.M.R. la Congresul al III-lea al partidului se arată că România se pronunță ferm pentru înfăptuirea dezarmării generale și totale, ca mijloc radical pentru asigurarea păcii. De asemenea, în raport sînt reafirmate propunerile guvernului român privind crearea unei zone a păcii și colaborării, fără arme nucleare și rachete, în Balcani.

19 august 1960 — România a cerut înscrierea pe ordinea de zi a Adunării Generale a O.N.U. a punctului intitulat „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene aparținînd unor sisteme social-politice diferite".

30 august 1960 — În raportul prezentat la sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale, intitulat *Situația internațională și politica externă a Republicii Populare Române*, se arată că, în concepția României, dezarmarea este „problema cea mai importantă, problema-cheie a vieții internaționale". În document este reafirmată poziția României în favoarea încetării cursei înarmărilor, realizării dezarmării nucleare, a dezarmării generale și totale, a transformării Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare.

13 octombrie 1960 — Franța devine putere nucleară, prin efectuarea primei sale experiențe cu bomba atomică.

Scanned with OKEN Scanner

Decembrie 1960 — Etiopia, Ghana, Guineea, Mali, Maroc, Nigeria, Egiptul și Sudanul au propus la O.N.U. crearea unei zone denuclearizate în Africa.

20 decembrie 1960 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 576 (XV), prin care invită toate guvernele să depună eforturi pentru a ajunge la un acord de nediseminare a armelor nucleare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 577 (XV), prin care cere statelor nucleare să rezolve problemele în suspensie pentru a ajunge la un acord, la o dată apropiată, asupra interzicerii experiențelor nucleare. În aceeași problemă a fost adoptată și rezoluția 1 578 (XV).

6 noiembrie 1961 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 648 (XVI), prin care, între altele, cere statelor interesate să se abțină de la efectuarea unor noi experiențe nucleare pînă la încheierea unui acord asupra interzicerii acestor experiențe ; cere statelor participante la negocierile asupra interzicerii armelor nucleare să ajungă cît mai curînd posibil la un acord în materie. În aceeași problemă, la sesiunea a XVI-a a Adunării Generale a fost adoptată, la 8 noiembrie 1961, rezoluția 1 649 (XVI).

24 noiembrie 1961 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 652 (XVI), prin care face apel la toate statele să considere și să respecte continentul Africii, inclusiv statele africane continentale, Madagascarul și alte insule de pe lîngă coastele Africii, ca zonă denuclearizată.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 653 (XVI), intitulată *Declarația asupra interzicerii utilizării armelor nucleare și termonucleare*, care declară utilizarea armelor nucleare drept o violare a Cartei Națiunilor Unite și o crimă împotriva umanității și civilizației.

4 decembrie 1961 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă, la inițiativa Suediei, rezoluția 1 664 (XVI), prin care secretarul general al O.N.U. este însărcinat să efectueze o anchetă asupra condițiilor în care statele neposesoare de arme nucleare ar putea să se angajeze să nu dobîndească asemenea arme și să prezinte Comisiei dezarmării, cel mai tîrziu la 1 aprilie 1962, un raport pe această temă.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 665 (XVI), prin care cere tuturor statelor, în special celor posesoare de arme nucleare, să depună eforturi pentru a se ajunge la încheierea unui tratat de neproliferare a armelor nucleare.

20 decembrie 1961 — Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît, prin rezoluția 1 722 (XVI), adoptată la inițiativa U.R.S.S. și S.U.A., înființarea Comitetului celor 18 state pentru dezarmare, în următoarea componență : U.R.S.S., Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia,

Scanned with OKEN Scanner

România, S.U.A., Anglia, Canada, Franța, Italia, Birmania, Brazilia, Etiopia, India, Mexic, Nigeria, Egipt, Suedia.
Prin aceeași rezoluție, Adunarea Generală a cerut Comitetului, ca o problemă de cea mai mare urgență, să desfășoare negocieri în scopul realizării unui acord asupra dezarmării generale și totale, sub un control internațional strict și eficace. Secretarul general al O.N.U. a fost însărcinat să acorde Comitetului toată asistența necesară în îndeplinirea mandatului său.

2 ianuarie 1962 — Secretarul general al O.N.U., în baza rezoluției 1 664 (XVI) din 4 decembrie 1961, a cerut guvernelor statelor membre ale O.N.U. să-și prezinte punctele de vedere asupra condițiilor în care statele neposesoare de arme nucleare ar putea accepta angajamentul de a nu dobîndi asemenea arme. La această anchetă au răspuns un număr de 62 de guverne, între care și guvernul român.

14 martie 1962 — La Geneva are loc prima ședință a Comitetului celor 18 state pentru dezarmare.

15 martie 1962 — U.R.S.S. prezintă în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva un proiect de Tratat privind dezarmarea generală și totală sub un strict control internațional. Proiectul va fi modificat la 16 iunie 1962, revizuit la 26 noiembrie 1962 și modificat la 4 februarie 1964.

20 martie 1962 — În intervenția rostită de șeful delegației române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare este prezentată poziția constructivă a României în favoarea încheierii unui Tratat de dezarmare generală și totală. De asemenea, a fost reafirmată propunerea guvernului român privind transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare.

21 martie 1962 — Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a creat un subcomitet, format din reprezentanții U.R.S.S., S.U.A. și Angliei, însărcinat cu continuarea negocierilor asupra încetării experiențelor cu arma nucleară.

30 martie 1962 — Reprezentantul României în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat poziția țării noastre față de prevederile concrete ale preambulului Tratatului de dezarmare generală și totală.

13 aprilie 1962 — Reprezentantul României în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat, în cadrul negocierilor asupra proiectului de Tratat privind dezarmarea generală și totală, poziția țării noastre în favoarea lichidării bazelor militare de pe teritorii străine.

16 aprilie 1962 — Cele opt țări nealiniate din Comitetul celor 18 state pentru dezarmare au prezentat un memorandum în problema interzicerii experiențelor cu arme nucleare.

Scanned with OKEN Scanner

18 aprilie 1962 — S.U.A. prezintă în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un plan de dezarmare generală și totală, intitulat „Liniile directoare ale dispozițiilor fundamentale ale unui Tratat de dezarmare generală și totală într-o lume pașnică". Acest proiect va fi prezentat, ulterior, în versiuni modificate, la 6 și 8 august 1962 și la 14 august 1963.

12 mai 1962 — Reprezentantul României în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat poziția României în favoarea creării unor zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, reafirmînd propunerea guvernului român privind denuclearizarea Balcanilor.

31 mai 1962 — U.R.S.S. și S.U.A. au prezentat în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un proiect de text comun pentru partea I a unui Tratat de dezarmare generală și totală.

12 august 1962 — Conferința miniștrilor de externe ai țărilor nealiniate, desfășurată la Georgetown (Guyana), a adoptat o declarație în care participanții se pronunță pentru desființarea blocurilor militare, lichidarea tuturor bazelor militare de pe teritorii străine și declararea Oceanului Indian și a Mării Mediterane ca zone ale păcii.

3 octombrie 1962 — În discursul rostit de reprezentantul României în plenara Adunării Generale a O.N.U. a fost prezentată poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării.

6 noiembrie 1962 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluțiile 1 762 A și 1 762 B privind interzicerea experiențelor cu arme nucleare.
— Prima rezoluție condamnă toate experiențele cu arme nucleare și cere încetarea acestora cel mai tîrziu la 1 ianuarie 1963 ; cere guvernelor U.R.S.S., S.U.A. și Angliei să soluționeze deosebirile de vederi existente pentru a ajunge, pînă la 1 ianuarie 1963, la un acord asupra interzicerii experiențelor cu arme nucleare. Cea de-a doua rezoluție, inițiată de S.U.A. și Anglia, este redactată în termeni mai puțin angajanți.

28 noiembrie 1962 — Șeful delegației române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat poziția României în problemele dezarmării generale și totale, dezarmării nucleare, creării de zone denuclearizate în diferite părți ale lumii, inclusiv în Balcani.

28 noiembrie 1962 — 29 ianuarie 1963 — La Geneva au loc negocieri între U.R.S.S., S.U.A. și Anglia asupra interzicerii experiențelor cu arme nucleare.

10 decembrie 1962 — U.R.S.S. a anunțat că, în vederea încheierii unui acord de interzicere a experiențelor cu arme nucleare, este gata să accepte, ca garanții suplimentare de control, folosirea unor stații seismice automate (așa-numitele „cutii negre") pe lîngă mijloacele naționale de detecție.

Scanned with OKEN Scanner

20 decembrie 1962 — Se încheie lucrările din 1962 ale Comitetului celor 18 state pentru dezarmare.

12 februarie 1963 — La Geneva se reiau lucrările Comitetului celor 18 state pentru dezarmare.

22 martie 1963 — În discursul rostit de șeful delegației române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a fost prezentată poziția României în problema încheierii unui tratat de dezarmare generală și completă, subliniindu-se prioritatea de care trebuie să se bucure măsurile de dezarmare nucleară.

29 aprilie 1963 — Șefii de stat ai Boliviei, Braziliei, Republicii Chile, Ecuadorului și Mexicului au dat publicității o declarație prin care se propune încheierea unui acord multilateral privind denuclearizarea Americii Latine.

14 iunie 1963 — România a prezentat în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare poziția sa în legătură cu cerințele pe care trebuie să le îndeplinească crearea unor zone denuclearizate în diferite părți ale lumii.

20 iunie 1963 — Este încheiat la Geneva Memorandumul sovieto-american referitor la stabilirea unei linii de comunicație directe între cele două țări.

5 august 1963 — La Moscova este semnat, de către miniștrii de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei, Tratatul asupra interzicerii experiențelor nucleare în atmosferă, spațiul extraatmosferic și sub apă. Tratatul a intrat în vigoare la 10 octombrie 1963.

29 august 1963 — România și-a prezentat în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare poziția ei de principiu privind relația dintre dezarmarea generală și totală și măsurile colaterale de dezarmare.

25 septembrie 1963 — În discursul rostit în plenara Adunării Generale a O.N.U., ministrul de externe al României a reafirmat poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării.

27 noiembrie 1963 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 911 (XVIII), prin care sprijină crearea unei zone denuclearizate în America Latină, cerînd secretarului general al O.N.U. să acorde sprijinul necesar statelor din zonă pentru realizarea acestui obiectiv.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 1 910 (XVIII), prin care face apel la statele care nu au semnat Tratatul asupra interzicerii experiențelor nucleare în cele trei medii să adere la acest acord ; cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare să continue eforturile pentru interzicerea totală a experiențelor cu arme nucleare.

Scanned with OKEN Scanner

24 ianuarie 1964 — În intervenţia şefului delegaţiei române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare este prezentată poziţia guvernului român în problemele dezarmării nucleare şi dezarmării generale şi totale.

30 ianuarie 1964 — Este publicat răspunsul guvernului român la mesajul şefului guvernului U.R.S.S. adresat şefilor de state şi de guverne în problema renunţării la folosirea forţei, în care este prezentată, între altele, poziţia României în problemele dezarmării.

20 februarie 1964 — Şeful delegaţiei române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat poziţia ţării noastre în legătură cu măsurile colaterale de dezarmare.

26 aprilie 1964 — Ziarul „Scînteia" publică Declaraţia cu privire la poziţia P.M.R. în problemele mişcării comuniste şi muncitoreşti internaţionale, adoptată de plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964, în care este prezentată, între altele, poziţia partidului şi statului nostru în problemele dezarmării.

16 iulie 1964 — Reprezentantul român în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat poziţia României în problema distrugerii bombardierelor.

17—21 iulie 1964 — La Cairo se desfăşoară prima sesiune a Conferinţei şefilor de stat şi de guvern ai ţărilor membre ale Organizaţiei Unităţii Africane (O.U.A.), care, între altele, a adoptat Declaraţia solemnă privind denuclearizarea Africii.

10 septembrie 1964 — Reprezentantul României în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat poziţia ţării noastre cu privire la retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state.

10 octombrie 1964 — În urma Conferinţei de la Cairo a şefilor de stat şi de guvern ai ţărilor nealiniate, este dată publicităţii o declaraţie prin care aceste state se pronunţă pentru denuclearizarea Africii.

16 octombrie 1964 — R. P. Chineză efectuează prima sa experienţă cu arma nucleară în atmosferă.

23—27 noiembrie 1964 — La Ciudad de Mexico are loc o reuniune la care participă reprezentanţii unui număr de 17 state latino-americane, care au hotărît crearea unei Comisii pregătitoare însărcinate cu elaborarea unui anteproiect de tratat multilateral privind denuclearizarea Americii Latine.

24 noiembrie 1964 — Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluţia 1 652 (XVI) prin care cere statelor membre ale O.N.U. „să considere continentul african ca o zonă denuclearizată şi să respecte acest statut".

Scanned with OKEN Scanner

21 aprilie—16 iunie 1965 — Comisia dezarmării a O.N.U. se întrunește pentru prima dată după 1960, examinînd situația din cadrul Comitetului celor 18 state pentru dezarmare.

15 iunie 1965 — Printr-o rezoluție adoptată de Comisia dezarmării, Comitetul celor 18 state pentru dezarmare este invitat să acorde o prioritate specială problemei încheierii unui Tratat de neproliferare a armelor nucleare.

19 iulie 1965 — În raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. a fost expusă pe larg poziția țării noastre în favoarea încetării cursei înarmărilor și realizării dezarmării. În raport s-a subliniat că România militează pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare, între care crearea de zone denuclearizate, interzicerea necondiționată a folosirii armelor atomice și distrugerea stocurilor existente. De asemenea, s-a arătat că România se pronunță pentru desființarea tuturor blocurilor militare, lichidarea bazelor militare străine, retragerea tuturor trupelor aflate pe teritorii străine în granițele lor naționale.

23 iulie 1965 — În rezoluția Congresului al IX-lea al P.C.R. se arată între altele: „Țara noastră militează pentru încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, crearea de zone denuclearizate, interzicerea necondiționată a folosirii armelor atomice și distrugerea totală a stocurilor existente, desființarea bazelor militare, retragerea tuturor trupelor aflate pe teritoriul altor state, înlăturarea rămășițelor celui de-al doilea război mondial prin încheierea Tratatului de pace german, lichidarea blocurilor militare".

27 iulie 1965 — La Geneva își reia lucrările Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, avînd ca problemă principală pe agenda de lucru neproliferarea armelor nucleare.

17 august 1965 — S.U.A. prezintă în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un proiect de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

— În cuvîntarea rostită în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, delegația română s-a pronunțat pentru desființarea bazelor militare de pe teritorii străine, retragerea trupelor străine staționate pe teritoriile altor state, pentru desființarea blocurilor militare și crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale lumii, inclusiv în Balcani.

14 septembrie 1965 — Italia a prezentat în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un proiect de declarație privind renunțarea unilaterală la dobîndirea armelor nucleare.

15 septembrie 1965 — Cele opt țări nealiniate membre ale Comitetului pentru dezarmare au prezentat în Comitet un memo-

Scanned with OKEN Scanner

randum comun în problema neproliferării armelor nucleare şi un memorandum comun privind interzicerea completă a experienţelor cu arma nucleară.

24 septembrie 1965 — U.R.S.S. prezintă la cea de-a XX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. un proiect de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

8 octombrie 1965 — În discursul ministrului afacerilor externe al României în plenara Adunării Generale a O.N.U. este expusă poziţia României în problemele dezarmării, arătîndu-se, între altele, că ţara noastră se pronunţă pentru convocarea unei conferinţe mondiale de dezarmare, cu participarea tuturor statelor.

23 noiembrie 1965 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 2 028 (XX), prin care cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare să examineze de urgenţă problema neproliferării armelor nucleare, în scopul încheierii unui tratat în materie. Rezoluţia enunţă principiile de bază ale unui asemenea tratat.

3 decembrie 1965 — În cadrul punctului intitulat „Declaraţia privind denuclearizarea Africii", înscris pe agenda sesiunii a XX-a, la cererea unui număr de 34 de state africane, Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 2 033 (XX), prin care reafirmă cererea ca Africa să fie considerată o zonă denuclearizată şi cere statelor membre să respecte acest statut.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 2 032 (XX), prin care, între altele, cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare să continue de urgenţă lucrările pentru încheierea unui Tratat de interzicere completă a experienţelor cu arme nucleare.

21 decembrie 1965 — Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluţia 2 129 (XX), *Acţiuni pe plan regional în vederea îmbunătăţirii relaţiilor de bună vecinătate între state europene aparţinînd unor sisteme social-politice diferite*, iniţiată de România împreună cu alte opt state.

27 ianuarie 1966 — La Geneva sînt reluate lucrările Comitetului celor 18 state pentru dezarmare.

10 februarie 1966 — În intervenţia rostită în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, şeful delegaţiei române s-a pronunţat pentru adoptarea unor măsuri parţiale de dezarmare, între care lichidarea blocurilor militare, desfiinţarea bazelor militare străine, retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, crearea de zone denuclearizate.

21 martie 1966 — S.U.A. prezintă o serie de amendamente la proiectul lor de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare, avansat la 17 august 1965.

17 august 1966 — Cele opt ţări nealiniate membre ale Comitetului celor 18 state pentru dezarmare (Brazilia, Birmania, Etio-

Scanned with OKEN Scanner

pia, India, Mexic, Nigeria, Suedia și Egiptul) au prezentat în Comitet un memorandum comun privind încheierea unui Tratat de interzicere completă a experiențelor cu arme nucleare.

14 octombrie 1966 — În discursul rostit de ministrul afacerilor externe al României în plenara Adunării Generale a O.N.U. este expusă poziția României în legătură cu problemele dezarmării, subliniindu-se prioritatea dezarmării nucleare. În context a fost prezentată poziția de principiu a României în legătură cu Tratatul de neproliferare a armelor nucleare.

4 noiembrie 1966 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 149 (XXI), prin care invită statele membre să contribuie la încheierea, cît mai curînd posibil, a unui Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

15 noiembrie 1966 — În intervenția reprezentantului român în Comitetul politic al Adunării Generale este prezentată poziția României în problemele dezarmării, subliniindu-se necesitatea depunerii de eforturi pentru încheierea unui Tratat de dezarmare generală și totală.

17 noiembrie 1966 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 153 B (XXI), prin care, între altele, hotărăște convocarea unei conferințe a statelor neposesoare de arme nucleare cel mai tîrziu în luna iulie 1968 și stabilește ordinea de zi a acesteia ; cere președintelui Adunării Generale să constituie un comitet pregătitor pentru convocarea acestei conferințe.

5 decembrie 1966 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 162 B (XXI), care invită toate statele să se conformeze cu strictețe principiilor și obiectivelor Protocolului privind interzicerea utilizării în război a gazelor asfixiante, toxice sau similare și a mijloacelor bacteriologice, semnat la Geneva la 17 iunie 1925.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 163 (XX), prin care, între altele, „cere tuturor statelor posesoare de arme nucleare să suspende experiențele cu asemenea arme în toate mediile".

17 decembrie 1966 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 153 A (XXI), prin care, între altele, cere tuturor statelor să adopte măsurile necesare pentru a asigura încheierea, la o dată cît mai apropiată posibil, a unui tratat de neproliferare a armelor nucleare ; cere puterilor nucleare să se abțină de la folosirea sau amenințarea cu folosirea armelor nucleare împotriva statelor nenucleare care vor deveni părți la Tratatul de neproliferare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 153 A (XXI), care cere tuturor statelor să întreprindă toate măsurile necesare pentru încheierea, la o dată cît mai apropiată posibil, a unui Tratat de neproliferare a armelor nucleare. Rezoluția cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare să acorde priori-

Scanned with OKEN Scanner

tate negocierii Tratatului de neproliferare, inclusiv chestiunii garanțiilor de securitate pe care statele posesoare de arme nucleare trebuie să le acorde țărilor care renunță prin tratat la dobîndirea armelor atomice.

27 ianuarie 1967 — Este deschis spre semnare, la Moscova, Washington și Londra, Tratatul privind principiile care guvernează activitățile statelor în materie de explorare și utilizare a spațiului cosmic, inclusiv Luna și alte corpuri cerești.

14 februarie 1967 — La Tlatelolco, suburbie a capitalei mexicane, este semnat Tratatul privind interzicerea armelor nucleare în America Latină („Tratatul de la Tlatelolco"). Tratatul a intrat în vigoare la 25 aprilie 1969. Pînă în luna mai 1977 a fost ratificat de 22 de state.
Prin acest tratat, statele-părți s-au angajat (art. 1) să utilizeze exclusiv în scopuri pașnice materialele și facilitățile nucleare aflate sub jurisdicția lor și să interzică și să prevină pe teritoriul lor :

— experimentarea, folosirea, fabricarea, producerea sau achiziționarea, prin orice mijloace, a oricăror arme nucleare de către părțile interesate înseși, direct sau indirect, în numele altor state, sau în orice alt mod ;

— primirea, stocarea, instalarea, amplasarea și orice altă formă de posesiune a oricăror arme nucleare, direct sau indirect, în orice formă.
Părțile semnatare s-au angajat, de asemenea, să se abțină să încurajeze sau să autorizeze, direct sau indirect, sau în orice alt mod, experimentarea, folosirea, producerea, posesiunea sau controlul asupra oricăror arme nucleare.
Tratatul conține, de asemenea, o serie de dispoziții privind dreptul statelor-părți de a utiliza energia nucleară în scopuri pașnice și sistemul de control al obligațiilor asumate.
Tratatul are două protocoale adiționale : Protocolul adițional II se referă la garantarea de către alte state, în primul rînd de către puterile nucleare, a statutului de denuclearizare al Americii Latine. Acest protocol a fost ratificat, pînă în prezent, dintre puterile nucleare, de S.U.A., Anglia, Franța și R. P. Chineză.

17 iunie 1967 — R. P. Chineză efectuează pentru prima dată o experiență cu bomba cu hidrogen.

24 iulie 1967 — În expunerea cu privire la politica externă a partidului și guvernului, prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la sesiunea Marii Adunări Naționale din 24—26 iulie 1967, sînt cuprinse propuneri concrete privind încetarea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării, între care transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare, reducerea cheltuielilor militare și alocarea unei părți din fondurile astfel eliberate pentru ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare, dezarmarea nucleară, dezarmarea în Europa, desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor militare de pe teritorii străine, retragerea tuturor trupelor de pe teritorii străine etc.

Scanned with OKEN Scanner

În expunere a fost prezentată pe larg poziția țării noastre în problema neproliferării armelor nucleare, subliniindu-se exigențele de bază la care trebuie să răspundă un tratat în materie. În acest sens, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că interzicerea proliferării armelor nucleare trebuie să facă parte dintr-un lanț de măsuri care să conducă la dezarmarea nucleară, să garanteze dreptul tuturor statelor, fără nici o discriminare, de a folosi energia nucleară în scopuri pașnice, să fie însoțită de garanții de securitate pentru statele neposesoare de arme nucleare din partea puterilor nucleare. „Nediseminarea armelor atomice — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să conducă la lichidarea împărțirii lumii în țări nucleare și țări nenucleare, la întărirea egalității între state, la micșorarea reală a pericolului de război".

8 august 1967 — În intervenția rostită de șeful delegației române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a fost expusă poziția României în legătură cu problema dezarmării nucleare, dezarmarea generală și totală, precum și cu privire la unele măsuri parțiale și colaterale de dezarmare.

24 august 1967 — U.R.S.S. și S.U.A. au prezentat, separat, în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare proiecte de tratat identice (dar incomplete) cu privire la neproliferarea armelor nucleare.

15 septembrie 1967 — Comitetul pregătitor al Conferinței statelor neposesoare de arme nucleare adoptă raportul său către Adunarea Generală a O.N.U.

28 septembrie 1967 — În intervenția rostită de șeful delegației române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare sînt expuse punctele de vedere ale României în legătură cu Tratatul de neproliferare a armelor nucleare, subliniindu-se că acesta trebuie plasat în cadrul mult mai vast al unei strategii globale de dezarmare nucleară.

10 octombrie 1967 — În discursul general al șefului delegației române în plenara Adunării Generale a O.N.U. este expusă poziția țării noastre în problemele dezarmării, în special cu privire la dezarmarea nucleară și Tratatul de neproliferare a armelor nucleare.

19 octombrie 1967 — Șeful delegației române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat oficial, din însărcinarea guvernului Republicii Socialiste România, un document de lucru conținînd propuneri de modificări și adăugiri la proiectul de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

26 octombrie 1967 — În intervenția rostită în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, șeful delegației române a expus poziția țării noastre față de proiectul de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare și a formulat o serie de propuneri vizînd îmbunătățirea textului acestuia.

Scanned with OKEN Scanner

16 noiembrie 1967 — Delegația română în Comitetul pentru dezarmare a prezentat, din nou, poziția și unele propuneri ale țării noastre în legătură cu textul proiectului de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

5 decembrie 1967 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 286 (XXII), prin care salută semnarea Tratatului privind interzicerea armelor nucleare în America Latină, roagă toate statele să respecte acest tratat și invită puterile posesoare de arme nucleare să semneze protocoalele referitoare la garantarea statutului de zonă denuclearizată al continentului latino-american.

14 decembrie 1967 — Reprezentantul României în Comitetul politic al Adunării Generale s-a pronunțat pentru reluarea negocierilor de fond asupra dezarmării generale, precum și în favoarea dezarmării nucleare și a unor măsuri parțiale de dezarmare.

19 decembrie 1967 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 343 (XXII), prin care, între altele, cere statelor posesoare de arme nucleare să înceteze experiențele nucleare în toate mediile ; cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare să elaboreze de urgență un Tratat de interzicere a experiențelor subterane cu arme nucleare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 346 (XXII), prin care stabilește că lucrările Conferinței statelor neposesoare de arme nucleare se vor desfășura în perioada 29 august—28 septembrie 1968, la Geneva.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 346 A (XXII), prin care, între altele, cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare să supună Adunării Generale, cel tîrziu la 15 martie 1968, un raport complet asupra negocierilor vizînd încheierea unui Tratat privind neproliferarea armelor nucleare ; recomandă ca, după primirea raportului, să se întreprindă consultări pentru reluarea, la o dată apropiată, după 15 martie 1968, a celei de-a XXII-a sesiuni a Adunării Generale, în scopul examinării punctului de pe ordinea de zi privind neproliferarea armelor nucleare.

18 ianuarie 1968—14 martie 1968 — Comitetul celor 18 state pentru dezarmare s-a întrunit la Geneva în vederea continuării negocierilor pentru elaborarea proiectului de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

18 ianuarie 1968 — U.R.S.S. și S.U.A. au prezentat, separat, în Comitetul pentru dezarmare proiecte revizuite, identice în ce privește conținutul, ale Tratatului referitor la neproliferarea armelor nucleare.

6 februarie 1968 — Șeful delegației române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a prezentat poziția României față de textul revizuit al Tratatului de neproliferare a armelor nu-

Scanned with OKEN Scanner

cleare, avansat de U.R.S.S. și S.U.A. Delegația română a adresat coautorilor proiectului revizuit o serie de întrebări de clarificare în legătură cu textul prezentat.

7 martie 1968 — U.R.S.S., S.U.A. și Anglia au prezentat în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un proiect de rezoluție privind garanțiile de securitate acordate de puterile nucleare statelor neposesoare de arme nucleare, care urma să fie adoptat de Consiliul de Securitate în cadrul acțiunii de finalizare a Tratatului privind neproliferarea armelor nucleare.

11 martie 1968 — În cadrul Comitetului celor 18 state pentru dezarmare, țara noastră a prezentat un document intitulat: *Amendamente la textul revizuit al proiectului de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare. Propunerile guvernului Republicii Socialiste România.*

— În intervenția rostită în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare, șeful delegației române a expus poziția și considerațiile țării noastre în legătură cu evoluția negocierilor asupra proiectului Tratatului de neproliferare a armelor nucleare. Delegația română a prezentat o serie de propuneri de îmbunătățire a textului proiectului de tratat.

— U.R.S.S. și S.U.A. au prezentat în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un proiect de tratat comun revizuit privind neproliferarea armelor nucleare.

14 martie 1968 — Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a înaintat Adunării Generale a O.N.U., ca anexă la raportul privind activitatea Comitetului, un proiect de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

31 martie 1968 — La cererea statelor neposesoare de arme nucleare, U.R.S.S. și S.U.A. au aprobat o serie de modificări în proiectul de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare, supus Adunării Generale a O.N.U.

22 mai 1968 — Reprezentantul României în Comitetul politic al Adunării Generale a O.N.U. a prezentat poziția țării noastre în legătură cu proiectul de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

10 iunie 1968 — Reprezentantul României în Comitetul politic al Adunării Generale a O.N.U. a prezentat explicația la vot a delegației române în legătură cu rezoluția privind Tratatul de neproliferare a armelor nucleare.

12 iunie 1968 — Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluția 2 373 (XXII), prin care aprobă Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare și cere guvernelor țărilor depozitare să deschidă spre semnare și ratificare tratatul cît mai curînd posibil. Rezoluția cere Comitetului celor 18 state pentru dezarmare să continue, într-un spirit de urgență, negocierile în vederea adop-

Scanned with OKEN Scanner

tării unor măsuri eficace de încetare a cursei înarmărilor nucleare și de dezarmare nucleară, precum și cu privire la un Tratat de dezarmare generală și totală.

19 iunie 1968 — Consiliul de Securitate adoptă rezoluția 255 (1968) privind garanțiile de securitate acordate de statele nucleare țărilor neposesoare de arme nucleare părți la Tratatul de neproliferare.

1 iulie 1968 — Este deschis spre semnare, la Moscova, Washington și Londra, Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare. România a semnat tratatul la 1 iulie 1968.

— U.R.S.S. prezintă un memorandum privind anumite măsuri urgente relative la încetarea cursei înarmărilor și la dezarmare.

29 iulie 1968 — Suedia a prezentat în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un raport al Institutului internațional pentru cercetări în problemele păcii din Stockholm (S.I.P.R.I.), cuprinzînd evaluări științifice, efectuate de un grup de experți internaționali, asupra posibilităților de detectare și identificare a exploziilor nucleare subterane, ținînd seama de progresele științifice realizate în acest domeniu.

1 august 1968 — În intervenția șefului delegației române în Comitetul pentru dezarmare s-a propus ca programul de lucru al Comitetului să includă trei categorii mari de probleme: dezarmarea generală și totală; măsuri cu privire la încetarea cursei înarmărilor nucleare și la dezarmarea nucleară; alte măsuri.

23 august 1968 — În Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România cu privire la principiile de bază ale politicii externe a României este prezentată poziția țării noastre în legătură cu blocurile militare, dezarmarea nucleară și dezarmarea generală și totală.

29 august—28 septembrie 1968 — La Geneva are loc prima Conferință a statelor neposesoare de arme nucleare, la care au luat parte 96 de țări neposesoare de arme nucleare și patru puteri nucleare — U.R.S.S., S.U.A., Anglia și Franța — cu statut special (nu au luat cuvîntul și nu au avut drept de vot).
Pe ordinea de zi a conferinței au figurat patru probleme principale: a) măsuri pentru asigurarea securității statelor neposesoare de arme nucleare; b) crearea de zone denuclearizate; c) măsuri efective pentru prevenirea proliferării armelor nucleare și dezarmarea nucleară; d) programe de cooperare în domeniul utilizărilor pașnice ale energiei nucleare.
La încheierea lucrărilor sale, conferința a adoptat un număr de rezoluții în legătură cu principalele puncte de pe ordinea de zi, precum și o Declarație a Conferinței statelor neposesoare de arme nucleare. Rezoluțiile adoptate au cerut, în esență, adoptarea unor garanții de securitate pentru statele neposesoare de arme nucleare; negocierea și adoptarea unor măsuri practice

Scanned with OKEN Scanner

de oprire a cursei înarmărilor nucleare şi de dezarmare nucleară ; crearea unor zone denuclearizate ; desfăşurarea unei largi cooperări internaţionale pentru asigurarea dreptului tuturor statelor de a beneficia plenar, fără nici un fel de discriminare şi îngrădiri, de aplicaţiile paşnice ale atomului.
Concluziile principale degajate din dezbateri au fost încorporate în Declaraţia conferinţei, care cuprinde capitole privind dezarmarea nucleară şi eliminarea pericolului nuclear ; garanţiile de securitate pentru statele neposesoare de arme nucleare ; asigurarea accesului larg al tuturor statelor la aplicaţiile paşnice ale energiei nucleare ; crearea de zone denuclearizate.

6 septembrie 1968 — În discursul şefului delegaţiei române în şedinţa plenară a Conferinţei statelor neposesoare de arme nucleare este prezentată poziţia ţării noastre în problemele dezarmării nucleare şi dezarmării generale şi totale.

24 septembrie 1968 — Are loc prima experienţă franceză cu bomba cu hidrogen.

20 octombrie 1968 — În discursul general al şefului delegaţiei române în plenara Adunării Generale a O.N.U. este prezentată poziţia de principiu a României în problemele dezarmării.

20 decembrie 1968 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 2 454 A (XXIII), prin care cere secretarului general al O.N.U. să elaboreze, cu ajutorul unui grup internaţional de experţi, un raport privind armele chimice şi bacteriologice (biologice). Acest raport, elaborat de grupul de experţi şi intitulat „Armele chimice şi bacteriologice (biologice) şi efectele eventualei lor utilizări", a fost înaintat la 1 iulie 1969 Adunării Generale, Consiliului de Securitate, Comitetului celor 18 state pentru dezarmare şi guvernelor statelor membre ale O.N.U.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 2 455 (XXIII), prin care reafirmă cerinţa încetării tuturor experienţelor cu arme nucleare, în toate mediile, şi a încheierii unui Tratat de interzicere a experienţelor subterane cu arme nucleare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 2 456 A (XXIII), prin care îşi însuşeşte Declaraţia Conferinţei statelor neposesoare de arme nucleare şi ia notă de rezoluţiile adoptate de conferinţă, însărcinînd instituţiile specializate şi celelalte organisme ale O.N.U. să acţioneze pentru transpunerea lor în viaţă.

3 aprilie 1969 — În intervenţia şefului delegaţiei române în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a fost prezentată propunerea ca perioada 1970—1980 să fie proclamată „Deceniu de dezarmare al Naţiunilor Unite". România a prezentat, de asemenea, propuneri privind adoptarea unui program de dezarmare şi îmbunătăţirea metodelor şi procedurii comitetului.

20 mai 1969 — Delegaţia română în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a propus adoptarea unui program concret de dez-

Scanned with OKEN Scanner

armare, care să dea perspectivă, continuitate și consistență negocierilor de dezarmare.

29 iulie 1969 — Delegația română în Comitetul pentru dezarmare a prezentat poziția României în legătură cu măsurile parțiale de dezarmare, inclusiv folosirea în scopuri pașnice a teritoriilor submarine și interzicerea armelor chimice și bacteriologice (biologice).

6 august 1969 — În raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al X-lea al P.C.R. sînt formulate o serie de propuneri concrete privind dezangajarea militară și dezarmarea în Europa, dezarmarea nucleară, crearea unor zone denuclearizate în diferite regiuni ale lumii, inclusiv în Balcani, dezarmarea generală și totală.

11 august 1969 — În rezoluția Congresului al X-lea al P.C.R. se arată între altele: „Congresul consideră necesar să se intensifice lupta pentru dezarmare, pentru interzicerea armelor nucleare și lichidarea stocurilor existente, pentru lichidarea bazelor militare străine și retragerea tuturor trupelor de pe teritoriul altor state în limitele granițelor lor naționale, pentru lichidarea împărțirii lumii în blocuri și desființarea pactului Atlanticului de Nord și, concomitent, a Tratatului de la Varșovia. Congresul consideră de mare importanță pentru realizarea unei atmosfere de destindere abținerea statelor de la orice acțiuni și demonstrații de forță".

26 august 1969 — Anglia prezintă în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare un proiect de Convenție privind interzicerea mijloacelor de luptă biologice.

19 septembrie 1969 — Bulgaria, Bielorusia, Mongolia, Cehoslovacia, Polonia, România, Ucraina, Ungaria și U.R.S.S. au prezentat Adunării Generale a O.N.U. un proiect de Convenție privind interzicerea cercetării, producției și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea acestora.

2 octombrie 1969 — Ministrul afacerilor externe al României a pronunțat discursul general în plenara Adunării Generale, în cadrul căruia, expunînd poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării, a propus proclamarea deceniului 1970—1980 ca Deceniu al dezarmării.

16 octombrie 1969 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 604 A (XXIV), prin care cere guvernelor statelor membre să furnizeze secretarului general al O.N.U. informații privind instituirea unui schimb internațional de date seismice, de natură să faciliteze interzicerea completă a experiențelor nucleare.

17 noiembrie—22 decembrie 1969 — La Helsinki au avut loc convorbiri preliminare între U.R.S.S. și S.U.A. cu privire la limitarea înarmărilor strategice (S.A.L.T.).

Scanned with OKEN Scanner

16 decembrie 1969 — Prin rezoluția 2 602 B (XXIV), Adunarea Generală a O.N.U. a aprobat lărgirea componenței Comitetului celor 18 state pentru dezarmare, prin includerea a 8 noi state: Argentina, Iugoslavia, Japonia, Maroc, Mongolia, Olanda, Pakistan, Ungaria. Prin aceeași rezoluție, denumirea Comitetului a fost schimbată în Conferința Comitetului pentru dezarmare (pe scurt, Comitetul pentru dezarmare). Această lărgire a componenței Comitetului a fost decisă în urma consultărilor avute de cei doi copreședinți, U.R.S.S. și S.U.A., cu alte state membre la sesiunea din 1969 a Comitetului celor 18 state pentru dezarmare și a avut la bază dorința exprimată de multe țări de a lua parte la lucrările Comitetului. Cei doi copreședinți au precizat că, în afară de acest factor, în consultările pe tema lărgirii componenței Comitetului au avut în vedere „menținerea unui echilibru geografic și politic" și păstrarea caracterului de organism de negocieri. În urma acestor consultări, cele 8 state nou incluse au fost invitate, încă în vara anului 1969, să ia parte la lucrări. Japonia și Mongolia au început să participe la lucrările Comitetului de la 3 iulie 1969; de la 7 august au început să participe la lucrări, cu statut de membri cu drepturi depline, și Argentina, Iugoslavia, Marocul, Olanda, Pakistanul și Ungaria.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 602 E (XXIV), prin care perioada 1970—1980 a fost declarată „Deceniu al dezarmării".

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 603 A (XXIV), prin care declară că utilizarea, în conflictele armate, a armelor chimice, bacteriologice și biologice este contrară regulilor general acceptate ale dreptului internațional.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 604 B (XXIV), prin care reafirmă cerința încheierii urgente a unui acord asupra interzicerii experiențelor subterane cu arme nucleare.

30 ianuarie 1970 — Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a ratificat Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare. Cu prilejul ratificării tratatului, tovarășul Nicolae Ceaușescu a făcut o declarație în legătură cu spiritul în care țara noastră abordează participarea ei la acest acord internațional, menționînd, între altele, că la elaborarea tratatului nu s-au luat în considerație toate propunerile și observațiile prezentate de România și de alte state, vizînd îmbunătățirea cuprinsului tratatului. „Se poate spune — a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu — că tratatul, în forma sa actuală, nu corespunde pe deplin cerințelor mișcării progresiste internaționale, asigurării securității popoarelor. De asemenea, la tratat nu au participat o serie de țări, printre care Republica Populară Chineză, care dețin armament nuclear, ceea ce, de la început, limitează sfera de influență a tratatului". După ce a evidențiat unele carențe ale tratatului — între care faptul că el nu prevede măsuri practice de dezarmare nucleară —, tovarășul Nicolae Ceaușescu a precizat că România a decis să ratifice tratatul considerînd că el constituie un pas în direcția limitării pe-

Scanned with OKEN Scanner

ricolului nuclear. Șeful statului român a arătat că încheierea tratatului se cere urmată de adoptarea unor măsuri practice, concrete, de dezarmare nucleară, care să elimine în mod real pericolul unei conflagrații atomice.

3 februarie 1970 — Guvernul României a transmis secretarului general al O.N.U. răspunsul său în legătură cu problema întăririi securității internaționale, în baza rezoluției 2 606 (XXIV) a Adunării Generale. Între altele, în răspuns se arată : „Guvernul român consideră că este necesar să se acționeze hotărît pentru a se obține rezultate pe calea opririi cursei înarmării, a trecerii practice la dezarmarea generală, și în primul rînd la dezarmarea nucleară.
Ca stat membru al Comitetului pentru dezarmare de la Geneva, România a militat consecvent, alături de alte țări, pentru adoptarea și înfăptuirea unor măsuri de dezarmare menite să ducă la reducerea treptată și, în cele din urmă, la eliminarea definitivă a armelor și a forței din sfera relațiilor internaționale". În document a fost evidențiată importanța pe care o au pentru securitatea regională și internațională măsurile de dezangajare militară și de dezarmare în diferite părți ale lumii și, în context, a fost reafirmată propunerea guvernului român privind transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare.

17 februarie 1970 — La Geneva sînt reluate lucrările Comitetului pentru dezarmare.

5 martie 1970 — Din însărcinarea guvernului României, șeful delegației române a prezentat în Comitetul pentru dezarmare o serie de propuneri privind adoptarea unor pași concreți pe calea dezarmării, între care și elaborarea unui program de acțiuni și măsuri concrete ale Deceniului dezarmării.

— Intră în vigoare Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare.

16 aprilie—14 august 1970 — La Viena are loc prima sesiune de negocieri între delegațiile U.R.S.S. și S.U.A. cu privire la limitarea înarmărilor strategice (S.A.L.T.).

30 iunie 1970 — S.U.A. au propus în Comitetul pentru dezarmare ca toxinele să fie adăugate pe lista mijloacelor de luptă ce vor fi interzise conform prevederilor proiectului de convenție britanic asupra prohibirii armelor bacteriologice (biologice).

13 iulie 1970 — La O.N.U. sînt difuzate cererea și memoriul explicativ al guvernului român privind înscrierea pe ordinea de zi a celei de-a XXV-a sesiuni a Adunării Generale a punctului intitulat „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume".

6 august 1970 — Șeful delegației române în Comitetul pentru dezarmare a prezentat în Comitet considerațiile României în

Scanned with OKEN Scanner

legătură cu concepţia şi structura programului Deceniului dezarmării.

18 august 1970 — Anglia prezintă în Comitetul pentru dezarmare un proiect revizuit de Convenţie privind interzicerea perfecţionării, producţiei şi stocării armelor bacteriologice (biologice) şi distrugerea acestora.

19 octombrie 1970 — În cuvîntarea rostită la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U., tovarăşul Nicolae Ceauşescu a prezentat poziţia principială şi constructivă a ţării noastre în legătură cu încetarea cursei înarmărilor şi înfăptuirea dezarmării, inclusiv motivaţiile majore care au stat la baza înscrierii, de către România, pe agenda sesiunii a XXV-a a Adunării Generale a punctului intitulat „Consecinţele economice şi sociale ale cursei înarmărilor şi efectele sale profund dăunătoare asupra păcii şi securităţii în lume".
În cuvîntarea tovarăşului Nicolae Ceauşescu a fost subliniată necesitatea adoptării cu prioritate a unor măsuri de dezarmare nucleară, de desfiinţare a blocurilor militare, de lichidare a bazelor militare străine, de retragere a trupelor străine de pe teritoriul altor state în limitele graniţelor lor naţionale. Şeful statului român a arătat că O.N.U., toate statele trebuie să acţioneze cu cea mai mare fermitate pentru înfăptuirea dezarmării generale, şi în primul rînd a celei nucleare.
„După părerea noastră — a declarat preşedintele României —, Comitetul de dezarmare de la Geneva trebuie să primească însărcinarea de a acţiona efectiv, cu reală răspundere pentru realizarea scopului în virtutea căruia a fost creat. Considerăm necesar ca la lucrările acestui Comitet să participe toate statele interesate. Este, în sfîrşit, timpul să se treacă de la vorbe la fapte, de la discuţii la măsuri concrete în direcţia dezarmării".

23 octombrie 1970 — În Adunarea Generală a O.N.U. este prezentat un proiect revizuit de Convenţie asupra interzicerii perfecţionării, producţiei şi stocării armelor chimice, bacteriologice (biologice) şi distrugerii acestora, avînd drept coautori Bulgaria, Bielorusia, Cehoslovacia, Mongolia, Polonia, România, Ucraina, Ungaria şi U.R.S.S.

24 octombrie 1970 — În Declaraţia adoptată de Adunarea Generală cu prilejul celei de-a 25-a aniversări a O.N.U. se arată: „În ajunul Deceniului dezarmării salutăm importantele acorduri internaţionale deja încheiate în domeniul limitării înarmărilor, mai ales a celor nucleare. Conştienţi de căutările îndelungate şi dificile ale unor căi pentru încetarea şi suprimarea cursei înarmărilor, precum şi de pericolul grav pe care perfecţionarea continuă a unor arme foarte complexe îl reprezintă pentru pacea internaţională, nutrim speranţa că se vor încheia cît mai curînd noi acorduri de acest gen şi se va trece la limitarea înarmărilor, la reducerea armamentului şi la dezarmarea generală, mai cu seamă în domeniul nuclear, cu participarea tuturor puterilor nucleare. Chemăm toate guvernele să-şi reia hotărîrea de a face

Scanned with OKEN Scanner

progrese concrete în direcția eliminării cursei înarmărilor și a înfăptuirii scopului final — dezarmarea generală și totală, sub un control internațional eficace" (Rezoluția 2 627/XXV).

2 noiembrie — 18 decembrie 1970 — La Helsinki are loc cea de-a doua sesiune de negocieri între delegațiile U.R.S.S. și S.U.A. cu privire la limitarea înarmărilor strategice (S.A.L.T.).

11 noiembrie 1970 — Reprezentantul României în Comitetul politic al Adunării Generale a expus poziția țării noastre în legătură cu punctul „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume", înscris pe agenda sesiunii la inițiativa României.

16 noiembrie 1970 — Delegația română a prezentat în Comitetul politic al Adunării Generale poziția țării noastre în legătură cu programul Deceniului dezarmării.

7 decembrie 1970 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 660 (XXV), prin care aprobă Tratatul asupra interzicerii amplasării armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul acestora și invită toate statele să adere la acest acord.

— Adunarea Generală adoptă rezoluția 2 661 C (XXV), prin care, reafirmînd răspunderea O.N.U. în ceea ce privește realizarea dezarmării generale și totale — cea mai importantă problemă cu care este confruntată lumea în prezent —, cere Comitetului pentru dezarmare să-și intensifice eforturile pentru accelerarea înaintării spre adoptarea măsurilor de dezarmare. Adunarea a recomandat Comitetului ca, în activitatea sa viitoare și în negocierile sale, să țină seama de programul complex de dezarmare supus Adunării Generale de Irlanda, Iugoslavia, Mexic, Maroc și Suedia (doc. A/8 191), precum și de celelalte propuneri de dezarmare care au fost sau vor fi prezentate.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 663 B (XXV), prin care face apel la toate statele posesoare de arme nucleare să înceteze experiențele cu aceste arme în toate mediile și cere Comitetului pentru dezarmare să continue, într-un spirit de urgență, deliberările sale cu privire la un tratat de interzicere a experiențelor subterane cu arme nucleare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 667 (XXV), inițiată de România împreună cu alte state, intitulată *Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și efectele sale profund dăunătoare asupra păcii și securității în lume.* În termenii rezoluției, Adunarea face apel la toate statele „să ia măsuri eficiente în vederea încetării și reducerii cursei înarmărilor și a realizării unor progrese în domeniul dezarmării", cerînd, totodată, Comitetului pentru dezarmare „să acorde de urgență atenție tuturor chestiunilor menite să pună capăt cursei înar-

Scanned with OKEN Scanner

mărilor, îndeosebi în domeniul nuclear". Prin aceeași rezoluție, secretarul general al O.N.U. a fost însărcinat să pregătească un studiu cuprinzător asupra consecințelor cursei înarmărilor.

1 februarie 1971 — În răspunsul guvernului român la scrisoarea PO-112 (1—2) a secretarului general al O.N.U. privind îndeplinirea Declarației O.N.U. asupra întăririi securității internaționale este prezentată, între altele, poziția țării noastre privind relația strînsă dintre înfăptuirea dezarmării și consolidarea securității internaționale.
În context este evidențiată importanța pe care România o acordă adoptării unor măsuri practice de oprire a cursei înarmărilor, înfăptuirii cu prioritate a dezarmării nucleare, realizării unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa, înaintării către obiectivul dezarmării generale și totale. „Acționînd în acest sens — se arată în document —, România a prezentat în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva un ansamblu de propuneri vizînd adoptarea de urgență a unor măsuri practice și eficiente de sistare a înarmărilor și reducere a cheltuielilor militare, de dezarmare".

11 februarie 1971 — Este deschis spre semnare în capitalele statelor depozitare — Londra, Moscova și Washington — Tratatul asupra interzicerii amplasării de arme nucleare și a altor arme de nimicire în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul acestora. România a semnat tratatul la 11 februarie 1971 la Moscova, Washington și Londra. Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România a adoptat Decretul privind ratificarea tratatului la 19 aprilie 1972. Tratatul a intrat în vigoare la 18 mai 1972.

9 martie 1971 — Reprezentantul României în Comitetul pentru dezarmare a prezentat poziția țării noastre în problema instituirii de zone denuclearizate, reafirmînd propunerea guvernului român privind crearea unei zone a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare, în Balcani.

15 martie — 28 mai 1971 — La Viena s-a desfășurat o nouă rundă a negocierilor sovieto-americane privind limitarea înarmărilor strategice. La 20 mai, U.R.S.S. și S.U.A. au dat publicității o dare de seamă comună, prin care au anunțat că au căzut de acord să se concentreze în anul 1971 asupra elaborării unui acord privind limitarea sistemelor de rachete antirachetă (ABM). Cele două părți au convenit, de asemenea, ca împreună cu acordul privind ABM să încheie și un acord asupra anumitor măsuri referitoare la limitarea înarmărilor strategice ofensive.

16 martie 1971 — Suedia prezintă în Comitetul pentru dezarmare un document de lucru conținînd schița unui model de acord complet de interzicere a armelor chimice și bacteriologice.

30 martie 1971 — Bulgaria, Cehoslovacia, Mongolia, Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S. au prezentat în Comitetul pentru

Scanned with OKEN Scanner

dezarmare un proiect de Convenție privind interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și toxinelor și distrugerea acestora.

8 iulie 1971 — În perioada 8 iulie — 24 septembrie 1971, la Helsinki are loc o nouă rundă de negocieri sovieto-americane privind limitarea înarmărilor strategice.

3 august 1971 — Delegația română în Comitetul pentru dezarmare a propus ca acest organism să-și aducă contribuția la progresul acțiunilor tinzînd la stabilirea de zone denuclearizate în diferite părți ale lumii.

5 august 1971 — În Comitetul pentru dezarmare au fost prezentate două proiecte de convenție separate, dar identice, asupra interzicerii perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și toxinelor și distrugerea acestora de către Bulgaria, Cehoslovacia, Mongolia, Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S., pe de o parte, și S.U.A., pe de altă parte.

25 august 1971 — Este transmis răspunsul guvernului român la scrisoarea secretarului general al O.N.U. privind consecințele cursei înarmărilor. În document se arată că aducerea de către România în atenția O.N.U. a problemei consecințelor cursei înarmărilor și propunerea țării noastre de a se elabora un raport al secretarului general al O.N.U. pe această temă izvorăsc din preocuparea guvernului român de a se ajunge la oprirea goanei înarmărilor pe calea unor măsuri concrete de dezarmare, în primul rînd în domeniul nuclear.
În răspunsul guvernului român se menționează că, fiind angajată într-o vastă operă de construcție pașnică, România este nevoită, datorită intensificării cursei înarmărilor pe plan mondial și altor factori, să aloce o parte din resursele sale pentru apărare. În document au fost prezentate date despre cheltuielile militare în scopuri de apărare ale țării noastre, precum și despre economiile ce ar fi realizate prin încheierea unui acord general de înghețare și reducere a bugetelor militare. În răspunsul român a fost reafirmată poziția țării noastre privind necesitatea opririi cursei înarmărilor, reducerii bugetelor militare, înfăptuirii unor măsuri practice de dezarmare.

28 septembrie 1971 — În Comitetul pentru dezarmare a fost prezentat un proiect revizuit de Convenție privind interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și toxinelor și distrugerea acestora, avînd drept coautori Bulgaria, Cehoslovacia, Canada, Italia, Marea Britanie, Mongolia, Olanda, Polonia, România, S.U.A., Ungaria și U.R.S.S.

— Cei 12 membri nealiniați din Comitetul pentru dezarmare (Argentina, Birmania, Brazilia, Etiopia, Egipt, India, Iugoslavia, Maroc, Mexic, Nigeria, Pakistan și Suedia) au prezentat un memorandum comun în care declară că este necesar ca, odată cu interzicerea armelor bacteriologice (biologice) și a toxinelor, să se ajungă la un acord asupra prohibirii armelor chimice.

Scanned with OKEN Scanner

30 septembrie 1971 — La Washington au fost semnate două acorduri între U.R.S.S. și S.U.A. : Acordul asupra măsurilor de reducere a riscului de declanșare a unui război nuclear și Acordul asupra măsurilor de îmbunătățire a liniilor de comunicație directă între S.U.A. și U.R.S.S.

6 octombrie 1971 — În discursul rostit în plenara Adunării Generale a O.N.U. de ministrul afacerilor externe al României este prezentată poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării.

15 noiembrie 1971 — La Viena a avut loc, în perioada 15 noiembrie 1971 — 4 februarie 1972, o nouă rundă de negocieri sovieto-americane în problema limitării înarmărilor strategice.

22 noiembrie 1971 — Reprezentantul României a prezentat în plenara Adunării Generale a O.N.U. poziția țării noastre în favoarea convocării unei Conferințe mondiale de dezarmare.

16 decembrie 1971 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 825 B (XXVI), prin care reafirmă răspunderea O.N.U. pentru țelul fundamental al realizării dezarmării generale și totale, cheamă Comitetul pentru dezarmare să-și continue eforturile în direcțiile prevăzute prin rezoluția 2 661 C (XXV) (privind programul de dezarmare) și să informeze Adunarea Generală, în 1972, despre rezultatele acestor eforturi.
Prin rezoluția 2 661 C (XXV) din 7 decembrie 1970, Adunarea Generală, reafirmînd încă o dată răspunderea Națiunilor Unite în ce privește realizarea dezarmării generale și totale — cea mai importantă problemă cu care este confruntată lumea în prezent —, a cerut Comitetului pentru dezarmare să-și intensifice eforturile pentru accelerarea înaintării spre adoptarea măsurilor de dezarmare. De asemenea, Adunarea a recomandat Comitetului ca, în activitatea sa viitoare, să țină seama de programul complex pentru dezarmare supus Adunării Generale, precum și de alte propuneri de dezarmare care au fost sau vor fi prezentate.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 825 C (XXVI), prin care, apreciind că opinia publică trebuie să fie informată în mod corespunzător despre problemele cursei înarmărilor și ale dezarmării, astfel încît să-și poată exercita influența în vederea intensificării eforturilor pentru dezarmare, a afirmat importanța organizării unor conferințe ale experților și oamenilor de știință din diferite țări cu privire la problematica cursei înarmărilor și dezarmării ; a sprijinit practica de a se cere secretarului general să întocmească, cu ajutorul unor experți consultanți, rapoarte autorizate cu privire la probleme concrete în legătură cu cursa înarmărilor și dezarmarea ; a declarat că studierea în universități și instituțiile de învățămînt superior din toate țările a problemelor cursei înarmărilor ar putea contribui la promovarea progreselor în direcția dezarmării generale și totale ; a cerut diseminarea largă în statele membre a acestei rezoluții.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 827 A (XXVI), prin care, salutînd elaborarea Convenției asupra interzicerii ar-

Scanned with OKEN Scanner

melor bacteriologice (biologice), a cerut Comitetului pentru dezarmare să continue negocierile în vederea interzicerii perfecționării, producției și stocării armelor chimice și distrugerii lor, aceasta fiind o problemă de înaltă prioritate.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 828 A (XXVI), prin care „cheamă guvernele statelor posesoare de arme nucleare să oprească toate experiențele cu arme nucleare cît mai curînd posibil și, în orice caz, nu mai tîrziu de 5 august 1973".

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 828 B (XXVI), prin care face apel la puterile nucleare să sisteze experiențele nucleare în subteran, sub apă și în atmosferă și să ajungă fără întîrziere la un acord cu privire la încetarea tuturor experiențelor nucleare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 831 (XXVI), prezentată de România împreună cu alte 29 de state, care între altele :

— salută cu satisfacție raportul secretarului general al O.N.U. privind consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și cheltuielilor militare și își exprimă speranța că acest document va permite orientarea negocierilor viitoare în domeniul dezarmării asupra problemelor dezarmării nucleare și dezarmării generale și totale ;

— recomandă guvernelor și instituțiilor specializate ale O.N.U. și altor organizații să asigure o largă difuzare a raportului în rîndul opiniei publice ;

— adresează tuturor statelor chemarea „să intensifice eforturile lor în timpul Deceniului dezarmării în vederea promovării negocierilor asupra unor măsuri efective de încetare a cursei înarmărilor nucleare, la o dată cît mai apropiată, și de dezarmare nucleară, precum și asupra unui Tratat de dezarmare generală și completă sub control internațional strict și eficace".

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 833 (XXVI), inițiată de Mexic și România și avînd drept coautoare și alte state, prin care, între altele, exprimă convingerea că este foarte indicată luarea unor măsuri imediate pentru a se examina cu grijă problema convocării, pe baza unor pregătiri adecvate, a unei conferințe mondiale pentru dezarmare, deschisă tuturor statelor ; invită toate statele să comunice secretarului general, pînă la data de 31 august 1972, părerile și propunerile lor cu privire la orice probleme relevante în legătură cu o conferință mondială pentru dezarmare (obiective, ordine de zi, loc, durată, procedură, relațiile cu O.N.U.) ; decide înscrierea pe ordinea de zi a celei de-a XXVII-a sesiuni a unui punct intitulat „Conferința mondială pentru dezarmare".

17 decembrie 1971 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 832 (XXVI), prin care „declară în mod solemn că Oceanul Indian, în cadrul unor limite ce urmează a fi determinate,

Scanned with OKEN Scanner

împreună cu spațiul aerian corespunzător și teritoriul oceanic contiguu este de acum înainte desemnat pentru totdeauna ca zonă a păcii". Adunarea a hotărît înscrierea pe agenda celei de-a 27-a sesiuni punctul „Declararea Oceanului Indian ca zonă a păcii".

28 martie 1972 — Statele socialiste membre ale Comitetului pentru dezarmare, între care și România, au prezentat în Comitet un proiect de Convenție privind interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor chimice și distrugerea acestora.

28 martie — 26 mai 1972 — La Helsinki s-a desfășurat o nouă rundă de negocieri sovieto-americane în problema limitării înarmărilor strategice.

10 aprilie 1972 — Este deschisă spre semnare, la Moscova, Washington și Londra, Convenția privind interzicerea perfecționării, producției și stocării armelor chimice, bacteriologice (biologice) și toxinelor și distrugerea acestora. Convenția a intrat în vigoare la 26 martie 1973. România a semnat Convenția la Moscova, Washington și Londra la 10 aprilie 1972.

18 mai 1972 — A intrat în vigoare Tratatul asupra interzicerii amplasării de arme nucleare și a altor arme de nimicire în masă pe fundul mărilor și oceanelor și în subsolul acestora.

25 mai 1972 — La Moscova este semnat Acordul dintre U.R.S.S. și S.U.A. privind prevenirea incidentelor în marea liberă.

26 mai 1972 — La întîlnirea sovieto-americană la nivel înalt de la Moscova au fost semnate Tratatul dintre U.R.S.S. și S.U.A. privind limitarea sistemelor de apărare antirachetă și Acordul provizoriu dintre U.R.S.S. și S.U.A. cu privire la unele măsuri în domeniul limitării armamentului strategic ofensiv. Schimbul instrumentelor de ratificare a celor două acorduri a fost efectuat la Washington la 3 octombrie 1972.

19 iulie 1972 — În raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a P.C.R. au fost prezentate, între altele, pe larg poziția partidului și statului nostru în problemele dezarmării, precum și propuneri concrete privind încetarea cursei înarmărilor, înfăptuirea dezarmării nucleare, a dezarmării generale și totale.
În raport se subliniază că, în cadrul preocupărilor pentru înfăptuirea securității europene, este necesară adoptarea unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare pe continent, între care reducerea și retragerea trupelor aflate pe teritoriile altor state, desființarea bazelor militare străine, reducerea trupelor naționale, lichidarea blocurilor militare. În context a fost reafirmată propunerea României privind transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și cooperării, liberă de arme nucleare.
Raportul a reafirmat poziția partidului și statului nostru privind necesitatea opririi cursei înarmărilor, a adoptării cu prioritate a unor măsuri de interzicere și eliminare a armelor nucleare și

Scanned with OKEN Scanner

altor arme de nimicire în masă, a înfăptuirii dezarmării generale și totale.
„Ne pronunțăm — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — pentru organizarea unei conferințe generale a dezarmării, cu participarea tuturor statelor lumii, pentru îmbunătățirea și lărgirea activității Comitetului de dezarmare de la Geneva, care să primească sarcina de a trece la elaborarea unor programe concrete, care să fie prezentate în fața întregii omeniri. Apreciem că este necesar ca activitatea Comitetului de dezarmare de la Geneva să fie democratizată, să fie supusă unui control public efectiv, ca pozițiile fiecărei țări să fie făcute cunoscute opiniei publice internaționale".

21 iulie 1972 — Rezoluția Conferinței Naționale a P.C.R. cu privire la politica și activitatea internațională a Partidului Comunist Român și Republicii Socialiste România reafirmă hotărîrea partidului și statului nostru de a milita neabătut pentru înfăptuirea dezarmării nucleare, dezarmării generale și totale, pentru încetarea cursei înarmărilor, transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, liberă de arme nucleare, pentru adoptarea unor măsuri de dezangajare militară și de dezarmare în Europa.
„Conferința Națională — se arată în rezoluție — subliniază necesitatea continuării eforturilor partidului și statului nostru pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii, colaborării și bunei vecinătăți, fără arme atomice și baze militare străine, pentru realizarea unei înțelegeri cu privire la : oprirea cursei înarmărilor, înghețarea și reducerea treptată a bugetelor militare ; stabilirea unui program concret avînd ca obiectiv interzicerea folosirii armelor termonucleare și a altor arme de distrugere în masă, încetarea producției și lichidarea stocurilor existente de asemenea arme ; adoptarea de măsuri concrete privind lichidarea bazelor militare străine și retragerea trupelor de pe teritoriile altor state ; măsuri care să ducă la reducerea treptată a efectivelor forțelor armate naționale ; desființarea blocurilor militare.
În același timp, trebuie să se întreprindă de către toate statele acțiuni practice împotriva propagandei de război, a învrăjbirii între popoare. România militează pentru convocarea Conferinței mondiale de dezarmare, cu participarea tuturor statelor, care să dezbată în mod temeinic și să contribuie în mod efectiv la adoptarea unor măsuri practice de dezarmare, în primul rînd privind interzicerea și distrugerea armelor nucleare.
Totodată, România consideră necesare lărgirea și îmbunătățirea activității Comitetului de dezarmare de la Geneva în vederea elaborării unor angajamente ale statelor și a unor programe concrete de măsuri, asigurîndu-se ca întreaga activitate a Comitetului să fie democratizată și supusă unui control public efectiv".

3 august 1972 — Șeful delegației române în Comitetul pentru dezarmare a prezentat propunerile țării noastre privind conținutul unui program concret de dezarmare.

13 septembrie 1972 — Este transmis răspunsul guvernului român către secretarul general al O.N.U., conținînd opinii, sugestii și

Scanned with OKEN Scanner

propuneri privind obiectivele și modul de organizare a Conferinței mondiale de dezarmare.

16 septembrie 1972 — La Națiunile Unite a fost tipărit raportul secretarului general al O.N.U. intitulat „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și ale cheltuielilor militare", elaborat — în temeiul rezoluției 2 667 (XXV) din 7 decembrie 1970, inițiată de România — de către un grup de 14 experți în materie, între care și un expert român.

9 octombrie 1972 — Este dat publicității raportul secretarului general al O.N.U., elaborat de un grup de experți, cu privire la napalm și alte arme incendiare și toate aspectele utilizării lor eventuale.

— În discursul prezentat de ministrul afacerilor externe al României în plenara Adunării Generale a O.N.U. este expusă poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării.

21 noiembrie 1972 — La Geneva începe cea de-a doua rundă a negocierilor privind limitarea înarmărilor strategice între U.R.S.S. și S.U.A., consacrată limitării înarmărilor strategice ofensive (S.A.L.T.—II).

22 noiembrie 1972 — La Helsinki încep consultările multilaterale privind convocarea Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

29 noiembrie 1972 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 930 (XXVII), prin care : invită guvernele tuturor statelor să depună noi eforturi în vederea creării condițiilor adecvate pentru convocarea unei Conferințe mondiale pentru dezarmare la o dată potrivită ; hotărăște înființarea unui Comitet special privind Conferința mondială pentru dezarmare, format din 35 de state membre, care să examineze părerile și sugestiile exprimate de guverne cu privire la convocarea conferinței și să prezinte Adunării Generale, la sesiunea a XXVIII-a, un raport prin consens ; decide înscrierea pe agenda celei de-a XXVIII-a sesiuni a punctului „Conferința mondială pentru dezarmare".

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 933 (XXVII), prin care cere Comitetului pentru dezarmare să continue negocierile asupra interzicerii armelor chimice, ca o problemă de înaltă prioritate.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 934 A (XXVII), prin care : declară că un tratat de interzicere a tuturor experiențelor cu arme nucleare este un element important în consolidarea progreselor realizate pînă acum în direcția dezarmării și a controlului armamentelor și că ar facilita în mare măsură progresele viitoare în aceste domenii ; cheamă toate statele posesoare de arme nucleare să suspende experiențele cu arme nucleare în toate mediile.

Scanned with OKEN Scanner

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 2 934 B (XXVII), care, între altele, „cheamă toate guvernele care efectuează experiențe cu arme nucleare în subteran, în special cele care sînt părți la Tratatul de interzicere a experiențelor cu arme nucleare în atmosferă, în spațiul extraatmosferic și sub apă, să ia imediat măsuri — unilaterale sau negociate — pentru suspendarea sau reducerea acestor experiențe pînă la apropiata intrare în vigoare a unui acord de interzicere a tuturor experiențelor cu arme nucleare în toate mediile".

15 decembrie 1972 — Adunarea Generală a O.N.U. a cerut, prin rezoluția 2 992 (XXVII), statelor riverane și din interiorul Oceanului Indian, membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate și altor beneficiari maritimi importanți ai Oceanului Indian să sprijine ideea că Oceanul Indian ar trebui să fie o zonă a păcii. Adunarea a hotărît instituirea unui Comitet ad-hoc pentru a studia implicațiile propunerii ca Oceanul Indian să devină o zonă a păcii.

20 decembrie 1972 — Președintele Adunării Generale a anunțat componența Comitetului special privind Conferința mondială pentru dezarmare, din care face parte și România.

21 decembrie 1972 — U.R.S.S. și S.U.A. semnează un memorandum privind constituirea unei comisii consultative permanente în baza art. 13 al Tratatului privind limitarea sistemelor de rachetă antirachetă.

30 ianuarie — 28 iunie 1973 — Reprezentanții unui număr de 19 țări membre ale Tratatului de la Varșovia și ale N.A.T.O. s-au întîlnit la Viena în cadrul unei runde de consultări preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală. Statele participante au adoptat Protocolul ședinței plenare din 14 mai 1973, care stabilește scopul tratativelor, zona de reducere (Europa centrală), participanții la negocieri și precizează că obiectul negocierilor de la Viena îl reprezintă „reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală". S-a stabilit că la negocierile de la Viena vor lua parte 19 țări — 12 din N.A.T.O. și 7 din Tratatul de la Varșovia. Dintre acestea, 11 state sînt participanți direcți (7 din N.A.T.O. — Belgia, Canada, R.F.G., Luxemburg, Olanda, Anglia și S.U.A. — și 4 din Tratatul de la Varșovia — Cehoslovacia, R.D.G., Polonia și U.R.S.S.) și 8 sînt participanți cu statut special (5 din N.A.T.O. — Danemarca, Grecia, Italia, Norvegia și Turcia — și 3 din Tratatul de la Varșovia — România, Bulgaria și Ungaria). Potrivit prevederilor Protocolului din 14 mai 1973, statutul celor două categorii de participanți urma să fie diferit numai în privința participării la viitoarele acorduri, în sensul că țările direct participante vor deveni părți la aceste acorduri, iar statele cu statut special nu vor semna documentele respective.

23 februarie 1973 — În interviul acordat Televiziunii suedeze, tovarășul Nicolae Ceaușescu, referindu-se la necesitatea adoptării

Scanned with OKEN Scanner

unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa, a declarat : „România, ca și alte țări socialiste, s-a pronunțat pentru participarea tuturor statelor europene la Conferința de la Viena cu privire la reducerea reciprocă și echilibrată a forțelor armate. Am adoptat această poziție considerînd că reducerea trupelor — cum se preconizează la Viena — și, în general, pînă la urmă, retragerea definitivă a trupelor străine de pe teritoriile altor state și reducerea forțelor armate naționale constituie o problemă care interesează deopotrivă toate statele continentului nostru".

15 martie 1973 — În intervenția șefului delegației române în Comitetul pentru dezarmare a fost prezentată pe larg poziția României în problemele dezarmării și au fost formulate o serie de propuneri privind impulsionarea tratativelor, inclusiv în legătură cu îmbunătățirea și democratizarea activității și structurii Comitetului.

30 martie 1973 — Referindu-se la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta în interviul acordat unui grup de ziariști olandezi : „România consideră că toate statele — deci și ea — au dreptul să participe la aceste lucrări cu drepturi depline, de a-și spune părerile asupra tuturor problemelor în discuție. În ce privește semnarea documentelor sau acordurilor la care se va ajunge la Viena, România nu trebuie să pretindă să fie parte la acestea, deci nici la semnare, deoarece ele nu privesc decît statele interesate. Aceasta cu atît mai mult cu cît poziția de principiu a României este că trebuie să se ajungă la retragerea definitivă a trupelor străine din Europa și de pe teritoriul altor state".

26 aprilie 1973 — Începînd de la această dată, la sediul din New York al O.N.U. au loc, periodic, ședințe ale Comitetului special privind Conferința mondială pentru dezarmare.

16 mai 1973 — Șeful delegației române la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală a prezentat poziția de principiu a țării noastre în legătură cu problemele ce fac obiectul acestor tratative.

27 mai 1973 — Reprezentantul român în Comitetul celor 18 state pentru dezarmare a reafirmat propunerea României privind crearea unei zone de pace și colaborare liberă de arme nucleare, în Balcani.

25 septembrie 1973 — U.R.S.S. a propus oficial înscrierea pe ordinea de zi a celei de-a XXVIII-a sesiuni a Adunării Generale a punctului : „Reducerea bugetelor militare ale statelor ce sînt membre permanente ale Consiliului de Securitate cu 10% și utilizarea unei părți din fondurile astfel economisite pentru ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare".

Scanned with OKEN Scanner

30 octombrie — 15 decembrie 1973 — La Viena are loc prima rundă de negocieri privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală. Iau parte 19 țări din Tratatul de la Varșovia și N.A.T.O., între care și România.

6 decembrie 1973 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 075 (XXVIII), prin care salută elaborarea raportului secretarului general intitulat „Consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și ale cheltuielilor militare", elaborat în baza unei inițiative a României. Adunarea a cerut statelor membre să-și reînnoiască eforturile în direcția adoptării de măsuri pentru încetarea cursei înarmărilor, în special a celei nucleare, inclusiv de reducere a bugetelor militare, în special ale țărilor puternic înarmate. Adunarea a hotărît menținerea problemei în atenția sa și înscrierea ei pe agenda celei de-a XXX-a sesiuni.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 077 (XXVIII), prin care reînnoiește cererea ca, în cadrul Comitetului pentru dezarmare, să continue, ca o problemă de înaltă prioritate, negocierea unui acord asupra interzicerii armelor chimice.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 078 A (XXVIII), prin care, între altele, își reafirmă convingerea că, oricare ar fi diferențele cu privire la problema verificării, nu există motive valabile pentru tergiversarea încheierii unui tratat de interzicere completă a experiențelor cu arme nucleare de genul celui prevăzut cu zece ani în urmă, în preambulul Tratatului de interzicere a experiențelor cu arme nucleare în atmosferă, în spațiul extraatmosferic și sub apă ; cheamă din nou guvernele statelor posesoare de arme nucleare să pună capăt fără întîrziere tuturor experiențelor cu arme nucleare printr-un acord permanent ori prin suspendarea lor unilaterală sau de comun acord.

7 decembrie 1973 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 093 A (XXVIII), inițiată de U.R.S.S., prin care, între altele, recomandă tuturor statelor membre permanente ale Consiliului de Securitate să-și reducă bugetele militare cu 10% față de nivelul din 1973 în anul financiar următor ; face apel la statele menționate să aloce 10% din fondurile astfel eliberate pentru acordarea de ajutor către țările în curs de dezvoltare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 093 B (XXVIII), inițiată de Mexic, prin care, între altele, cere secretarului general al O.N.U. să pregătească, cu ajutorul unor experți calificați numiți de el, un raport asupra reducerii bugetelor militare ale membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate, care va trebui să cuprindă și alte state cu potențial economic și militar ridicat, și asupra utilizării unei părți din fondurile astfel economisite pentru a acorda ajutor internațional țărilor în curs de dezvoltare.

Scanned with OKEN Scanner

18 decembrie 1973 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 183 (XXVIII), prin care hotărăște crearea unui Comitet ad-hoc al Conferinței mondiale pentru dezarmare, care să studieze pozițiile și propunerile guvernelor cu privire la convocarea unei Conferințe mondiale pentru dezarmare ; hotărăște ca acest comitet să fie format din 40 de state, între care și România ; decide înscrierea pe ordinea de zi a celei de-a XXIX-a sesiuni a punctului „Conferința mondială pentru dezarmare".

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 184 A (XXVIII), prin care face apel la guvernele U.R.S.S. și S.U.A. să rețină necesitatea și urgența realizării unui acord asupra unor importante limitări calitative și a unor substanțiale reduceri ale sistemelor lor de arme nucleare strategice și invită cele două guverne să țină la curent Adunarea Generală, în timp util, asupra rezultatelor negocierilor lor.

— La inițiativa României și a altor state, Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 184 C (XXVIII) cu privire la rolul Națiunilor Unite în domeniul dezarmării, prin care se reafirmă răspunderea O.N.U. în legătură cu toate problemele care țin de dezarmare, în special cu scopul final — al dezarmării generale și totale ; statele participante la negocierile de dezarmare sînt invitate să asigure ca măsurile de dezarmare adoptate într-o regiune să nu ducă la sporirea armamentelor în alte regiuni, răsturnînd, astfel, stabilitatea lor ; guvernele tuturor statelor sînt invitate să asigure ca Adunarea Generală să fie în mod corespunzător ținută la curent cu negocierile lor de dezarmare, astfel încît să i se permită îndeplinirea corectă a funcțiilor sale ; secretarul general al O.N.U. este rugat să asigure diseminarea cuprinsului rezoluției în rîndul statelor membre și să includă punctul intitulat „Dezarmarea generală și completă" pe ordinea de zi a celei de-a XXIX-a sesiuni.

15 ianuarie — 10 aprilie 1974 — La Viena are loc cea de-a doua rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

9 mai — 17 iulie 1974 — La Viena are loc cea de-a treia rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

18 mai 1974 — India efectuează prima explozie cu un dispozitiv atomic.

3 iulie 1974 — În comunicatul dat publicității la Moscova în urma întîlnirii la nivel înalt sovieto-americane se anunță că cele două părți au căzut de acord ca Acordul provizoriu din 1972 asupra limitării armelor strategice ofensive să fie urmat de un nou acord între cele două guverne, valabil pînă în 1985, care să trateze atît limitările cantitative, cît și cele calitative și care să fie încheiat cît mai curînd posibil, înainte de expirarea, în 1977, a Acordului provizoriu.
Cu același prilej, cele două părți au semnat un Protocol la Tratatul asupra limitării sistemelor de rachetă antirachetă, care

Scanned with OKEN Scanner

prevede, în esență, că fiecare din cele două părți urmau să se limiteze, în același timp, la o singură zonă de amplasare a sistemelor ABM, în loc de două, cum permitea Tratatul bilateral din 1972.

7 august 1974 — U.R.S.S. a cerut includerea pe agenda celei de-a XXIX-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U. a punctului intitulat „Interzicerea acțiunilor de influențare a mediului înconjurător și a climei în scopuri militare sau incompatibile cu menținerea securității internaționale, bunăstării și sănătății umane".

24 septembrie 1974 — U.R.S.S. a prezentat în Adunarea Generală a O.N.U. un proiect de Convenție privind prohibirea modificărilor mediului înconjurător și ale climei în scopuri militare și alte scopuri incompatibile cu menținerea păcii internaționale, a sănătății și bunăstării omului.

24 septembrie — 18 octombrie 1974 — La Lucerna a avut loc prima sesiune a Conferinței experților guvernamentali asupra folosirii anumitor arme convenționale.

24 septembrie—12 decembrie 1974 — La Viena are loc cea de-a patra rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

14 octombrie 1974 — La cea de-a XXIX-a sesiune a Adunării Generale este prezentat raportul secretarului general al O.N.U. intitulat „Reducerea bugetelor militare ale statelor membre permanente ale Consiliului de Securitate cu 10% și utilizarea unei părți din fondurile astfel economisite pentru a acorda ajutor țărilor în curs de dezvoltare".

21 octombrie 1974 — În Comitetul politic al Adunării Generale este prezentat raportul Comitetului ad-hoc al Conferinței mondiale pentru dezarmare.

11 noiembrie 1974 — Sri Lanka a prezentat în Comitetul politic al Adunării Generale raportul Comitetului ad-hoc însărcinat cu studierea problemei declarării Oceanului Indian ca zonă a păcii.

12 noiembrie 1974 — Adunarea Generală a O.N.U. aprobă textul Convenției privind înregistrarea obiectelor lansate în spațiul cosmic și cere secretarului general al O.N.U. să deschidă convenția spre semnare și ratificare.

23—24 noiembrie 1974 — La întîlnirea la nivel înalt sovieto-americană de la Vladivostok s-a ajuns la un acord cu caracter de principiu asupra limitării armelor strategice ofensive, prin care părțile reafirmau intenția lor de a încheia un acord formal asupra limitării armelor strategice ofensive care să fie valabil pînă în 1985 și că există perspective favorabile pentru încheierea negocierilor asupra unui asemenea acord în 1975, pe baza unor linii directoare convenite.

Scanned with OKEN Scanner

24 noiembrie 1974 — U.R.S.S. și S.U.A. au dat publicității o declarație comună asupra principiilor de bază ale desfășurării negocierilor bilaterale privind limitarea înarmărilor strategice ofensive.

25 noiembrie 1974 — În raportul la Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu a prezentat un program concret de dezarmare, care sintetizează și dezvoltă poziția și propunerile României în acest domeniu avansate de-a lungul anilor și, totodată, a adresat, de la tribuna înaltului forum al partidului și poporului nostru, tuturor statelor, tuturor guvernelor și popoarelor chemarea solemnă de a acționa cu toată răspunderea, cît nu este prea tîrziu, pentru salvarea omenirii de la un război distrugător, pentru soluționarea tuturor problemelor dintre state pe cale pașnică, în interesul tuturor națiunilor.
Programul concret de dezarmare prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu cuprinde asemenea măsuri cum sînt: înghețarea și reducerea bugetelor de război; interzicerea folosirii armelor nucleare și a altor arme de nimicire în masă; asumarea solemnă de către fiecare stat care deține arme nucleare a obligației de a înceta producerea de noi arme și de a trece la distrugerea celor existente, în cadrul unor acorduri corespunzătoare; trecerea la crearea de zone denuclearizate, la lichidarea bazelor militare străine, la reducerea treptată a efectivelor forțelor armate naționale, la retragerea trupelor de pe teritoriul altor state; reducerea în prima etapă a trupelor și armamentelor, a cheltuielilor militare cu cel puțin 10—15%, mai substanțial în țările mari, cu armate puternice; dezvoltarea încrederii și colaborării între state pentru a face posibilă desființarea blocurilor militare; încetarea oricărei propagande de război; participarea tuturor statelor interesate, pe o bază larg democratică, la stabilirea unor măsuri concrete în domeniul dezarmării generale, și în primul rînd al dezarmării nucleare; îmbunătățirea activității Comitetului pentru dezarmare, organizarea pe baze democratice a lucrărilor tuturor conferințelor și organismelor consacrate dezarmării; informarea sistematică a opiniei publice internaționale asupra activității ce se desfășoară în privința dezarmării.

8 decembrie 1974 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 260 (XXIX), prin care invită toate statele să comunice secretarului general al O.N.U., pînă la 31 martie 1975, observațiile lor cu privire la obiectivele principale ale unei conferințe mondiale pentru dezarmare, în lumina sugestiilor din raportul Comitetului ad-hoc al Conferinței mondiale pentru dezarmare; hotărăște reluarea activității Comitetului ad-hoc la 1 aprilie 1975; hotărăște înscrierea pe ordinea de zi a sesiunii a XXX-a a punctului intitulat „Conferința mondială pentru dezarmare".

9 decembrie 1974 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 254 (XXIX), prin care își exprimă aprecierea față de raportul secretarului general al O.N.U. privind reducerea bugetelor militare ale statelor membre permanente ale Consiliului de Secu-

Scanned with OKEN Scanner

ritate. Rezoluția invită toate statele să comunice secretarului general, înainte de 30 iunie 1975, punctele lor de vedere și sugestiile asupra tuturor acelor puncte pe care le găsesc pertinente în legătură cu problemele incluse în raport. Adunarea Generală cere secretarului general să prezinte, nu mai tîrziu de 1 august 1975, un raport de sinteză privind punctele de vedere ale statelor membre în problema reducerii bugetelor militare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 256 (XXIX), prin care cere tuturor statelor să depună eforturi pentru a se ajunge la un acord asupra interzicerii armelor chimice. Comitetului pentru dezarmare de la Geneva i se cere să continue cu prioritate negocierile pe această temă.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 259 A (XXIX), prin care, între altele, cere statelor riverane și din interiorul Oceanului Indian, membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate și altor beneficiari maritimi importanți ai Oceanului Indian să acorde un sprijin real instituirii și menținerii Oceanului Indian ca zonă a păcii ; cere continuarea activității Comitetului ad-hoc pentru studierea problemei proclamării Oceanului Indian ca zonă a păcii ; cere statelor riverane și din interiorul Oceanului Indian să înceapă, cît mai curînd posibil, consultări în vederea convocării unei conferințe asupra Oceanului Indian.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 261 C (XXIX), prin care cere U.R.S.S. și S.U.A. să lărgească sfera și să accelereze ritmul negocierilor asupra limitării înarmărilor strategice și să țină la curent Adunarea Generală în legătură cu rezultatele obținute.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 263 (XXIX) privind crearea unei zone denuclearizate în Orientul Mijlociu, în care, printre altele, subscrie la ideea creării unei zone denuclearizate în regiunea Orientului Mijlociu ; invită statele din regiune să proclame în mod solemn și imediat intenția lor de a se abține reciproc de a produce, experimenta, obține, achiziționa sau poseda orice alt fel de arme nucleare ; decide să includă pe agenda sesiunii a XXX-a a punctului „Crearea unei zone denuclearizate în regiunea Orientului Mijlociu".

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 264 (XXIX), avînd anexat un proiect de convenție sovietic privind interzicerea modificărilor mediului înconjurător în scopuri militare. Prin această rezoluție, Adunarea Generală relevă necesitatea încheierii unei Convenții internaționale adecvate pentru interzicerea modificării mediului înconjurător și a climei în scopuri militare ; ia notă de proiectul de convenție în materie avansat de U.R.S.S., precum și de alte puncte de vedere și sugestii prezentate în dezbateri ; cere Comitetului pentru dezarmare să negocieze o convenție în materie și să prezinte Adunării Generale un raport la sesiunea a XXX-a.

Scanned with OKEN Scanner

18 decembrie 1974 — Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, aprobat de Congresul al XI-lea al P.C.R., statuează, în partea referitoare la liniile directoare ale activității internaționale a partidului și statului nostru, locul important al luptei pentru dezarmare în cadrul eforturilor pentru pace, securitate și cooperare din epoca contemporană.
„Partidul Comunist Român — se arată în Program —, pornind de la interesele poporului român, ale păcii și progresului în întreaga lume, consideră de datoria sa să acționeze cu tot mai multă intensitate pentru trecerea la înfăptuirea măsurilor de dezarmare. Este necesar să se facă totul pentru ca în decursul următorului sfert de veac să se realizeze oprirea cursei înarmărilor, reducerea bugetelor militare, alocarea sumelor rămase disponibile pentru dezvoltarea economico-socială a popoarelor, pentru lichidarea subdezvoltării".
După ce se subliniază prioritatea dezarmării nucleare, necesitatea desființării blocurilor militare și bazelor militare străine, a adoptării altor măsuri practice de dezarmare, în Program se arată :
„Partidul Comunist Român consideră că înfăptuirea dezarmării generale, și în primul rînd a celei nucleare, lichidarea tuturor armamentelor de distrugere în masă constituie îndatoriri vitale ale tuturor popoarelor ; România va face totul pentru a contribui la înfăptuirea acestui deziderat primordial al omenirii".

1 ianuarie 1975 — A fost operată o nouă lărgire a Comitetului pentru dezarmare, prin includerea ca membri a R.D.G., R.F.G., Iranului, Perului și Zairului. Începînd de la această dată, Comitetul pentru dezarmare de la Geneva are următoarea componență : U.R.S.S., Bulgaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, R.D.G., Mongolia, Polonia, România, Ungaria, Anglia, Argentina, Birmania, Brazilia, Canada, Etiopia, Franța (care nu participă la lucrări), R.F.G., India, Iran, Italia, Japonia, Maroc, Mexic, Nigeria, Pakistan, Peru, Egipt, Olanda, Suedia, S.U.A., Zair.

30 ianuarie — 17 aprilie 1975 — La Viena are loc cea de-a cincea rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

31 ianuarie 1975 — La Geneva au fost reluate negocierile sovieto-americane în problema limitării înarmărilor strategice ofensive, pe baza Acordului de principiu încheiat la Vladivostok în noiembrie 1974.

13 martie 1975 — În Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, delegația țării noastre a introdus, ca document oficial, programul concret de dezarmare conținut în raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XI-lea al P.C.R.

26 martie 1975 — Intră în vigoare Convenția asupra interzicerii perfecționării, producției și stocării armelor bacteriologice (biologice) și toxinelor și distrugerea acestora.

Scanned with OKEN Scanner

3 mai 1975 — Reprezentantul permanent al României la O.N.U. a transmis răspunsul guvernului țării noastre la scrisoarea secretarului general al O.N.U. privind sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată dezarmării. Răspunsul prezintă pe larg poziția de principiu a țării noastre privind situația existentă pe planul cursei înarmărilor și al tratativelor de dezarmare și evidențiază că, în concepția României, sesiunea specială a Adunării Generale are sarcina de a dezbate și adopta principii, decizii și măsuri pentru o nouă eră de negocieri — era dezarmării concrete, reale.
În răspunsul guvernului român sînt formulate o serie de propuneri concrete în legătură cu cele patru proiecte de documente principale pe care urmează să le elaboreze Comitetul pregătitor : ordinea de zi, Declarația sesiunii speciale, Programul de acțiune și mecanismul de negocieri.

5—30 mai 1975 — Are loc la Geneva prima Conferință pentru trecerea în revistă a modului de aplicare a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare. Conferința a adoptat o Declarație finală în care, în esență, se subliniază că viabilitatea Tratatului de neproliferare depinde de modul în care statele-părți, în special statele posesoare de arme nucleare, își vor îndeplini obligațiile asumate prin tratat privind dezarmarea nucleară, accesul neîngrădit al țărilor neposesoare de arme nucleare la aplicațiile energiei atomice în scopuri pașnice și acordarea unor garanții adecvate de securitate pentru țările nenucleare părți la acest instrument internațional.

16 mai — 17 iulie 1975 — La Viena are loc cea de-a șasea rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

5 iunie — 7 octombrie 1975 — Comitetul ad-hoc pentru Oceanul Indian s-a întrunit în cadrul a șapte reuniuni, examinînd problemele legate de transpunerea în viață a hotărîrii O.N.U. privind proclamarea Oceanului Indian ca zonă a păcii.

11 iunie 1975 — În baza unei hotărîri a Consiliului guvernatorilor al A.I.E.A. a fost instituit Grupul consultativ ad-hoc pentru exploziile nucleare în scopuri pașnice.

2 iulie 1975 — La sediul din New York al Națiunilor Unite au fost difuzate, la punctul „Dezarmarea generală și totală", aflat pe ordinea de zi a celei de-a XXX-a sesiuni a Adunării Generale, propunerile României privind elaborarea unui program concret de dezarmare, conținut în documentele Congresului al XI-lea al P.C.R.

3 iulie 1975 — În intervenția rostită în Comitetul pentru dezarmare, șeful delegației române a prezentat poziția țării noastre în legătură cu rezultatele Conferinței pentru examinarea modului de aplicare a Tratatului de neproliferare. El s-a pronunțat pentru remedierea situației nesatisfăcătoare existente pe planul

Scanned with OKEN Scanner

tratativelor de dezarmare, subliniind, între altele, necesitatea elaborării unui program concret de încetare a cursei înarmărilor şi de dezarmare.

1 august 1975 — La Helsinki este adoptat de către cei 35 de şefi de stat şi de guvern Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa, care prevede, între altele, măsuri de dezangajare militară şi dezarmare pe continent.

4 august — 7 august 1975 — În Comitetul pentru dezarmare de la Geneva au avut loc şedinţe neoficiale, cu participarea experţilor din zece state, consacrate examinării aspectelor tehnice ale modificării mediului înconjurător în scopuri militare.

18 august 1975 — Este elaborat raportul Grupului ad-hoc de experţi specializaţi pentru studiul zonelor denuclearizate, elaborat în baza rezoluţiei 3 261 F (XXIX) a Adunării Generale. Raportul grupului de experţi, din care a făcut parte şi un expert român, reprezintă o contribuţie valoroasă la definirea statutului, obiectivelor, principiilor şi altor aspecte ale zonelor denuclearizate.

21 august 1975 — U.R.S.S. şi S.U.A. au prezentat în Comitetul pentru dezarmare proiecte separate, dar identice ale unei Convenţii privind interzicerea folosirii tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare şi alte scopuri ostile.

26 august 1975 — În intervenţia rostită în Comitetul pentru dezarmare, şeful delegaţiei române a arătat, între altele, că ţara noastră subscrie la necesitatea unei analize profunde de către Adunarea Generală a O.N.U. a situaţiei existente pe planul negocierilor de dezarmare şi sprijină ideea convocării unei sesiuni speciale a Adunării Generale a O.N.U. consacrate problemelor dezarmării. În continuare a fost prezentată poziţia ţării noastre în favoarea unor măsuri de dezangajare militară şi dezarmare în Europa, în contextul semnării, la 1 august 1975, a Actului final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare în Europa.

27 august 1975 — Comitetul ad-hoc al Conferinţei mondiale pentru dezarmare a adoptat un raport în legătură cu activitatea desfăşurată pentru convocarea conferinţei, document cu caracter general, care nu formulează recomandări concrete privind obiectivele, ordinea de zi, data, durata conferinţei. Raportul sugerează continuarea activităţii Comitetului ad-hoc.

11 septembrie 1975 — U.R.S.S. a prezentat la O.N.U. un proiect de Tratat privind interzicerea completă şi generală a experienţelor cu arme nucleare.

23 septembrie 1975 — U.R.S.S. a prezentat la O.N.U. un proiect de Acord privind interzicerea perfecţionării şi producerii unor noi tipuri de arme de nimicire în masă şi a unor noi sisteme de asemenea arme.

Scanned with OKEN Scanner

26 septembrie 1975 — În discursul rostit în cadrul dezbaterilor generale din plenul Adunării Generale a O.N.U., ministrul afacerilor externe al României a prezentat poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării, s-a pronunțat, între altele, pentru trecerea la o politică efectivă de dezarmare, pentru realizarea unei cotituri radicale în modul în care sînt abordate problemele dezarmării, prin negocierea cu prioritate a unor măsuri de dezarmare nucleară și înaintarea spre obiectivul dezarmării generale și totale.

26 septembrie — 18 decembrie 1975 — La Viena are loc cea de-a șaptea rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

5 noiembrie 1975 — La sediul din New York al Națiunilor Unite a fost prezentat un document oficial intitulat *Poziția României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, și în instaurarea unei păci trainice în lume.* Documentul sintetizează poziția principială și propunerile constructive ale țării noastre în domeniul dezarmării, avînd valoarea unui program concret de dezarmare avansat de România. După ce înfățișează proporțiile cursei înarmărilor și influențele ei profund negative pe plan politic, economic, social și al securității statelor, precum și situația nesatisfăcătoare existentă pe planul tratativelor de dezarmare, documentul propune o gamă largă de măsuri vizînd : înghețarea și reducerea bugetelor militare ; interzicerea, reducerea treptată și, în perspectivă, lichidarea armamentului nuclear ; crearea de zone de pace și colaborare, libere de arme nucleare ; măsuri de dezangajare militară parțiale și la nivel regional ; Tratatul de dezarmare generală și completă ; sporirea rolului Organizației Națiunilor Unite și al Adunării Generale în problema dezarmării ; interzicerea propagandei de război ; mobilizarea tuturor forțelor societății pentru înfăptuirea dezarmării.

12 decembrie 1975 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 484 B (XXX), inițiată de România împreună cu alte state, cu privire la creșterea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării. În partea operativă a rezoluției, Adunarea Generală a hotărît : a) să invite toate statele să comunice secretarului general, nu mai tîrziu de 1 mai 1976, opiniile și sugestiile lor cu privire la întărirea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării ; b) să instituie un Comitet ad-hoc al Adunării, deschis participării tuturor statelor membre, care să efectueze o revizuire fundamentală a rolului acesteia, concentrîndu-se, în special, asupra realizării de proceduri mai eficiente de organizare a activității, îmbunătățirii mijloacelor de informare ale Națiunilor Unite în domeniul dezarmării ; c) prezentarea de către Comitetul ad-hoc a constatărilor și propunerilor sale la cea de-a XXXI-a sesiune a Adunării Generale.

— La inițiativa României și a unui număr de 12 state nealiniate, Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 3 484 D (XXIX), prin care cere secretarului general al O.N.U. să adopte

Scanned with OKEN Scanner

măsurile necesare pentru întărirea Diviziei dezarmării din Secretariatul Națiunilor Unite.

18 decembrie 1975 — În expunerea prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Marea Adunare Națională cu privire la măreţele realizări ale poporului român în cincinalul 1971—1975 și la politica externă a României, pusă în slujba păcii și colaborării internaționale, a fost prezentată pe larg poziția partidului și statului nostru în problemele dezarmării.
Președintele Nicolae Ceaușescu a subliniat în mod deosebit proporțiile alarmante și consecințele deosebit de nocive ale cursei înarmărilor, arătînd că oprirea acestei competiții reprezintă cea mai înaltă răspundere și îndatorire a guvernelor, a oamenilor politici față de propriile lor popoare, față de cauza civilizației. În vederea diminuării și opririi cursei înarmărilor a fost formulată propunerea de înghețare și apoi de reducere a bugetelor militare, pe baza unui program în etape, începînd cu bugetele țărilor mari, puternic înarmate. A fost avansată propunerea ca, pentru început, să fie reduse cu cel puțin 10% bugetele militare ale tuturor statelor, luîndu-se ca bază volumul cheltuielilor militare din 1975, jumătate din sumele astfel eliberate urmînd să fie puse la dispoziția unui fond special al O.N.U. pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare.
În expunere au fost reafirmate propunerile țării noastre privind înfăptuirea cu prioritate a unor măsuri de dezarmare nucleară, dezangajarea militară și dezarmarea în Europa, denuclearizarea Balcanilor, realizarea dezarmării generale și totale, întărirea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării.

20 decembrie 1975 — În hotărîrea Marii Adunări Naționale cu privire la politica externă a Republicii Socialiste România este reafirmată voința țării noastre de a milita în continuare pentru înfăptuirea dezarmării, în primul rînd a dezarmării nucleare.

26—29 ianuarie 1976 — La New York s-a întrunit Comitetul ad-hoc pentru revizuirea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării, în cadrul unei sesiuni pentru organizarea lucrărilor acestui organism.

28 ianuarie — 26 februarie 1976 — La Lugano are loc, sub auspiciile Comitetului internațional al Crucii Roșii, cea de-a doua sesiune a Conferinței experților guvernamentali asupra folosirii anumitor arme convenționale.

30 ianuarie—8 aprilie 1976 — La Viena se desfășoară cea de-a opta rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

1 martie—14 iulie 1976 — În conformitate cu prevederile rezoluției 3 469 (XXX), Comitetul ad-hoc privind Conferința mondială pentru dezarmare s-a întrunit, în cadrul a opt ședințe, la sediul din New York al Națiunilor Unite.

Scanned with OKEN Scanner

4 martie 1976 — În intervenţia rostită în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, şeful delegaţiei ţării noastre a prezentat pe larg poziţia României în legătură cu problemele încetării cursei înarmărilor şi dezarmării. El a arătat că România se pronunţă pentru negocierea cu prioritate a unor măsuri practice de dezarmare nucleară, pentru adoptarea unor măsuri de oprire a cursei înarmărilor, pentru îmbunătăţirea şi democratizarea activităţii Comitetului pentru dezarmare, pentru reevaluarea sarcinilor şi atribuţiilor Comitetului, în vederea accelerării ritmului tratativelor de dezarmare.

10 martie — 12 iulie 1976 — Grupul de lucru al Comitetului ad-hoc privind Conferinţa mondială de dezarmare s-a întrunit în cadrul unui număr de 29 de şedinţe pentru pregătirea raportului Comitetului ad-hoc.

21 aprilie 1976 — În intervenţia rostită în Comitetul pentru dezarmare, reprezentantul român a expus poziţia ţării noastre în legătură cu proiectele de Convenţie privind interzicerea utilizării tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile.

21 aprilie — 11 iunie 1976 — La Geneva a avut loc cea de-a treia sesiune a Conferinţei diplomatice privind reafirmarea şi dezvoltarea dreptului umanitar aplicabil în conflictele armate.

26 aprilie 1976 — În cuvîntarea rostită la Congresul Uniunii Generale a Sindicatelor din România, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a reafirmat importanţa pe care ţara noastră o acordă realizării dezarmării, subliniind: „Apreciem că o problemă vitală pentru viitorul omenirii este înfăptuirea dezarmării, şi în primul rînd a dezarmării nucleare. Sîntem hotărîţi să militäm şi în viitor, împreună cu toate popoarele iubitoare de pace, cu forţele înaintate de pretutindeni, pentru trecerea la măsuri concrete, practice de încetare a cursei înarmărilor, de desfiinţare a bazelor şi blocurilor militare, de retragere a trupelor străine de pe teritoriile altor state, măsuri care să ducă la eliberarea popoarelor de povara cheltuielilor militare, precum şi de spectrul unui nou război nimicitor".

8 mai 1976 — În cuvîntarea rostită cu prilejul celei de-a 55-a aniversări a creării P.C.R., tovarăşul Nicolae Ceauşescu a declarat: „Considerăm că mai mult ca oricînd lupta pentru pace, pentru dezarmare, şi în primul rînd pentru dezarmare nucleară, este una din îndatoririle fundamentale ale fiecărui popor, constituind expresia cea mai elocventă a adevăratei atitudini de solidaritate internaţională, de internaţionalism proletar!"

12—15 mai 1976 — Cea de-a VII-a Conferinţă a miniştrilor de externe ai ţărilor islamice a adoptat o rezoluţie care, între altele, apreciind că evoluţiile recente au sporit pericolul proliferării armelor nucleare în noi regiuni ale lumii, inclusiv Africa, Orientul Apropiat, Asia de Sud şi Oceanul Indian, cere statelor posesoare de arme nucleare să sprijine crearea de zone denuclearizate în regiunile respective.

Scanned with OKEN Scanner

19 mai — 21 iulie 1976 — Are loc la Viena cea de-a noua rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

28 mai 1976 — U.R.S.S. și S.U.A. au semnat Tratatul privind exploziile nucleare subterane în scopuri pașnice, care stabilește regimul de efectuare a acestor explozii.

2 iunie 1976 — În expunerea prezentată la Congresul educației politice și al culturii socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reafirmat poziția consecventă a țării noastre în problemele dezarmării, arătînd între altele: „România consideră că una din problemele cele mai arzătoare ale lumii contemporane este înfăptuirea dezarmării generale, și în primul rînd a dezarmării nucleare, realizarea unei păci trainice pe planeta noastră. Se impune mai mult ca oricînd trecerea de la discuții generale despre dezarmare la măsuri concrete, practice de oprire a cursei înarmărilor, de încetare a producției armelor nucleare, lichidarea celor existente și scoaterea în afara legii a întregului armament atomic. În acest scop sînt necesare democratizarea și sporirea eficienței activității Comitetului pentru dezarmare de la Geneva. Ar fi, de asemenea, utilă în această direcție organizarea unei reuniuni internaționale într-o formă corespunzătoare, sub egida Organizației Națiunilor Unite, care să permită participarea tuturor statelor la dezbaterea și soluționarea acestei probleme vitale pentru existența întregii omeniri".

14—24 iunie 1976 — La New York are loc prima sesiune de fond a Comitetului ad-hoc pentru revizuirea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării.

29 iunie 1976 — În cuvîntarea rostită la Conferința de la Berlin a partidelor comuniste și muncitorești din Europa, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit pe larg la problemele dezangajării militare și dezarmării în Europa și în întreaga lume, prezentînd poziția consecventă a P.C.R. în favoarea adoptării unor măsuri concrete de dezarmare, cum sînt desființarea blocurilor militare și a bazelor militare, retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state, reducerea cheltuielilor militare, reducerea trupelor naționale și a armamentelor, trecerea fermă la adoptarea unor măsuri de dezarmare nucleară, care trebuie să se bucure de prioritate. „După părerea noastră — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu —, comuniștilor le revine îndatorirea primordială de a face totul pentru înfăptuirea dezarmării și instaurarea unui climat de încredere între toate statele din Europa, pentru edificarea securității, colaborării și păcii pe continentul nostru".

1 iulie 1976 — Comitetul pentru dezarmare a hotărît instituirea unui grup de lucru în problema interzicerii folosirii în scopuri ostile a tehnicilor de modificare a mediului înconjurător. În perioada 2 iulie — 1 septembrie 1976, grupul de lucru, la a cărui activitate au participat toate statele membre ale Comitetului pentru dezarmare, a ținut un număr de 29 de ședințe.

Scanned with OKEN Scanner

7 iulie 1976 — Printr-o scrisoare adresată secretarului general al O.N.U., U.R.S.S. și S.U.A. au transmis textul Tratatului sovieto-american privind exploziile nucleare subterane în scopuri pașnice (Doc. O.N.U. A/31/125).

14 iulie 1976 — Comitetul ad-hoc al Conferinței mondiale pentru dezarmare și-a adoptat raportul către Adunarea Generală, care sintetizează punctele de vedere ale statelor membre privind convocarea Conferinței mondiale pentru dezarmare.

22 iulie 1976 — Șeful delegației române în Comitetul pentru dezarmare a prezentat în acest organism poziția țării noastre în legătură cu înfăptuirea programului Deceniului dezarmării (1970—1980), proclamat de Națiunile Unite la inițiativa României. Trecînd în revistă evoluția negocierilor de dezarmare, reprezentantul român a evidențiat necesitatea elaborării și adoptării unei strategii globale de dezarmare, a unui program de măsuri concrete în acest domeniu. El a propus ca la sesiunea Comitetului să se adopte decizia ca organismul de negocieri să elaboreze la începutul anului 1977 programul de dezarmare cerut de Adunarea Generală a O.N.U. și să treacă cu hotărîre la realizarea lui.

3 august 1976 — Reprezentantul U.R.S.S. a prezentat în Comitetul pentru dezarmare un proiect de Acord privind interzicerea punerii la punct și producerii unor noi tipuri de arme de nimicire în masă și a unor noi sisteme de asemenea arme.

5 august 1976 — În intervenția rostită în Comitetul pentru dezarmare, reprezentantul României a prezentat poziția țării noastre în problema interzicerii folosirii tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare sau în alte scopuri ostile. În context, el a declarat: „Interzicerea unor noi arme și sisteme de nimicire în masă trebuie să fie strîns legată de măsuri ferme pentru încetarea producției de arme nucleare, lichidarea stocurilor existente și interzicerea deplină și definitivă a armamentului nuclear".

6 august 1976 — Reprezentantul Angliei a prezentat în Comitetul pentru dezarmare un proiect de Convenție privind interzicerea producției, perfecționării și stocării armelor chimice și distrugerea acestora.

16—19 august 1976 — Cea de-a V-a Conferință a șefilor de stat și de guvern ai țărilor nealiniate s-a pronunțat, în Declarația politică adoptată la încheierea lucrărilor, pentru crearea unei zone a păcii în Oceanul Indian.

17 august 1976 — În mesajul adresat de președintele Nicolae Ceaușescu Conferinței la nivel înalt a țărilor nealiniate de la Colombo se arată între altele: „România apreciază că o problemă crucială a păcii și securității mondiale o constituie realizarea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare. Se impune ca toate popoarele, toate statele să-și intensifice eforturile pentru oprirea cursei înarmărilor, care afectează grav interesele umanității, constituie o uriașă povară pe umerii tuturor

Scanned with OKEN Scanner

naţiunilor, generează un permanent pericol pentru pacea mondială. În spiritul documentului prezentat de România la O.N.U. în legătură cu căile şi modalităţile de realizare a dezarmării generale şi totale, ne pronunţăm pentru convocarea unei sesiuni speciale a Organizaţiei Naţiunilor Unite care să dezbată şi să adopte măsurile practice pentru trecerea la înfăptuirea acestui deziderat vital al tuturor popoarelor".

2 septembrie 1976 — Comitetul pentru dezarmare a hotărît să examineze, la sesiunea sa din 1977, „problema unui program cuprinzător care să trateze toate aspectele problemei încetării cursei înarmărilor şi dezarmării generale şi totale sub un control internaţional efectiv, în conformitate cu rezoluţia Adunării Generale 2 602 E (XXIV), prin care a fost proclamat Deceniul dezarmării".

7—10 septembrie 1976 — La New York are loc cea de-a doua sesiune de fond a Comitetului ad-hoc pentru creşterea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării. La încheierea sesiunii, Comitetul a adoptat un set de recomandări către Adunarea Generală — pe baza propunerilor statelor membre ale O.N.U. — privind sporirea rolului Naţiunilor Unite în domeniul dezarmării.

30 septembrie — 16 decembrie 1976 — La Viena se desfăşoară cea de-a zecea rundă a negocierilor privind reducerea forţelor armate şi armamentelor şi măsuri adiacente în Europa centrală.

1 octombrie 1976 — În cuvîntarea rostită la adunarea activului de comandă şi de partid de bază din armată, tovarăşul Nicolae Ceauşescu a reafirmat importanţa acordată de ţara noastră problemelor încetării cursei înarmărilor şi realizării dezarmării, inclusiv măsurilor de dezangajare militară şi dezarmare în Europa. În legătură cu aceste probleme, preşedintele Nicolae Ceauşescu arăta : „Acordăm, desigur, o atenţie deosebită problemelor de ordin militar, dezangajării militare, trecerii la măsuri concrete de dezarmare, la reducerea trupelor, asigurîndu-se slăbirea, pînă la urmă, a încordării militare din Europa. Nu uităm nici un moment că tocmai pe continentul european sînt concentrate cele mai puternice forţe militare, cele mai moderne armamente, inclusiv mari stocuri de arme nucleare, ceea ce constituie un grav pericol nu numai pentru pacea continentului, dar şi pentru pacea întregii lumi".

— În discursul rostit în cadrul dezbaterilor generale din plenara Adunării Generale a O.N.U., ministrul afacerilor externe al României a prezentat poziţia de principiu a ţării noastre în problema încetării cursei înarmărilor şi realizării dezarmării. S-a arătat că, în preocuparea de a-şi aduce contribuţia concretă la soluţionarea acestor probleme, România a prezentat, la 5 noiembrie 1975, la Naţiunile Unite, un document oficial intitulat *Poziţia României în problemele dezarmării, în primul rînd ale dezarmării nucleare, şi în instaurarea unei păci trainice în lume.*

Scanned with OKEN Scanner

10 octombrie 1976 — Adunarea Generală a O.N.U. a adoptat rezoluția 31/74, prin care, între altele, cere Comitetului pentru dezarmare să continue negocierile, cu asistența unor experți guvernamentali calificați, în scopul elaborării textului unui acord asupra interzicerii punerii la punct și producerii unor noi tipuri de arme de nimicire în masă și a unor noi sisteme de asemenea arme și să prezinte un raport asupra rezultatelor obținute la cea de-a XXXII-a sesiune.

22 noiembrie 1976 — Printr-o scrisoare adresată secretarului general al O.N.U., U.R.S.S. a transmis textul revizuit al proiectului de Tratat privind interzicerea totală și generală a experiențelor nucleare subterane.

10 decembrie 1976 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/64, prin care, între altele, cere Conferinței diplomatice privind reafirmarea și dezvoltarea dreptului umanitar aplicabil în conflictele armate să accelereze procesul de examinare a problemei folosirii unor arme convenționale, inclusiv a celor care se dovedesc excesiv de periculoase sau au efecte nediscriminatorii, și să depună toate eforturile pentru a cădea de acord, pe motive umanitare, asupra unor norme posibile care să interzică sau să restrîngă utilizarea unor asemenea arme.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/65, prin care, între altele, cere Comitetului pentru dezarmare să-și continue, cu prioritate, negocierile în vederea realizării unui acord asupra unor măsuri efective de interzicere a perfecționării, producției și stocării tuturor armelor chimice și de distrugere a acestora.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/68 în legătură cu măsurile efective privind aplicarea obiectivelor Deceniului dezarmării, în care, între altele, reafirmă scopurile și obiectivele Deceniului dezarmării ; își exprimă regretul în legătură cu rezultatele modeste obținute în Deceniul dezarmării și cu efectele dăunătoare ale cursei înarmărilor, îndeosebi în domeniul nuclear ; cere Comitetului pentru dezarmare să adopte, la sesiunea din 1977, un program cuprinzător care să trateze toate aspectele problemei încetării cursei înarmărilor și dezarmării generale și totale, conform rezoluției 2 602 E (XXIV), prin care a fost proclamat Deceniul dezarmării.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/71 privind crearea unei zone denuclearizate în Orientul Apropiat.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/72, care, între altele, transmite Convenția privind interzicerea tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare sau orice alte scopuri ostile — al cărei text este anexat la rezoluția 31/72 a Adunării Generale — tuturor statelor spre examinare, semnare și ratificare ; cere Comitetului pentru dezarmare să mențină în atenție problema evitării efective a pericolelor ce decurg din utilizarea tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare sau alte scopuri ostile.

Scanned with OKEN Scanner

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/73 privind stabilirea unei zone denuclearizate în Asia de Sud.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/75 privind transpunerea în viață a concluziilor primei Conferințe de trecere în revistă a modului de aplicare a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/166, prin care, între altele, cheamă din nou toate statele posesoare de arme nucleare să înceteze experiențele cu arme nucleare, ca un pas interimar în direcția încheierii unui acord oficial și cuprinzător de interzicere a experiențelor nucleare ; cere Comitetului pentru dezarmare să continue să acorde cea mai înaltă prioritate încheierii unui Acord cuprinzător de interzicere a experiențelor nucleare și să raporteze Adunării Generale, la cea de-a XXXII-a sesiune, asupra progreselor înregistrate.

14 decembrie 1976 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/87, prin care, între altele, exprimă secretarului general al O.N.U. și grupului de experți consultanți aprecierile Adunării Generale în legătură cu raportul privind reducerea bugetelor militare ; cere statelor membre să comunice secretarului general, pînă la 30 aprilie 1977, opiniile lor în legătură cu problemele cuprinse în raport ; cere secretarului general al O.N.U. să pregătească, cu ajutorul unui grup interguvernamental de experți, un raport care să conțină o analiză a punctelor de vedere ale statelor, precum și concluzii și recomandări ; cere secretarului general ca acest raport să fie înaintat cel tîrziu la 31 august 1977.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/88, prin care, între altele, luînd notă de raportul Comitetului ad-hoc privind Oceanul Indian, cere acestui comitet să continue consultările în vederea formulării unui program de acțiune care să conducă la convocarea unei conferințe pentru proclamarea Oceanului Indian ca zonă a păcii.

— Adunarea Generală adoptă rezoluția 31/90, prin care aprobă propunerile adoptate de Comitetul ad-hoc privind întărirea rolului O.N.U. în domeniul dezarmării și cere secretarului general al O.N.U. să ia măsuri pentru aplicarea recomandărilor acestui comitet.
Una dintre recomandări se referă la publicarea, în fiecare an, de către O.N.U., înaintea sesiunilor Adunării Generale, a unui Anuar al O.N.U. privind dezarmarea, care să conțină o trecere în revistă a principalelor evoluții și a cursului tratativelor în domeniul dezarmării, inclusiv un rezumat al rezoluțiilor Adunării Generale și al propunerilor prezentate.

21 decembrie 1976 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 31/189 A, prin care, între altele, își exprimă îngrijorarea în legătură cu plafoanele ridicate de înarmare negociate de U.R.S.S. și S.U.A. în cadrul S.A.L.T. II și absența totală a limitării calita-

Scanned with OKEN Scanner

tive a armamentelor și cere celor două puteri să extindă obiectul și să accelereze ritmul tratativelor. De asemenea, rezoluția reafirmă invitația adresată celor două guverne de a informa Adunarea Generală asupra progreselor și rezultatelor negocierilor.

1 ianuarie 1977 — În baza unei rezoluții a Adunării Generale a O.N.U. ia ființă Centrul Națiunilor Unite pentru dezarmare, în cadrul Departamentului pentru probleme politice și ale Consiliului de Securitate.

3 februarie — 15 aprilie 1977 — La Viena are loc cea de-a XI-a rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

7 februarie 1977 — Președintele Adunării Generale a transmis secretarului general al O.N.U. o notă prin care a făcut cunoscut că, în urma consultărilor desfășurate, a desemnat un număr de 54 de state (între care și România) în calitate de membre ale Comitetului pregătitor pentru sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată problemelor dezarmării.

28 martie 1977 — În expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința solemnă comună a C.C. al P.C.R., Marii Adunări Naționale, Consiliului Suprem al Dezvoltării Economice și Sociale și activului central de partid și de stat a fost prezentată poziția partidului și statului nostru în problemele dezangajării militare și dezarmării în Europa și în întreaga lume.
Între altele, președintele Nicolae Ceaușescu a arătat că, după părerea României, pentru reducerea încordării militare pe continentul european ar fi potrivit să se adopte o măsură de reducere, pentru început cu 5—10%, a bugetelor și efectivelor militare ale tuturor țărilor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.
În continuare, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a referit pe larg la proporțiile atinse de cursa înarmărilor, la pericolele generate de aceasta și a reafirmat propunerile cuprinse în programul concret de dezarmare adoptat de Congresul al XI-lea al P.C.R. Subliniind rolul ce revine popoarelor, opiniei publice mondiale în adoptarea unor măsuri practice de dezarmare, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat: „România dă o mare importanță convocării sesiunii O.N.U. din 1978 consacrate dezbaterii problemelor dezarmării și se pronunță, totodată, pentru organizarea unei conferințe mondiale destinate opririi cursei înarmărilor, și îndeosebi a înarmării nucleare".

7 aprilie 1977 — În intervenția rostită în Comitetul pentru dezarmare, șeful delegației României a expus poziția țării noastre în legătură cu interzicerea noilor tipuri și sisteme de arme de distrugere în masă și a armelor chimice.

9 mai 1977 — În expunerea prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu la sesiunea solemnă comună a C.C. al P.C.R., Marii Adunări Naționale și activului central de partid și de stat consacrată sărbătoririi centenarului proclamării independenței de stat

Scanned with OKEN Scanner

a României este reafirmată hotărîrea țării noastre de a milita, împreună cu toate statele iubitoare de pace, pentru înfăptuirea dezarmării nucleare, a unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa, pentru atingerea obiectivului dezarmării generale și totale, pentru eliberarea omenirii de povara înarmărilor și de pericolul unui nou război.

12 mai — 21 iulie 1977 — la Viena se desfășoară cea de-a XII-a rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.

18 mai 1977 — La Geneva a fost deschisă spre semnare Convenția privind interzicerea folosirii tehnicilor de modificare a mediului înconjurător în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile.

11 iulie 1977 — Tovarășul Nicolae Ceaușescu a reafirmat, în expunerea prezentată la Congresul consiliilor oamenilor muncii din industrie, construcții și transporturi poziția țării noastre în problemele dezarmării, arătînd între altele: „În momentul de față considerăm că trebuie făcut totul pentru trecerea la măsuri concrete de reducere a trupelor și armamentelor, desființarea blocurilor și a bazelor militare străine, pentru crearea unei atmosfere internaționale de încredere și colaborare. Sesiunea Organizației Națiunilor Unite pentru dezarmare, care urmează să aibă loc anul viitor, trebuie să adopte hotărîri concrete care să deschidă perspective înfăptuirii dezarmării și asigurării păcii mondiale".

30 august — 15 decembrie 1977 — La Viena are loc cea de-a XIII-a rundă a negocierilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor și măsuri adiacente în Europa centrală.
Cu toate că în perioada 30 octombrie 1973 — 15 decembrie 1977 s-au desfășurat 13 runde de negocieri, au avut loc 157 de ședințe plenare și un volum impresionant de consultări neoficiale, tratativele de la Viena nu au depășit faza declarațiilor de intenții, a prezentării pozițiilor și a schimbului de propuneri și nu s-au soldat, după patru ani, cu nici un rezultat palpabil.

2 septembrie 1977 — România — țară membră, alături de alte 53 de state, din Comitetul pregătitor al sesiunii speciale a Adunării Generale a O.N.U. consacrate dezarmării — a prezentat în cadrul acestui organism, ca documente oficiale ale O.N.U., trei proiecte axate pe principalele puncte ale ordinii de zi a viitoarei sesiuni speciale:

— Declarația privind dezarmarea, care cuprinde principiile negocierilor de dezarmare, scopurile și prioritățile acestora, tactica și strategia menite să orienteze desfășurarea tuturor tratativelor privitoare la dezarmare;

— Programul de acțiune, eșalonat în timp, conținînd măsurile concrete ce trebuie întreprinse în domeniul dezarmării nucleare și convenționale, pentru întărirea încrederii și cooperării între state;

Scanned with OKEN Scanner

— Structurile de negociere a problemelor dezarmării, care preconizează crearea unor mecanisme viabile, învestite cu autoritate deplină și, totodată, suple, cu reguli și proceduri de lucru democratice.
Totodată, delegația română în Comitetul pregătitor s-a pronunțat pentru organizarea sesiunii speciale la nivelul cel mai înalt.

27 septembrie 1977 — În mesajul adresat sesiunii jubiliare a Conferinței generale a A.I.E.A., tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat, între altele, că România se pronunță pentru oprirea cursei înarmărilor și înfăptuirea unor măsuri concrete de dezarmare nucleară, pentru ca energia nucleară să fie pusă în slujba progresului și civilizației tuturor popoarelor.

28 septembrie 1977 — În discursul rostit de ministrul afacerilor externe al României în cadrul dezbaterilor generale din plenul Adunării Generale a O.N.U. a fost prezentată poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării. Între altele, s-a subliniat necesitatea ca O.N.U. să dobîndească un rol sporit în problemele dezarmării. În acest sens, s-a arătat că România acordă o importanță deosebită sesiunii speciale a Adunării Generale consacrate problemelor dezarmării și, ca membră în Comitetul pregătitor, acționează pentru crearea premiselor necesare ca această sesiune să se încheie cu rezultate concrete.

7 decembrie 1977 — În raportul prezentat la Conferința Națională a P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu a expus pe larg poziția partidului și statului nostru în problemele dezarmării, făcînd o analiză profund științifică a situației existente pe planul cursei înarmărilor și al negocierilor de dezarmare. Între altele, în raport se arată: „Dăm o mare importanță sesiunii speciale a O.N.U. din primăvara anului 1978 consacrate dezarmării. În ce o privește, România a prezentat diferite propuneri în acest sens și dorim ca, și de la tribuna Conferinței Naționale, să afirmăm necesitatea adoptării unor măsuri concrete care să ducă — pentru moment — la oprirea cheltuielilor militare la nivelul bugetelor din anii 1977 sau 1978, trecîndu-se apoi la reducerea cu 5—10% a acestor cheltuieli și, treptat, la diminuarea lor și mai substanțială". Totodată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea adoptării unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa, arătînd că România sprijină propunerea U.R.S.S. de constituire a unei comisii speciale, după reuniunea de la Belgrad, care, paralel cu negocierile privind reducerea trupelor și armamentelor de la Viena, să elaboreze măsuri concrete, cu participarea tuturor țărilor reprezentate la Conferința general-europeană, privind dezangajarea militară pe continent.

8 decembrie 1977 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/50, intitulată *Utilizarea pașnică a energiei nucleare pentru dezvoltarea economică și socială*, în care, între altele, statuează dreptul tuturor statelor de a pune în aplicare programe privind utilizarea pașnică a tehnologiei nucleare pentru dezvoltarea economico-socială; subliniază că toate statele, fără discriminare, trebuie să aibă acces la tehnologiile, echipamentele și materialele pentru utilizarea în scopuri pașnice a energiei nucleare.

Scanned with OKEN Scanner

— Structurile de negociere a problemelor dezarmării, care preconizează crearea unor mecanisme viabile, învestite cu autoritate deplină și, totodată, suple, cu reguli și proceduri de lucru democratice.
Totodată, delegația română în Comitetul pregătitor s-a pronunțat pentru organizarea sesiunii speciale la nivelul cel mai înalt.

27 septembrie 1977 — În mesajul adresat sesiunii jubiliare a Conferinței generale a A.I.E.A., tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat, între altele, că România se pronunță pentru oprirea cursei înarmărilor și înfăptuirea unor măsuri concrete de dezarmare nucleară, pentru ca energia nucleară să fie pusă în slujba progresului și civilizației tuturor popoarelor.

28 septembrie 1977 — În discursul rostit de ministrul afacerilor externe al României în cadrul dezbaterilor generale din plenul Adunării Generale a O.N.U. a fost prezentată poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării. Între altele, s-a subliniat necesitatea ca O.N.U. să dobîndească un rol sporit în problemele dezarmării. În acest sens, s-a arătat că România acordă o importanță deosebită sesiunii speciale a Adunării Generale consacrate problemelor dezarmării și, ca membră în Comitetul pregătitor, acționează pentru crearea premiselor necesare ca această sesiune să se încheie cu rezultate concrete.

7 decembrie 1977 — În raportul prezentat la Conferința Națională a P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu a expus pe larg poziția partidului și statului nostru în problemele dezarmării, făcînd o analiză profund științifică a situației existente pe planul cursei înarmărilor și al negocierilor de dezarmare. Între altele, în raport se arată : „Dăm o mare importanță sesiunii speciale a O.N.U. din primăvara anului 1978 consacrate dezarmării. În ce o privește, România a prezentat diferite propuneri în acest sens și dorim ca, și de la tribuna Conferinței Naționale, să afirmăm necesitatea adoptării unor măsuri concrete care să ducă — pentru moment — la oprirea cheltuielilor militare la nivelul bugetelor din anii 1977 sau 1978, trecîndu-se apoi la reducerea cu 5—10% a acestor cheltuieli și, treptat, la diminuarea lor și mai substanțială". Totodată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat necesitatea adoptării unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa, arătînd că România sprijină propunerea U.R.S.S. de constituire a unei comisii speciale, după reuniunea de la Belgrad, care, paralel cu negocierile privind reducerea trupelor și armamentelor de la Viena, să elaboreze măsuri concrete, cu participarea tuturor țărilor reprezentate la Conferința general-europeană, privind dezangajarea militară pe continent.

8 decembrie 1977 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/50, intitulată *Utilizarea pașnică a energiei nucleare pentru dezvoltarea economică și socială*, în care, între altele, statuează dreptul tuturor statelor de a pune în aplicare programe privind utilizarea pașnică a tehnologiei nucleare pentru dezvoltarea economico-socială ; subliniază că toate statele, fără discriminare, trebuie să aibă acces la tehnologiile, echipamentele și materialele pentru utilizarea în scopuri pașnice a energiei nucleare.

Scanned with OKEN Scanner

12 decembrie 1977 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/75 privind consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor, inițiată de România împreună cu alte state, în care, între altele, salută aducerea la zi a raportului secretarului general al O.N.U. privind consecințele economice și sociale ale cursei înarmărilor și cheltuielilor militare și își exprimă speranța că acest document va contribui la concentrarea negocierilor viitoare de dezarmare asupra dezarmării nucleare și atingerii obiectivului dezarmării generale și totale ; hotărăște să supună raportul viitoarei sesiuni speciale a Adunării Generale a O.N.U. consacrate problemelor dezarmării ; decide menținerea problemei consecințelor cursei înarmărilor în atenția O.N.U. și înscrierea ei pe agenda provizorie a sesiunii a XXXV-a a Adunării Generale.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/77 privind interzicerea armelor chimice și bacteriologice (biologice), prin care, între altele, cere tuturor statelor să ajungă cît mai curînd posibil la un acord asupra interzicerii efective a cercetării, producției și stocării tuturor armelor chimice și distrugerii acestora.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/78 privind interzicerea experiențelor cu armele nucleare, în care, între altele, cere celor trei puteri nucleare (U.R.S.S., S.U.A., Anglia) să urgenteze negocierile dintre ele pentru realizarea unui Acord de interzicere a experiențelor cu arme nucleare și să transmită rezultatele tratativelor, spre examinare, Comitetului pentru dezarmare.

— Adunarea generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/80, intitulată *Măsuri efective pentru transpunerea în viață a principiilor și obiectivelor Deceniului dezarmării,* inițiată de România și de alte state. Prin această rezoluție, Adunarea Generală, între altele, cere Comitetului pentru dezarmare să continue lucrările asupra elaborării unui program cuprinzător de dezarmare și să raporteze asupra progreselor înregistrate sesiunii speciale consacrate problemelor dezarmării ; cere statelor membre să-și intensifice eforturile pentru realizarea legăturii între dezarmare și dezvoltare, în cadrul Deceniului dezarmării, în vederea utilizării resurselor eliberate prin dezarmare pentru promovarea dezvoltării economice și sociale, în special a țărilor în curs de dezvoltare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/81, intitulată *Aplicarea Declarației privind denuclearizarea Africii,* în care, între altele, reafirmă apelul adresat tuturor statelor de a respecta statutul de denuclearizare al Africii și insulelor învecinate. Totodată, Adunarea Generală a cerut tuturor statelor și Consiliului de Securitate al O.N.U. să adopte toate măsurile necesare pentru a preveni și împiedica accesul Africii de Sud la armele nucleare.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/82 privind crearea unei zone denuclearizate în Orientul Apropiat, în care sînt cuprinse o serie de recomandări adresate statelor din regiune și puterilor nucleare în vederea înaintării spre obiectivul constituirii unei zone denuclearizate în Orientul Apropiat.

Scanned with OKEN Scanner

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/83 privind crearea unei zone denuclearizate în Asia de Sud, prin care, între altele, cere statelor din regiune și țărilor învecinate să depună toate eforturile posibile pentru crearea unei zone denuclearizate în Asia de Sud.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/84 privind interzicerea punerii la punct și producerii unor noi tipuri și sisteme de arme de nimicire în masă.
Prin această rezoluție, Adunarea Generală cere, între altele, Comitetului pentru dezarmare să continue negocierile pentru elaborarea unui proiect de acord sau, dacă va fi necesar, a unor acorduri specifice în acest domeniu.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/85 privind reducerea bugetelor militare, prin care, între altele, salutînd raportul secretarului general al O.N.U. privind reducerea bugetelor militare, cere să se pregătească un raport în materie pentru sesiunea Adunării Generale consacrată problemelor dezarmării.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/86, intitulată *Aplicarea Declarației privind proclamarea Oceanului Indian ca zonă a păcii.*

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/87, cuprinzînd șapte părți, intitulată *Dezarmarea generală și totală,* prin care, între altele, cere Comitetului pentru dezarmare să examineze noi măsuri pentru prevenirea pătrunderii factorului militar pe fundul mărilor și oceanelor ; cere statelor posesoare de arme nucleare să nu folosească armele nucleare și să nu amenințe cu folosirea lor împotriva statelor neposesoare de asemenea arme ; cere secretarului general al O.N.U. să inițieze elaborarea unui studiu asupra relației de interdependență dintre dezarmare și securitatea internațională ; invită toate statele să transmită secretarului general al O.N.U., pînă la 15 aprilie 1978, punctele lor de vedere privind aspectele regionale ale dezarmării ; cere secretarului general al O.N.U. să inițieze publicarea unei reviste periodice în problemele dezarmării ; invită toate puterile nucleare să adopte măsuri urgente pentru încetarea cursei înarmărilor nucleare și înfăptuirea unor măsuri urgente de dezarmare nucleară.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluția 32/88, intitulată *Sesiunea specială a Adunării Generale consacrată dezarmării,* prin care, între altele, cere secretarului general al O.N.U. să numească un grup ad-hoc de experți guvernamentali pentru elaborarea termenilor de referință pentru studiul privind relația dintre dezarmare și dezvoltare, a cărui alcătuire a fost recomandată de Comitetul pregătitor al sesiunii speciale a Adunării Generale consacrate problemelor dezarmării ; aprobă raportul Comitetului pregătitor al sesiunii speciale a Adunării Generale consacrate problemelor dezarmării și recomandarea ca sesiunea să se desfășoare în perioada 23 mai—28 iunie 1978, la New

Scanned with OKEN Scanner

York ; cere Comitetului pregătitor să-şi continue activitatea pentru elaborarea proiectului unui document final ori a unor documente finale pentru sesiunea specială.

— Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 32/89, intitulată *Conferinţa mondială pentru dezarmare*, prin care, între altele, cere Comitetului ad-hoc pentru Conferinţa mondială de dezarmare să supună sesiunii speciale a Adunării Generale consacrate problemelor dezarmării un raport special privind stadiul deliberărilor sale.

— Prin rezoluţia 32/423, Adunarea Generală a O.N.U. a hotărît, la recomandarea Comitetului politic, ca la sesiunea specială a Adunării Generale a O.N.U. consacrată problemelor dezarmării să se alcătuiască procese-verbale nu numai pentru şedinţele din plenară, ci şi pentru şedinţele comitetelor de lucru.

19 decembrie 1977 — Adunarea Generală a O.N.U. adoptă rezoluţia 32/155, intitulată *Declaraţia privind adîncirea şi consolidarea destinderii internaţionale*, în care, între altele, subliniază necesitatea adoptării unor măsuri concrete de dezarmare, pentru întărirea procesului destinderii şi consolidarea securităţii mondiale.

30 decembrie 1977 — În cuvîntarea rostită cu prilejul primirii şefilor misiunilor diplomatice din Bucureşti, preşedintele Nicolae Ceauşescu, referindu-se la urgenţa adoptării unor măsuri practice de dezarmare, a declarat : „Privim cu o anumită speranţă reuniunea Adunării Generale a Naţiunilor Unite care urmează să aibă loc în prima parte a anului 1978, consacrată dezarmării. Sperăm că toate popoarele şi, desigur, guvernele, conducătorii acestor popoare vor înţelege să vină la această reuniune cu dorinţa sinceră de a găsi soluţii pentru oprirea cursei înarmărilor".

Scanned with OKEN Scanner

INDICE

A

Accelerator — 320.

Accelerator de electroni (Betatron) — 323.

Acordul asupra măsurilor de îmbunătăţire a liniilor de comunicaţie directă între S.U.A. şi U.R.S.S. (30 septembrie 1971) — 372.

Acordul asupra măsurilor de reducere a riscului de declanşare a unui război nuclear (30 septembrie 1971) — 372.

Acordul de interzicere a experienţelor cu arme nucleare (propunere a puterilor nucleare) — 398.

Acordul de principiu sovieto-american asupra limitării armelor strategice ofensive (Vladivostok, 23—24 noiembrie 1974) — 381, 384.

Acordul dintre U.R.S.S. şi S.U.A. privind prevenirea incidentelor în marea liberă — 374.

Acordul privind interzicerea perfecţionării şi producerii unor noi tipuri de arme de nimicire în masă şi a unor noi sisteme de asemenea arme (proiect sovietic, 23 septembrie 1975, 2 august 1976) — 386, 391.

Acordul privind limitarea sistemelor de rachetă-antirachetă (ABM) — 370.

Acordul provizoriu dintre U.R.S.S. şi S.U.A. cu privire la unele măsuri în domeniul limitării armamentului strategic ofensiv — 374, 380.

Actul de la Bruxelles (1890) — 296.

Actul final al Conferinţei pentru securitate şi cooperare

Scanned with OKEN Scanner

în Europa — 66, 197, 198, 199, 203, 204, 385, 386.

Adăpost antinuclear (atomic bambproof shelter) — 322.

Adunarea Generală a O.N.U. — 18, 19, 37, 48, 49, 51, 54, 55, 60, 61, 62, 64, 65, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 78, 106, 132, 135, 146, 151, 157, 160, 164, 173, 176, 179, 193, 200, 201, 212, 216, 222, 226, 227, 228, 230, 237, 238, 239, 241, 243, 244, 250, 253, 264, 265, 266, 269, 273, 275, 280, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 357, 358, 360, 361, 362, 364, 365, 367, 368, 369, 372, 373, 376, 377, 379, 380, 381, 382, 383, 386, 387, 390, 391, 392, 393, 394, 397, 398, 399, 400.

Africa — 10, 123, 124, 185, 296, 297, 326, 351, 355, 389, 398.

Africa de Nord — 290.

Africa de Sud — 290, 299, 398.

Africa Liberation Committee (A.L.C.), asociația — 297.

Africa subsahariană — 290.

Agent bacteriologic (BW agent) — 323.

Agenția Centrală de Informații a S.U.A. (Central Intelligence Agency) — 324.

Agenția internațională pentru dezarmare — 230.

Agenția Internațională pentru Energia Atomică (A.I.E.A.) — 41, 120, 150, 166, 179, 180, 181, 334, 343.

Agenția pentru controlul armamentelor și dezarmare a S.U.A. (ACDA) — 86, 320.

Ajutor public pentru dezvoltare (APD) — 117.

Albania (R.S.P. Albania) — 334, 349.

Al doilea război mondial — 114, 134, 172, 194, 205, 210, 236, 237, 240, 257, 269, 279, 295, 296, 308, 313, 315, 327, 356.

Allison, Graham T. — 26.

Amendamente la textul revizuit al proiectului de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare (propunerile guvernului Republicii Socialiste România, 11 martie 1968) — 362.

America Centrală — 290.

America Latină — 10, 64, 124, 160, 179, 187, 282, 287, 290, 326, 354, 359.

Ankara — 324.

Ansamblu critic — 321.

Ansamblu subcritic — 321.

Antarctica — 21, 42, 186, 326.

Antimaterie — 321.

Anuar al O.N.U. privind dezarmarea — 146, 394.

Anuarul S.I.P.R.I. — 164.

A.N.Z.U.S. — 323.

Apă grea — 321.

Apărare antirachetă (I.C.B.M. defense) — 305, 331.

Apărare împotriva armelor atomice, bacteriologice (biologice) și chimice (ABCD) — 319.

Apelul de la Budapesta (1969) — 211.

Aplicarea art. VI al Tratatului de neproliferare (proiect de rezoluție românesc) — 63.

„Aplicarea Declarației asupra denuclearizării Africii" (rezoluția 32/81) — 189.

Scanned with OKEN Scanner

CONTENTS

DISARMAMENT — FUNDAMENTAL PART OF THE NEW INTERNATIONAL ORDER by Nicolae Ecobescu . . . 7

ROMANIA'S CONTRIBUTION TO THE EFFORTS FOR DISARMAMENT by George Macovescu 58

THE ARMS RACE—DIMENSIONS, MECHANISMS, EFECTS by Gheorghe Dolgu 77

THE IMPACT OF DISARMAMENT ON THE CONTEMPORARY SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT by Costin Murgescu and Eugen Dijmărescu 105

GENERAL AND COMPLETE DISARMAMENT — VITAL DESIDERATUM OF THE PEOPLES by Liviu Aurelian 132

ADOPTION OF EFFECTIVE MESURES TO STOP THE NUCLEAR ARMS RACE AND FOR NUCLEAR DISARMAMENT — TOP PRIORITY IN THE TALKS ON DISARMAMENT by Teodor Meleșcanu 147

NUCLEAR FREE ZONES — CONCEPTS AND ACHIEVEMENTS by Ovidiu Ionescu 172

THE MILITARY DISENGAGEMENT AND DISARMAMENT IN EUROPE by Romulus Neagu 191

PRINCIPLES, PROGRAMS OF ACTION AND MECHANISMS OF NEGOCIATIONS IN THE FIELD OF DISARMAMENT by Constantin Ene 214

Scanned with OKEN Scanner

A DEMOCRATIC AND VIABLE FRAMEWORK FOR THE NEGOTIATIONS ON DISARMAMENT by Petre Bărbulescu 233

OUTLAWING THE MEANS OF MASS DESTRUCTION by Ionel Cloșcă 256

ARMS TRADE AND ITS IMPLICATIONS IN THE INTERNATIONAL LIFE by Traian Grozea 278

THE NEW ARMS AND THEIR IMPACT ON THE INTERNATIONAL LIFE by Vasile Secăreș 300

Glossary of Terms and Abbreviations 319

Significant Dates and Events Concerning Disarmament in the Post-War Period (1945—1977), by Nicolae Chilie . . 339

Indexes 401

Scanned with OKEN Scanner

TABLE DES MATIÈRES

LE DÉSARMEMENT — COMPOSANTE FONDAMENTALE DU NOUVEL ORDRE INTERNATIONAL, par Nicolae Ecobescu 7

CONTRIBUTION DE LA ROUMANIE AUX EFFORTS DE DÉSARMEMENT, par George Macovescu 58

LA COURSE AUX ARMEMENTS : DIMENSIONS, MÉCANISMES, CONSÉQUENCES, par Gheorghe Dolgu . . . 77

IMPACT DU DÉSARMEMENT SUR LE DÉVELOPPEMENT ÉCONOMIQUE ET SOCIAL CONTEMPORAIN, par Costin Murgescu et Eugen Dijmărescu 105

LE DÉSARMEMENT GÉNÉRAL ET COMPLET — DÉSIDÉRATUM VITAL DES PEUPLES, par Liviu Aurelian . 132

ADOPTION DE MESURES EFFECTIVES VISANT L'ARRÊT DE LA COURSE AUX ARMEMENTS NUCLÉAIRES ET LE DÉSARMEMENT NUCLÉAIRE — PRIORITÉ DES PRIORITÉS DANS LE DOMAINE DES NÉGOCIATIONS SUR LE DÉSARMEMENT, par Teodor Meleşcanu 147

ZONES EXEMPTES D'ARMES NUCLÉAIRES — CONCEPT ET RÉALISATION, par Ovidiu Ionescu . . . 172

DÉSENGAGEMENT MILITAIRE ET DÉSARMEMENT EN EUROPE, par Romulus Neagu 191

PRINCIPES, PROGRAMMES D'ACTION ET MÉCANISMES DE NÉGOCIATION DANS LE DOMAINE DU DÉSARMEMENT, par Constantin Ene 214

Scanned with OKEN Scanner

UN CADRE DÉMOCRATIQUE, VIABLE AUX NÉGOCIATIONS DE DÉSARMEMENT, par Petre Bărbulescu . . . 233

LA MISE HORS LA LOI DES MOYENS DE DESTRUCTION MASSIVE, par Ionel Cloșcă 256

LE COMMERCE D'ARMES ET SES IMPLICATIONS DANS LA VIE INTERNATIONALE, par Traian Grozea . . . 278

LES NOUVELLES ARMES ET LEUR IMPACT SUR LA VIE INTERNATIONALE, par Vasile Secăreș 300

Termes et abréviations 319

Dates et événements significatifs de l'après-guerre relatifs au désarmement (1945—1977), par Nicolae Chilie . . . 339

Index 401

Scanned with OKEN Scanner

INHALT

DIE ABRÜSTUNG — GRUNDLEGENDER BESTANDTEIL DER NEUEN INTERNATIONALEN ORDNUNG, von Nicolae Ecobescu 7

RUMÄNIENS BEITRAG ZU DEN BEMÜHUNGEN UM DIE ABRÜSTUNG, von George Macovescu 58

DAS WETTRÜSTEN: DIMENSIONEN, MECHANISMEN, FOLGEN, von Gheorghe Dolgu 77

DIE AUSWIRKUNG DER ABRÜSTUNG AUF DIE ZEITGENÖSSISCHE ÖKONOMISCH-SOZIALE ENTWICKLUNG, von Costin Murgescu, Eugen Dijmărescu 105

DIE ALLGEMEINE UND KOMPLETTE ABRÜSTUNG — LEBENSWICHTIGES ANLIEGEN DER VÖLKER, von Liviu Aurelian 132

DAS TREFFEN EFFEKTIVER MASSNAHMEN, UM DEM NUKLEAREN WETTRÜSTEN EINHALT ZU GEBIETEN UND ZUR KERNABRÜSTUNG — VORRANGIGE FRAGE IM BEREICH DER ABRÜSTUNGSVERHANDLUNGEN, von Teodor Meleşcanu 147

DIE KERNWAFFENFREIEN ZONEN — KONZEPT UND VERWIRKLICHUNG, von Ovidiu Ionescu 172

DAS MILITÄRISCHE DESENGAGEMENT UND DAS DESENGAGEMENT IN EUROPA, von Romulus Neagu . . 191

PRINZIPIEN, AKTIONSPROGRAMME UND MECHANISMEN DER VERHANDLUNGEN IM BEREICH DER ABRÜSTUNG, von Constantin Ene 214

Scanned with OKEN Scanner

EIN DEMOKRATISCHER, LEBENSFÄHIGER RAHMEN FÜR DIE ABRÜSTUNGSVERHANDLUNGEN, von Petre Bărbulescu 233

DIE MASSENVERNICHTUNGSMITTEL — AUSSERHALB DES RAHMENS DES GESETZES, von Ionel Cloșcă . . . 256

DER WAFFENHANDEL UND SEINE AUSWIRKUNGEN AUF DAS INTERNATIONALE LEBEN, von Traian Grozea 278

DIE NEUEN WAFFEN UND IHRE AUSWIRKUNGEN AUF DAS INTERNATIONALE LEBEN, von Vasile Secăreș . . 300

Glossar von Begriffen und Abkürzungen 319

Wichtige Daten und Ereignisse aus der Nachkriegsperiode betreffend die Abrüstung (1945—1977), von Nicolae Chilie 339

Indexe 401

Scanned with OKEN Scanner

CONTENIDO

EL DESARME-COMPONENTE FUNDAMENTAL DEL NUEVO ORDEN INTERNACIONAL, por Nicolae Ecobescu 7

LA CONTRIBUCIÓN DE RUMANÍA A LOS ESFUERZOS DE DESARME, por George Macovescu 58

CARRERA ARMAMENTISTA: DIMENCIONES, MECANISMOS, CONSEQUENCIAS, por Gheorghe Dolgu . . . 77

EL IMPACTO DEL DESARME SOBRE EL DESARROLLO ECONOMICO-SOCIAL CONTEMPORÁNEO, por Costin Murgescu, Eugen Dijmărescu 105

EL DESARME GENERAL Y COMPLETO-DESIDERATO VITAL DE LOS PUEBLOS, por Liviu Aurelian 132

LA ADOPCIÓN DE UNAS MEDIDAS EFECTIVAS PARA DETENER LA CARRERA ARMAMENTISTA NUCLEAR Y DEL DESARME NUCLEAR-PRIMICIA DE LAS PRIMICIAS EN EL DOMINIO DE LAS NEGOCIACIONES DE DESARME, por Teodor Meleşcanu 147

ZONAS LIBRES DE ARMAS NUCLEARES, CONCEPTO Y REALIZACIÓN, por Ovidiu Ionescu 172

EL DESENGANCHE MILITAR Y EL DESARME EN EUROPA, por Romulus Neagu 191

PRINCIPIOS, PROGRAMAS DE ACCIÓN Y MECANISMOS DE NEGOCIACIONES EN EL DOMINIO DEL DESARME, por Constantin Ene 214

Scanned with OKEN Scanner

UN MARCO DEMOCRATICO, VIABLE A LAS NEGOCIACIONES DE DESARME, por Petre Bărbulescu . . . 233

SACAR FUERA DE LA LEY DE LOS MEDIOS DE DESTRUCCIÓN EN MASA, par Ionel Cloşcă 256

EL COMERCIO CON LAS ARMAS Y SUS IMPLICACIONES EN LA VIDA INTERNACIONAL, por Traian Grozea 278

LAS NUEVAS ARMAS Y SU IMPACTO EN LA VIDA INTERNATIONAL, por Vasile Secăreş 300

Terminos y abreviaciones 319

Datos y acontecimientos significativos del periódo postbelico sobre el desarme (1945—1977), por Nicolae Chilie . . 339

Índices 401

Scanned with OKEN Scanner

СОДЕРЖАНИЕ

РАЗОРУЖЕНИЕ — ОСНОВНОЙ КОМПОНЕНТ НОВОГО МЕЖДУНАРОДНОГО ПОРЯДКА, Николае Экобеску . . 7

ВКЛАД РУМЫНИИ В УСИЛИЯ ПО РАЗОРУЖЕНИЮ, Джордже Маковеску 58

ГОНКА ВООРУЖЕНИЙ: МАСШТАБЫ, МЕХАНИЗМЫ, ПОСЛЕДСТВИЯ, Георге Долгу 77

ВОЗДЕЙСТВИЕ РАЗОРУЖЕНИЯ НА СОВРЕМЕННОЕ ОБЩЕСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ, Костин Мурджеску, Еуджен Дижмэреску 105

ВСЕОБЩЕЕ И ПОЛНОЕ РАЗОРУЖЕНИЕ — ЖИЗНЕННОЕ ТРЕБОВАНИЕ НАРОДОВ, Ливю Аурелян 132

ПРИНЯТИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ МЕР ПО ПРЕКРАЩЕНИЮ ГОНКИ ЯДЕРНОГО ВООРУЖЕНИЯ И ПО ЯДЕРНОМУ РАЗОРУЖЕНИЮ — ПРИОРИТЕТ ПРИОРИТЕТОВ В ОБЛАСТИ ПЕРЕГОВОРОВ ПО РАЗОРУЖЕНИЮ, Теодор Мелешкану 147

ЗОНЫ СВОБОДНЫЕ ОТ ЯДЕРНОГО ОРУЖИЯ — ПОНЯТИЕ И ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ, Овидю Ионеску 172

ВОЕННОЕ РАЗЪЕДИНЕНИЕ И РАЗОРУЖЕНИЕ В ЕВРОПЕ, Ромулус Нягу 191

ПРИНЦИПЫ, ПРОГРАММЫ ДЕЙСТВИЙ И МЕХАНИЗМЫ ПЕРЕГОВОРОВ ПО РАЗОРУЖЕНИЮ, Константин Эне . . 214

Scanned with OKEN Scanner

ДЕМОКРАТИЧЕСКИЕ, ЖИЗНЕСПОСОБНЫЕ ФОРУМЫ ДЛЯ ПЕРЕГОВОРОВ ПО РАЗОРУЖЕНИЮ, Петре Бэрбулеску 233

ОБЪЯВЛЕНИЕ ВНЕ ЗАКОНА СРЕДСТВ МАССОВОГО УНИЧТОЖЕНИЯ, Ионел Клошкэ 256

ТОРГОВЛЯ ОРУЖИЕМ И ЕЕ ПОСЛЕДСТВИЯ В МЕЖДУНАРОДНОЙ ЖИЗНИ, Траян Грозя 278

НОВЫЕ ВИДЫ ОРУЖИЯ И ИХ ВОЗДЕЙСТВИЕ НА МЕЖДУНАРОДНУЮ ЖИЗНЬ, Василе Секэреш . . . 300

Список терминов и сокращений 319

Знаменательные даты и события послевоенного периода относительно разоружения (1945—1977), Николае Килие . . . 339

Индексы 401

Redactor: VASILE FORNEA
Tehnoredactor: FLORIAN SĂPUNĂRESCU

Coli editură 27,20. Coli tipar 28. Bun de tipar 9 mai 1978
Apărut — mai 1978

Comanda nr. 9180/1977
Întreprinderea poligrafică „13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97, București,
Republica Socialistă România

Scanned with OKEN Scanner